

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
УНІВЕРСИТЕТ МИТНОЇ СПРАВИ ТА ФІНАНСІВ**

Кваліфікаційна наукова праця
на правах рукопису

СЛИЧКО СЕРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ

УДК 342.9

ДИСЕРТАЦІЯ

**МИТНІ ФОРМАЛЬНОСТІ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ
МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ТА
ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯХ**

12.00.07 – адміністративне право і процес; фінансове право;
інформаційне право (081 – Право)

Подається на здобуття наукового ступеня **доктора філософії**

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **Сергій СЛИЧКО**

Науковий керівник – **Приймаченко Дмитро Володимирович**, доктор юридичних наук, професор

Дніпро – 2025

АНОТАЦІЯ

Сличко С. В. Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – “Право”. Університет митної справи та фінансів, Дніпро, 2025.

Дисертація є першим комплексним науковим дослідженням особливостей митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових відправленнях (МПВ) та міжнародних експрес-відправленнях (МЕВ) через митний кордон України. У роботі здійснено загальну теоретико-правову характеристику переміщення товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ шляхом з’ясування особливостей генези поштової справи та історії становлення індустрії міжнародних товарних перевезень у світі; характерних рис митно-правового регулювання міжнародних поштових та експрес-відправлень з урахуванням дослідження особливостей суб’єктів та принципів реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України.

Досліджено адміністративно-правові засади регулювання митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях при реалізації заходів митного контролю та оформлення, тарифного та нетарифного регулювання під час переміщення товарів у МПВ та МЕВ, а також сформовано пропозиції щодо удосконалення митних формальностей у зазначеній сфері.

Вперше встановлено, що митні формальності при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України становлять собою послідовні, логічні, структурні елементи митних процедур щодо подання попередньої інформації, декларування, митного контролю та оформлення, які здійснюються операторами поштового зв’язку, експрес-перевізниками, їх представниками, митними брокерами, митними органами, громадянами та іншими уповноваженими на здійснення цих дій суб’єктами. Водночас, зазначено, що суб’єктами реалізації

митні формальності при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон є особи, які відповідно до законодавства з питань митної справи уповноважені формувати та реалізовувати митну політику у сфері переміщення міжнародних відправлень через митний кордон України шляхом реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ в залежності від критерію мети їх реалізації. Виокремлено особливий вид суб'єктів, які здійснюють митні формальності щодо подання попередньої митної інформації та декларування товарів – міжнародних поштових операторів та експрес-перевізників; надано стислу кількісну та якісну характеристику їхній діяльності в Україні станом на 2025 рік.

Вказано на важливість зв'язку між принципами митної політики у сфері переміщення товарів у МПВ та МЕВ та змістом митних формальностей у цій сфері. Встановлено, що принцип “чистоти” декларування товарів у МПВ та МЕВ є одним із найважливіших принципів реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України.

З'ясовано, що митні органи реалізують митні формальності під час митного контролю та оформлення товарів у міжнародних відправленнях в пунктах пропуску через митний кордон, під час транзитного переміщення товарів територією України та контролю за їх доставкою; в підрозділах митного оформлення в місцях міжнародного поштового обміну, центральних або регіональних сортувальних станцій. Визначено, що недоліками Порядку митного контролю та оформлення товарів, які переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях є нормативна неузгодженість з іншими (застарілими) нормативно-правовими актами у сфері контролю за транзитним перевезенням товарів митною територією України; ускладненість митних формальностей щодо переміщення експрес-відправлень від одного і того ж експрес-перевізника між сортувальними станціями, розташованими в різних регіонах України; наявність великої кількості відсильних норм та невідповідностей із діючою законодавчою термінологією в частині митного контролю товарів, переміщуваних в міжнародних експрес-відправленнях.

Досліджено основні проблеми митно-тарифного та нетарифного регулювання митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України, такі як: 1) недотримання принципу “чистоти” декларування – достовірності, повноти та точності декларування товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, в тому числі подрібнення комерційних партій товару; 2) недотримання принципу доброчесності використання пільги щодо звільнення від оподаткування товарів вартістю до 150 євро, які переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон; 3) недосконалість системи адміністрування митних платежів (зокрема і ПДВ) з товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях; 4) порушення встановленого державою порядку переміщення товарів у МПВ та МЕВ, переміщення яких заборонено або обмежено національним законодавством та актами Всесвітнього поштового союзу.

З’ясовано, що основними результатами недотримання встановленого порядку переміщення товарів у МПВ та МЕВ та інших заходів нетарифного регулювання є збільшення кількості порушення митних правил у сфері переміщенні товарів у МПВ та МЕВ, а також збільшення випадків контрабанди зброї, культурних цінностей, наркотичних, психотропних речовин та прекурсорів даним способом переміщення товарів. З урахуванням цього запропоновано підтримку законодавчої ініціативи про внесення змін щодо питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил, а також забезпечення інформаційного та інфраструктурного розвитку пунктів пропуску через кордон та підрозділів митного оформлення в місцях міжнародного поштового обміну, центральних або регіональних сортувальних станцій.

Встановлено, що інформаційно-технологічний напрямок удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні через митний кордон України є одним із найголовніших в сучасному глобальному цифровому світогляді, адже розвиток електронного декларування, порядок попереднього обміну електронними даними між бізнесом, операторами/перевізниками та митними органами забезпечили зазначені митні формальності безпрецедентним рівнем

технологічного розвитку. Водночас, зауважено, що не дивлячись на досить успішну реалізацію заходів цифровізації, митні формальності у сфері переміщення міжнародних відправлень потребують деякої оптимізації у напрямку удосконалення їх нормативно-правового регулювання, забезпечення процесів інституційного, інфраструктурного розвитку та покращення якості міжвідомчого співробітництва між відповідними суб'єктами.

З метою удосконалення митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях у напрямках їх нормативно-правового регулювання, забезпечення процесів інституційного, інфраструктурного розвитку та покращення якості міжвідомчого співробітництва запропоновано: внести зміни до Митного кодексу України в частині зміни (зниження) вартості товарів, які не є об'єктом оподаткування митом; внести доповнення до Митного кодексу України новими правилами обрахування фактурної митної вартості у разі подрібнення комерційної партії товарів; внести доповнення до Правил надання послуг поштового зв'язку та Порядку заповнення реєстрів (тимчасового та додаткового) міжнародних поштових та експрес-відправлень і внесення змін до таких реєстрів в частині обов'язковості надання додаткових відомостей про відправників товарів у МПВ та МЕВ; створити та затвердити на рівні Держмитслужби України Порядку митного контролю та оформлення товарів, які переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях; доповнити План реформування Держмитслужби України на 2024-2030 роки з метою покращення міжвідомчого співробітництва у сфері оптимізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України на постійній основі; прискорити запровадження в роботу митних органів програмно-інформаційного комплексу “Митне оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень” системи митного оформлення “Центр” ЄАІС та модулю використання генеративного штучного інтелекту “Open AI” від “Microsoft” та системи бізнес-аналізу “BI”; а також посилити інформаційно-технологічний розвиток пунктів

пропуску, підрозділів митного оформлення в місцях міжнародного поштового обміну, центральних або регіональних сортувальних станцій.

Ключові слова: адміністративно-правове регулювання, адміністративна процедура, митна політика, митна безпека, суб'єкти митних правовідносин, митні органи, митно-правове регулювання, переміщення через митний кордон України, митні формальності, міжнародні поштові відправлення, міжнародні експрес-відправлення, митні формальності, митний контроль, митне оформлення, митні правопорушення, заходи тарифного та нетарифного регулювання, міжнародна співпраця, міжнародні норми та стандарти.

SUMMARY

Slychko S. V. Customs formalities for goods moved across the customs border of Ukraine in international mail and international express shipments. – Qualification work on the rights of the manuscript.

Thesis for a Doctor of Philosophy, 081 – Law. – University of Customs and Finance, Dnipro, 2025.

The dissertation thesis is the first comprehensive scientific study of peculiarities of the customs formalities for the movement of goods in international mail and international express shipments across the customs border of Ukraine. The work provides a general theoretical and legal description of the movement of goods across the customs border of Ukraine in IM and IES by clarifying the peculiarities of the genesis of postal business and the history of the international freight industry in the world; the specific features of customs and legal regulation of international mail and international express shipments, taking into account the study of peculiarities of the subjects and principles of customs formalities in the movement of goods in IM and IES across the customs border of Ukraine.

The administrative and legal framework for regulating customs formalities for the movement of goods in international mail and express shipments are examined in considering the customs control and clearance measures, tariff and non-tariff regulation

during the movement of goods in the IM and IES. The proposals for improving formalities in this area are also determined.

For the first time, the author establishes that customs formalities for the movement of goods in IM and IES across the customs border of Ukraine are consistent, logical, structural elements of customs procedures for submission of preliminary information, declaration, customs control and clearance carried out by international postal operators, express carriers, their representatives, customs brokers, customs authorities, citizens and other entities authorised to carry out these actions. At the same time, the author notes that the subjects of customs formalities for the movement of goods in IM and IES across the customs border are the persons who, in accordance with the customs legislation, are authorised to formulate and implement customs policy in the field of movement of international mail and shipments across the customs border of Ukraine by performing customs formalities, depending on the purpose criterion of their implementation.

The special type of entities that carry out customs formalities for submission of preliminary customs information and declaration of goods are identified – these are international postal operators and international express carriers; a brief description of the status of their activities in Ukraine as of 2025 is provided as well.

The author emphasises the importance of the link between the principles of the state policy in the area of movement of goods in IM and IES and the content of customs formalities in this area. The author establishes that the principle of ‘purity’ of declaration of goods in IM and IES is one of the most important principles of customs formalities when moving goods in IM and IES across the customs border of Ukraine.

It is established that customs authorities carry out customs formalities during customs control and clearance of goods in international mail and shipments at border crossing points, during transit movement of goods and control over their delivery; in customs clearance units at international postal exchange offices, central or regional sorting stations.

The disadvantages of the Procedure for Customs Control and Clearance of Goods Transported (Sent) in International Postal Mail and Express Shipments are determined to be: regulatory inconsistency with other (outdated) regulatory legal acts in the field of

control over the transit of goods through the customs territory of Ukraine; complications of customs formalities for the movement of express shipments from the same express carrier between sorting stations located in different regions of Ukraine; a large number of reference standards and inconsistencies.

The main problems of customs tariff and non-tariff regulation of customs formalities when moving goods in IM and IES across the customs border of Ukraine are considered to be: 1) non-compliance with the principle of 'purity' of declaration – reliability, completeness, and accuracy of declaration of goods in international mail and express shipments, including the shredding of commercial consignments; 2) non-compliance with the principle of integrity in the use of tax exemption for goods worth up to EUR 150, transported in international mail and express shipments; 3) imperfections in the system of administration of customs payments (including VAT) on goods in international mail and express shipments; 4) violation of the procedure established by the state for the movement of goods in IM and IES, the movement of which is prohibited or restricted by the national legislation and acts of the Universal Postal Union.

The main results of non-compliance with the established procedure for the movement of goods in IM and IES and other non-tariff regulation measures are found out: the increase of cases of violation of customs rules in the field of movement of goods in IM and IES, as well as the increase in cases of smuggling of weapons, cultural property, narcotic, psychotropic substances and precursors by this method of movement of goods. In view of this, the author proposes to support the legislative initiative to amend the issues of administrative liability for violation of customs rules, as well as to ensure the infrastructure development of border crossing points and customs clearance units at international postal exchange points, central or regional sorting stations.

It is established that the information technology direction of improving the implementation of customs formalities when moving across the customs border of Ukraine is one of the most important in modern global digital worldview, since the development of electronic declaration, procedure for preliminary exchange of electronic data between business, operators/carriers and customs authorities has provided these customs formalities with the unprecedented level of technological development. At the

same time, it is noted that despite the fairly successful implementation of digitalisation measures, customs formalities in the field of international shipments require some optimisation in terms of improving their regulatory framework, ensuring institutional and infrastructural development and improving the quality of interagency cooperation between the parties to the relevant relations.

In order to improve customs formalities for the movement of goods in international mail and express shipments in the areas of improving their regulatory and legal regulation, ensuring the processes of institutional and infrastructural development and improving the quality of interagency cooperation, it is proposed to amend the Customs Code of Ukraine in terms of changing (reducing) the value of goods that are not subject to customs duties; to introduce amendments to the Customs Code of Ukraine with a new procedure and rules for calculating the invoice customs value in case of shredding of a commercial consignment; to introduce amendments to the Rules for the Provision of Postal Services and the Procedure for Completing Registers (Temporary and Additional) of International Mail and Express Shipments and Amendments to Such Registers in terms of the obligation to provide the additional information about the consignors of goods to the IM and IES; create and approve at the level of the State Customs Service of Ukraine the Procedure for Customs Control and Clearance of Goods Transported (Sent) in International Mail and Express Shipments; supplement the Reform Plan of the State Customs Service of Ukraine for 2024-2030 to improve interagency cooperation in optimising customs formalities for the movement of goods in international mail and express shipments across the customs border of Ukraine on ongoing basis; to accelerate the introduction of the software and information complex 'Customs Clearance of International Mail and Express Shipments of the UAIS customs Clearance System 'Centre' and the module for using generative artificial intelligence 'Open AI' from Microsoft and the business analysis system 'BI' into the work of customs authorities; to strengthen the information and technological development of checkpoints, customs clearance units at international postal exchange points, central or regional sorting stations.

Keywords: administrative and legal regulation, administrative procedure, customs policy, customs security, subjects of customs legal relations, customs authorities, customs

legal regulation, movement across the customs border of Ukraine, customs formalities, international mail, international express shipments, customs formalities, customs control, customs clearance, customs offences, tariff and non-tariff regulation, international cooperation, international norms and standards.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Сличко С. В. Удосконалення митних формальностей щодо товарів в міжнародних поштових та експрес відправленнях. *Публічне право*. 2022. № 3 (47). С. 17-24. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-47-3>;
2. Сличко С. В. Принципи сучасної державної політики у сфері адміністративно-правового регулювання митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях в Україні. *Публічне право*. 2023. № 1 (49). С. 31-40. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-49-4>;
3. Сличко С. В. Сучасний міжнародно-правовий досвід забезпечення митної безпеки при переміщенні товарів у міжнародних поштових відправленнях. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-01-06/2023-7-01-06>. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-01-06>;
4. Сличко С. В. Класифікація та ознаки митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. *Публічне право*. 2023. № 3 (51). С. 66-72. DOI 10.32782/2306-9082/2023-51-7;
5. Slychko S. V. Peculiarities of the Customs and Legal Relations Subjects Involved in the Movement of Goods in International Postal Items and Express Mail. *Правова держава*. 2023. № 52. С. 74-82 DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2023.52.291726>;
6. Pryimachenko D., Slychko S. Customs Authorities As Subjects Involved in The Movement Of Goods In International Postal Items And International Express Mail. *Customs Scientific Journal*. 2023. № 2. PP. 43-47. DOI <https://doi.org/10.32782/2308-6971/2023.2.6>.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

1. Сличко С. В. Вплив електронної комерції на особливості правового регулювання митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях в Україні. *International scientific conference “New approaches*

and current legal research”: conference proceedings (November 3–4, 2022. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 208 pages. P. 132-136. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-33>;

2. Сличко С. В. Історичний аспект формування уявлень про сутність митних формальностей. *XVII Міжнародна наукова конференція “Історія торгівлі податків та мита”*, 26–27 жовтня 2023 року, Дніпро: Університет митної справи та фінансів. С. 21-22;

3. Сличко С. В. Інформаційне забезпечення митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес відправленнях: міжнародний досвід. *Правові виклики сучасності: законодавче реагування на геополітичні й історичні проблеми*: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. онлайн конф. (Чернівці, 24 листопада 2023 року) / [редкол.: Н. Д. Гетьманцева (голова), О. В. Кіріяк (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. С. 278-279;

4. Сличко С. В. Характеристика міжнародних поштових та експрес відправлень та особливостей їх регулювання. *Адміністративне право та процес: сучасність і перспективи розвитку*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 19 жовтня 2023 р.); відпов. за вип. проф. М. М. Бліхар, доц. Н. І. Дідик. Київ : Комп’ютерний дизайн, 2023. С. 326-329.

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень	15
ВСТУП	16
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ТА ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯХ	30
1.1. Генеза державного регулювання та історія розвитку поштової справи та міжнародних перевезень	30
1.2. Міжнародні поштові відправлення та експрес-відправлення як об'єкт митно-правового регулювання	41
1.3. Суб'єкти митних правовідносин, які беруть участь у переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес- відправленнях	58
1.4. Принципи сучасної митної політики у сфері переміщення товарів міжнародних поштових та експрес відправленнях в Україні	74
Висновки до розділу 1	91
РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ ПРИ ПЕРЕМІЩЕННІ ТОВАРІВ У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ТА ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯХ	97
2.1. Поняття, класифікація та ознаки митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях	97
2.2. Митний контроль товарів, що переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях	111
2.3. Митне оформлення товарів, що переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях	138
2.4. Заходи тарифного та нетарифного регулювання, що застосовуються під час переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес- відправленнях	150
2.5. Шляхи удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях	171

Висновки до розділу 2	187
ВИСНОВКИ	192
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	205
ДОДАТКИ	227

Перелік умовних скорочень

АСМО – автоматизована системи митного оформлення;

АСУР/СУР – автоматизована системи управління ризиками/система управління ризиками;

АТ – акціонерне товариство;

ВМО – відділ митного оформлення;

ВМО – Всесвітня митна організація;

ВПС – Всесвітній поштовий союз;

ЕМД – електронна митна декларація;

ЕТС – електронна транзитна система;

ЄАД – єдиний адміністративний документ;

ЄАІС – єдина інформаційна система;

ЄС – Європейський Союз;

КК України – Кримінальний кодекс України;

МД – митна декларація;

МДП – міжнародні дорожні перевезення;

МЕВ – міжнародні експрес-відправлення;

МК України – Митний кодекс України;

МПВ – міжнародні поштові відправлення;

МППО – місце міжнародного поштового обміну;

ОНП – особиста номерна печатка;

ООН – Організація об'єднаних націй;

ПДВ – податок на додану вартість;

ПК – програмно-інформаційний комплекс

ПК України – Податковий кодекс України;

ПМО – підрозділ митного оформлення;

РСС – регіональна сортувальна станція;

СУР – системи управління ризиками;

ТОВ – товариство з обмеженою відповідальністю;

ТСД – транзитні супровідні документи;

УКТЗЕД – Українська класифікація товарів зовнішньоекономічної діяльності;

ЦСС – центральна сортувальна станція;

COVID-19 – інфекційне захворювання, спричинене коронавірусом SARS-CoV-2;

EMS – англ. Express Mail Service – прискорене EMS-відправлення;

IOSS – англ. Import One Stop Shop – система сплати ПДВ при імпорті товарів до ЄС

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Однією із найголовніших складових соціально-політичної стабільності будь-якої держави є стан її економічного розвитку. Сьогодні Україна перебуває в умовах глобальних викликів не тільки її територіальній цілісності та національній ідентичності, а й економічній безпеці, яка є основною метою реалізації митної політики, разом із захистом внутрішнього ринку та національної економіки. Труднощі, з якими стикнулася наша держава в умовах повномасштабної війни з російською агресором, вимагають прийняття нових концептуальних рішень для підтримки стабільності зовнішньоекономічної діяльності та постійного наповнення державного бюджету, зважаючи на запроваджений воєнний стан. Тим не менш, таким рішенням може стати розвиток електронної торгівлі, яка вже продемонструвала свою популярність навіть в умовах воєнного стану, збільшивши показники на 24 % в 2024 році у порівнянні з 2023 [135]. Її комерційна привабливість пояснюється наявністю сучасних можливостей, таких як функціонування міжнародних онлайн-платформ з електронним обміном даних, онлайн-банкінгу, швидкої відправки товарів у міжнародних поштових відправленнях (МПВ) та міжнародних експрес-відправленнях (МЕВ), що спрощує труднощі фізичного доступу до товарів (в тому числі й під час війни). Водночас, для уряду зазначене обумовлює як необхідність здійснення швидкої адаптації нормативно-правової бази, так і забезпечення інституційної готовності держави до зростаючих потреб у переміщенні товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України.

Зважаючи на це вкрай актуальним є вивчення стану чинного законодавчого забезпечення в сфері реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних відправленнях, а також проведення аналізу існуючих проблем реалізації їх переміщення через митний кордон України. Процес реформування митного законодавства у сфері міжнародних поштових та експрес-відправлень, розпочатий в 2022 році, ще продовжується; кількість запропонованих до розгляду

законопроектів зі змінами до порядку переміщення посилок через митний кордон та їх оподаткування дедалі зростають, що ще раз підтверджує своєчасність даного дисертаційного дослідження. Крім того, виникає необхідність вивчення світового та, зокрема, європейського досвіду удосконалення митних формальностей при переміщенні товарів в рамках транскордонної комерції в частині застосування інструментів митно-податкової політики з метою захисту національного ринку від недобросовісної конкуренції.

З урахуванням викладеного, не викликає сумнівів важливість обраної тематики наукового дослідження для цілей удосконалення державної митної політики у сфері переміщення товарів через митний кордон у міжнародних відправленнях.

Стан наукової розробленості проблеми у вітчизняній та зарубіжній науці. При здійсненні наукового дослідження використовувались праці авторів вітчизняної адміністративної доктрини, зокрема: В.Б. Авер'янова, О.В. Бачуна, А.М. Колодія, Т.О. Мацелик, С.П. Погребняка, Л.І. Пригари, А.А. Шараї. Загальне дослідження адміністративно-правового регулювання митних відносин, в тому числі і митних формальностей в юридичній доктрині здійснювала велика кількість вітчизняних авторів, з них було використано наукові праці таких вчених, як: А.О. Брачук, О.А. Гавриленко, Є.В. Гармаш, О.О. Герман, А.М. Гуд, Л.М. Дорофєєва, С.В. Іванов, В.Г. Ковальов, І.В. Ковальчук, З.Ю. Кунєва, А.В. Мазур, О.А. Музика-Стефанчук, С.М. Перепьолкін, Д.В. Приймаченко, В.І. Яромій та інших вчених. Більшість зазначених авторів здійснювали загальнонаукове дослідження зазначених питань, водночас, комплексне вивчення особливостей реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях ще ніколи не було об'єктом наукової уваги вітчизняних дослідників. Задля виконання поставлених наукових завдань використовувались праці й зарубіжних вчених у сфері регулювання митних та поштових формальностей, таких як P. Adnett, M. Antov, J.C. Díaz-Vásquez, Ernst & Whinney, S. Gostojić M.A. Guerra-Aranguren, Z. Konjovic, B. Milosavljević, A.J. Siposs, J. Huang. Праці авторів W.J. Dennis, A.F. Harlow, R.S. Hill, W.B. Jones,

C.M. Junior, R. Marchionatti, J. Nolan, L. Norrgren, E. Plomaritou, C.G.L. Silva, I. Voudouris при дослідженні історії державного регулювання торгівлі, поштової справи та товарних перевезень.

Водночас, стан наукової розробленості проблеми свідчить про низький рівень вивчення проблем адміністративно-правового регулювання відносин, пов'язаних з переміщенням товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, а також про недостатність теоретичного дослідження особливостей реалізації митних формальностей в даній сфері. Зазначена тематика наукового вивчення не була досліджена комплексно, а лише фрагментарно розглядалася у тих чи інших працях. Так як забезпечення ефективного адміністративно-правового регулювання митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес відправленнях можливе лише за умови ретельного дослідження згаданих науково-теоретичних засад, виникає необхідність наукового вивчення зазначеної проблематики з метою формування уявлень щодо удосконалення нормативно-правового, адміністративно-ресурсного, інформаційно-технологічного та інфраструктурного забезпечення у сфері переміщення товарів у міжнародних відправленнях.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація виконана у відповідності до положень розпорядження Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2023 року № 1218-р “Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року”, Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 “Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року”, розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 грудня 2024 року № 1351-р, “Про схвалення Стратегії цифрового розвитку інноваційної діяльності України на період до 2030 року та затвердження операційного плану заходів з її реалізації у 2025-2027 роках”; наказу Державної митної служби України від 24.05.2024 року № 686 “Про затвердження Плану реформування Державної митної служби України на 2024-2030 роки”, наказу Міністерства освіти і науки України від 3 лютого 2022 року № 109, “Про затвердження тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок Міністерства освіти і науки на 2022-2026

роки; у відповідності до освітньо-наукової програми підготовки докторів філософії за спеціальністю “D8 Право” Університету митної справи та фінансів, затвердженої 25 лютого 2025 року.

Мета і задачі дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає в тому, щоб із врахуванням особливостей генези державного регулювання поштової справи та товарних перевезень, на основі наукових положень про адміністративно-правову природу переміщення товарів у міжнародних відправленнях, міжнародного досвіду, а також аналізу положень чинного законодавства України та судової практики, визначити зміст і особливості митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес відправленнях, а також сформулювати перспективи та напрямки їх удосконалення. Для досягнення зазначеної мети в дисертаційному дослідженні сформовано наступні *завдання*:

- дослідити генезу державного регулювання поштової справи та міжнародних товарних перевезень;
- вивчити особливості міжнародних поштових та експрес-відправлень як об'єктів митно-правового регулювання;
- проаналізувати правову природу та характерні риси суб'єктів митних правовідносин, які беруть участь у переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, здійснити їх класифікаційний розподіл;
- розкрити зміст принципів сучасної митної політики міжнародних поштових та експрес відправленнях в Україні та їх види;
- дослідити сутність та ознаки митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, вивчити їх видову належність та розробити на її основі класифікаційний розподіл;
- з'ясувати особливості митного контролю що переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях;
- з'ясувати особливості митного оформлення товарів, що переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях;

- визначити вплив заходів тарифного та нетарифного регулювання на переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях;
- сформулювати пропозиції щодо удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях на основі здійснених наукових досліджень.

Об'єкт дослідження – суспільні відносини, що виникають з приводу реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Предмет дослідження – митні формальності у сфері переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження побудовано на системі загальнонаукових та спеціальних методів наукового пізнання, зокрема: на методі системного аналізу, який у поєднанні з діалектичним методом дозволив дослідити зміст понять “митні формальності при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях”, “суб'єкти відносин, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях”, “принципи сучасної митної політики у сфері переміщення міжнародних поштових та експрес відправлень” “митний контроль товарів, що переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях”, “митне оформлення товарів, що переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях” “заходи тарифного та нетарифного регулювання переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях”, (підрозділи 1.3, 1.4, 2.1 - 2.4); системний метод, який дозволив здійснити дослідження та системний аналіз суспільних відносин, які виникають у процесі переміщення товарів у міжнародних відправленнях (підрозділи 1.2, 2.1 - 2.4); історичний метод, який був застосований при дослідженні генези державного регулювання поштової справи та товарних перевезень, а також періодизації їх становлення (підрозділ 1.1); метод порівняння – при визначенні спільних та відмінних рис МПВ та МЕВ як об'єктів митно-правового регулювання (підрозділ 1.2), порівняння митних формальностей при переміщенні товарів у відправленнях (підрозділи 2.1-2.3); цільовий метод було

використано для визначення особливостей митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях та їх видів (підрозділ 2.1); статистичний метод та метод порівняння було застосовано при обробці даних про кількість справ про порушення митних правил та вироків у справах про контрабанду зброї, культурних цінностей та наркотичних засобів у сфері переміщення товарів в міжнародних відправленнях (підрозділ 2.4); за допомогою моделювання, прогнозування та узагальнення було обґрунтовано рекомендації щодо удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях (підрозділи 2.2, 2.5); логічні методи і прийоми дедукції, індукції, аналогії, аналізу використовувались протягом усього наукового дослідження. Крім того, метод сходження від абстрактного до конкретного використовувався повсякчас при встановленні змісту та особливостей митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних відправленнях; формально-логічні методи використовувались для порівняння, узагальнення, систематизації та класифікації митних формальностей, суб'єктів, принципів у зазначеній сфері.

Емпіричною основою дослідження є статистичні матеріали митних органів про порушення митних правил у сфері переміщення товарів у міжнародних відправленнях через митний кордон, судові рішення, відповіді на запити до Держмитслужби України, статистична інформація, розміщена на сайті Держмитслужби України тощо.

Нормативно-правову основу дисертації складають як загальні, так і спеціальні нормативні джерела: Конституція України, Митний кодекс України, Податковий кодекс України, міжнародно-правові акти Всесвітнього поштового союзу, акти Всесвітньої митної організації, Митний кодекс Співтовариства (ЄС), чинні законодавчі та підзаконні нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Державної митної служби України тощо, які здійснюють правове регулювання реалізації митних формальностей при переміщенні товарів в міжнародних відправленнях.

Наукова новизна одержаних результатів обумовлена тим, що дисертаційне дослідження є першим комплексним науковим дослідженням, у якому за допомогою сучасних методів наукового пізнання та на основі аналізу норм міжнародного законодавства і законодавства з питань митної справи України, а також наукових поглядів вітчизняних і зарубіжних учених, досліджено генезу державного регулювання та історію поштової справи та товарних перевезень, з'ясовано сутність й особливості МПВ та МЕВ як об'єктів митно-правового регулювання та визначено різницю між ними; розкрито поняття та правову природу митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ та суб'єктів їх здійснення; розроблено класифікацію митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ та суб'єктів їх здійснення; визначено та класифіковано принципи митної політики у сфері переміщення товарів у МПВ та МЕВ, сформовано напрямки удосконалення митних формальностей у сфері оптимізації митного контролю, митного оформлення, адміністрування митних платежів, протидії порушенню встановленого порядку переміщення товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України, інформаційно-технологічного забезпечення та міжвідомчого співробітництва. Основні наукові положення, які виносяться на захист, такі:

уперше:

- запропоновано авторське визначення митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України як “послідовних, логічних, структурних елементів митних процедур щодо подання попередньої інформації, декларування, митного контролю та оформлення, які здійснюються операторами поштового зв'язку, експрес-перевізниками, їх представниками, митними брокерами, митними органами, громадянами та іншими уповноваженими на здійснення цих дій суб'єктами”;
- здійснено класифікацію та з'ясовано особливості митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України за наступними критеріями: 1) суб'єкт здійснення митних формальностей (міжнародні поштові оператори та експрес-перевізники, їх представники; митні брокери та

посередники; митні органи; фізичні особи; автоматизована система митного оформлення); 2) фізичний об'єкт митних формальностей (МПВ або МЕВ); 3) вид митної процедури (подання попередньої інформації, декларування, митний контроль, митне оформлення); 4) тип електронних митних документів (декларації/реєстри/супровідних документи); 5) строки здійснення митних формальностей (обмежені/необмежені в часі); 6) митний режим (ввезення на територію України; вивезення з митної території України; транзит); 7) місце здійснення митних формальностей (місця міжнародного поштового обміну/центральні або регіональні сортувальні станції); 8) мета митних формальностей (правовстановлювальні, уточнюючі та скасовуючі); 9) форма здійснення митних формальностей (усні та електронні); 10) характер здійснення (обов'язкові та необов'язкові);

- запропоновано авторську дефініцію поняття “суб'єктів відносин, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ” як “осіб, які відповідно до законодавства з питань митної справи уповноважені формувати та реалізовувати митну політику у сфері переміщення міжнародних відправлень через митний кордон України шляхом здійснення митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях”;

- розроблено класифікацію суб'єктів, які беруть участь у відносинах, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ за критеріями особливості діяльності; правового статусу; ступеню незалежності та відокремленості; організаційно-правової форми, представництва держави; наявності або відсутності владних повноважень; ступеню участі у публічно-правових відносинах, а також та здійснено їх правову характеристику;

- запропоновано визначення поняття “митний контроль товарів у МПВ та МЕВ” як “структурно-логічної та послідовної системи митних формальностей процесуального характеру, здійснюваних митними органами та іншими уповноваженими суб'єктами з метою випуску товарів та дотримання вимог законодавства з питань митної справи у пункті пропуску через митний кордон; під

час транзитного переміщення товарів та контролю за їх доставкою; та в підрозділах митного оформлення в місцях міжнародного поштового обміну, центральних або регіональних сортувальних станцій”;

- запропоновано авторське поняття “митного оформлення товарів у МПВ та МЕВ” як “процесу виконання комплексу послідовних митних формальностей, реалізованого з метою надання митними органами права на користування та/або розпорядження товарами комерційного призначення відповідним суб’єктам, а також ведення статистичного обліку електронних даних митними органами щодо ввезення та вивезення таких товарів”;

- запропоновано авторське визначення поняття “принципів державної митної політики в сфері переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон” як “системи стандартів та орієнтирів, яка застосовується державою для забезпечення оптимального варіанту реалізації митних формальностей відповідними суб’єктами та полягає у спрощенні, прискоренні, уніфікації митних процедур і документів; використанні досягнень автоматизації та цифрових рішень; сприянні міжвідомчій взаємодії та “чистоті” декларування міжнародних відправлень з метою захисту економічних інтересів держави”

- введено в науковий обіг та зауважено на важливості дотримання принципу “чистоти” декларування товарів у МПВ та МЕВ, адже недостовірне, неточне або неповне декларування відомостей щодо ціни, типу товару, бренду виробника або інших даних, які впливають на вартість товару в МПВ або МЕВ призводить до ухилення від сплати митних платежів та зменшення бюджетних надходжень держави.

удосконалено:

- концепцію розуміння спільних та відмінних рис у правовому регулюванні МПВ та МЕВ за критеріями правового регулювання, суб’єктного складу, митних формальностей та особливостей практик використання відправлень в комерційних цілях;

- концепцію розуміння МПВ та МЕВ як об’єктів митно-правового регулювання через визначення їх правової природи та концептуальних засад

митної політики у сфері переміщення товарів у МПВ та МЕВ; специфіці суб'єктного складу та особливостей реалізації митних формальностей при їх переміщенні через митний кордон України;

- визначення специфічних особливостей митно-правового регулювання відносин, пов'язаних із здійсненням митних формальностей щодо товарів у МПВ та МЕВ, таких як: 1) наявність різних галузей права (адміністративного, податкового, фінансового, господарського, кримінального тощо); 2) наявність специфічних суб'єктів митно-правового регулювання (національний поштовий оператор АТ “УкрПошта”, інші міжнародні поштові оператори та експрес-перевізники); 3) наявність специфічних суб'єктів міжнародно-правового регулювання (ВПС, ВМО тощо); 4) наявність зв'язку із встановленими правилами надання поштових послуг та перевезення вантажів тощо;

- наукову концепцію розуміння основних ризиків в дотриманні заходів тарифного та нетарифного регулювання при здійсненні митних формальностей у сфері переміщення товарів у МПВ та МЕВ, які полягають у 1) недотриманні принципу “чистоти” декларування – достовірності, повноти та точності декларування товарів у міжнародних відправленнях, в тому числі подрібнення комерційних партій товару; 2) недотриманні принципу доброчесності використання пільги щодо звільнення від оподаткування товарів вартістю до 150 євро, які переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, в тому числі подрібнення комерційних партій товару у відправленнях; 3) недосконалості системи адміністрування митних платежів (зокрема і ПДВ) з товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях; 4) порушення встановленого державою порядку переміщення товарів у МПВ та МЕВ, переміщення яких заборонено або обмежено;

дістали подальшого розвитку:

- положення про створення та затвердження на рівні Держмитслужби України Порядку митного контролю та оформлення товарів, які переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з метою спрощення формальностей митного контролю шляхом усунення надмірної

кількості відсильних норм; адаптації термінології з поняттями, закріпленими в митному законодавстві після 2022 року, іншими нормативно-правовими актами у сфері митного контролю транзитного перевезення товарів, спрощення митних процедур переміщення експрес-відправлень від одного і того ж експрес-перевізника між сортувальними станціями, а також з метою усунення наявних правових недоліків та прогалин;

- пропозиції щодо внесення змін до розділу III “Заповнення граф Реєстру” Порядку заповнення реєстрів (тимчасового та додаткового) міжнародних поштових та експрес-відправлень і внесення змін до таких реєстрів від 4 січня 2023 року з метою дотримання принципу “чистоти” декларування товарів у МПВ та МЕВ;

- пропозиції внесення змін до Митного кодексу України в частині зміни (зниження) вартості товарів, які не є об’єктом оподаткування митом, з 150 до 75 євро протягом перших трьох років після прийняття змін, а потім до 45 євро з метою зниження випадків зловживань пільгою щодо звільнення від оподаткування товарів та дотримання принципу “чистоти” та доброчесності декларування товарів у МПВ та МЕВ;

- пропозиції доповнення статей 234 та 368 Митного кодексу України новим порядком та правилами обрахування фактурної митної вартості у разі подрібнення комерційної партії товарів з метою дотримання принципу “чистоти” декларування товарів у МПВ та МЕВ;

- пропозиції доповнення пункту 57 Правил надання послуг поштового зв’язку від 5 березня 2009 року та внесення змін до граф (графи 4-6) Порядку заповнення реєстрів (тимчасового та додаткового) міжнародних поштових та експрес-відправлень і внесення змін до таких реєстрів від 4 січня 2023 року додатковими відомостями про відправників товарів у МПВ та МЕВ з метою подолання загроз у вигляді стрімкого зростання кількості порушень митних правил, здійснених шляхом протиправного переміщення товарів у МПВ та МЕВ;

- пропозиції щодо важливості прискорення запровадження в практичну діяльність митних органів програмно-інформаційного комплексу “Митне

оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень” системи митного оформлення “Центр” ЄAIC та модулю використання генеративного штучного інтелекту “Open AI” від “Microsoft” та системи бізнес-аналізу “BI”;

- пропозиції щодо запровадження інформаційних систем, на кшталт європейських IOSS, з метою дотримання принципу удосконалення адміністрування митних платежів та переходу від традиційно-посередницьких моделей адміністрування до прогресивних моделей “єдиного вікна” з урахуванням європейського досвіду;

- пропозиції щодо важливості запровадження та використання технологій цифровізації, автоматизації та штучного інтелекту в процесі реалізації митного контролю товарів у МПВ та МЕВ, які б могли автоматично розпізнавати образи на фото- та рентген-зображеннях контрафактних товарів, товарів, заборонених до пересилання у міжнародних відправленнях, без необхідності залучення працівників митних органів в пунктах пропуску через кордон та підрозділах митного оформлення в місцях міжнародного поштового обміну, центральних або регіональних сортувальних станцій, а також подальшого інфраструктурного розвитку пунктів пропуску через кордон;

- пропозиції щодо необхідності доповнення Плану реформування Держмитслужби України на 2024-2030 роки пунктом про здійснення заходів з удосконалення реалізації митних формальностей та оптимізації міжвідомчого співробітництва при переміщенні товарів у міжнародних відправленнях через митний кордон України на постійній основі.

Практичне значення отриманих результатів полягає у тому, що науково-теоретичні положення, висновки, запропоновані автором, а також інші науково-дослідні результати дисертаційного дослідження можуть бути в подальшому застосовані у:

- науково-дослідній сфері – для подальшого дослідження шляхів удосконалення митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Цінність роботи для науково-дослідної сфери підтверджено Актом про впровадження у науково-дослідну діяльність

Університету митної справи та фінансів, затвердженим 4 лютого 2025 року (Додаток 12 дисертації);

- освітньому процесі – положення та висновки дисертації можуть бути використані під час вивчення та викладання дисциплін “Митне право”, “Податкове право”, “Адміністративне право”, “Адміністративний процес”, “Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності” тощо при підготовці навчальної літератури та навчальних посібників та інших науково-методичних матеріалів, що підтверджено Актом про впровадження в освітній процес Університету митної справи та фінансів, затвердженим 26 лютого 2025 року (Додаток 13 дисертації);

- практичній діяльності митних органів у сфері вдосконалення митних формальностей (митного контролю та оформлення) та правотворчості; для вдосконалення процесів оподаткування та адміністрування митних платежів; в процесі підготовки пропозицій щодо удосконалення законодавства України з питань митної справи, яке регулює особливості переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України; у сфері правоохоронної діяльності митних органів та протидії порушенням встановленого порядку переміщення товарів у міжнародних відправленнях через митний кордон України про що зазначено в Акті про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Департаменту боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил Держмитслужби України (Додаток 14 дисертації), а також в Акті про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність Департаменту контролю та адміністрування митних платежів Держмитслужби України від 1 липня 2025 року № 15/15-01-04/10/3810 (Додаток 15 дисертації).

Апробація результатів дисертації. Наукові результати дослідження проблеми загалом, окремих її аспектів, отримані узагальнення та висновки були оприлюднені на науково-практичних конференціях, в тому числі міжнародних, зокрема: на International scientific conference “New approaches and current legal research”: conference proceedings (November 3–4, 2022; Riga, the Republic of Latvia); XVII Міжнародна наукова конференція “Історія торгівлі податків та мита” (26–27 жовтня 2023 року, м. Дніпро); IV Міжнародна науково-практична онлайн

конференція “Правові виклики сучасності: законодавче реагування на геополітичні й історичні проблеми” (24 листопада 2023 року, м. Чернівці); Міжнародна науково-практична онлайн конференція “Адміністративне право та процес: сучасність і перспективи розвитку” (19 жовтня 2023 року, м. Львів).

Публікації. Науково-теоретичні результати дисертації опубліковані в десятих працях, зокрема в шести наукових статтях у фахових виданнях України та у чотирьох тезах виступів на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура дисертації. Дисертаційне дослідження складається зі вступу, двох розділів, які включають дев’ять підрозділів, висновків (до кожного підрозділу та загалом до дисертації), списку використаних джерел (охоплює 176 найменувань) і 15 додатків на 23 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 249 сторінок, з них основного тексту – 191 сторінка.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ПЕРЕМІЩЕННЯ ТОВАРІВ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ТА ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯХ

1.1. Генеза державного регулювання та історія розвитку поштової справи і міжнародних перевезень

Протягом багатьох століть історія неодноразово доводила, що людина є соціальною істотою. Трансформація людських об'єднань у розвинені організації відбулась тоді, коли існуючі відносини були упорядковані певними правилами, які послабили природні зв'язки між особами та посилили суспільні. Зрештою, цей процес удосконалив та урізноманітнив способи спілкування між людьми, їх заняття та ремесла, а через деякий час призвів до виникнення між ними торгівельних відносин. Без сумніву, поява торгівлі вплинула на еволюцію людської діяльності та на її подальший зв'язок із поштою та транспортом. Торгівля стала революційним поштовхом в удосконаленні способів перевезення товарів. Вона створила передумови для виникнення перших в історії людства інструментів віддаленого спілкування, а пізніше обумовила появу міжнародного логістичного та поштового зв'язку.

Розвиток поштової справи і товарних перевезень напряму залежав від особливостей розвитку державних та суспільних інституцій у різні історичні періоди, однак той факт, що вона забезпечила можливість організовано перевозити товари на значні відстані, і завдяки цьому стала однією із найголовніших цивілізаційних надбань людства, не викликає жодного сумніву. Поштові відправлення та товарні перевезення пройшли шлях складної та цікавої трансформації, мали різні назви, цільові аудиторії та завдання, однак їхня мета завжди залишалась однаковою – це передача інформації, доставка товарів, предметів та речей з пункту відправлення до пункту призначення.

З огляду на специфіку розвитку поштових комунікацій та перевезень в різні часи, їхнє неоднакове хронологічне виникнення та неоднорідне географічне поширення, виникає необхідність у періодизації процесу становлення поштової справи та товарних перевезень в світі. Незважаючи на те, що момент їх зародження, як і багатьох інших важливих світових благ, достеменно невідомо, ми можемо проаналізувати історичні дані з метою встановлення найперших ознак їх появи. Логічно виділити наступні періоди: часи первісної культури (початок IV – кінець III тисячоліття до н. е.) – формування передумов виникнення поштової комунікації та переміщення товарів; період культури Стародавнього світу (3200 рік до н. е. – 476 рік н.е.) – становлення поштової справи та перевезення товарів; період культури Середньовіччя (V – кінець XIV століття) – занепад поштової справи та товарних перевезень; період культури Нового часу (початок XVI ст. – 1918 р.) – розвиток поштової справи та товарних перевезень товарів; культура сучасного періоду (XX ст. – наші часи) – удосконалення поштової справи та товарних перевезень.

В період культури первісного суспільства відбувалось формування уявлень людини про те, що явища, оточуючі предмети, знаряддя та засоби праці можна використовувати як інструменти для передачі інформації. Для цього застосовувались найпростіші візуальні чи звукові сигнали (дим, вогонь, крики, барабанний дріб тощо). В цей період неможливо говорити про поштовий зв'язок в класичному розумінні через те, що первісні люди, по-перше, не мали жодних засобів для його реалізації (спочатку навіть писемності), а по-друге, ще не мали в цьому необхідності. Насамперед, передача певних сигналів була необхідною умовою виживання – вони використовувались як інструменти боротьби із наявними ворогами, а не засіб поштового зв'язку, тому прості повідомлення за допомогою сигналів та предметів були одним із способів організації спілкування між собою на відстані. З огляду на зазначене не видається можливим повністю погодитись із деякими науковими позиціями про особливості зародження поштового зв'язку в цей період, а саме про те, що "... відлік свого історичного часу пошта починає з моменту першої потреби людини поділитися інформацією" [99, с. 87]. В рамках цього історичного періоду передача повідомлень у вигляді сигналів ще не становила

собою поштову комунікацію, хоча й заклала першооснови для її формування. У зв'язку з цим слушною видається думка американського дослідника історії розвитку поштової справи у світі Елвіна Ф. Харлоу (Alvin F. Harlow), який зазначав, що “в міру того, як люди ставали все більш досвідченими та обізнаними, з'являлося бажання хоч якось надіслати повідомлення тим, хто не був поруч. Спочатку це робили за допомогою символів. Так, надісланий смолоскип був закликком об'єднатись у війні; демонстрація зброї означала початок війни; долоні – мир...” [142, с. 2]. Наступний етап первісного спілкування був пов'язаний із надсиленням зображень, “на каміннях та кістках, а з появою першої фарби – малюнків на шкурах тварин та деревах”, які поступово переродились у формальне закріплення мови літерами та започаткувало алфавіт [142, с. 5]. Звісно, що розвитку писемності став поворотним моментом у розвитку людства. Недарма Елвін Ф. Харлоу в якості присвяти до одного із розділів свого дослідження навів слова історика Туке (Тооке): “Першою метою мови була можливість передавати наші думки; другою метою – можливість робити це швидко” [142, с. 1].

В первісному суспільстві не існувало також і торгівлі в її класичному розумінні. Дане твердження відповідає загальноприйнятій ідеї про “економічну теорію первісного суспільства, яка визначає, що його фундаментальною характеристикою є економічна відсталість” [150, с. 529]. В процесі взаємодії один з одним первісні люди могли бажати щось, що належало іншій групі. Способом отримання бажаного міг бути як обмін, так і крадіжка. Згідно з дослідженнями зарубіжних істориків Карлоса М. А. Жуніора та Карлоса Г. Л. да Сілви (С. М. de A. Junior та С. G. L. da Silva) “перші ознаки появи обміну предметами датуються періодом неоліту між 7 000 і 3 000 роками до н.е., коли первісні люди почали набувати навички у сільському господарстві, писемності, скотарстві, прирученні тварин та добуванні корисних копалин” [149].

Коли представники первісних угруповань почали частіше обирати добровільний обмін предметами, вони створили передумови для розвитку майбутньої торгівлі та ділової етики, а отже економічний обмін в первісному суспільстві відіграв важливу роль у розвитку товарних перевезень. Зародженню

торгівлі сприяв прямий обмін предметами в первісній общині, а власне торгівля та комерція в більш класичному розумінні виникли тоді, коли економічний обмін став реалізовуватись через бажання отримати прибуток, а не задовільнити приватний неекономічний інтерес. Водночас, варто розуміти, що виникнення ринкових принципів торгівлі було не випадковим досягненням, а результатом первіснообщинного обміну речами.

Період культури Стародавнього світу (3200 рік до н. е. – 476 рік н.е.) – це часи винаходів, розвитку права, державності, фінансово-економічної системи, розквіту освіти, мистецтва та торгівлі. Так, наукові джерела свідчать, що найперші згадки про доставку письмових повідомлень датуються приблизно 550 роком до нашої ери. За даними зарубіжних джерел започаткована така система була саме в Стародавній Персії [148, с.4], [131, с. 5].

Торгівля також зазнала бурхливого розвитку в Стародавньому світі. Міжміські купці отримували свій прибуток, користуючись різницею у вартості товарів в різних регіонах. На торгівлю впливала величезна кількість факторів, включаючи різноманіття смаків та звичок споживачів. Апогеем розвитку людської цивілізації в цей період стали великі досягнення у сфері транспортування речей та товарів. По-перше, йдеться про винахід колеса шумерами близько 3000 року до н.е., який докорінно змінив розвиток суспільства [152]. Насамперед, це призвело до створення возів, які могли перевозити більше товарів, ніж раніше. Таким чином, були зроблені перші кроки в переході суспільства до економіки, заснованої на торгівлі. Єдиною перешкодою для використання колісного возу стало те, що він був ефективним лише в умовах рівних доріг. Використання тварин в цілях переміщення кореспонденції та речей було вперше зафіксоване в Стародавній Персії. По-друге, розвиток морського транспорту, поштовхом до якого був винахід вітрила у 2000 році до н.е. [152], став ще одним досягненням, яке вплинуло на історію розвитку поштових та товарних перевезень. На думку зарубіжних науковців І. Вудуріса та Е. Пломаріту (І. Voudouris, Е. Plomaritou) найбільших успіхів у використанні міжнародного морського транспортування досягли Стародавня Греція та Римська Імперія. Так, автори зауважують, що “еллінського морське право (Афінське та

Родоське морське право, тобто *Lex Rhodia de Iactu*), стало безпосереднім джерелом та першоосновою сучасного морського і торгового права” [169, с. 48]. Це дає підстави говорити про існування міжнародної торгівлі в Стародавньому світі, а отже і про застосування митного оподаткування. Автори зауважують, що, “записи, знайдені у фрагментах папірусів, доводять, що в елліністичному Єгипті видавали три екземпляри заяв, які підтверджували отримання товару; це найдавніші витoki морських накладних або “прямих” коносаментів. Зокрема, два примірники відправлялися вантажовідправнику, третій зберігався у перевізника. Ці квитанції містили дані про кількість та якість вантажу, назви вантажовідправника та вантажоодержувача, морського агента, дані судна, порти відправлення та призначення; а отже, вони становлять собою найдавнішу (і найповнішу) форму морської накладної, датованої 252 роком до н.е. (фрагмент папірусу “98” (мумія 117 з колекції “Папіруси Хібе” (“Hibeh Papyri”), 252 р. до н.е.)” [169, с. 48]. Крім того, ще одним історичним свідченням існування митних формальностей в той період може слугувати “офіційне листування між королем Кіпру та фараоном Єгипту Ахенатеном IV, яке включає юридичних регулювання продажу і перевезення таких товарів як мідь та деревина” [169, с. 48].

Римська цивілізація першою досягла успіхів в ефективному використанні логістики та транспорту. У цю епоху великі вантажі перевозились човнами мережею відомих судноплавних шляхів річок Європи та Азії. Наявність сполучення між містами спонукало римлян започаткувати кур’єрську пошту, а створення найпершої державної поштової служби відбулось за часів правління римського імператора Діоклетіана в III столітті нашої ери. [131, с. 8]. Однак, найбільш відомою поштою Стародавнього світу є “*Cursus publicus*” – поштово-транспортна служба Римської імперії, створена за часів правління імператора Августа. “*Cursus publicus*” став найпершим поєднанням пошти і логістики, хоча звичайні служби кур’єрської доставки вже теж існували в Римі. Установа функціонувала виключно для державних цілей, переважно для супроводу монархів та іноземних дипломатів, перевезення грошей, доставки урядовців і особливо цінних вантажів. Разом із цим “*Cursus publicus*” здійснював відправку посилок та кореспонденції. Таким чином, в

Римі вперше з'являється державна поштово- транспортна служба, яка одночасно використовувалась для листування, переміщення пасажирів та вантажів – функцій, які в подальшому виконувала пошта Європи. Для “Cursus publicus” були створені додаткові проміжні поштові станції на невеликих відстанях одна від одної, звідси й етимологічне походження слова “пошта” – від латинського “positus”, що означає “розміщений в пункті”. Ця назва стала метонімічною спочатку для визначення листонош, кур'єрів, листів та посилок, а згодом – і для всієї поштової служби [131, с. 8]. Проте, найголовніша перевага “Cursus publicus” полягала у функціонуванні спеціально збудованих п'яťох магістральних шляхів із Риму, які забезпечили безпрецедентну на той час швидкість доставки поштових відправлень та кореспонденції [142, с. 18]. Такий бурхливий та успішний розвиток мав вирішальне значення для майбутнього міжнародної торгівлі, переміщення товарів та поштової комунікації, адже розвинена антична модель дала можливість переконатись в успішності інтеграції поштового, логістичного і транспортного потенціалу держави та в необхідності забезпечення системного підходу до розвитку поштової справи і товарного перевезення в майбутньому.

Період культури Середньовіччя ознаменувався загальною кризою поштової справи та транспортних перевезень, бо разом із занепадом Римської імперії, зношеністю транспортних ресурсів і доріг, настали часи тотальної соціальної безграмотності та обмежених можливостей для поштової справи. В середньовічній Європі транспортні мережі перебували в стані стагнації з різних причин. Дорожні мережі по всьому континенту базувалися на шляхах і магістралях старої Римської імперії, проте реновація старих та будівництво нових доріг майже не відбувалась, оскільки сухопутні подорожі були складними і дорогими, порівняно з вартістю товарів, які перевозились. Відносна неефективність сухопутного переміщення в період Середньовіччя призвела до часткового відновлення систем сполучення завдяки внутрішнім річковим каналам. Вже у 1100-х роках мережі внутрішніх каналів почали використовувались в Англії. Більш комерційно життєздатна система каналів була створена в долині річки По в Італії, приблизно в середині тринадцятого століття. Цими внутрішніми водними мережами можна було переміщувати відносно

великі вантажі за допомогою невеликих вітрильних суден, які називались “коги” [152]. Водночас, відсутність мережі сухопутних доріг була серйозною проблемою для більшої частини західної та південної Європи, для якої внутрішні водні шляхи були нетиповим явищем. Крім того, для часів раннього Середньовіччя був притаманний розквіт злочинності; переміщення товарів на великі відстані ставало дедалі ризикованішим. Першою європейською країною, яка стала гарантувати безпеку міжнародної торгівлі шляхом стягнення за це податків і зборів, стала Англія: “... наземний та водний транспорт обкладався податками і перебував під захистом монарха. Дотримання цього правила гарантувало, що торгівля по всій Англії здійснювалася у відносній безпеці, порівняно з континентальною Європою. Мито або збір за право вести морську торгівлю в королівстві стягувались в портах або гаванях, на добре відомих маршрутах внутрішніх водних шляхів. Таким чином, перевезення товарів водним транспортом часто було джерелом надходження регулярних митних платежів в Європі. На початку 1300-х років було передбачено 35 зборів на одній лише річці Рейн, а до 1500 року їх кількість зросла до 60” [152]. Першою централізованою системою сухопутного поштового сполучення часів європейського середньовіччя стала поштова система, створена французьким королем Людовиком XI в 1464 році. Вона охоплювала десятки поштових станцій на всіх головних дорогах Франції, але теж використовувалась виключно в інтересах короля та знаті [142, с. 45].

Період культури Нового часу в історії розвитку поштової справи в Європі був сформований під впливом постійно зростаючої потреби в посиленні комерції. Поштове сполучення та транспортне перевезення товарів Нового часу активно розвивалась італійською родиною Турн і Таксіс (Thurn and Taxis) [142, 59]. В цей час було запроваджене цілодобове сполучення між Брюсселем і Парижем; логістичний зв'язок пов'язував Інсбрук, Ліон, Толедо та Гранаду. Поворотним моментом у становленні європейських поштово-транспортних зв'язків було отримання поштмейстером Францом фон Таксісом дозволу на перевезення пасажирів та пересилку приватної кореспонденції, який йому було надано в якості своєрідної компенсації за те, що король був не в змозі виплачувати йому

обумовлений щорічний гонорар за службу. Цей привілей, наданий за умови збереження пріоритету королівських відправлень, дозволив користуватись послугами поштового зв'язку не тільки державним службовцям, але й усім пересічним громадянам. Вперше в історії державна пошта перетворилась у послугу, доступну для всього суспільства [142, с. 61-62]. В 1516 році поштові сполучення Турн і Таксіс досягли Верони, Риму та Неаполя, найвідоміша його дорога поєднувала Брюссель та Відень [142, с. 64]. Індустрія поштово-транспортних перевезень, заснована Францем фон Таксісом створила підґрунтя для появи приватних ліній поштового зв'язку по всій центральній Європі, які згодом склали неабияку конкуренцію державній пошті. Однією з таких організацій була пошта гільдії м'ясників "Butcher Post", яка існувала протягом 16-19 століть. Іншим прикладом ранніх приватних кур'єрських служб може бути "Пруська пошта" (the Prussian postal service), заснована курфюрстом Брандерургу Фрідріхом Вільгельмом (the Great Elector, Frederick William (1640-1688)) на території Пруссії. "Пруська пошта" першою використала експрес-відправлення, які тоді називались "прискореними відправленнями" ("Hocheilende Post") [142, с. 69]. Наприкінці XVI століття в Західній Європі вже було створено безліч приватних агенцій з кур'єрських послуг. В 1580 році родиною Таксіс було створено кілька великих міждержавних ліній на території Іспанії. Одна з них –лінія "Ординарна" – перевозила кореспонденцію та товари іспанського двору до Генуї, Мілану, Риму та Неаполю. У XVII столітті було встановлене регулярне сполучення з Англією, Голландією та Німеччиною [142, с. 77-78].

Однак, незважаючи на потужний розвиток поштової справи та індустрії товарних перевезень в цей період, адміністративно-правове регулювання поштово-транспортних відносин часів монархічної Європи характеризувалось жорстким державним контролем. Пошта та товарні перевезення все ж переважно функціонували для потреб уряду. Поштова справа була монополізована державою, хоча суб'єктам, причетним до поштових та товарних перевезень, указами королів надавались привілеї, пільги, звільнення від оподаткування та військових повинностей [142, с. 91].

Промислова революція започаткувала епоху трансформації комунікаційної сфери у світі, обумовлену розвитком транспорту та політичними реформами. Наприкінці 18-го століття поштовий зв'язок та перевезення товарів покращились завдяки значному економічному розвитку. Результатом цього стала масштабна програма будівництва доріг в Англії, яка розпочалася близько 1765 року та започаткувала еру диліжансів – карет, які перевозили пошту, товари та самих пасажирів. Незважаючи на руйнівні наслідки революційних і наполеонівських війн, наприкінці 18-го та на початку 19-го століть по всій Європі було досягнуто значних результатів в підвищенні швидкості та надійності поштово-транспортних комунікацій. На початку 19 століття товари здебільшого переміщувались на веслових човнах, однак в 1807 році винахідник пароплавства Роберт Фултон (Robert Fulton) вперше перетнув Гудзон, прямуючи з Нью-Йорка до Олбани, і започаткував еру перевезення багатотонних вантажів на пароплавах [166, с. 22-25].

Висвітлення історії розвитку поштово-транспортної справи зараз неможливо уявити без згадки про внесок до неї британського освітянина та податкового реформатора Роуленда Хілла (Rowland Hill). Так, в 1837 році була опублікована його книга “Поштова реформа: Її важливість і доцільність” (“Post office reform its importance and practicability”) [143], яка значно полегшила реформування поштової системи, позитивно вплинула на комерційні процеси та розвиток системи залізничного транспорту в Англії та США. Перша комерційна залізнична дорога в США розпочала свою діяльність в 1830 році, а до 1890 року залізницями перевозили вже близько 690 тон вантажів [116]. То ж, не викликає здивування, що наприкінці 19-го століття найпершими країнами у світі, які запропонували організувати офіційну міжнародну систему посилоківих відправлень, були Британія та Сполучені Штати Америки.

В 19 столітті залізничне сполучення стало основним засобом перевезення поштової кореспонденції. З бурхливим розвитком авіасполучення в перші декади 20-го століття авіапошта по-справжньому стала повноцінним видом переміщення товарів. Хоча зростаюча доступність авіап перевезень не вплинула на поштові та товарні відправлення настільки сильно, як залізничне сполучення, їхні переваги –

швидкість і експлуатаційна надійність – стали головними пріоритетами для розвитку поштового перевезення товарів та особистих речей через кордони держав приблизно з 1920-х років.

То ж *період розвитку сучасної культури – часів удосконалення поштового зв'язку та товарних перевезень* завдяки розвитку морського транспорту, авіатранспорту, автомобілів, залізниць та побудові магістральних сполучень, змусив цю індустрію досягти безпрецедентних успіхів. Хоча протягом Першої та Другої світових війн логістика використовувалася лише у військових цілях, починаючи з 1960-х років транспортно-логістичні можливості почали використовуватись в комерційних цілях для пересилання посилок, кореспонденції та вантажів. Логістична діяльність передбачала здійснення замовлень, планування виробництва, розподіл продукції, розміщення на склади, зберігання та навіть обслуговування клієнтів; вона зробила процес доставки товарів набагато раціональнішим та економічно ефективнішим, і, водночас, дозволила швидко транспортувати товари до клієнтів. Прогресуюче удосконалення транспортних засобів, залізниць, літаків та кораблів дозволили компаніям швидко доставляти свою продукцію в будь-яке місто світу. Крім того, винахід контейнерів для вантажів, поява сучасної техніки, такої як навантажувачі, підйомно-транспортне обладнання, сортувальні машини; створення концепції пересувних поштових відділень та пристроїв, автоматизація процесів обробки посилок, оптичного розпізнавання символів тощо відіграли важливу роль в процесах складського зберігання та транспортування вантажів. Глобалізація дозволила компаніям розширити свою клієнтську базу поза межами своїх країн та досягти успіху завдяки швидким та економічно ефективним способам доставки. З появою Інтернету в 1990 році, компанії почали використовувати електронні таблиці та картографічні інтерфейси для вдосконалення своїх логістичних процедур. Відтак, поява першої в історії сучасної приватної поштової компанії стала результатом епохи технічної глобалізації в 1907 році. Це була американська “United Parcel Service” (“UPS”) в Сієтлі [151]. Сьогодні у всьому світі функціонує розгалужена мережа поштових та кур'єрських приватних перевізників, таких як “DHL”, “TNT”, “FedEx” тощо. Мережа державних поштових служб представлена національними

поштовими операторами 180 країн світу, такими як, наприклад, “Royal Mail”, “Poczta Polska”, в тому числі й “УкрПошта”, засади діяльності яких визначені Всесвітнім поштовим союзом. Сучасні поштові оператори так само сполучають в своїй діяльності надбання транспортної та логістичної індустрії, інноваційно-технологічні та цифрові технології.

Сучасне державне регулювання поштової справи та переміщення товарів у сфері відправлень є міжнародним та здійснюється на основі актів, рекомендацій та стандартів, розроблених Всесвітнім поштовим союзом, який існує з 1875 року [165] та Всесвітньою митною організацією [174], створеною у 1952 році. На відміну від монополізованого державними інтересами регулювання поштової справи та перевезень періодів античності та середньовіччя, сучасне державне регулювання цих відносин в більшій мірі орієнтована на потреби суспільства, а не уряду. Сучасний розвиток поштової справи та вантажних перевезень у 21 столітті відбувається на засадах сприяння законній торгівлі, полегшення комунікації, заохочення прийняття уніфікованих стандартів і використання цифрових технологій, забезпечення співробітництва та взаємодії між зацікавленими сторонами, справедливих митних зборів і захисту суспільства, сприяння ефективному співробітництву між митними та поштовими адміністраціями світу. Головними ознаками регулювання поштової справи та міжнародного перевезення товарів у 21 столітті є побудова державної регуляторної політики на принципах сучасної цифровізації та автоматизації процесів. Останні з кожним днем все більше використовують можливості штучного інтелекту, електронних хмарних систем зберігання та обліку інформації, інноваційні можливості машинного спілкування (інтернету речей), автономії транспортних засобів та технологій блокчейн у передачі інформації. Таким чином, становлення поштової справи, особливості перевезень та пересилань товарів протягом різних історичних періодів та епох, дають змогу зробити висновок про їх надзвичайно довгий та складний шлях. Однак, не зважаючи на численні перешкоди, поштовій справі та індустрії товарних перевезень вдалось не тільки зберегти своє існування, а й досягти безпрецедентних результатів, що свідчить про те, що вона є унікальним цивілізаційним надбанням в

історії людства.

1.2. Міжнародні поштові відправлення та експрес-відправлення як об'єкт митно-правового регулювання

Обмін товарів у міжнародних відправленнях відіграють важливу роль у сприянні глобальній торгівлі. Митні органи в тісній співпраці з поштовими та іншими службами доставки покликані сприяти митному оформленню та контролю цих відправлень, діючи у відповідності до національного законодавства, міжнародних угод, загальноприйнятих стандартів і процедур. То ж, міжнародні поштові та експрес-відправлення, перетинаючи кордони держав на шляху до місця свого призначення, стають об'єктом митно-правового регулювання, зокрема, митних органів. Діючи згідно з нормами чинного законодавства, митні органи мають подвійне завдання – забезпечити національні та економічні інтереси держави та, водночас, сприяти швидкій доставці міжнародних відправлень до адресатів.

В адміністративній доктрині поняття “митно-правове регулювання” вже ставало предметом наукового вивчення вітчизняних вчених. Так, на думку науковця А.М. Гуда власне митно-правове регулювання можна розглядати як “... урегульований нормами права порядок реалізації заходів нетарифного та митно-тарифного регулювання за допомогою митного адміністрування” [11, с. 23-24]. Водночас, статтею 1 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 року визначено, що “митне регулювання – це регулювання питань, пов’язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України” [86]. Чинний Митний кодекс України від 13 березня 2012 року № 4495-VI [41] не передбачає поняття “митне регулювання” або “митно-правове регулювання” Тому,

з огляду на законодавче закріплення не видається правильним погодитись з наведеним науковим визначенням митно-правового регулювання, бо законодавче визначення передбачає набагато ширший підхід до цього поняття. Організацію діяльності органів митного контролю України можна вважати і складовою митної справи, і одним із елементів митної політики України, що є в смисловому значенні вже не є тільки нетарифним та митно-тарифним регулювання. З огляду на зміст поняття “митно-правове регулювання” можна припустити, що воно охоплює три елементи, які так чи інакше пов’язані з міжнародною торгівлею товарами: фінансовий елемент (стягнення митних зборів), економічний елемент (реалізація та захист економічних інтересів), а також безпековий (охорона національної безпеки). Пріоритетність цих елементів може змінюватися залежно від національних, політичних, економічних або інших особливостей держави, проте вони завжди є основою діяльності митних органів.

Окрім зазначеної специфіки регулюючої діяльності митних органів, митно-правове регулювання завжди має свій об’єкт. Це завжди певні суспільні відносини, регламентація яких відбувається нормами однієї або декількох галузей права. Щоб стати об’єктом правового регулювання, такі суспільні відносини мають бути у фокусі уваги законодавця і отримати відповідне вираження в нормах права, тим самим отримати визнання їх як правових відносин. Правові відносини пов’язані, таким чином, як із суспільними відносинами, на основі яких вони виникають, так і з нормами права, які їх регулюють. Правовідносини в галузі митної справи є різновидом суспільних відносин, однак їм притаманні специфічні властивості, ознаки та зміст, які вирізняють їх з-поміж інших правовідносин. Так, для митно-правових відносин характерний специфічний цільовий вплив – захист економічного суверенітету, забезпечення фінансових інтересів, захист інтересів підприємництва та міжнародної комерції, свобода торгівлі, безпека обміну та переміщення товарів через митний кордон України.

З огляду на наведене, можемо припустити, що об’єкт митно-правового регулювання – це суспільні відносини, пов’язані з реалізацією митних формальностей при переміщенні через митний кордон товарів та інших предметів,

на які спрямовано регулюючий вплив норм законодавства України з питань митної справи. Водночас, варто зауважити, що в науці адміністративного права сучасні науковці допускають розрізнення об'єкту митно-правового регулювання як матеріального та нематеріального блага ("фізичний об'єкт" митних відносин) [44],[24] І, якщо нематеріальними благами і є зазначені раніше суспільні відносини, то матеріальними або фізичними автори вважають товари, транспортні засоби, речі та інші предмети. В рамках даного наукового дослідження виникає необхідність вивчення особливостей міжнародних поштових та експрес-відправлень як об'єкту митно-правового регулювання в першу чергу, в контексті нематеріальних благ – суспільних відносин, пов'язаних із переміщенням МПВ та МЕВ через митний кордон. Водночас, опис характеристик міжнародних поштових та експрес-відправлень як, власне, фізичних об'єктів переміщення, встановлення їх спільних та відмінних рис так само сприятиме повноті наукового дослідження та особливостей їх митно-правового регулювання.

Отже, товари переміщуються через митний кордон України у двох типах відправлень – міжнародних поштових та міжнародних експрес-відправленнях. І, хоча ці два типи об'єднані однією метою – доставка товарів до адресатів, все ж вони мають різні походження, джерела правового регулювання, ознаки та особливості юридичного впливу на відносини, пов'язані з ними. Правове регулювання відносин, пов'язаних із переміщенням МПВ, здійснюється актами Всесвітнього поштового союзу, які діють в більшості країн світу. Водночас, правове регулювання відносин, пов'язаних із переміщенням МЕВ, здійснюється нормами внутрішнього національного законодавства держав, де зареєстровані надавачі послуг міжнародної експрес-доставки та кур'єрських послуг, а також нормами міжнародних договорів та конвенцій, які в цілому регулюють правила міжнародного переміщення товарів та вантажів, до яких можна віднести Конвенцію про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень від 28 травня 1999 року [31], Конвенцію про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (КДПВ) від 19 травня 1956 року [29], Конвенцію про уніфікацію деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень від

12 жовтня 1929 року [32], Конвенцію про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації від 23 вересня 1971 року [28], Конвенцію ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів від 24 травня 1980 року [26], Конвенцію про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року [30], [90], Конвенцію ООН про морське перевезення вантажів 31 березня 1978 року (Гамбурзькі правила) [27] та інші міжнародно-правові акти, які закріплюють правила міжнародного переміщення товарів. Слушною є думка про те, що “правова природа кур’єрських послуг є дуалістичною через те, що з одного боку, вони є поштовими, тобто є продуктом діяльності оператора поштового зв’язку з приймання, обробки, перевезення та доставки (вручення) поштових відправлень, виконання доручень користувачів щодо поштових переказів, банківських операцій, спрямованим на задоволення потреб користувачів, а з іншого – підприємницькою діяльністю щодо надання транспортно-експедиторських послуг з організації та забезпечення перевезень експортних, імпорتنих, транзитних або інших вантажів [38, с. 72].

Експрес-відправлення або, як прийнято їх називати на практиці, – відправлення кур’єрських служб (*courier means international delivery*) – це міжнародні посилки, які пересилаються кур’єрськими компаніями, що здійснюють транспортно-експедиторські операції. Сьогодні ця сфера представлена на світовій арені трьома найбільшими кур’єрськими компаніями – UPS, DHL та Fedex. Ці компанії володіють власними транспортно-логістичними активами, що дозволяє їм перевозити, декларувати та доставляти товари до кінцевого пункту призначення. Основна перевага міжнародних кур’єрських пересилань – це швидкість транспортування, тому що їхні перевезення постійно сфокусовані на швидкості завдяки фіксованій ціні на перевезення. Саме висока швидкість експрес-перевезень товарів стала головною причиною того, що, починаючи з 2020 року обсяги міжнародних кур’єрських відправлень значно зросли у порівнянні з МПВ. Другою причиною стала пандемія COVID-19, яка привернула увагу до проблеми недостатньої швидкості МПВ, оскільки під час активної її фази пандемії мільйони контейнерів з вакциною проти COVID-19 були відкликані через проблеми зі

швидкістю транспортування та зберігання [163]. Третя причина – це розвиток електронної комерції, який спричинив глобальне розширення ринку приватних кур'єрських послуг, вартість якого зараз оцінюється в 405, 2 мільярди доларів і, за прогнозами, досягне середньорічного темпу зростання на рівні 5,8% у 2029 році. Сьогодні лише в США налічується понад 393 180 кур'єрських поштових служб [163].

В системі митного регулювання та зовнішньо-економічних відносин різниця між МПВ та МЕВ простежується найяскравіше. Через ключові ознаки згаданих відносин та доставки найяскравіше розкриваються спільні та відмінні риси міжнародних поштових та експрес-відправлень, а заодно й їх змістовна сутність, що видно з порівняння в таблиці, наведеної в Додатку 1 роботи.

Як видно з таблиці найголовнішою спільною рисою МПВ та МЕВ є зобов'язання щодо стягнення мита та податків, сума яких, проте, є однаковою в обох випадках. Водночас, найголовніша різниця між МЕВ та МПВ є комерційна мета переміщення товарів. Як вже було зазначено раніше, міжнародні експрес-відправлення обираються представниками підприємницької діяльності та бізнесу для здійснення транскордонної електронної торгівлі. Електронні маркетплейси, торговельні майданчики та міжнародні онлайн-магазини використовують послуги експрес-перевізників через низку переваг, які вони надають: швидкість доставки; відсутність поштових вагових обмежень тощо. Хоча при митному оформленні товарів у МЕВ і приділяється велика увага оцінці ризиків, підприємства, які дотримуються всіх митних, безпекових та фінансових вимог, користуються спрощеним порядком митного оформлення через відсутність ознак ризикованості або сумнівності. Крім того, уряди багатьох країн надають додаткові опції для нарахування та сплати мита і податків, більш гнучкий порядок їх сплати, тоді як при пересиланні товарів поштовими відправленнями, які не передбачають транспортних накладних, комерційних рахунків-фактур, сертифікатів, а містять лише митні декларації CN 22 і CN 23, одержувачами невеликих товарних відправлень, замовлених онлайн, часто з точки зору митниці є невідомі громадяни

чи фізичні особи-підприємці, що потребує додаткової уваги, перевірки, а отже більше часу для здійснення митних процедур.

То ж, як бачимо, міжнародні поштові та експрес-відправлення як об'єкти митно-правового регулювання мають і спільні, і відмінні риси. Варто зауважити, що відмінностей між ними навіть більше, ніж здається. Передусім, головною з них є зазначена різниця у правовому регулюванні. Так, згідно зі статтею 2 “Дефініції” пункту 1.5 Конституції Всесвітнього поштового союзу “поштове відправлення (postal item) – це загальний термін, який означає все, що пересилається призначеним оператором країни-члена (письмова кореспонденція, посилки, грошові перекази тощо), як передбачено у Всесвітній поштовій конвенції, Угодах Союзу та їхніх відповідних Регламентах” [126, с. 236]. Акти Всесвітнього поштового союзу класифікують поштові об'єкти як письмову кореспонденцію, поштові посилки та прискорені EMS-відправлення. Згідно з положеннями статті 1 Всесвітньої поштової конвенції передбачено: “1.1. відправлення письмової кореспонденції (letter-post item); 1.2 посилки (parcel-post item); 1.3 відправлення EMS (EMS item); 1.4 документи (відправлення письмової кореспонденції, бандеролі або EMS, що складається з будь-якої письмової, мальованої, друкованої або цифрової інформації, за винятком товарних об'єктів); 1.5 товари (відправлення письмової кореспонденції, бандеролі або EMS-відправлення, які складаються з будь-якого матеріального та рухомого об'єкта, за винятком грошей, у тому числі товарів, які не підпадають під визначення “документи”)” [168, с. 47].

Крім того, поштові об'єкти, визначені актами Всесвітнього поштового союзу, можуть бути згруповані за певною ієрархічною закономірністю та в залежності від виду транспорту, яким здійснюється переміщення таких об'єктів:

“1) поштові відправлення (postal item): листи; листівки; бандеролі; дрібні пакети; мішки М; посилки; EMS-відправлення; відправлення, які можна відстежувати та які мають унікальний ідентифікатор відправлення – ID-номер, який використовується для відстеження рекомендованих, застрахованих або експрес-відправлень, посилок та EMS-відправлень);

2) поштові депеші (postal receptacle): це, як правило, мішки або спеціальні ємності, які містять поштові відправлення;

3) поштове відправлення (postal dispatch): де кожна поштова ємність є компонентом поштової депеші;

4) серія поштових відправлень (postal dispatch series): поштові депеші послідовно нумеруються в межах серії для відправлення та транспортування;

5) поштові консигнації (postal consignment): декілька згрупованих відправлень, сформованих з метою транспортування” [157, с. 7-8].

З огляду на наведені особливості типології міжнародних поштових відправлень в актах Всесвітнього поштового союзу, можна зробити висновок про їх структурну, організаційну та змістовну комплексність як об’єктів правового регулювання.

Спільні ознаки, притаманні відправленням загалом, дають можливості виокремити певні критерії для їх класифікації, яка матиме значення для подальшого визначення їх як об’єкту митних правовідносин. Так, критеріями класифікації міжнародних відправлень можна визначити предмет відправлення (вкладення/предметне наповнення), типи пакування та транспортування, наявність чи відсутність ознак прискореної доставки, характеристики суб’єкта надання послуг відправки, особливості митно-правового регулювання відправлень, особливості реалізації поштових формальностей тощо. Більш детальний аналіз критеріїв класифікації відправлень дають можливість зазначити наступне.

За *критерієм предметного наповнення відправлень* останні можна поділити на відправлення з письмовими вкладеннями (кореспонденція, листування, поштові картки, документація, інша друкована або мальована продукція тощо); з товарами, особистими речами та іншими предметами або фізичними об’єктами. Варто зауважити, що згідно зі статтею 19 Всесвітньої поштової конвенції передбачає заборонені до пересилання у міжнародних відправленнях товари [168, с. 57-58].

За *критерієм характеру пакування відправлення* можуть бути розрізнені на відправлення в пакетах, сейф-пакетах, пакунках, обрешітках, боксах (серійні відправлення, консигнації) мішках (бандеролі, депеші, посилки). Характер

пакування нерозривно пов'язаний із предметним наповненням відправлень та інколи впливають на тип транспортування, метод доставки та вид транспорту, якими можуть бути, наприклад, авіа-перевезення, автомобільні або контейнерні перевезення.

За *критерієм термінів доставки* міжнародні відправлення можуть поділятися на ординарні та прискорені (expedited shipments/express shipments). Останній вид набув свого розвитку із виникненням EMS-відправлень, які здійснюються національними поштовими операторами країн-учасниць Всесвітнього Поштового Союзу для пересилання відправлень за межі національних кордонів за додаткову плату. Станом на початок 2025 року налічено 176 національних поштових операторів EMS [136]. Україна приєдналась до надання послуг міжнародних EMS-відправлень у 2020 році, до цього часу ці послуги виконувало Державне підприємство спеціального зв'язку. Послуга EMS в Україні зараз надається Акціонерним товариством “УкрПошта”, яке є національним універсальним оператором поштового зв'язку та здійснює послуги для клієнтів, підприємств та громад по всьому світу. “УкрПошта” є членом Всесвітнього поштового союзу та співпрацює зі 192 національними поштовими операторами, що створює можливість надсилати міжнародні відправлення в понад 230 відділень різних країн світу.

В залежності від *критерію походження суб'єкта надання послуг* – організації, яка здійснює послуги пересилання міжнародних відправлень, останні можуть поділятися на такі, що здійснюються національними поштовими операторами (наприклад, “Royal Mail”, “УкрПошта”, “Poczta Polska” або “La Poste”) та приватними поштовими операторами (наприклад, “Meest”) або експрес-перевізниками – транспортно-логістичними компаніями та міжнародними кур'єрськими службами такими як UPS, “DHL”, “FedEx”, “TNT”, “Parcelforce Worldwide”, “DPD” тощо.

З огляду на *критерій відповідності інтересам адресатів міжнародних відправлень* можна розрізняти посилки, відправлені в приватних та урядових

інтересах, які в подальшому можна також поділити на відправлення медичного призначення, комерційного, військового, службового тощо.

Зазначений поділ міжнародних відправлень дозволяє зробити висновок, що все ж таки, найважливішим критерієм є той, який поділяє відправлення на міжнародні поштові та експрес-відправлення приватних транспортно-логістичних та кур'єрських служб. Такий розподіл лежить в основі їх законодавчого регулювання багатьох країн, в тому числі і законодавства України з питань митної справи. Відтак, Митний кодекс України закріплює поняття “міжнародні поштові відправлення” та поняття “міжнародні експрес-відправлення” для дефінування решти відправлень, в основному міжнародних кур'єрських служб.

Водночас, складність та різноманітність суб'єктного складу надання поштових послуг на міжнародній арені, велика кількість видів міжнародних відправлень обумовлюють потребу у забезпеченні такого правового регулювання, яке б передбачало регламентацію всіх відносин, пов'язаних із переміщенням товарів та предметів у МПВ та МЕВ через митний кордон держави, а також норми якого б корелювались із нормами міжнародно-правових актів та угод. Так, правове регулювання відносин, пов'язаних із здійсненням поштових та кур'єрських відправлень (експрес-відправлень) в ЄС здійснюються окрім норм Всесвітньої поштової конвенції, Конституції (Статуту) та Регламентів ВПС, угод ВПС, Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур, також нормами Директив Європейського Союзу, зокрема Директиви 97/67/ЄС (Directive 97/67/EU) від 15 грудня 1997 року про спільні правила розвитку внутрішнього ринку поштових послуг Співтовариства та покращення якості послуг [133]. Всесвітня поштова конвенція та Загальний регламент закріплюють основоположні правила міжнародного поштового пересилання. Найголовніше з них полягає в тому, що всі країни-члени Всесвітнього поштового союзу утворюють “єдину поштову територію для взаємного обміну кореспонденцією” [168]. З цього правила випливає принцип свободи транзиту: кожна країна-член ЄС гарантує повагу до недоторканності транзитних поштових відправлень і забезпечує їх пересилання найшвидшим транспортом, який використовується для власних поштових

відправлень. Норми Директиви 97/67/ЄС здійснюють правове регулювання відносин з приводу організації та реалізації поштової справи в Європейському Союзі, зокрема, щодо створення внутрішнього поштового ринку, який охоплює територію без внутрішніх кордонів, на якій забезпечується вільний рух товарів, осіб, послуг та капіталу. Так, стаття 1 Директиви 97/67/ЄС закріплює, що “поштові послуги – це послуги, пов’язані з оформленням, сортуванням, транспортуванням і доставкою поштових відправлень, а “загальнодоступна поштова мережа – це система організації та будь-які ресурси, які використовуються постачальником(ами) універсальних послуг для цілей, зокрема, таких як приймання поштових відправлень, на які поширюється зобов’язання щодо надання універсальної послуги з пунктів доступу на всій території; маршрутизації та обробки цих відправлень від пункту доступу поштової мережі до розподільчого центру; доставки за адресами, зазначеними на відправленнях”[133]. Крім того, Директива 97/67/ЄС розрізняє такі об’єкти пересилання: 1) поштове відправлення (друковане або письмове) (postal item); 2) поштове відправлення (кореспонденція) (item of correspondence); 3) пряма пошта (direct mail); 4) рекомендоване відправлення (registered item); 5) транскордонна пошта (cross-border mail)” [133]. При цьому, постачальником універсальних поштових послуг вважається державна або приватна організація, яка надає універсальну поштову послугу або її частину у відповідності до положень статті 4 Директиви 97/67/ЄС. Даний нормативно-правовий документ лібералізує діяльність приватних поштових служб та передбачає вжиття заходів щодо врахування їх відмінностей та недискримінації на ринку поштово-транспортних послуг (п.18) [133].

Наведене спонукає до висновку, що особливостями правового регулювання відносин, пов’язаних із переміщенням поштових та експрес-відправлень в межах ЄС є створення недискримінаційних та ліберальних умов для поштових операторів та експрес-перевізників, забезпечення ефективної регуляторної політики щодо формування цін на поштові послуги, створення розгалуженої мережі для надання послуг та розмежування об’єктів поштової пересилки за передбаченими критеріями, а також запровадження зручних систем для сплати мита та податку на

додану вартість при ввезенні товарів у відправленнях. Митно-правове регулювання даних відносин в ЄС реалізується у повній відповідності зазначеним принципам нормами Митного кодексу Союзу (Union Customs Code (UCC)) [123], доповненнями до нього у вигляді Делегованого Регламенту Комісії Європейського Союзу (Commission Delegated Regulation) та Імплементацийного Регламенту Європейського Союзу (Commission Implementing Regulation), які адаптували митні правила до сучасних потреб [124].

Міжнародні поштові та експрес-відправлення як об'єкт митно-правового регулювання в Україні так само передбачають у своїй правовій регламентації використання норм міжнародних актів та норм національного законодавства. Україна є членом Всесвітнього поштового союзу з 1947 року та Всесвітньої митної організації з 1992 року. Міжнародні правила для поштових відправлень, в тому числі і митні правила, закріплені у Всесвітній поштовій конвенції від 11 жовтня 2012 року [9], Міжнародній конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у змінній редакції від 1999 року (переглянута Кіотська конвенція) [43], в положеннях Меморандуму про взаєморозуміння між Всесвітньою митною організацією та Всесвітнім поштовим союзом від 5 липня 2007 року [45]. Національне правове регулювання відносин, пов'язаних із переміщенням відправлень через митний кордон України, в першу чергу, здійснюється шляхом реалізації норм Митного кодексу України від 13 березня 2012 року № 4495-VI [41], інших законодавчих актів України, таких як, наприклад, Закон України “Про поштовий зв'язок” від 3 листопада 2022 року № 2722-IX [89] та підзаконних нормативно-правових актів у галузі митної справи, в основному актів Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України та Державної митної служби України.

Повертаючись до законодавчого визначення поняття “митне регулювання”, наведеного на початку підрозділу як “регулювання питань, пов'язаних із встановленням мит та інших податків, що справляються при переміщенні товарів через митний кордон України, процедурами митного контролю, організацією діяльності органів митного контролю України” [86], доцільно зауважити, що

міжнародні відправлення як об'єкт митно-правового регулювання не можуть розглядатись виключно в контексті стягнення митних платежів та зборів або реалізації митного контролю відповідними органами та організації їх діяльності. На нашу думку, МПВ та МЕВ мають бути об'єктами набагато різноманітнішого спектру митно-правових відносин, так чи інакше пов'язаних із здійсненням зовнішньоекономічної діяльності, захистом національних та економічних інтересів держави митними органами. Митно-правове регулювання бере свій початок разом із формуванням засад митної політики та конкретизується в реалізації різноманітних митних формальностей у певній сфері та дотриманні митних правил. То ж, у випадку митно-правового регулювання міжнародних відправлень в Україні, варто зазначити, що воно здійснюється нормами законодавства з питань митної справи в наступних напрямках: регламентація особливостей дефінування МПВ та МЕВ та визначення засад митної політики щодо їх переміщення через митний кордон України; регламентація суб'єктного складу та їх правового статусу у сфері відповідних відносин; регламентація реалізації митних формальностей при переміщенні міжнародних відправлень через митний кордон України та дотримання правил щодо їх переміщення. Розглянемо ці особливості митно-правового регулювання міжнародних відправлень більш детально, вони розкриватимуть сутність МПВ та МЕВ як об'єктів митно-правового регулювання у повному обсязі.

1. Регламентація особливостей дефінування міжнародних відправлень та засад митної політики щодо їх переміщення через митний кордон України. Даний напрямок митно-правового регулювання має на меті закріплення поняття міжнародних поштових відправлень та їх особливостей в законодавстві з питань митної справи та регламентацію засад державного регулювання відносин у сфері переміщення відправлень через митний кордон України. Законодавче закріплення дефініцій міжнародних поштових відправлень та їх видів здійснене в нормах МК України [41] та вже згаданого раніше Закону України “Про поштовий зв’язок” [89] Так, положеннями пунктів 31 та 32 частини 1 статті 4 МК України закріплено, міжнародні поштові відправлення – це “упаковані та оформлені відповідно до

вимог актів Всесвітнього поштового союзу та Правил надання послуг поштового зв'язку листи, поштові картки, бандеролі, спеціальні мішки з позначкою “М”, дрібні пакети, відправлення з оголошеною цінністю, поштові посилки, згруповані поштові відправлення з позначкою “Консигнація”, відправлення міжнародної прискореної пошти “EMS”, які приймаються для пересилання за межі України, доставляються в Україну або переміщуються через територію України транзитом операторами поштового зв'язку” [41]. Водночас, міжнародні експрес-відправлення – це “належним чином упаковані міжнародні відправлення з документами чи товарним вкладенням, які приймаються, обробляються, перевозяться будь-яким видом транспорту за міжнародним транспортним документом з метою доставки одержувачу прискореним способом у визначений строк” [41]. З наведених дефініцій видно, що законодавець розрізняє такі об'єкти поштові відправлень як листи, поштові картки, бандеролі, поштові посилки з документами або іншими вкладеннями, спеціальні мішки з позначкою “М”, дрібні пакети, відправлення з оголошеною цінністю, згруповані відправлення “Консигнації”, EMS-відправлення та прискорені відправлення (відправлення кур'єрських служб). Так само як і у випадку розподілу міжнародних відправлень згідно з нормативно-правовими актами Європейського Союзу, в українському законодавстві з питань митної справи передбачені критерії їх класифікації за типом вкладення, наявності чи відсутності ознак прискореної доставки (EMS-відправлення, прискорені відправлення кур'єрських служб), вид надавача послуг (національний оператор або приватні поштово-логістичні компанії), характер пакування (мішки, бандеролі, посилки тощо), вид транспортування. Однак, у нормативному визначенні, закріпленому в пунктах 31 та 32 частини 1 статті 4 МК України відсутні ознаки щодо наявності додаткової вартості в прискорених відправленнях, на відміну від законодавчих актів ЄС. Водночас, статтею 1 Закону України “Про поштовий зв'язок” додаються критерії ваги “відправлення EMS – міжнародне реєстроване поштове відправлення масою до 30 кілограмів з вкладенням документів та/або товарів, яке приймається, перевозиться і доставляється у найшвидший спосіб” [89] та “відправника – фізичної або юридичної особи” [89].

Як бачимо, український законодавець згрупував міжнародні відправлення в два основні види – МПВ та МЕВ, поклавши за основу такого поділу критерій походження надавача послуг (поштовий оператор або кур'єрські поштові служби, які переміщують експрес-відправлення), а також наявність чи відсутність ознаки прискореної доставки (звичайне поштове відправлення, відправлення EMS, експрес-відправлення).

Що стосується формування засад митної політики у сфері переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон України, то визначення стратегічних напрямків та принципів співпраці суб'єктів в зазначеній галузі ще перебуває на етапі свого становлення. З іншого боку, міжнародна співпраця Всесвітньої митної організації та Всесвітнього поштового союзу вже давно дає можливість наочно усвідомити цінність спільних керівних принципів діяльності між митними органами і поштовими службами національного рівня. Вони покликані надати як поштовим операторам, так і митним органам рекомендації для зміцнення співробітництва. Ефективна взаємодія, заснована на угодах про співпрацю, надасть поштовим операторам, експрес-перевізникам і митним органам можливість працювати гармонійно, сприяючи швидкому митному оформленню та своєчасній доставці міжнародних відправлень адресатам.

На відміну від України, більшість урядів світу приділяють достатньо уваги цьому міжвідомчому співробітництву, як-от уряд Великої Британії, який в 2023 році уклав Експортний меморандум взаєморозуміння з представниками індустрії експрес-доставки (Export Memorandum of Understanding (Export MoU)) з метою пільгового впливу на експорт товарів у поштових та експрес-відправленнях низької вартості з Великої Британії та Північної Ірландії [117]. Ці ключові ідеї співробітництва закладені, наприклад, і в Державній експортній стратегії “Зроблено у Великій Британії, продано по всьому світу” (Export strategy “Made in the UK, Sold to the World”) 2021 року, якою проголошено розширення експортних можливостей завдяки спрощенню митних процедур та створенню спеціальних митних зон для пільгового оподаткування [138, с. 37].

Наведена проблематика спонукає до висновку, що державна митна політика має обов'язково ґрунтуватись на ідеї, що міжнародні поштові та експрес-служби, митні адміністрації та уряд дуже зацікавлені в ефективній співпраці. Це стосується не лише їх повсякденної діяльності, але й стратегічного планування і виконання завдань на національному рівні. Відсутність ідеологічної основи для діяльності, направленої на здійснення різноманітних операцій з міжнародними поштовими та експрес-відправленнями як об'єктів митно-правового регулювання, оголюють найбільшу проблему митно-правового регулювання МПВ та МЕВ – звуження його широкого змісту до просто “митного регулювання” – здійснення процедур митного оформлення та контролю, як закріплено в Законі України “Про зовнішньоекономічну діяльність” [86].

2. Митно-правове регулювання суб'єктного складу та їх правового статусу у сфері відповідних відносин. Даний напрям регламентації міжнародних поштових та експрес-відправлень передбачають закріплення правового статусу суб'єктів, причетних до здійснення митних формальностей щодо товарів, які перетинають митний кордон України у МЕВ та МПВ. Законодавство з питань митної справи передбачає, що до таких відносяться Верховна Рада України, Президент України, Кабінет Міністрів України, міністерства та відомства, державні органи, а також міжнародні поштові оператори, експрес-перевізники, декларанти, їх представники, митні посередники, власне, митні органи, суб'єкти підприємницької діяльності, їх представники, фізичні особи та юридичні особи тощо. Якщо перші в переліку суб'єкти відповідають за формування митної політики у сфері переміщення міжнародних відправлень через митний кордон України та створення механізмів її реалізації, то наступні суб'єкти, “... вступаючи у відносини із митними органами, набувають спеціального правового статусу, який зобов'язує їх декларувати товари у МПВ та МЕВ, подавати необхідні документи, сплачувати відповідні податки та збори тощо” [162, с. 78].

3. Митно-правове регулювання здійснення митних формальностей при переміщенні міжнародних відправлень через митний кордон України та дотримання правил щодо їх переміщення. Цей напрям правової регламентації

закріплений в нормах митного законодавства найбільше, адже передбачає порядок реалізації конкретних процедур, порядків, здійснення певних дій та формальностей, дотримання правил та заборон, набуття конкретних прав та обов'язків, пільг, здатності нести юридичну відповідальність суб'єктами відносин, які виникають у зв'язку із переміщенням товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України. Здебільшого, особливістю цього рівня митно-правового регулювання є те, що воно реалізується в нормах підзаконних нормативно-правових актів, таких як постанови, розпорядження Кабінету Міністрів України, накази Міністерства фінансів України, Державної митної служби України тощо, які передбачають відповідні положення, інструкції, порядки та плани діяльності та локальних актах митних органів. Крім того, до ознак, які обумовлюють специфічність їх митно-правового регулювання, можна віднести “особливий режим та пріоритет у виконанні митних формальностей, постійне забезпечення точною та актуальною інформацією про статус вантажу” [155, с. 210]. Метою митного оформлення та контролю товарів у міжнародних відправленнях є мінімізація часових та фінансових витрат на переміщення відправлень від місця випуску до місця призначення при зазвичай обмеженій пропускній спроможності зон сортування та розподілу посилок і кількості наземних транспортних засобів і літаків. Наведене змушує зробити висновок, що в такому випадку метою митно-правового регулювання має стати забезпечення максимально ефективного впливу правових норм законодавства з питань митної справи на відносини, пов'язані з переміщенням товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України. Така мета має стати стратегічною законодавчою ідеєю, реалізованою шляхом співпраці митних адміністрацій з поштових та кур'єрських служб.

Розгляд окремих особливостей митно-правового регулювання відносин, пов'язаних із здійсненням митних формальностей щодо товарів у міжнародних відправленнях, дає змогу виокремити характерні особливості митно-правового регулювання відносин щодо МПВ та МЕВ. Серед таких можна виділити:

- 1) наявність комплексу правових норм різних галузей права: окрім митного права митно-правове регулювання можуть здійснювати норми адміністративного,

податкового, фінансового, господарського, кримінального права тощо. Верховною Радою України для таких цілей в статті 1 Митного кодексу України закріплено спеціальний термін “законодавство України з питань митної справи”. Згідно з ним “законодавство України з питань митної справи складається з Конституції України [33], Кодексу, інших законів України, що регулюють питання, зазначені у статті 7 Кодексу, з міжнародних договорів України, згода на обов’язковість яких надана Верховною Радою України, а також з нормативно-правових актів, виданих на основі та на виконання Кодексу та інших законодавчих актів” [41];

2) наявність специфічних суб’єктів митно-правового регулювання: національний поштовий оператор “УкрПошта”, національні оператори інших країн, приватні поштові оператори, експрес-перевізники, поштово-логістичні та кур’єрські служби, їх представники або уповноважені особи тощо. В залежності від особливостей правового статусу вони здійснюють митні формальності, пов’язані із переміщенням товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях у передбаченому законом порядку, вступаючи у взаємодію із митними органами;

3) наявність специфічного об’єкту митно-правового регулювання – відносин, пов’язаних із здійсненням митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Вони у свою чергу можуть стосуватись митного декларування товарів у МПВ та МЄВ, процедур їх митного оформлення або контролю, аналізу ризиків тощо;

4) наявність притаманних тільки даному виду відносин суб’єктів міжнародного регулювання – Всесвітньої поштової організації, нормотворча та регулятивна діяльність якої разом із Всесвітньою митною організацією створює стандарти та рекомендації діяльності для поштових служб та митних органів по всьому світу;

5) наявність тісного зв’язку митно-правового регулювання із комплексом нормативно-правових норм, які регулюють відносини поштового зв’язку та експрес-перевезень, наприклад, з нормами Всесвітньої поштової конвенції від 11 жовтня 2012 року [9], Закону України “Про поштовий зв’язок” від 3 листопада

2022 № 2722-IX [89], Правилами надання поштових послуг, затвердженими Постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 року № 270 [83] тощо;

6) наявність різниці у митно-правовому регулюванні міжнародних поштових та експрес-відправленнях у зв'язку із наявністю у останніх критерію комерційної мети, різниці у швидкості доставки, митного оформлення та у вагових, габаритних та інших властивостях;

7) вплив на митно-правове регулювання відносин щодо товарів у МПВ та МЕВ пандемії, викликаной вірусом COVID-19 і стрімкого розвитку електронної транскордонної комерції, які обумовили потребу адаптації та удосконалення митно-правового регулювання в частині спрощення, прискорення автоматизації декларування, митних формальностей та цифровізації більшості митних процедур.

1.3. Суб'єкти правовідносин, які беруть участь у переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

Суб'єкти будь-яких правових відносин – це невід'ємна складова частина їх смислового змісту та структури, яка формує їх специфіку, ознаки та мету. Це самостійні учасники, які здатні своїми усвідомленими діями або бездіяльністю впливати на об'єкти відносин, регулювати зв'язки між ними, викликати або змінювати правові наслідки щодо останніх. Без суб'єктів неможливо уявити собі цільову та змістовну характеристику правових відносин, які складаються у тій чи іншій сфері.

Поняття “суб'єкт правовідносин”, “суб'єкт права”, “суб'єкт правового регулювання” не є новими для вітчизняної юридичної науки. Узагальнені наукові підходи зводяться до розуміння його як учасника правових відносин, який володіє певним комплексом юридичних прав та для якого передбачене певне коло обов'язків [3, 39, 108]. Водночас, зарубіжній доктрині не притаманне дефінування

суб'єкту в правових відносинах. Зазвичай, зарубіжні науковці використовують загальні терміни “особа, яка володіє правами та обов'язками”, “носій правосуб'єктності в цілому” [141, с. 156]. Сучасні українські науковці, досліджуючи сутність поняття “суб'єкт правовідносин”, теж намагаються виокремити їх сутнісні ознаки, порівнюючи з дотичними до нього поняттями “правосуб'єктність”, “правовий статус” або “суб'єкт права” [2]. Наприклад, автори Т. Новак та В. Мельник вважають, що “в теорії права сформувався загальноприйнятий підхід, згідно з яким суб'єктами правовідносин визнаються правоздатні учасники суспільного життя, які є носіями юридичних прав і обов'язків; індивідуальні або колективні суб'єкти права, які використовують свою правосуб'єктність у конкретних правовідносинах, виступаючи реалізаторами суб'єктивних юридичних прав і обов'язків, повноважень і юридичної відповідальності” [154, с. 67]. Це твердження є справедливим, адже подібні ідеї були сформовані у багатьох дисертаційних та монографічних наукових дослідженнях, де суб'єктами правових відносин визначені “особи та/або їх об'єднання, що розглядаються як єдине ціле (соціальні одиниці), які функціонують відокремлено, володіють ознаками індивідуалізації, наділені соціально-забезпечувальною правосуб'єктністю та характеризуються відповідним правовим статусом у сфері соціального забезпечення, які дозволяють їм вступати у правовідносини щодо соціального забезпечення, формуючи його ціннісний, матеріальний та організаційно-правовий базис” [113, с. 10-11]. Схожу наукову ідею висловив колектив авторів В.М. Бесчастний, П.С. Корнієнко, В.І. Щербина, А.М. Соцький [4, с. 28]. Науковці Л.І. Пригара та Я.В. Ступник зауважують, що така правосуб'єктність може реалізовуватись правом “розробляти і приймати правові акти” [67, с. 19]. То ж, погляди вітчизняної доктрини зводяться до розуміння суб'єктів правових відносин як індивідуальних або колективних суб'єктів права, здатних набувати, реалізовувати конкретні юридичні права та обов'язки в залежності від певного виду правовідносин, в яких перебуває даний суб'єкт та нести юридичну відповідальність в разі їх порушення. І якщо таким

видом є митні правовідносини, то це означає, що суб'єкт володіє митною правоздатністю та є учасником митно-правових відносин.

Досліджуючи особливості митних правовідносин деякі автори зазначають, що вони “...формується в рамках митного права і пов'язані з наданням публічних послуг або сервісу; одним з учасників таких відносин є суб'єкти владних повноважень, якими є митні органи; вони не передбачають односпрямованого впливу суб'єкта владних повноважень на підпорядкованого йому суб'єкта; вони передбачають взаємодію між обома сторонами, що робить ці відносини схожими на договірні; суб'єкт владних повноважень може вимагати від фізичної (або юридичної) особи дотримання певної поведінки, і навпаки; відносини з надання митних послуг захищають інтереси приватних осіб; виникають на підставі прийняття митними органами відповідного адміністративного акту, який гарантує реалізацію прав, свобод та інтересів приватних осіб; митні службові відносини є частиною правовідносин, які складаються у митній сфері; митні службові відносини виникли в контексті створення нового типу держави, цей вид відносин набуває все більшого поширення та актуальності, особливо в контексті України, яка обрала шлях наближення до Європейського Союзу та взяла на себе зобов'язання адаптувати своє законодавство до європейських стандартів” [175, с. 63]. Водночас, вивчення структури митно-правових відносин деякими вітчизняними авторами привертає увагу до сформованої ними думки про те, що “суб'єктами митних правовідносин можуть бути “авторизований економічний оператор; громадяни – фізичні особи: громадяни України, іноземці, особи без громадянства; декларант – особа, яка самостійно здійснює декларування або від імені якої здійснюється декларування; експрес-перевізник; нерезиденти; митні органи; перевізник; підприємство – будь-яка юридична особа, а також громадянин-підприємець; платник податків – особа, на яку відповідно до Митного Кодексу, Податкового кодексу України та інших законів України покладено обов'язок зі сплати митних платежів; повірений; посадові особи підприємств; посадові особи представництв іноземних держав та міжнародних організацій; правовласник; резиденти; уповноважена особа (представник), митного брокера та агента з

митного оформлення” [66, с. 9-10]. Водночас, інші автори використовують термін “митні суб’єкти”, характеризуючи їх як “митні органи та підпорядковані ним фізичні та юридичні особи, що перетинають митний кордон і переміщують через нього транспортні засоби і товари, та реалізують діяльність з метою здійснення прав, обов’язків і законних інтересів у сфері державної митної справи, маючи при цьому певні права та обов’язки” [109, с. 85]. Хоча з досить розмитого змісту даного визначення не зрозуміло, хто такі “підпорядковані митним органам фізичні та юридичні особи” та яким чином вони можуть бути їм підпорядковані, основне значення збігається із головною суттю інших понять – це учасники митно-правових відносин, наділені митною правосуб’єктністю - правоздатністю, дієздатністю та деліктоздатністю.

Цікавим є підхід до визначення суб’єктів митно-правових відносин в митному законодавстві ЄС. На відміну від європейської доктрини, яка не містить жодного наукового визначення поняття “суб’єкт митних правовідносин”, положення Митного кодексу Союзу в статті 5 “Дефініції” передбачають закріплення таких митних суб’єктів як: “митні органи” (“customs authorities”) (п. 1), “особа” (“person”) (п. 4), “економічний оператор” (“economic operator”) (п. 5), “митний представник” (“customs representative”) (п. 6), “декларант” (“declarant”) (п. 15), “боржник” (“debtor”) (п. 19), “особа, заснована на митній території Союзу” (“person established in the customs territory of the Union”) (п. 31 пп. а та b), “утримувач товару” (“holder of the goods”) (п. 34), “власник процедури” (“holder of the procedure”) (п. 35 пп. а та b), “перевізник в контексті в’їзду” (“carrier in the context of entry”) (п. 40 пп. а (i) та (ii)), “перевізник в контексті виїзду” (“carrier in the context of exit”) ((п. 40 пп. b (i) та (ii))) [167]. В розумінні положень Митного кодексу Союзу митні органи – це “митні адміністрації держав-членів, відповідальні за застосування митного законодавства, та будь-які інші органи, уповноважені відповідно до національного законодавства застосовувати певне митне законодавство” [167]. Як бачимо, митне законодавство ЄС передбачає у нормах Митного кодексу Союзу закріплення основних суб’єктів митно-правових відносин, уповноважених на реалізацію передбачених для них прав та обов’язків, при

здійсненні певних митних формальностей. Митний кодекс України містить досить схожий перелік суб'єктів митно-правового регулювання, за деякими виключеннями. Відтак, кодифікований законодавчий акт закріплює поняття: “(авторизованого економічного оператора (п. 1); громадянина (п. 7); декларанта (п. 8); експрес-перевізника (п. 19); нерезидентів (п. 33); резидентів (п. 50); інвесторів (операторів)), митних органів (п. 34¹); перевізників (п. 37); платників податків (п. 39); повірених (п. 40); посадових осіб підприємств (п. 43); посадових осіб представництв іноземних держав та міжнародних організацій (п. 44); правовласників (п. 47); уповноважених осіб (представників) (п. 63)) [41]. То ж, суб'єкти митних правовідносин, перелічені в Митному кодексі України та Європейського Союзу – це всі особи, в тій чи іншій мірі причетні до процесу переміщення товарів через митний кордон, які різняться між собою за критеріями наявності або відсутності державно-владних повноважень та структурної або організаційно-правової форми.

Аналіз особливостей митно-правового регулювання, проведений у попередньому підрозділі, дає можливість припустити про багатий суб'єктний склад відносин, пов'язаних із специфікою переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Як було зазначено нами раніше, “... доцільно відзначити, що коло суб'єктів, які беруть участь у вказаних відносинах, є досить значним, однак митно-правове регулювання, для якого в першу чергу характерна велика кількість нормативно-правових актів різного рівня, не в достатній мірі розкриває специфіку суб'єктів митних відносин, які уповноважені здійснювати митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях” [162, с. 75]. Разом з тим, відсутність законодавчого закріплення загального поняття “суб'єкт митних правовідносин” значно ускладнює наукове вивчення правової природи, різновидів, значення та ролі суб'єктів правовідносин, які беруть участь у переміщенні товарів через митний кордон України” [162, с. 75-76].

Визначення кола суб'єктів відносин, пов'язаних з переміщенням товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

з-поміж зазначеного вище спектру суб'єктів можливо здійснити за допомогою встановлення їх причетності до формування митної політики та порядку переміщення міжнародних відправлень; переміщення товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ; ініціювання такого переміщення, здійснення митного контролю та оформлення товарів у міжнародних відправленнях.

Згідно з положеннями розділу 2 спеціального додатку J “Поштові відправлення” Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур від 1973 року (переглянута Кіотська конвенція) “митні формальності щодо поштових відправлень – це всі операції, які здійснюються зацікавленою стороною та митною службою щодо поштових відправлень, які включають оформлення поштових відправлень, пред'явлення митній службі, стягнення мита та податків” [43]. Раніше нами було зауважено, що “... дане визначення логічно, хоча і досить узагальнено сконцентроване навколо двох видів суб'єктів правовідносин – митних адміністрацій та осіб, які зацікавлені у здійсненні митних операцій. З урахуванням наведених наукових підходів до правової природи суб'єктів митних правовідносин і з огляду на специфіку та особливості переміщення через митний кордон України товарів у МПВ та МЕВ, можемо припустити, що суб'єктів, які беруть участь у цих відносинах можна умовно поділити на: а) суб'єктів, які формують митну політику у сфері переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України; б) суб'єктів, які реалізують митну політику щодо переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України; в) суб'єктів, які впливають на реалізацію митної політики щодо переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України; г) суб'єктів підприємницької діяльності – учасників транскордонної комерції, які ініціюють переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з комерційною метою; ґ) юридичних осіб, які не займаються підприємницькою діяльністю та є ініціаторами переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з некомерційною метою; д) фізичних осіб – ініціаторів переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з

некомерційною метою, для власного використання; е) операторів поштового зв'язку та міжнародних експрес-перевізників, які здійснюють міжнародні пересилання та перевезення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях” [162, с. 75-76].

Перша група зазначеного вище розподілу складають *суб'єкти, які формують митну політику у сфері переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України*. До цієї групи належить, перш за все, “Верховна Рада України, яка уповноважена Основним Законом формувати засади митної політики як складової системи зовнішньоекономічної діяльності держави та Президент України. Зауважимо, що згідно з пунктом 5 статті 85 Конституції України до повноважень Верховної Ради України належить визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики, а пункт 9 статті 92 Конституції України закріплює, що виключно законами України визначаються засади зовнішніх зносин, зовнішньоекономічної діяльності та митної справи [33]. Стаття 9 Закону України “Про зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 року передбачає, що до компетенції Верховної Ради належить затвердження головних напрямів зовнішньоекономічної політики України [89], а відповідно до пункту 3 статті 106 Конституції України Президент України уповноважений представляти державу в міжнародних відносинах та укладати міжнародні договори України. Крім цього, Президент України має право вето щодо прийнятих законів, а також може вносити пропозиції та доповнення до законів, направляючи їх на доопрацювання [33]. В системі митно-правових відносин Верховна Рада України встановлює загальні правила переміщення (пересилання), декларування товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ, закріплює правила митно-тарифного регулювання, встановлюючи ставки митного оподаткування та пільг до зазначених товарів, які пересилаються через митний кордон України, а також встановлює правила нетарифного митного регулювання, нормативні заборони та обмеження щодо переміщення (пересилання) окремих видів товарів у МПВ та МЕВ тощо” [162, с. 75-76]. Особливу роль треба віднести Комітету Верховної Ради України з питань фінансів, податкової та митної політики, уповноваженому на розгляд

законопроектів з питань митної політики.

До формування митної політики у сфері переміщення товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України причетне Міністерство фінансів України, яке є “...головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує... державну митну політику, державну політику у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства” відповідно до пункту 1 Положення про Міністерство фінансів України, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 20 серпня 2014 року № 375 [53]. Міністерство також “здійснює нормативно-правове регулювання у фінансовій, бюджетній, податковій, митній сферах, а також у сфері боротьби з правопорушеннями під час застосування податкового та митного законодавства” (ч. 5 п. 4) [53].

Наступною є група *суб’єктів, які реалізують митну політику щодо переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України*, яку складають державні органи виконавчої гілки влади та державні установи, починаючи від Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Міністерства економіки України, Державної митної служби України, Державної податкової служби України, Національного банку України, Антимонопольного комітету, Міжвідомчої комісії з міжнародної торгівлі, закінчуючи митними органами в системі митної служби України. Наприклад, в дисертаційному дослідженні “Адміністративно-правовий механізм реалізації державної митної політики в Україні” автор С.В. Іванов вказує, що “суб’єктами реалізації державної митної політики виступають органи державної влади, які уповноважені державою на здійснення управлінської виконавчо-розпорядчої діяльності у митній сфері, реалізують правотворчу, організаційно-контрольну, фіскально-захисну (правоохоронну), економічну регулятивну, дорадчу функції, для чого вони наділені повноваженнями юридично-владного характеру” [19, с. 17]. Однак, як було нами зауважено раніше, “реалізація зазначеної політики на різних рівнях відбувається неоднаково: так, приміром, Кабінет Міністрів України, Міністерство економіки України, Міністерство Фінансів України, Державна

податкова служба України, Державна митна служби України забезпечують виконання митної політики у сфері переміщення міжнародних відправлень через митний кордон України нормотворчою діяльністю, встановлюючи та закріплюючи порядки проведення митного контролю та оформлення товарів у МПВ та МЕВ, як-от: Порядок та умови здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях; Порядок визначення та обладнання центральних (регіональних) сортувальних станцій; Порядок заповнення митної декларації М-16; Порядок заповнення реєстрів (тимчасового та додаткового) міжнародних поштових та експрес-відправлень і внесення змін до таких реєстрів; Порядок виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа тощо [88]. Здійснення митної справи у сфері переміщення міжнародних відправлень через митний кордон України відбувається власне митними органами – апаратом Державної митної служби України, митницями та митними постами в процесі здійснення правозастосовної діяльності. Так, наприклад, підрозділом аналізу попередньої інформації Держмитслужби України або митного органу здійснюється аналіз, виявлення та оцінка ризиків за попередньою інформацією про товари, що переміщуються у відправленнях. Водночас, посадові особи підрозділу при здійсненні митного контролю та оформлення здійснюють перевірку документів та відомостей щодо товарів, перевірку правильності нарахування митних платежів на товари, що є об'єктами оподаткування (за митними деклараціями CN22, CN23, М-16, загальною декларацією прибуття), можуть здійснювати відбір відправлень, приймати рішення щодо необхідності митного огляду, застосування скануючих систем тощо”” [88], [162, с. 77-78]. Здійснення митної справи у вигляді виконання таких митних процедур, у свою чергу, забезпечує реалізацію державної митної політики, новими напрямками, якими з 2023 року оголошено застосування в діяльності митних органів використання попередньої електронної інформації, процесів цифровізації, що забезпечують швидкість, ефективність та прозорість роботи митних органів та розвиток транскордонної електронної комерції в Україні

з іноземними контрагентами. На важливості використання попередньої інформації вже було наголошено у вітчизняній доктрині. Варто погодитись із науковицею Л.М. Дорофєєвою, яка вважає, що “... одним з факторів, що прискорює проходження митних формальностей, називається механізм попереднього повідомлення митниць про товари, які планується переміщувати через кордон” [15, с. 27-28].

То ж, з огляду на специфіку ролі, повноважень та функцій групи суб’єктів реалізації митної політики щодо переміщення товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України, можливо підсумувати, що ці суб’єкти, у свою чергу, можна поділити на ті, що організовують та управляють процесами митного контролю та оформлення (Держмитслужба) та ті, які безпосередньо здійснюють зазначені функції (митниці, митні пости, спеціалізовані установи та управління Держмитслужби).

Варто зауважити, що “центральный орган исполнительной власти, который реализует государственную таможенную политику в Украине – Держмитслужба Украины – направляется та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра фінансів. Держмитслужба України відповідно до покладених на неї завдань узагальнює практику застосування законодавства з питань, що належать до компетенції Держмитслужби, вносить в установленому порядку на розгляд Міністра фінансів України пропозиції щодо вдосконалення законодавчих актів, розробляє проекти законів, актів Президента України та Кабінету Міністрів України, наказів Міністра фінансів України, забезпечує та здійснює контроль за дотриманням вимог законодавства з питань митної справи тощо” [77]. Окрім цього Держмитслужба “впроваджує спрощені митні процедури, надає дозволи на провадження митної брокерської діяльності, відкриття та експлуатацію митних складів, розробляє сучасні технології здійснення митного контролю і митного оформлення, впроваджує нові види технічних та спеціальних засобів митного контролю, протидіє контрабанді, бере участь у міжнародному співробітництві, контролює правильність визначення митної вартості товарів” [77] та здійснює інші повноваження, передбачені Положенням. Таким чином, це головний виконавчий

державний орган, який одночасно реалізує митну політику держави, контролює стан виконання митної справи підпорядкованими органами – митницями та митними постами та, водночас, виконує деякі митні процедури Варто зауважити, що затвердження положень про митниці так само здійснюється Держмитслужбою” [158, с. 44].

Приймання товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, процедури їх митного оформлення, контролю, а також випуску здійснюються посадовими особами митної служби у облаштованих для цього пунктах пропуску. Станом на 2025 рік подібні пункти функціонують в Дніпропетровській, Київській, Львівській, Одеській Харківській та Чернівецькій областях в місцях міжнародного поштового обміну для митного оформлення товарів у МПВ та в центральних і регіональних сортувальних станціях для здійснення митних формальностей стосовно товарів у МЕВ. Так, у відповідності до інформації, наданої у відповіді Держмитслужби України на зроблений нами запит про отримання публічної інформації від 30 квітня 2025 року (б/н (вх. Держмитслужби № ЗПІ/192 від 30 квітня 2025 року), наведений в Додатку 2 до дисертаційного дослідження, таких підрозділів митного оформлення станом на перше квітня 2025 року в Україні 12 (9 митних постів). В зоні діяльності Київської митниці знаходиться найбільше таких підрозділів – один при ММПО, а саме, митний пост “Укрпошта” для міжнародних поштових відправлень [21], а також три відділи митного оформлення митного поста “Спеціалізований” в ЦСС для експрес-відправлень: ВМО № 1 (для відправлень АТ “ДХЛ Інтернешнл Україна”, ТОВ “Елін ЛТД”, ТОВ “ЕйрЕкспрес”, ТОВ “Міжнародний Експрес”, ТОВ “Пост Інтернейшнл”, ТОВ “Стрейт Форвард”),); ВМО № 2 (ТОВ “Нова пошта Глобал”, ТОВ “Інтернешнл Кур’єр сервіс”, ТОВ “Росан-Глобал”) та ВМО № 3 (відправлення ДП МЕП “Юкрейнієн Парсел Сервіс”, ТОВ “ТММ Експрес”, ТОВ “ТНТ Україна”) [22]. В зоні діяльності Львівської митниці зосереджено митний пост “Львів-поштовий”, який здійснює митні формальності як для міжнародних поштових (ТОВ “Спільне Українсько-Канадське Підприємство “Росан”) [21], так і експрес-відправлень (ТОВ “Росан-Глобал”, АТ “ДХЛ Інтернешнл Україна”, ТОВ “Нова пошта Глобал”, ТОВ “Нова пошта”, ТОВ

“Транс-Н” [22]. В зоні діяльності Дніпровської митниці митне оформлення міжнародних експрес-відправлення здійснюється у відділах митного оформлення №1 та №2 митного поста “Слобожанський” (ТОВ “МДК Експрес” та ТОВ “Грін Лайн”) [22]. В зоні діяльності Одеської митниці митне оформлення міжнародних експрес-відправлень здійснюються у відділі митного оформлення № 3 митного поста “Одеса-внутрішній” (ТОВ “Норок Експрес”, АТ “ДХЛ Інтернешнл Україна”, ТОВ “Ф.Х.Д. Сервіс”) та в митному пості “Подільськ” (ТОВ “Логістик Делівері Експрес”) [customs.gov.ua/downloadfile/9]. В зоні діяльності Харківської митниці митне оформлення МЕВ здійснюється у відділі митного оформлення №2 митного поста “Аеропорт Харків” (ТОВ “МДК Експрес”) та у ВМО №2 митного поста “Барабашово” (АТ “ДХЛ Інтернешнл Україна”) [22]. В Чернівцях функціонує ЦСС ТОВ “Транс Груп Логістик”, митне оформлення міжнародних експрес-відправлень товариства відбувається в секторі митного оформлення № 1 митного поста “Чернівці” [22].

З наведеного випливає, що принаймні 12 підрозділів митного оформлення в різних областях України задіяні в митному оформленні міжнародних митних та експрес-відправлень в 2025 році. Посадові особи структурних відділів зазначених підрозділів приймають до митного оформлення задекларовані МПВ та МЕВ, здійснюють відповідні митні формальності та процедури митного контролю. Наведений розподіл суб’єктів – підрозділів митного оформлення, міжнародних поштових операторів та експрес-перевізників представлений в Додатку 3 до дисертаційного дослідження.

Суб’єкти, які впливають на реалізацію митної політики щодо переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України. До таких можна віднести центральні органи виконавчої влади та відомства, такі як Міністерство закордонних справ України, Державна прикордонна служба України, Державна екологічна інспекція, Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів, Служба безпеки України, Національна поліція України, діяльність яких частково дотична до реалізації митної політики та здійснення митної справи в Україні. Окрім

правоохоронних органів до цієї групи можна віднести і судові органи, які значною мірою впливають на правозастосовну діяльність митних органів, а також громадські, наукові, правозахисні, експертні організації та об'єднання, які так само здійснюють вплив на діяльність митних органів вищого та нижчого рівня.

Наступною є група суб'єктів, які пов'язані із переміщенням міжнародних відправлень через митний кордон України є *“суб'єкти підприємницької діяльності – учасники транскордонної комерції, які ініціюють переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з комерційною метою – суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють підприємницьку діяльність з контрагентами – зарубіжними партнерами, та які обирають поштових та експрес-перевізників своїми логістичними операторами або ж здійснюють підприємницьку діяльність на міжнародних маркетплейсах. Вступаючи у відносини із митними органами, такі суб'єкти набувають спеціального правового статусу, який зобов'язує їх декларувати товари у МПВ та МЕВ, подавати необхідні документи, сплачувати відповідні податки та збори, уповноважують подавати заяви щодо зміни розташування сортувальної станції тощо. Сплата обов'язкових платежів та завершення митних формальностей є обов'язковою умовою для випуску товарів у вільний обіг та подальшого отримання прибутку суб'єктом підприємницької діяльності за рахунок їх реалізації або використання суб'єктом підприємницької діяльності”* [162, с. 78].

Групу *“юридичних та фізичних осіб, які не займаються підприємницькою діяльністю та ініціюють переміщення товарів у МПВ та МЕВ без комерційних намірів* можуть складати громадські організації, некомерційні організації або підприємства, зокрема, заклади охорони здоров'я або освіти, наукові організації, фонди тощо), а також фізичні особи (громадяни України, іноземці, особи без громадянства), які також можуть переміщувати товари у МПВ та МЕВ через митний кордон в особистих цілях. Крім того, для громадян передбачена можливість самостійно здійснювати декларування товарів у МЕВ без залучення митних посередників шляхом подання електронної митної декларації М-16” [162, с. 78-79].

Група *міжнародних операторів поштового зв'язку та міжнародних експрес-*

перевізників (їх представники та митні брокери), які здійснюють пересилку та перевезення товарів у МПВ та МЕВ є ключовою в обумовлених митно-правових відносин, адже завдяки ним стало можливим транскордонне переміщення посилок, а останнім часом воно стало швидким та зручним. Це поштові та транспортно-логістичні підприємства та кур'єрські компанії, які регулярно переміщують через митний кордон України належні їм транспортні засоби, які використовуються для переміщення міжнародних поштових та прискорених експрес-перевезень. Згідно з положеннями статті 1 Закону України “Про поштовий зв’язок” від 3 листопада 2022 року “оператор поштового зв’язку – це суб’єкт господарювання, що здійснює діяльність на території України та у встановленому законодавством порядку надає послуги поштового зв’язку” [89]. У свою чергу “експрес-перевізник – це “перевізник, який на виконання угоди (угод) з іноземним оператором про обмін міжнародними експрес-відправленнями здійснює прискорене перевезення міжнародних експрес-відправлень з використанням будь-якого виду транспорту, забезпечує приймання, обробку, пред’явлення таких відправлень митним органам для митного контролю та митного оформлення, видачу одержувачам (повернення відправникам), а також використовує інформаційні, телекомунікаційні, інформаційно-телекомунікаційні системи для відстеження проходження міжнародних експрес-відправлень протягом усього часу переміщення від відправника до одержувача, електронну систему обліку та зберігання відправлень” (п. 12 ст. 4 МК України) [41]. При переміщенні товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України оператори поштового зв’язку, експрес-перевізники, їх представники, митні брокери та посередники “уповноважені задекларувати їх або шляхом подання заяви за формою, встановленою Кабінетом Міністрів України, у тому числі з використанням інформаційних технологій, або шляхом подання реєстрів (тимчасових та/або додаткових) МПВ та МЕВ; сплатити суми митних платежів за додатковими реєстрами, наданими для оформлення; за необхідності пред’явити відправлення для здійснення митного огляду; надати всі необхідні документи та відомості для здійснення їх митного контролю та оформлення; здійснювати операції з обробки відправлень (розпакування, перепкування);

надавати будь-які релевантні документи для пришвидшення митного контролю та оформлення; забезпечувати достатню кількість осіб, уповноважених на декларування митним органам товарів, що переміщуються у відправленнях тощо” [88]. Таким чином, оператори поштового зв’язку та експрес-перевізники є суб’єктами, які вступають у відносини з митними органами з приводу декларування товарів, пред’явлення їх до митного огляду, сплати відповідних митних платежів та інших митних формальностей, які забезпечуватимуть подальший випуск товарів у вільний обіг. Міжнародні оператори поштового зв’язку та експрес-перевізники підставі договору або належно оформленого доручення, наділені правом вчиняти дії, пов’язані зі сплатою належних митних платежів під час митного оформлення товарів у МЕВ та МПВ” [162, с. 79].

Особливості зазначеної групи суб’єктів дають зробити цілком логічний висновок про можливість їх додаткового поділу за критерієм виду відправлення – поштової або експрес-відправлення. Так, станом на 2025 рік в Україні зафіксовано діяльність лише двох міжнародних операторів поштового зв’язку – це АТ “УкрПошта” та ТОВ “Спільне Українсько-Канадське Підприємство “Росан” (“Meest”). Місця міжнародного поштового обміну розташовані в місті Київ (ММПО АТ “УкрПошта”) та Львів (ММПО ТОВ “Спільне Українсько-Канадське Підприємство “Росан” (“Meest”)). Відповідно, підрозділи митного оформлення в цих містах розташовані на митних постах “Укрпошта” та “Львів-поштовий”. Кількість експрес-перевізників, що провадять господарську діяльність в Україні значно більша, ніж поштових операторів, основними з них є АТ “ДХЛ Інтернешнл Україна”, ТОВ “Нова пошта Глобал”, ТОВ “Нова пошта”, ТОВ “ТММ Експрес”, ТОВ “ТНТ Україна”, ТОВ “Елін ЛТД”, ТОВ “ЕйрЕкспрес”, ТОВ “Міжнародний Експрес”, ТОВ “Пост Інтернейшнл”, ТОВ “Стрейт Форвард”, ДП МЕП “Юкрейнієн Парсел Сервіс”, ТОВ “Вельт Експрес”, ТОВ “Росан-Глобал”, ТОВ “Транс-Н”, ТОВ “Ф.Х.Д. Сервіс”, ТОВ “МДК Експрес” та ТОВ “Грін Лайн”, ТОВ “Логістік Делівері Експрес”, ТОВ “Норек Експрес”, ТОВ “Транс Груп Логістік”. Найбільше центральних сортувальних станцій експрес-перевізників базується в Київській області (13), Львівській (5), Одеській (4), Харківській (2), Дніпропетровській (2) та

одна ЦСС в місті Чернівці (даний розподіл наведений в Додатку 3 до даної дисертації) [22].

З проведеного аналізу суб'єктів, які беруть участь в переміщенні товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ, видно, що незважаючи на їх відмінні ролі, юридичну природу, різницю правових статусів, типології та походження, вони об'єднані спільною метою та у зв'язку з цим необхідністю здійснення тих чи інших митних формальностей. З певним застереженням в даному контексті можемо говорити про державні органи та установи, які не здійснюють митні формальності, проте відповідальні за формування митної політики держави. Аналіз особливостей суб'єктів, які беруть участь в переміщенні товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ дає змогу зробити висновок, що їх можливо класифікувати, узявши за основу такі критерії, як: особливості діяльності, правовий статус, ступінь незалежності та відокремленості, організаційно-правова форма, представництво держави, наявність або відсутність владних повноважень, ступінь участі у публічно-правових відносинах тощо. Зазначене наведено більш детально у таблиці Додатка 3 до дисертації.

Таким чином, *суб'єктами відносин, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях* є особи, які відповідно до законодавства з питань митної справи уповноважені формувати, а також реалізовувати митну політику у сфері переміщення міжнародних відправлень через митний кордон України шляхом здійснення митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях.

Негативною рисою правового регулювання суб'єктів, причетних до переміщення міжнародних відправлень, є відсутність структурованості та логічності їх законодавчого закріплення в частині дефінування його змісту. Так, поняття поштового оператора передбачене нормами Закону України “Про поштовий зв'язок”, поняття експрес-перевізника – в нормах Митного кодексу України, тоді як обидві дефініції – і міжнародного поштового відправлення, і експрес-відправлення закріплені в кодексі. Водночас, в МК України відсутні

поняття “відправник МПВ/МЕВ” та “адресат МПВ/МЕВ”. Нормативна систематизація правового регулювання суб’єктів, пов’язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ позитивно вплинула б на стан законодавства з питань митної справи та набагато полегшила правозастосовну діяльність, а також сприяла б упорядкуванню взаємодії митних органів з операторами поштового зв’язку, експрес-перевізниками, з фізичними та юридичними особами, які отримують або відправляють міжнародні відправлення. Це стане безумовним шляхом до прискорення процесів цифровізації поштових та митних процедур, результатом чого стане спрощення митних формальностей, прискорення процесів руху міжнародних посилок, а отже зміцнить позиції України в глобальній транскордонній електронній комерції.

1.4. Принципи сучасної митної політики у сфері переміщення товарів міжнародних поштових та експрес-відправленнях в Україні

Дієвість та ефективність правових норм в системі нормативних актів забезпечується впливом на них ключових ідеологічних ідей, якими є принципи митної політики у сфері митно-правових відносин. Державна політика у сфері регулювання переміщення міжнародних поштових та експрес-відправлень через митний кордон України має будуватись на загальних для митної справи засадах, а також враховувати всі сучасні виклики митній справі та актуальні потреби транскордонної електронної торгівлі. Ідеологічні засади митної політики у сфері регулювання відносин, пов’язаних із переміщенням товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях в Україні мають в повній мірі формувати уявлення про сучасні напрямки розвитку цього перспективного виду переміщення товарів через митний кордон.

Державна митна політика є ідейною основою здійснення діяльності митних органів в Україні. У свою чергу, кожна митна політика або стратегія будується на

системі засад або принципів, які в юридичній доктрині розглядаються як керівні ідеї, основоположні напрямки діяльності, які в цілому відповідають її загальній меті [12], [16], [25], [36], [51], [112]. Так, наприклад, професор Д.В. Приймаченко, досліджуючи особливості державної митної політики в монографії “Митна політика держави та її реалізація митними органами”, виділяє принципи здійснення адміністративної діяльності митних органів. Їх автор групує на “принципи, що відображають загальні закономірності управління, які діють під час урегулювання митно-правових відносин” та “принципи, що відображають специфіку дії адміністративно-процесуальних закономірностей у процесі правотворчої та правозастосовної діяльності митних органів” [68, с. 139]. Водночас, І.В. Яромій в системі принципів митної політики розрізняє принципи формування митної політики та принципи її реалізації. Зауважимо, що принципи формування державної митної політики визначають “що” потрібно робити, а принципи реалізації державної митної політики – “як” це робити” [115, с. 355]. Водночас, принципами реалізації державної митної політики І.В. Яромій називає “сукупність практичних вимог, методів та інструментів, які використовуються для досягнення цілей та завдань державної митної політики, визначають, яким чином митні органи та інші суб’єкти митних відносин повинні діяти для ефективного виконання норм митного законодавства та забезпечення митної безпеки держави” [114, с. 229].

Науковець С.В. Іванов в дисертаційному дослідженні “Адміністративно-правовий механізм реалізації державної митної політики в Україні” вказує, що “принципами формування державної митної політики є: доцільність; виключна юрисдикція України на її митній території; адекватність; законність; збалансованість; передбачуваність; прозорість та гласність; об’єктивність; співробітництво” [19, с. 16]. Принципами реалізації державної митної політики автор пропонує вважати: “принципи, які визначають специфіку (особливості) митної політики в залежності від напрямків її здійснення та процедурні принципи, які є базовими при здійсненні митної діяльності і не залежать від напрямків митної політики” [19, с. 16]. При цьому, автор формує поняття принципів державної митної політики як “комплексну категорію, яка представлена сукупністю

економічних і правових ідей, положень, що зумовлені метою й завданнями митної політики, нормативно закріплені й спрямовані на охорону митних інтересів як окремого громадянина, групи осіб, так і держави загалом тощо” [20, с. 181]. Цікаво що, поруч із дослідженнями принципів державної митної політики та митної справи, науковці ніколи не виділяли окремо принципи митної політики у сфері переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон України. Жоден із перелічених діючих нормативно-правових актів, стратегічних програм розвитку митної справи або угод також не передбачає окремих принципів у сфері здійснення митної справи щодо переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон України.

Перш за все варто зауважити, що законодавчо принципи державної митної політики закріплені у вигляді принципів здійснення митної справи статтею 8 МК України: це “принцип виключної юрисдикції України на її митній території; виключних повноважень митних органів України щодо здійснення митної справи; законності та презумпції невинуватості; єдиного порядку переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України; спрощення законної торгівлі; визнання рівності та правомірності інтересів усіх суб’єктів господарювання незалежно від форми власності; додержання прав та охоронюваних законом інтересів осіб; заохочення доброчесності, гласності та прозорості; відповідальності всіх учасників відносин, урегульованих Митним кодексом України” [41]. До перелічених принципів доцільно додати і засади, передбачені в статті 318 МК України “Загальні принципи здійснення митного контролю” [41]. Безумовно, ці принципи формують загальні засади реалізації митної справи на території України та охоплюють і відносини щодо переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Однак, цілком зрозуміло, що у зв’язку із особливим характером згаданих відносин, вони потребують формування окремих принципів реалізації митної справи у сфері здійснення митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ. Нормативне закріплення таких принципів сприяло б точному і повному визначенню напрямків адміністративно-правового регулювання митних процедур окремого виду. Водночас, формування цих принципів має відбуватись із урахуванням міжнародних стандартів декларування,

митного контролю та оформлення товарів, передбачених у положеннях Всесвітньої поштової конвенції від 11 жовтня 2012 року [9], Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур у зміненій редакції від 1999 року [43] та в положеннях Меморандуму про взаєморозуміння між ВМО та ВПС від 5 липня 2007 року (далі - Меморандум) [45], [104, с. 33]. Так, принципи Меморандуму розроблені з метою: “забезпечення ефективного митного оформлення поштових відправлень, зокрема бандеролей і посилок, шляхом забезпечення кращого дотримання правил, що стосуються митних декларацій; прийняття спільної стратегії боротьби з контрабандою наркотичних засобів, відмиванням грошей, підробленими товарами, незаконним обігом товарів та іншими видами контрабанди; сприяння продуктивному обміну інформацією між двома сторонами з метою сприяння вирішенню проблем на національному рівні; підвищення ролі митниці та поштових служб як рушійних сил економічного зростання і соціального розвитку шляхом розбудови потенціалу” [45]. Меморандумом також визначено, що “до завдань відповідних комітетів також входить спрощення митних формальностей при переміщенні товарів поштою, а саме: налагодження обміну інформацією, пов’язаною з поштовим трафіком, зокрема з питаннями митного оформленням поштових відправлень; спрощення і гармонізація митних формальностей щодо поштових відправлень, особливо в середовищі електронної комерції; забезпечення ефективних заходів безпеки при перевезенні всіх поштових відправлень шляхом узгодженого застосування стандартів безпеки ВМО, ВПС, Міжнародної організації цивільної авіації (ICAO); посилення митного контролю на рівні експорту шляхом поліпшення дотримання правил і регламентів; розробка і просування стандартів та інструментів, а також їх використання, включаючи обмін електронними попередніми даними між ВПС і митними адміністраціями [45], [104, с. 33-34].

Ще одним документом, який закріплює ключові засади здійснення митних процедур стала Кіотська конвенція, переглянута Радою ВМО в червні 1999 року [43], яка “стала основою для сучасних та ефективних митних процедур у сприянні спрощенню торгівлі та ефективному контролю за допомогою правових положень,

які детально описують застосування простих, але ефективних митних формальностей. Кіотська конвенція закріплює кілька ключових керівних принципів, головними з яких є: принцип прозорості та передбачуваності митних дій; принцип стандартизації та спрощення декларацій на товари та супровідні документи; принцип спрощених процедур для уповноважених осіб; принцип максимального використання інформаційних технологій; принцип мінімально необхідного митного контролю для забезпечення дотримання правил; принцип використання управління ризиками та контролю на основі митного аудиту; принцип координованості дій з іншими прикордонними відомствами; принцип партнерства з торгівельними компаніями” [43], [104, с. 34].

Розділ 2 Спеціального додатку J Кіотської конвенції передбачає правила, стандарти та принципи митних процедур для поштових відправлень, покликані забезпечити відповідність як інструментам ВПС і ВМО, так і національним законодавчим вимогам. Так, “станом на кінець 2017 року 26 країн приєдналися до Розділу 2 Спеціального додатку J. Україна до Кіотської конвенції приєдналася у 2006 році” [104, с. 34]. Положення додатку закріплюють наступні Стандарти для міжнародних поштових відправлень:

1) “митні формальності стосовно поштових відправлень регулюються в першу чергу положеннями Спеціального додатку J та положеннями Загального додатку Кіотської конвенції;

2) національне законодавство встановлює коло відповідальності та обов’язки митної служби та поштової служби у зв’язку з митною процедурою стосовно поштових відправлень;

3) оформлення поштових відправлень провадиться у найкоротший термін;

4) вивіз товарів у поштових відправленнях дозволяється незалежно від того, чи знаходяться ці товари у вільному обігу або чи поширюється на них якийсь митний режим;

5) ввіз товарів у поштових відправленнях дозволяється незалежно від того, чи призначені ці товари для випуску для вільного обігу або для поміщення під який-небудь інший митний режим;

6) митна служба сповіщає поштову службу про поштові відправлення, які повинні бути пред'явлені їй для цілей митного контролю, а також про способи такого пред'явлення;

7) митна служба не вимагає пред'явлення їй поштових відправлень, що вивозяться, для цілей митного контролю, якщо ці відправлення не містять: товарів, вивіз яких повинний бути підтверджений; товарів, що підпадають під заборони або обмеження на вивіз, або які обкладаються вивізними митами та податками; товарів, вартість яких перевищує суму, встановлену національним законодавством; або товарів, відібраних для митного контролю на підставі вибіркового або випадкового перевірок;

8) митна служба зазвичай не повинна вимагати пред'явлення їй таких категорій ввезених поштових відправлень: а) поштових листівок та листів суто особистого характеру; б) літератури для сліпих; с) друкованих матеріалів, не оподатковуваних ввізними митами та податками; d) оформлення з використанням форм CN22 чи CN23 або декларацій на товари;

9) якщо всі дані, запитувані митною службою, містяться у формі CN22 або CN23 та у підтверджуючих документах, форма CN22 або CN23 вважається декларацією на товари, за винятком таких випадків: вартість товарів перевищує суму, встановлену національним законодавством; товари підпадають під заборони або обмеження, або обкладаються вивізними митом та податками; вивіз товарів повинен бути підтверджений; ввезені товари призначені до поміщення під інший митний режим, ніж випуск для вільного обігу. У цих випадках потрібна окрема декларація на товари;

10) митні формальності не застосовуються до транзитних поштових відправлень;

11) митна служба передбачає заходи для максимально можливого спрощення процедури стягнення мита та податків стосовно товарів, які містяться в поштових відправленнях” [43].

З урахуванням визначених міжнародних правил здійснення митного оформлення товарів, які пересилаються через митний кордон у міжнародних

поштових та експрес-відправленнях, можна припустити, що, як і у випадках з вітчизняними підходами розподілу принципів державної митної політики на принципи формування та реалізації, так і у випадку з митною політикою щодо переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон, їх можна поділити на *принципи формування митної політики щодо переміщення міжнародних відправлень та принципи реалізації митних формальностей при переміщенні міжнародних відправлень*. До першої групи принципів, які здебільшого ґрунтуються на положеннях Кіотської конвенції, пропонуємо віднести: принцип використання єдиних міжнародних стандартів у формуванні державної (національної) митної політики щодо переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон, сформованих ВПО, ВМО та іншими ключовими організаціями; принцип визначення прав, обов'язків та відповідальності учасників відносин нормами національного законодавства з урахуванням специфіки та особливостей кожної держави; принцип встановлення інструментів тарифного та нетарифного регулювання переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон національним законодавством з урахуванням специфіки та особливостей кожної держави; принцип виключної компетенції митних адміністрацій при здійсненні митного оформлення та контролю товарів у МПВ та МЕВ; принцип дотримання правил та заборон щодо переміщення заборонених предметів у МПВ та МЕВ та боротьби із контрабандою; принцип забезпечення відповідності митної політики у сфері переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон з потребами транскордонної комерції та економічними показниками; принцип сприяння прискореному руху міжнародних поштових та експрес-відправлень та забезпечення їх пріоритетності.

Друга група принципів розкриває особливості виду митної політики держави при реалізації митних формальностей щодо товарів у МПВ та МЕВ. До таких можна віднести: принцип спрощення, скорочення та прискорення митних формальностей щодо міжнародних поштових та експрес-відправлень (відсутність митних формальностей до транзитних відправлень, спрощений прядок при вивезенні відправлень або відсутності ризиків тощо); принцип забезпечення міжнародної уніфікації (одноманітності) документів при декларуванні товарів у

міжнародних поштових та експрес-відправленнях; принцип цифровізації та автоматизації митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях; принцип постійного обміну даними між митних адміністраціями та поштовими операторами/експрес-перевізниками та іншими державними установами при здійсненні митних формальностей.

Одним із найважливіших принципів реалізації митної політики держави щодо переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях є *принцип спрощення, скорочення та прискорення митних формальностей*. Як зазначалось нами раніше, “даний принцип корелюється із ключовими ідеями, сформованими переглянутою Кіотською конвенцією (принципом спрощених процедур для уповноважених осіб, принципом мінімального митного контролю для забезпечення дотримання правил); Всесвітньою поштовою конвенцією (принципом свободи поштового транзиту); Меморандумом про взаєморозуміння між ВМО та ВПС (принципом мінімізації стандартів і процедур безпеки задля прискорення процесу митного оформлення мережі міжнародних поштових перевезень у відповідності до Рамкових стандартів ВМО зі спрощення та безпеки світової торгівлі (Рамкові стандарти SAFE), принципом спрощення і гармонізації митних формальностей щодо поштових відправлень, особливо в середовищі електронної комерції); Митним кодексом Співтовариства (ЄС) 2015 року з подальшими змінами і доповненнями (принцип спрощення митного законодавства, сприяння однаковому застосуванню митного законодавства, спрощення процедур митного оформлення). Пункт (15) преамбули кодексу закріплює, що “митні процедури повинні бути об’єднані або узгоджені, а кількість процедур скорочена до економічно обґрунтованих з метою підвищення конкурентоспроможності бізнесу” [167].

В нормах Митного кодексу України також реалізовано принцип спрощення митних процедур (єдиний порядок переміщення товарів, транспортних засобів через митний кордон України, спрощення законної торгівлі, виконання митними органами мінімуму митних формальностей, необхідних для забезпечення додержання законодавства України з питань митної справи). Сутність даного

принципу полягає в тому, що метою декларування, митного оформлення та контролю міжнародних поштових та експрес-відправлень має бути простота. Він визнає, що за загальним правилом митні формальності до таких товарів не повинні застосовуватись, за винятком випадків, коли внутрішнім законодавством передбачена обов'язковість їх проведення. Відтак, митні органи не повинні вимагати пред'явлення відправлень для цілей митного контролю, за винятком випадків, коли вони містять товари, щодо яких мають бути здійснені митні формальності; товари, на які поширюються заборони або обмеження на експорт або ті, які обкладаються експортним митом і податками; товари, вартість яких перевищує суму, визначену національними нормами або товари, відібрані для вибіркового митного контролю. Переміщення (пересилання) через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, що не є об'єктом оподаткування митними платежами, здійснюється без подання документів та без проведення заходів офіційного контролю (ст. 237 МК України). Кореспонденція, поштові листи та листівки, література для сліпих, друковані матеріали, міжнародні експрес-відправлення документарного характеру декларуються в усній формі на підставі товаросупровідних документів (ст. 236 МК України). До міжнародних поштових та експрес-відправлень, які переміщуються через територію України транзитом не застосовуються митні формальності (ст. 233 МК України). Митне оформлення міжнародних експрес-відправлень має ґрунтуватись на засадах спрощення умов міжнародної торгівлі, яке можливо досягнути без шкоди для відповідних стандартів митного контролю" [41], [104, с. 34-35].

Принцип забезпечення міжнародної уніфікації (одноманітності) документів при декларуванні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Як було зазначено в попередніх наукових дослідженнях, "цей принцип взяв за основу ключові ідеї про стандартизацію декларацій на товари та супровідні документи, використання попередньої інформації, яка відповідає уніфікованим міжнародним стандартам, уніфікованій системі оформлення документів (переглянута Кіотська конвенція); про універсальність документації поштової служби, як-от уніфіковані

бланки декларацій для поштових відправлень та товаросупровідних документів CN 22, CN 23, CN 37, CN 38, CN 41, які використовуються для цілей митного оформлення (Всесвітня поштова конвенція, Митний кодекс України); уніфіковані документи у вигляді електронних тимчасових реєстрів, додаткових реєстрів, електронної митної декларації М-16, Єдиного адміністративного документу (Закон України від 25 січня 2022 року № 1999-IX [72], Постанова КМУ від 27 грудня 2022 року № 1458 [85], Наказ Міністерства фінансів України від 4 січня 2023 року № 6 [88]); Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису про кодування товарів шестизначним тарифним номером Гармонізованої системи на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів ВМО [42], а також включення тарифного коду гармонізованої системи у бланки CN 22 або CN 23 з метою прискорення митного оформлення в місці призначення. Окремо слід зауважити про використання принципу одноманітності відомостей електронних баз даних митних адміністрацій, заснованих на моделі оптимізованого електронного обміну інформацією ВМО, прийнятою міжнародною торгівельною та транспортною спільнотою. У ній вимоги до інформації, необхідної для випуску та оформлення товарів і контейнерів, транспортних засобів експрес-перевізників, уніфіковані за загальними стандартами” [171], [9082/2023-49-4, с. 35-36]. Модель даних ВМО (The WCO Data Model (DM)) вже понад два десятиліття є основою даних для забезпечення інтероперабельності глобальної торгівлі. Вона була розроблена, щоб забезпечити універсальну мову для транскордонного обміну даними, яка дозволяє запроваджувати системи “єдиного вікна” та сприяти аналітиці даних. Це збірка чітко структурованих, гармонізованих, стандартизованих і придатних для багаторазового використання наборів визначень даних та електронних повідомлень, призначених для задоволення операційних і правових вимог митних та інших транскордонних регуляторних органів, відповідальних за управління кордонами. Вона пов’язана з Довідником елементів торговельних даних Організації Об’єднаних Націй (United Nations Trade Data Elements Directory - UN/TDED) і використовує стандарти, встановлені міжнародними організаціями, такими як Центр Організації Об’єднаних Націй (Centre for Trade Facilitation and

Electronic Business) зі спрощення процедур торгівлі та електронного бізнесу (UN/CEFACT) і Міжнародна організація зі стандартизації (International Organization of Standards - ISO). Модель даних ВМО також включає гармонізовані набори інформації, які сприяють міжвідомчій співпраці в середовищі “єдиного вікна”, усуваючи дублювання в експортних, імпорتنих і транзитних процедурах. Ці набори даних були розроблені ВМО у співпраці з відповідними міжнародними організаціями, такими як Міжнародна морська організація (International Maritime Organization - IMO), Всесвітній поштовий союз і CODEX (Комісія з Кодексу Аліментаріус, харчової стандартизації) [171].

Принцип цифровізації та автоматизації митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Нами було зауважено в попередніх дослідженнях, що “положення Всесвітньої поштової конвенції, переглянутої Кіотської конвенції, передбачають активний обмін даними між митними адміністраціями, поштовими службами та експрес перевізниками. Принципи максимального використання інформаційних технологій, залучення систем, які забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, згадуються як у зазначених міжнародних актах, так і в Митному кодексі України. Перехід до безпаперових митних процедур особливо актуальний для міжнародних поштових та експрес-відправлень з огляду на їх величезну кількість. Так, згідно з положеннями Рекомендації ВМО щодо дематеріалізації супровідної документації (червень 2012) “... членам Ради та Організації Об’єднаних Націй або її спеціалізованим установам, а також митним/економічним союзам рекомендується: а) скасувати вимогу про пред’явлення супровідних документів у паперовій формі, якщо вони вже надані в електронній формі; b) здійснювати випуск і оформлення товарів тільки на підставі електронних декларацій та автоматизованої перевірки; c) дозволити автоматизованим системам митного оформлення автоматично перевіряти інформацію в дематеріалізованих супровідних документах інших баз даних державних та приватних органів та установ, в електронних системах “єдиного вікна” (а також в системі “Cargo Community Systems”)” [160], [104, с. 36]. То ж ВМО розробило інформаційний

компонент – (базу даних) для ліцензій, сертифікатів, дозволів та інших документів (LPCO - licences, certificates, permits or other authorizations). ВМО продовжує співпрацю з різними міжнародними організаціями, які регулюють стандарти, які стосуються ліцензій сертифікатів і дозволів для транскордонної торгівлі. Водночас вона також слугує платформою для обміну інформацією про використання інформаційних технологій для підтримки безпаперового середовища. Крім того, ВМО заохочує галузеві ініціативи, такі як проєкт Міжнародної асоціації повітряного транспорту (International Air Transport Association – IATA) “електронні вантажі” (IATA’s ‘e-freight’ project), який є прикладом глобальних зусиль, спрямованих на усунення використання паперу під час митного оформлення. Перевагою “безпаперовості” митних формальностей є: наявність активних посилань на електронні документи в митних деклараціях, які надаватимуть можливість відстежувати постійне місцезнаходження електронного документа; наявність цифрових підписів – засобу збереження автентичності та цілісності інформації; можливість тривалого збереження заархівованих даних, які будуть дійсними після завершення життєвого циклу сертифікату або органу, який його засвідчує; можливість завантаження митними органами електронної документації в будь-який час; безпаперова обробка даних, яка означає, що контролюючі або інші органи також можуть повідомляти в електронному вигляді про свої рішення щодо випуску/затримання/оплати відправлень [130, с. 4-5].

Цифровізація відкрила можливості для використання мобільних комп’ютерних портативних пристроїв де б вони не знаходились. Робота з електронними застосунками та програмами забезпечила доступність документації з будь-якої локації, що позбавляє від необхідності копіювати та порівнювати численні паперові документи. Значним розвитком цифрового митного оформлення є поширення систем “єдиного вікна”. Така система існує і в Україні, це Єдиний державний інформаційний веб-портал “Єдине вікно для міжнародної торгівлі”. Ці платформи об’єднують різні державні установи в єдиний цифровий інтерфейс, що дозволяє подавати всі необхідні документи в електронному вигляді. Більш того, стрімкий розвиток цифрових інноваційних досягнень дозволяє використовувати в

процесах митного оформлення надсучасні технології. Так, ЄС прагне у 2025 році гармонізувати та повністю оцифровувати митні процедури в країнах-членах. Наприклад, в Німеччині така імплементація вже здійснюється через систему Автоматизовану систему обробки тарифів і місцевих митних платежів (Automated Tariff and Local Customs Processing System - ATLAS), яка полегшує електронний зв'язок між бізнесом і митними органами, забезпечуючи значною мірою безпаперовий митний процес. Ще одним прикладом може бути практика використання предиктивної аналітики та автоматизації митних формальностей на основі штучного інтелекту Митно-прикордонною службою США (Customs and Border Protection - CBP) для виокремлення вантажів з високим ступенем ризику ще до того, як вони потраплять в пункти пропуску. Ця система значно скоротила кількість фізичних перевірок і, водночас, підвищила ефективність контролю за дотриманням торговельного законодавства. Митні органи Об'єднаних арабських Еміратів впровадили розпізнавання обличчя також на основі можливостей штучного інтелекту в пунктах пропуску для оформлення вантажів, що скоротило час оформлення та підвищило економічну безпеку. В Сінгапурі використовують технології блокчейн для формування децентралізованих реєстрів торгової документації та смарт-контрактів [164].

В Україні процес цифровізації та автоматизації митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях розпочався в 2024 році, а точніше з 18 квітня 2024 року, коли митне оформлення всіх міжнародних поштових та експрес-відправлень почало відбуватись в електронному вигляді. Наказом Міністерства фінансів України від 4 січня 2023 року № 6 передбачений порядок роботи з “електронним документом” – “тимчасовим реєстром, додатковим реєстром, додатковим реєстром до тимчасового реєстру, електронними митними деклараціями CN22, CN23, електронною митною декларацією М-16” [88]. Перехід на цифрові митні формальності вже пришвидшив митне оформлення посилок, особливо звільнених від оподаткування. Здійснювати декларування та сплачувати митні платежі стало можливо онлайн через електронний портал “Єдине вікно для міжнародної торгівлі” на сайті Державної митної служби України.

Принцип постійного обміну даними між митними органами та поштовими операторами/експрес-перевізниками та іншими державними установами при здійсненні митних формальностей. Даний принцип направлений на розкриття переваг співпраці поштових служб, експрес-перевізників, митних органів та інших установ з метою спрощення процесу митного оформлення поштових і експрес-відправлень. Міжвідомчий обмін інформацією робить можливим її обробку перед прибуттям і відправленням посилок та сприятиме ризик-орієнтованому підходу шляхом інтеграції нових інформаційних модулів в митні системи. Обмежена координація між урядом і приватним сектором, неузгодженість митних практик між різними відомствами посилюють затримки у русі міжнародних поштових та експрес-відправлень. Відсутність ризик-орієнтованого підходу на основі даних до прибуття посилки означатиме однаковий контроль всіх відправлень, що призведе до непотрібних затримок і додаткових витрат для підприємців і споживачів. Ефективний та швидкий електронний обмін інформацією при здійсненні митних формальностей скоротить час митного оформлення, зробить прогнозованими терміни міжнародної доставки товарів в рамках електронної комерції, спростить митні процедури відповідно до стандартів ЄС та світових стандартів, підвищить ефективність та прозорість митних операцій, посилить співпрацю між митними органами, поштовими операторами, експрес-перевізниками та кур'єрськими службами, підвищить довіру споживачів до транскордонної торгівлі.

Принцип інформаційної взаємодії митних органів та служб доставки ґрунтується на рекомендаціях, розроблених ВМО та ВПС – “Керівних принципах ВМО-ВПС щодо обміну електронними попередніми даними (EAD) між призначеними операторами та митними адміністраціями”. Їх мета – “запропонувати нові механізми або вдосконалити існуючі, для того, щоб вони відповідали фіскальним вимогам, а також вимогам економічної безпеки та захисту” [172]. Інформація може бути використана для митного оформлення відправлень з метою оцінки ризиків, нарахування митних платежів, а також для посилення авіаційної безпеки. Крім того, дані можуть використовуватися для внутрішнього сортування, планування, доставки та обслуговування отримувачів міжнародних

відправлень. Абзац d розділу II “Дефініції” згаданого документу передбачає декілька видів передачі інформаційних повідомлень: попереднє повідомлення для митниці “CUSITM” (the CUStoms ITeM pre-advice message to Customs) – ці повідомлення надсилаються від оператора, який отримує відправлення, до місцевої митної адміністрації, надаючи їй попередню інформацію про посилки, включаючи інформацію про відправника, адресата, вміст, сплачені поштові витрати та оголошену цінність. Це електронний еквівалент декларацій CN 22/23; повідомлення “CUSRSP” (the CUSTOMS ReSPonse) – надсилаються від митної адміністрації поштовому оператору у відповідь на попереднє повідомлення CUSITM, в якому міститься інформація про те, чи можна випустити відправлення для подальшої обробки, чи його потрібно залишити у відділенні обміну для перевірки безпеки чи інших ризиків та/або для нарахування мита і податків. У повідомленні може також містити інформацію про мита/податки, які необхідно сплатити [172, с. 7].

Крім передачі повідомлень між митними органами та поштовими операторами існує система електронного обміну “Система митного декларування для поштових відправлень” (Customs Declaration System – CDS), розроблена Центром поштових технологій ВПС та яка пов’язує поштові та митні формальності. Система передбачає: збір даних для декларації та перевірку повноти інформації про заборони і обмеження щодо товарів; електронний обмін деклараціями між операторами та митними органами; автоматизований відбір до прибуття поштових відправлень відповідно до правил, визначених митницею; автоматизований розрахунок податків і зборів та формування податкових накладних; електронний зворотний зв’язок від митниці до адресатів посилки та операторів відправлення [172, с. 7]. З початку 2025 року в CDS стала доступна можливість автоматизації міжнародних митних декларацій. Інтегруючи стандартизовані повідомлення електронного обміну даними, CDS полегшує комунікацію між поштовими операторами та митними органами, зменшуючи затримки та оптимізуючи поштові потоки. Водночас, супутній мобільний застосунок “Електронні попередні митні декларації” (EAD Customs Declarations app) дозволяє просто та зручно підготувати

митну декларацію, тому що додаток передає отриману інформацію про поштові відправлення операторам і митним органам. Це допомагає митницям використовувати електронну інформацію замість паперових форм CN 22 і CN 23 для прискореного митного оформлення [122]. В Україні інформаційна взаємодія митних органів, поштових операторів та експрес-перевізників здійснюється через вебсервіс “SOAP”. Порядок обміну даними затверджений наказом Державної митної служби України від 18 січня 2023 року №15 [84].

Окрім поштових операторів та експрес-відправників митні органи світу в процесі здійснення митних формальностей займаються активною інформаційною взаємодією із транспортними та логістичними організаціями, такими як Міжнародна асоціація повітряного транспорту (IATA), Міжнародна організація цивільної авіації (ICAO), Міжурядова організація міжнародних залізничних перевезень (OTIF), Організація співробітництва залізниць (OSJD), Міжнародна координаційна рада з питань транс'євразійських перевезень (CCTT), Міжнародний комітет залізничного транспорту (CIT), Співтовариство європейських залізниць та інфраструктурних компаній (CER), Міжнародна морська організація (IMO) тощо. Глобальна світова поштова модель передбачає активну співпрацю із зазначеними вище суб'єктами.

Наведені принципи митної політики та принципи здійснення митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях формують цілісну картину про ключові ідеї процесів декларування, митного оформлення, контролю та інших процедур, які впливають на транскордонний рух посилок. Зрозуміло, що загальною метою митної політики щодо переміщення товарів у МПВ та МEB має бути швидкість, одноманітність, простота, технологічність та ефективність процедур митного оформлення та контролю, руху посилок та міжвідомчої взаємодії. Водночас, говорячи про ключові ідеї митної політики у сфері міжнародних відправлень, варто пам'ятати про найголовніше завдання митної справи, в цілому пріоритет державної митної політики – це захист економічних інтересів та національної безпеки України. В контексті забезпечення державних інтересів при переміщенні міжнародних поштових та експрес-

відправлень через митний кордон, захист національної економіки має досягатись відповідністю та повнотою декларування, повного співпадіння задекларованої інформації з фактичними товарами у відправленнях, дотриманням вимог щодо точності сум та ставок податків та митних платежів, обов'язковості стягнення митних платежів з покупців, контроль за сплатою податків на додану вартість. Все перелічене охоплюється поняттям чистота та повнота митного декларування, тому принцип чистоти декларування на сучасному етапі є найголовнішим для збереження економічної безпеки України, особливо в умовах повномасштабної російської війни проти України.

Принцип чистоти декларування товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Недостовірне, неточне або неповне декларування відомостей щодо ціни, типу товару, виробника або інших даних, які впливають на визначення вартості товару в МПВ або МЕВ, призводить до зменшення бюджетних надходжень держави. Заниження або приховування вартості товарів у міжнародних відправленнях, подрібнення партій, маскуванню товарів іншими з метою скористатись пільговим режимом оподаткування (товари у відправленнях вартістю нижче 150 євро не оподатковуються ПДВ та ввізним митом) може сягати мільярдів гривень [48, с. 11].

Чистота, повнота та точність декларування товарів є усталеною європейською практикою. Точність декларування завжди прискорює митне оформлення, будь-які неправдиві, неповні або відсутні відомості в декларації можуть призвести до проблем з митним оформленням, примусового повернення посилки, додаткових зборів та навіть штрафів. Чистота (точність) декларування має передбачати: точність коду класифікації товару згідно з УКТЗЕД; точність інформації щодо типу та кількості одиниць виміру товару; точність характеристик товару: вага, виробник та торгівельна марка, країна походження, детальний опис матеріалу та призначення товару; точність інформації про пакування товару та тимчасове упакування; точність даних про вартість товару. Якщо товар був у вжитку, заявлена знижена вартість повинна бути обґрунтована. Всі відомості мають бути підтверджені відповідними документами, які доводять достовірність

задекларованих даних та забезпечують прозорість процесу декларування товарів для подальшого митного оформлення. То ж, дотримання принципу чистоти митного декларування сприятиме не тільки захисту наповненню державного бюджету, а й спрощенню митного контролю та прискоренню процедур митного оформлення.

З огляду на проведене дослідження ідейного спрямування державної митної політики в сфері переміщення міжнародних поштових та експрес-відправлень, можна зробити висновок, *що принципи державної митної політики в сфері переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон* – це система стандартів та орієнтирів, яка застосовується державою для забезпечення оптимального варіанту реалізації митних формальностей відповідними суб'єктами та полягає у спрощенні, прискоренні, уніфікації митних процедур і документів; використанні досягнень автоматизації та цифрових рішень; сприянні міжвідомчій взаємодії та “чистоті” декларування міжнародних відправлень з метою захисту економічних інтересів держави. Державна політика у сфері реалізації митних формальностей щодо товарів у МПВ та МЕВ має враховувати сучасний негативний вплив повномасштабної російської військової агресії на території України та у зв'язку з цим особливо орієнтуватись на сприяння економічному розвитку країни як основі її обороноздатності.

Висновки до розділу 1

1. Аналіз історичних джерел дають змогу зробити висновок, що головними передумовами виникнення поштової справи та переміщення товарів є поява писемності та ринкових принципів торгівлі, прототипами яких були примітивні стилі первісної комунікації та добровільний обмін речами. Розвиток письмового спілкування між людськими об'єднаннями різних регіонів, зростання необхідності в торгівлі товарами між ними обумовили виникнення потреби в транспортуванні

товарів на великі відстані з метою отримання економічної вигоди завдяки різниці у вартості або відсутності товарів у певних місцевостях. Винахід колеса шумерами близько 3000 року до н.е. та вітрила приблизно у 2000 році до н.е. докорінно змінили хід історичного розвитку торгівлі, надавши можливість перевозити великі обсяги товарів у віддалені регіони, а також застосовувати перші інструменти регулювання зовнішньо-економічної зв'язків стародавніх держав;

2. Періодизація розвитку поштової справи та транскордонного перевезення товарів передбачає наступний поділ: часи первісної культури (початок IV – кінець III тисячоліття до н. е) – формування передумов виникнення поштової комунікації та переміщення товарів; період культури Стародавнього світу (3200 рік до н. е. – 476 рік н.е.) – становлення поштової справи та переміщення товарів; період культури Середньовіччя (V – кінець XIV століття) – занепад поштової справи та переміщення товарів; період культури Нового часу (початок XVI ст. -1918 р.) – розвиток поштової справи та переміщення товарів; культура сучасного періоду (XX ст. – наші часи) – удосконалення поштової справи та переміщення товарів;

3. Античний період відіграв найбільш визначну роль у формуванні та становленні сучасної моделі поштової справи та індустрії міжнародних перевезень, адже поштова державна установа “Cursus publicus” вперше в історії людства об'єднала потенціал будівельної промисловості, логістичних і транспортних можливостей держави. Характерними рисами державного регулювання поштової діяльності античного періоду та періоду Середньовіччя були монополізація її діяльності урядовими інтересами, жорсткий державний контроль, відсутність орієнтації на запити суспільства та торгівельно-економічні потреби країни. В 15 і 16 століттях в Європі з'явилися перші прототипи сучасних приватних кур'єрських служб – недержавні та муніципальні лінії поштового зв'язку на кшталт пошти гільдії м'ясників “Butcher Post” або “Пруської пошти”, яка першою в історії поштової справи започаткувала практику “прискорених або експрес-відправлень”;

4. Промислова революція та ідеологія нового часу змінила принципи державного регулювання поштової справи та розвиток індустрії міжнародного переміщення товарів, які з кінця 18 століття переорієнтувались на задоволення

інтересів міжнародної торгівлі, потреб громадян та швидкої комунікації між ними. Форматори культури нового часу повністю повторили та набагато удосконалили успіх античної моделі поштової служби, створивши морські, залізничні та авіасполучення, розбудували розгалужену систему автомобільних доріг, тим самим знову довівши цінність транспортно-логістичної інтеграції для розвитку міжнародної поштової системи. Результатом такої ефективності стала поява у 20 столітті Всесвітнього поштового союзу, Всесвітньої митної організації, мережі національних державних та приватних поштових операторів, експрес-перевізників та транспортно-логістичних компаній, завдяки яким став можливий стрімкий розвиток глобальної транскордонної торгівлі та швидкої комунікації. Безпрецедентним проривом у розвитку міжнародної поштової справи та індустрії товарних перевезень стало використання комп'ютерної техніки для управління логістикою та процедурами доставки в кінці 20 століття, а також поява Інтернету в 1990 році, який дозволив автоматизувати та цифровізувати більшість формальностей, пов'язаних із транскордонним переміщенням товарів в посылках;

5. Правове регулювання відносин, пов'язаних із здійсненням поштових та експрес-відправлень здійснюються нормами актів Всесвітньої поштової конвенції, Конституції (Статуту) та Регламентів ВПС, угод ВПС, нормами Міжнародної конвенції про спрощення і гармонізацію митних процедур (переглянутої Кіотської конвенції), міжнародних угод та договорів, актів Всесвітньої митної організації, Конвенції про процедуру спільного транзиту, Конвенції про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень, Конвенції про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (КДПВ), Конвенції про уніфікацію деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень, Конвенції ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів, Конвенції ООН про морське перевезення вантажів (Гамбурзькі правила), а також нормами національного законодавства. З огляду на це, міжнародні поштові та експрес-відправлення як об'єкт митно-правового регулювання в Україні так само передбачають у своїй правовій регламентації використання норм міжнародних актів та норм національного законодавства;

6. Особливості типології міжнародних поштових відправлень в актах Всесвітнього поштового союзу свідчить про їх структурну, організаційну та змістовну комплексність як об'єктів правового регулювання та наявність різноманітних критеріїв, які дають підстави класифікувати їх за групами на підставі: а) характеристик вкладення/предметного наповнення відправлення (відправлення з письмовими вкладеннями; відправлення з товарами, речами, іншими предметами або фізичними об'єктами); б) характеру пакування (пакети, сейф-пакети, пакунки, обрешітках, боксах (серійні відправлення, консигнації) мішках (бандеролі, депеші, посилки)); в) виду транспортування, (авіа-перевезення, автомобільні або контейнерні перевезення); г) характеристик термінів доставки (ординарні та прискорені в тому числі експрес-відправлення чи EMS-відправлення); ґ) характеристик суб'єкта надання послуг відправки (національні поштові оператори, недержавні (приватні) поштові оператори, експрес-перевізники (приватні транспортно-логістичні компанії, міжнародні кур'єрські служби)). Водночас, основним критерієм поділу міжнародних відправлень між собою є їх вид, який ділить їх на поштові відправлення та експрес-відправлення, що передбачено законодавством України з митної справи;

7. Міжнародні поштові відправлення відрізняються від міжнародних експрес-відправлень характером комерційної мети, обмеженнями у кількісних, типових, габаритних, вагових характеристик, швидкістю та вартістю доставки, суб'єктним складом та деякими митними формальностями. Водночас, до характерних особливостей митно-правового регулювання відносин щодо МПВ та МЕВ можна віднести: наявність комплексу правових норм різних галузей права; наявність специфічних суб'єктів митно-правового регулювання; наявність специфічного об'єкту митно-правового регулювання (відносини, пов'язаних із здійсненням митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях); наявність притаманних тільки даному виду відносин суб'єктів міжнародного регулювання – Всесвітньої поштової організації та Всесвітньої митної організації; наявність тісного митно-правового регулювання із комплексом нормативно-правових норм, які регулюють відносини поштового

зв'язку та експрес-перевезень; наявність впливу на митно-правове регулювання відносин щодо відправлень пандемії, викликаной вірусом COVID-19 та стрімкого розвитку електронної транскордонної комерції;

8. Відсутність ідеологічної основи митної політики митно-правового регулювання переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон України, а саме нормативно-правових актів про ключові принципи діяльності митних органів під час реалізації митних формальностей щодо товарів у міжнародних відправленнях, брак укладених угод про співпрацю та взаємодію між митними та поштовими адміністраціями на регіональному та локальному рівнях створюють глобальну розбалансованість у їх діях, сприяють правовій дерегламентації, позбавляють можливості усвідомлювати важливість спільної мети та стратегії діяльності цих відомств і значно уповільнюють їх роботу. Це спрощує зміст митно-правового регулювання міжнародних відправлень та породжує його найбільшу проблему – звуження змісту цього поняття до простого “митного регулювання” – здійснення процедур митного оформлення та контролю, як закріплено в Законі України “Про зовнішньоекономічну діяльність”. Тому необхідне формування стратегій митно-правового регулювання на державному рівні, укладення угод про співробітництво, меморандумів про взаєморозуміння, які б визначали засади співпраці та правила взаємодії між відомствами з метою усунення негативних проявів незадоволеності послугами поштового зв'язку та роботою митних органів

9. Суб'єктами відносин, пов'язаними із переміщенням товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях є державні органи та суб'єкти, які відповідно до законодавства уповноважені формувати митну політику реалізовувати митні формальності у відповідній сфері. Відсутність законодавчого закріплення поняття “суб'єкт митного регулювання” негативно впливає на стан законодавства з питань митної справи в цілому. Нормативна систематизація та закріплення дефініції “суб'єкта відносин, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ” позитивно вплинула б на розвиток законодавства з питань митної справи та набагато полегшила б правозастосовну діяльність, сприяла упорядкуванню взаємодії

митних органів з операторами поштового зв'язку, експрес-перевізниками, а також з фізичними та юридичними особами, які отримують або відправляють міжнародні відправлення;

10. Ґрунтуючись на аналізі наукових досліджень та міжнародних актів встановлено, що принципи державної митної політики в сфері переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон – це система стандартів та орієнтирів, яка застосовується державою для забезпечення оптимального варіанту реалізації митних формальностей відповідними суб'єктами та полягає у спрощенні, прискоренні, уніфікації митних процедур і документів; використанні досягнень автоматизації та цифрових рішень; сприянні міжвідомчій взаємодії та “чистоті” декларування міжнародних відправлень з метою захисту економічних інтересів держави.

РОЗДІЛ 2. АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ МИТНИХ ФОРМАЛЬНОСТЕЙ ЩОДО ТОВАРІВ, ЯКІ ПЕРЕМІЩУЮТЬСЯ ЧЕРЕЗ МИТНИЙ КОРДОН УКРАЇНИ У МІЖНАРОДНИХ ПОШТОВИХ ТА ЕКСПРЕС-ВІДПРАВЛЕННЯХ

2.1. Поняття, класифікація та ознаки митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

Сьогодні неможливо уявити митну діяльність без митних формальностей – певних процедур та дій, з яких складається митний контроль та оформленню товарів і речей, які переміщуються через митний кордон. Вони мають багату історію розвитку, бо перші згадки про митну діяльність зафіксовані ще в часи Стародавнього Єгипту та Ассирії в III тисячолітті до н.е. [156, с. 93]. Це означає, що контроль за рухом товарів, стягненням податків та інших митних платежів існували задовго до розквіту промислових відносин та епохи глобальної торгівлі. Так, на думку авторів В. Філатова та С. Герасимчука “перші відомості про поняття “митна справа” з’являються ще в античні часи, а саме до III-II тисячоліть до нашої ери. Історичні документи свідчать про існування митних відносин у таких країнах, як таких країнах, як Греція, Єгипет, Візантія, Вавилон. Виникнення митних відносин безпосередньо пов’язане з розвитком економіки в суспільстві та торгівлі між країнами. Вже тоді створювалися внутрішні та зовнішні торгові простори, завдяки яким можна було спростити процедуру торгівлі між країнами, а також запровадження митних тарифів [139, с. 41].

В системі зовнішньоекономічних відносин митні формальності становлять собою серцевину митного контролю та оформлення товарів, транспортних засобів та інших речей, які переміщуються через митний кордон держави. В контексті сприяння міжнародної торгівлі, митні формальності прийнято розглядати як “структурний елемент загальних положень, в якій вони становлять собою офіційні,

комерційні, інституційні та операційні вимоги” [125, с. 9]. Водночас, положення Збірника рекомендацій зі спрощення процедур торгівлі ООН свідчать про те, що митні формальності у зв’язку із різноманітністю зовнішньоекономічних відносин характеризуються видовою багатоманітністю та різною змістовною направленістю. Так, Збірник передбачає “формальності, пов’язані з загальними митними операціями; формальності, пов’язані з митними та іншими транспортними процедурами та які стосуються обладнання та контейнерів; формальності, пов’язані з офіційними вимогами щодо імпортованих товарів; формальності, пов’язані з визначенням країни походження товарів, формальності, пов’язані з митним оформленням експортованих товарів” і це не повний перелік заходів, спрямованих на правове регулювання відносин, пов’язаних із транскордонним товарів через митні кордони [125, с. 9].

Складність та видова багатоманітність зовнішньоекономічних відносин обумовили різноманіття наукових досліджень про сутність, роль та значення митних формальностей для міжнародної торгівлі. В зарубіжній доктрині досліджуване поняття почало вживатись “на початку 20 століття, коли в наукових дослідженнях міжнародних та митних відносин стали використовувати такі терміни як “митні формальності”, “спрощення митних формальностей”, а також “митні та подібні до них формальності” [153], [118], [161], [137], [102]. Наприклад, зарубіжні автори Х. К. Діас-Васкес та М.А. Герра-Арангурен, (J.C. Díaz-Vásquez J.C., M.A Guerra-Aranguren) митними формальностями (*formalidades aduaneras*) вважають “всі ті формальності, які необхідно виконати, і які були згадані раніше дефініцією “*desaduanamiento* або дозвіл”. Визначення містить поняття “*todas las actuaciones o procedimientos*”, яке перекладається як “всі дії та процедури, які повинні здійснюватися зацікавленими сторонами та митницею з метою дотримання митного законодавства”. Термін “*formalidades aduaneras*” широко застосовується в різних імпортних, експортних і транзитних правилах, а також в процесі митного оформлення. Таким чином, його зміст охоплює якомога більше процедур, які не мають прямого відношення до митної справи, проте пов’язані з фіскальними питаннями” [132, с. 645]. Очевидно, що наведений науковий погляд повністю

збігається з визначенням, закріпленим у положеннях Згідно з положеннями Загального додатку, розділу 2 “Визначення понять” Е9./F16 Кіотської конвенції “митні формальності охоплюють всі операції, які повинні здійснюватися зацікавленими особами та митною службою з метою дотримання митного законодавства [43]. Дане визначення змістовно стало основою для багатьох похідних як наукових, так і законодавчих дефініцій митних формальностей, адже воно передбачає максимально широке коло суб’єктів – “зацікавлені особи та митна служба”, та у зв’язку з тим, що термін “всі операції” не розкрито, дає підґрунтя для доктринальних пошуків та нормативно-правових інтерпретацій. Так, аналогічне визначення закріплене в пункті 8 статті 5 “Дефініції” Митного кодексу Співтовариства (ЄС) [167]. Глосарій міжнародних митних термінів теж передбачає дефініцію Кіотської конвенції, уточнюючі, що такі формальності можуть стосуватись не тільки митних служб та правил, а й фітосанітарних, ветеринарних, імміграційних служб, валютних та ліцензійних правил” [140, с. 10].

В українській адміністративно-правовій та митній науці поняття “митні формальності” вже неодноразово ставали об’єктом вивчення багатьох авторів. Наприклад, в дисертаційному дослідженні “Митні формальності щодо автомобільних транспортних засобів” науковець О.О. Герман виокремлює дві характерні риси митних формальностей “... які дозволяють чітко визначити дві сутнісні риси митних формальностей: це 1) сукупність дій; 2) спрямованість на здійснення певних процедур” [10, с. 29]. Водночас, Д.В. Приймаченко та В.В. Прокопенко розглядають митні формальності як “сукупність дій посадових осіб митних служб та інших учасників митних правовідносин, вчинення яких спрямоване на здійснення митних процедур (митного контролю, митного оформлення, сплати мита, податків тощо)” [69, с. 194]. Як бачимо, автори виділяють дві групи суб’єктів здійснення митних формальностей – митні органи та інші учасники, так чи інакше причетні до здійснення митних процедур. Подібний науковий підхід помітно і у науковців В.Г. Ковальова та Є.В. Гармаша. Досліджуючи сутність понять “митна процедура”, “митна формальність”, “митне оформлення”, “митний режим” вчені характеризують їх як “дії як операторів, що

переміщують товари через митний кордон. До них відносять безпосередньо власників товару або перевізників, бо саме на них лягає необхідність подання загальної декларації прибуття, або митного брокера, котрий може здійснювати дії в інтересах перших двох категорій (отримання, заповнення, пред'явлення необхідних документів, пред'явлення товару до огляду, сплата митних платежів і відповідних зборів), так і посадових осіб митних адміністрацій щодо здійснення митного контролю, митного оформлення, стягування митних платежів, пов'язані із забезпеченням законності переміщення товарів через митний кордон" [23, с. 132].

Водночас, сутність митних формальностей розкривається не тільки через особливості суб'єктного складу, а й через його зв'язки із головними завданнями митних органів – митного контролю та оформлення товарів. Так, науковець В.В. Прокопенко, в монографічному дослідженні щодо митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту зауважує, що "... митні формальності включають в себе не тільки митне оформлення, але й митний контроль та сплату мита, податків" [97, с. 32]. Автор доцільно вказує на те, що митні формальності включають "дії, які виконуються як відповідними особами, так і митницею при митному оформленні переміщуваних товарів. По-перше, перед подачею декларації на товари декларанту дозволяється здійснювати огляд товарів та брати зразки (проби). По-друге, безпосередньо сама подача, реєстрація та перевірка декларації на товари. По-третє, перевірка товарів, тобто проведення операції з фактичної перевірки товарів силами митниці з метою встановлення відповідності характеру, походження, стану, кількості та вартості товарів даним, наведеним у декларації на товари" [97, с. 31]. За допомогою визначення митного оформлення – "виконання митних формальностей, необхідних для випуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення" [5, с. 247] формує дефініцію "митних формальностей" автор А.О. Брачук [5, с. 247] Наведене спонукає до висновку, що в науці адміністративного права існує думка про складність змістовного значення митних формальностей та їх тісний зв'язок із митними процедурами, правила митного оформлення та митного контролю. На це вказує і науковець О.А. Музика-Стефанчук, який, хоч і пов'язує ці поняття, проте

вказує на неоднаковість митних формальностей, митних правил та митних процедур. Так, на думку автора "... митні формальності – це нематеріальні блага, які фіксують перелік дій, за умови виконання яких переміщення товарів та транспортних засобів вважатиметься таким, що відбулося з дотриманням вимог митного законодавства. Отже, різниця між митними правилами та митними формальностями полягає в тому, що перші встановлюють межі правомірної поведінки суб'єктів митних правовідносин, а другі – вказують на ті дії, виконання яких забезпечить таку правомірну поведінку. Тобто митні правила мають більш організаційний характер, а митні формальності характеризуються процесуальною спрямованістю, а саме необхідністю виконання певних дій. Тому доцільність виокремлення на законодавчому рівні такої категорії, як митні формальності, є виправданим кроком законодавця, адже лише цілісність матеріального та процесуального, дозволяє досягти мети правового регулювання" [44, с. 706].

З огляду на наведене не викликає сумніву доцільність законодавчого закріплення митних формальностей як заходів, які інтегрують порядок здійснення матеріальних та процесуальних дій на законодавчому рівні, з урахування їх видового розподілу та функціонального спрямування. Зазвичай, митні формальності розрізняють за видом транспорту, яким переміщують товари, напрямком руху їх через митний кордон, видом митного режиму, суб'єкту реалізації певних дій тощо. Приміром, Митний кодекс Співтовариства (ЄС) розрізняє митні формальності, які застосовуються при в'їзді товарів на митну територію ЄС та їх виїзді. В Розділі 4 "Товари, що ввозяться на митну територію союзу" передбачає подання підсумкової декларації на в'їзд (стаття 127), (стаття 133); в Розділі 8 "Товари, що вивозяться за межі митної території союзу" Кодекс передбачає формальності, що передують вивезенню товарів (стаття 263), а також формальності при вивезенні товарів (стаття 267) [167]. Крім того, Делегований регламент комісії (ЄС) № 2015/2446 від 28 липня 2015 року на доповнення Регламенту Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 952/2013 стосовно детальних правил щодо певних положень Митного кодексу Союзу також закріплює деякі формальності, пов'язані з прибуттям товарів (стаття 148 Кодексу, Розділ IX);

власне митні формальності – (7a) заяву та дозвіл на використання спрощеної декларації (стаття 166 (2) Кодексу, Розділ XII, (7b) заяву та дозвіл на централізоване митне оформлення (стаття 179 Кодексу Розділ XIII), (7c) заяву та дозвіл на оформлення митної декларації шляхом внесення даних до записів декларанта, у тому числі для процедури експорту (стаття 182 Кодексу, Розділ XIV), (7d) заяву та дозвіл на проведення самооцінки (стаття 185 Кодексу, Розділ XV), (7e) заяву та дозвіл на отримання статусу уповноваженого (стаття 155, Розділ XVI); спеціальні процедури – (8a) заяву та дозвіл на використання процедури внутрішньої переробки (стаття 211(1)(a) Кодексу, Розділ XVII), (8b) заяву та дозвіл на використання процедури зовнішньої обробки (стаття 211(1) (a) Кодексу, Розділ XVIII), (8c) заяву та дозвіл на використання процедури кінцевого використання (стаття 211(1)(a) Кодексу (1)), (8d) заяву та дозвіл на використання процедури тимчасового ввезення (стаття 211(1)(a) Кодексу (1)), (8e) заяву та дозвіл на експлуатацію складських приміщень для митного зберігання товарів (стаття 211(1) (b) Кодексу, Розділ XIX); (8f) заяву та дозвіл на використання режиму тимчасового ввезення, кінцевого використання, переробки на ввезенні або переробки на вивезенні у випадках, коли застосовується стаття 163 (Стаття 211(1)(a) Кодексу та стаття 163) [123]. Зазначені митні формальностей передбачають вжиття заходів з метою дотримання правил імпорту та експорту товарів через митний кордон у міжнародних відправленнях.

Чинний Митний кодекс України теж передбачає як поняття, так і розподіл митних формальностей: митні формальності на морському і річковому транспорті (Глава 30), митні формальності на авіатранспорті (Глава 31), на залізничному транспорті (Глава 32), автомобільному транспорті (Глава 33), митні формальності щодо припасів (Глава 34), митні формальності на трубопровідному транспорті та лініях електропередачі (Глава 35) [41]. А власне, поняття “митні формальності” пунктом 29 частини 1 статті 4 МК України визначено як “сукупність дій, що підлягають виконанню відповідними особами і митними органами, а також автоматизованою системою митного оформлення з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи” [41]. Більш того, в пункті 21

частини 1 статті 4 МК України законодавець визначає митні формальності як структурний елемент або частину митних процедур, “обумовлених метою переміщення товарів через митний кордон України”, а також своєрідним складовим процесом виконання митного оформлення товарів і транспортних засобів (п. 23 частини 1 статті 4 МК України) [41]. Такий підхід до правового регулювання митних формальностей свідчить про одночасне використання ключових ідей визначення Кіотської конвенції, а також певного ототожнення митних формальностей з митними процедурами та процесом митного оформлення. Так чи інакше, розуміння того, що до митних формальностей варто відносити всі дії, спрямовані на митне оформлення та контроль товарів, які перетинають митний кордон держави, можна помітити як в доктринальних дослідженнях, так і в законодавчих актах. Деякі автори, наприклад, взагалі вважають митні формальності “сукупністю безпосередніх дій забезпечення зовнішньо-економічної діяльності”, тобто увесь масив процедур, і не тільки митних, які спряють транскордонному руху товарів та глобальній торгівлі [40]. Водночас, в адміністративній науці існує думка і про те, що митні формальності мають складати “усі обставини, події і факти, що підлягають учиненню митною службою й особами, яких це стосується, для процедурної реалізації їх формалізованих зобов’язань та з метою дотримання митного законодавства” [37, с. 63]. То ж, наведені наукові погляди та законодавчі позиції дозволяють сформулювати певні спільні риси для митних формальностей: 1) це дії уповноважених на те відповідних суб’єктів; 2) це певні складові митних процедур, пов’язаних з переміщенням товарів та транспортних засобів через митний кордон України; 3) реалізація формальностей відбувається з використанням автоматизованих систем переважно в цілях попереднього інформування, декларування, митного оформлення та контролю; 4) закріплення формальностей відбувається законодавчими та підзаконними нормативно-правовими актами; 5) формальностям притаманна диференціація в залежності від видів товарів, предметів або транспортних засобів, способів за засобів переміщення; 6) митні формальності часто пов’язують виключно з діяльністю митних органів, що не відповідає дійсності; 7) первинно

зміст та правова природа митних формальностей часто визначена міжнародно-правовими актами; 8) митні формальності становлять собою структурні елементи митних процедур, які підлягають уніфікації та спрощенню з метою удосконалення транскордонного руху товарів та транспортних засобів.

Чинне законодавство України з питань митної справи не передбачає визначення окремого поняття митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Водночас, пунктом E2./F3. Розділу 2 Спеціального додатку J “Поштові відправлення” Кіотської конвенції (переглянутої) закріплено, що митні формальності щодо поштових відправлень (*customs formalities in respect of postal items*) – це всі операції, які здійснюються зацікавленою стороною та митною службою щодо поштових відправлень, які включають оформлення поштових відправлень, пред’явлення митній службі, стягнення мита та податків [43]. Кіотська конвенція є єдиним нормативним актом міжнародного значення, положення якого закріплюють дане визначення, яке було взяте як дефінітивну основу в багатьох інших актах та рекомендаціях, в тому числі і Всесвітньої митної організації [130, с. 7].

Переглянута Кіотська конвенція набула чинності 3 лютого 2006 року. Станом на червень 2023 року серед її учасників нараховувались 134 Договірні сторони. Розділ 2 Спеціального додатку J “Поштові відправлення передбачає перелік спрощених процедур митного оформлення поштових відправлень, забезпечуючи їх відповідність як інструментам ВПС і ВМО, так і національним регуляторним вимогам. Станом 2023 рік 35 країн приєдналися до положень Розділу 2 Спеціального додатку J, метою якого є задоволення інтересів як поштових операторів, так і митних органів [173, с. 20]. Для цілей гармонізації положень національного законодавства країн, які оформили приєднання до норм Конвенції, ВМО та ВПС здійснюють тлумачення та інтерпретацію стандартів, рекомендацій та навіть дефініцій акту. Так, згідно з Посібником, розробленим ВМО та ВПС у 2023 році тлумачення терміну “митні формальності щодо поштових відправлень” має демонструвати різницю у тих “всіх операціях, які здійснюються зацікавленою стороною та митною службою щодо поштових відправлень” та ілюструвати

відмінність між так званим “поштовим митним оформленням” та “комерційним митним оформленням” (postal Customs clearance and commercial Customs clearance) [173, с. 21]. Такий підхід є досить цікавим, зважаючи на те, що саме визначення “митних формальностей щодо поштових відправлень” прямо не передбачає таких положень. Проте тут ВМО та ВПС звертають увагу урядів країн на різницю між міжнародними поштовими відправленнями та міжнародними експрес-відправленнями, які тягнуть за собою і певну різницю у митних формальностях та порядку їх здійснення. Справа в тому, що “комерційне митне оформлення”, а саме митне оформлення товарів у МЕВ передбачає в більшості випадків оформлення товарів, призначених для перепродажу, а “поштове митне оформлення” – митне оформлення товарів в МПВ частіше здійснюється в інтересах малого підприємництва та в інтересах приватних осіб, бо поштові відправлення мають обмеження щодо обсягів, розмірів, ваги та типу товарів, а тому не завжди підходить для цілей глобальної електронної комерції. Відтак, митне оформлення товарів для особистого вжитку зазвичай здійснюються щодо невеликих посилок в поштових відправленнях, тоді як митне оформлення товарів комерційного призначення має реалізується відносно великих партій товару підприємств. Водночас, “поштове митне оформлення” може мати нижчу вартість доставки, тоді як “комерційне митне оформлення” часто вимагає набагато більшої кількості документів та здійснення додаткових митних формальностей.

Митні формальності при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ становлять собою окремий вид формальностей, який відрізняється від інших способом переміщенням митний кордон України та порядком їх. З урахуванням дослідження особливостей спільного та відмінного між МПВ та МЕВ, можна припустити, що у митних формальностях щодо цих відправлень так само існують спільні та відмінні риси. Система митних формальностей, яка реалізується уповноваженими суб’єктами з метою переміщення товарів у МПВ та МЕВ детально закріплена в Порядку та умовах здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, затвердженому наказом Міністерства фінансів України від 4 січня

2023 року № 6 (далі – Порядок № 6) [88]. З огляду на законодавче визначення митних формальностей як складової частини митної процедури в пункті 21 частини 1 статті 4 МК України, їх можна поділити за ознаками, наведеними в таблиці Додатку 5 до даної дисертації.

Наведений перелік митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях надає можливість зрозуміти, що митні формальності при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ – це не розрізнена сукупність митних, транспортно-логістичних та поштових операцій, це дії митних органів, систематизовані певною закономірною послідовністю, процедурною логічністю та структурною ієрархією. Упорядкованість та системність митних формальностей, передбачених правовими нормами дає підстави говорити про виділення певних критеріїв цієї системи, які групують митні формальності за певними закономірними напрямками. Аналіз положень Глави 36 “Переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях” Митного кодексу України [41], Порядку та умови здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях сприяють уявленню щодо критеріїв, які мають слугувати інструментами їх упорядкування. З огляду на це можна сформулювати наступну систему класифікації митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Найбільш логічними, та, на нашу думку, найголовнішими критеріями поділу митних формальностей є суб’єкт та фізичний об’єкт їх здійснення. Наведена класифікація представлена в Додатку 6 до представленої дисертації.

1. *Суб’єкт здійснення митних формальностей* – це юридична або фізична особа, яка здійснює певні дії з метою переміщення товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України. До цієї групи належать оператори, митні брокери та посередники, митні органи, фізичні особи. Так, наприклад, митне декларування може здійснювати як поштовий оператор АТ “УкрПошта”, подаючи інформацію про МПВ у тимчасовому реєстрі, так і громадянин України, який надсилає до митного органу заповнену електронну декларацію М-16. Митні органи здійснюють

митні формальності, пов'язані із митним контролем та оформленням товарів у МПВ та МЕВ. Митний кодекс України в якості суб'єкта митного оформлення визначає і автоматизовану систему митного оформлення (п. 29 частини 1 статті 4 МК України), за допомогою якої можна здійснювати такі митні формальності як автоматичний контроль за своєчасністю подання додаткових реєстрів до тимчасових; автоматична ідентифікація та облік відправлень у межах операцій із сортування та обробки; автоматичний формато-логічний контроль заповнення відповідних електронних документів; перевірку дотримання строків подання електронного документа для оформлення, контроль зіставлення (автоматизованого порівняння) відомостей тощо [88], [103, с. 69].

2. За критерієм *фізичного об'єкта митних формальностей* можна виділити митні формальності щодо товарів у міжнародних поштових відправленнях (включаючи EMS-відправлення) та у міжнародних експрес-відправленнях. Цей критерій ґрунтується на передбаченому положенні МК України щодо їх видового поділу (ст. 4 МУ України) [41].

3. Критерій *вид митної процедури* поділяє митні формальності на чотири великі групи – подання попередньої інформації, декларування, митний контроль, митне оформлення. Ці процедури, у свою чергу вони можуть складатись із наповнення електронних реєстрів відповідними даними, обміну даними в спільних інформаційних електронних системах між митницею, поштовими операторами та експрес-перевізниками, декларування, аналізу та перевірки ризиків попередньої інформації митними органами, перевірки відповідності товару задекларованим відомостям, перевірки строків доставки, правильності класифікації товару, вартості, нетарифного регулювання, аналізу та перевірки ризиків за допомогою системи управління ризиками, автоматичної системи управління ризиками [80], огляду вмісту МПВ та МЕВ із застосуванням скануючих систем та інших неінтрузивних видів перевірки, митного огляду, оформлення фактів виявлення порушень митних правил, сплати митних платежів тощо. Власне, митна процедура обумовлює необхідні дії процесуального характеру і, водночас, забезпечує уніфікований характер митних формальностей щодо товарів у МПВ та МЕВ.

4. *За типом митних документів (декларацій/реєстрів/супровідних документів)*, поданих до митного контролю та оформлення можна класифікувати митні формальності для перевірки відомостей, зазначених у тимчасових та додаткових реєстрах, у митних деклараціях CN22, CN23, М-16, митних деклараціях за формою єдиного адміністративного документа, міжнародних транспортних документів, супровідних поштових документів CN37, CN38, CN41, товаросупровідних документів комерційного характеру (рахунок-фактура, сертифікати, чеки тощо), транспортних накладних, загальних деклараціях прибуття тощо.

5. *Строки здійснення митних формальностей* класифікують митні формальності на обмежені в часі та необмежені в часі. Майже всі митні формальностей щодо МПВ та МЕВ мають передбачені нормативними актами терміни виконання, через те, що швидкість доставки товарів у міжнародних відправленнях є ключовою метою для всіх суб'єктів даних відносин. До обмежених в часі митних формальностей можна віднести: подання додаткових документів чи відомостей оператором до митного органу в строк, що не може перевищувати 10 календарних днів з дня повідомлення про таку вимогу або пропуск депеш/вантажів транзитного перевезення до митниці призначення, або ж подання операторами додаткового реєстру до тимчасового. Необмеженими у часі митними формальностями є, наприклад, внесення експрес-перевізниками в систему для відстеження МЕВ інформації про їх місцезнаходження протягом усього часу його переміщення від відправника до одержувача.

6. *За митним режимом* (напрямок переміщення відправлень) МПВ та МЕВ можна поділити на такі що ввозяться на територію України, вивозяться з митної території України або ж переміщуються в режимі транзиту (з ЦСС на РСС, в режимі транзитного перевезення депеш/вантажів, внутрішнього транзиту МЕВ за транзитною митною декларацією за формою ЄАД).

7. *Критерій місця здійснення митних формальностей* класифікує митні формальності, як такі, що здійснюються в місцях міжнародного поштового обміну, центральних (регіональних) сортувальних станціях, місцях розташування

(проживання) одержувача або відправника, у пунктах пропуску.

8. За *метою митних формальностей* можна виділити інформаційні правовстановлювальні, уточнюючі та скасовуючі. Наприклад, інформаційні формальності – це подання попередньої інформації в електронних повідомленнях, декларування. Відмова в митному оформленні, у прийнятті для оформлення електронного документа “посадовою особою митного органу шляхом оформлення в системах, що забезпечують функціонування електронних інформаційних ресурсів митних органів, картки відмови у прийнятті митної декларації або митному оформленні, випуску чи пропуску товарів” (п. 2 Розділу XIII Порядку) [88] будуть скасовуючими формальностями. Водночас, рішення посадової особи про пропуск депеш/вантажів через митний кордон України встановлюватиме право поштового оператора переміщувати товари в дозволеному напрямку та становитиме правовстановлювальні митні формальності. Прикладом уточнюючих митних формальностей можуть бути рішення про проведення вагового контролю, рішення про призначення експертних досліджень тощо.

9. За *формою здійснення митних формальностей* можна передбачити їх поділ на усні, паперові та електронні. З 2023 року в Україні активно впроваджується концепція цифровізації митних формальностей щодо відправлень, тому 90% митних формальностей щодо товарів у поштових та експрес-відправлень здійснюються в електронній формі (подання митним органам електронного документу/електронної попередньої інформації/інших електронних повідомлень операторами в процесі митного контролю та оформлення, подання електронної митної декларації М-16 фізичними особами-отримувачами, обмін електронними повідомленнями між Держмитслужбою, митними органами та операторами, електронних інформаційних ресурсів митних органів при контролі за доставкою депеш/вантажів тощо). Водночас, Порядок передбачає усні митні формальності (декларування операторами в усній формі на підставі товаросупровідних документів, в оглядових залах, обладнаних скануючими системами) та формальності, здійснювані паперовій формі (допускається подання паперових декларацій М-16, CN22, CN23, подання паперових примірників супровідних

поштових документів CN 37, CN 38, CN 41 тощо).

10. За *характером здійснення* митні формальності можна поділити на обов'язкові та такі, що здійснюються завжди, наприклад, подання операторами інформації про вид та кількість товару, та необов'язкові, на кшталт, направлення зразків на експертне дослідження

Проведене дослідження юридичної природи митних формальностей щодо міжнародних відправлень на основі зарубіжних та вітчизняних наукових підходів, здійснена класифікація митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях спонукає до висновку, що їм притаманні наступні ознаки:

1) їх здійснення відбувається не лише посадовими особами митних органів, а й експрес-перевізниками, операторами поштового зв'язку, їх уповноваженими особи, митними брокерами, фізичними особами-отримувачами, автоматизованою системою митного оформлення, про що йдеться в положеннях статті 4 Митного кодексу України тощо;

2) митні формальності становлять собою послідовні структурні елементи митних процедур, об'єднаних окремою спільною метою, та обов'язковий етап транскордонного руху посилок перед тим як потрапити до отримувачів;

3) митні формальності при переміщенні товарів у міжнародних поштових відправленнях та міжнародних експрес-відправленнях відрізняються між собою суб'єктами подання попередньої інформації та декларування (поштові оператори та експрес-перевізники, митні брокери), типами декларацій (CN22, CN23 та М-16, міжнародні транспортні документи, загальна декларація прибуття), місцями здійснення митних формальностей (місця міжнародного поштового обміну та центральні/регіональні сортувальні станції);

4) призначення митних формальностей подвійне: з одного боку вони спрямовані на вжиття заходів щодо швидкого переміщення товарів через митний кордон, з іншого – їх головною метою є захист економічних інтересів і забезпечення національної та митної безпеки України під час такого переміщення;

5) майже всі митні формальності здійснюються в безпаперовій формі

шляхом застосування автоматизованих електронних систем, що підтверджується нормами Порядку;

6) митні формальності становлять собою обов'язковий етап транскордонного руху посилок перед тим як потрапити до отримувачів;

7) митні формальності при переміщенні товарів у міжнародних відправленнях здійснюються у спеціальних місцях – здебільшого в місцях міжнародного поштового обміну, центральних та регіональних сортувальних станцій;

8) на національне правове регулювання порядку реалізації митних формальностей впливають уніфіковані міжнародні стандарти, розроблені Всесвітньою митною організацією спільно із Всесвітнім поштовим союзом, а також норми міжнародних актів.

Таким чином, *митні формальності при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях* – це послідовні, логічні, структурні елементи митних процедур щодо подання попередньої інформації, декларування, митного контролю та оформлення, які здійснюються операторами поштового зв'язку, експрес-перевізниками, їх представниками, митними брокерами, митними органами, громадянами та іншими уповноваженими на здійснення цих дій суб'єктами.

2.2. Митний контроль товарів, що переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

Митні формальності як складові процедури митного контролю покликані забезпечувати всі цілі, передбачені ним згідно з законодавством з питань митної справи. У відповідності до пункту 24 частини 1 статті 4 Митного кодексу України митний контроль – це “сукупність заходів, що здійснюються з метою забезпечення додержання норм Митного кодексу України, законів та інших нормативно-

правових актів з питань митної справи, міжнародних договорів України, укладених у встановленому законом порядку” [41]. Водночас, стаття 237 цього кодифікованого акту закріплює, що “порядок та умови здійснення митного та інших видів контролю товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях встановлюються центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну фінансову політику. Якщо товари, ввезені на митну територію України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, підлягають заходам офіційного контролю, митні органи залучають посадових осіб відповідних уповноважених органів для проведення таких заходів” [41]. То ж, як впливає з наведеного визначення, митний контроль охоплює всю діяльність митних органів та змістовно узгоджується з усіма цілями та завданнями митної справи. В системі митного контролю митні формальності є первинними послідовно-логічними діями, які відповідають загальній меті митного контролю – забезпеченню відповідності та дотримання законодавства України з питань митної справи.

Центральним органом виконавчої влади, який забезпечує формування, реалізує державну фінансову політику та закріплює порядок і послідовність здійснення формальностей митного контролю та оформлення в Україні, є Міністерство фінансів України. Затверджений ним Порядок та умови здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, наказом від 4 січня 2023 року № 6 [88] є основним регуляторним нормативно-правовим актом, у відповідності до якого здійснюється процедура митного контролю міжнародних відправлень. Згідно з нормами Порядку № 6 процедуру митного контролю щодо міжнародних поштових та експрес-відправлень при ввезенні можна визначити як сукупність митних формальностей, здійснюваних митними органами з приводу: отримання електронної попередньої інформації щодо товарів у МПВ та МЄВ від поштових операторів та експрес-перевізників; здійснення аналізу, виявлення та оцінки ризиків за попередньою інформацією про відправлення; перевірки правильності задекларованої інформації та документального контролю; вагового

контролю автотранспорту, застосування скануючих систем та інших неінтрузивних засобів перевірки вмісту; митного огляду (за необхідності), взяття проб (зразків) товарів (за необхідності); здійснення митного оформлення товарів у відправленнях. Процес митного контролю МПВ при ввезенні на митну територію України можна умовно зобразити на схемі, наведеній нижче – митний контроль відправлень при ввезенні має певні послідовні етапи: митний контроль у пункті пропуску через митний кордон України, митний контроль протягом доставки відправлень, поштових депеш та вантажів експрес-перевізників з пункту пропуску до митниць призначення, в зонах діяльності яких розташовані ММПО та ЦСС/РСС; та митний контроль в підрозділах митного оформлення в ММПО та ЦСС/РСС.

Загальна схема митного контролю для міжнародних відправлень при ввезенні

Варто зауважити, що хоча Міністерством фінансів України передбачено спільний порядок митного контролю як для міжнародних поштових, так і для експрес-відправлень, між ними існують певні розбіжності. Як правило, ця різниця стає помітною при реалізації митних формальностей документального характеру. То ж, з урахуванням того, що міжнародні поштові та експрес-відправлення становлять собою два різні види відправлень, існує сенс розглянути передбачені етапи митного контролю для кожного виду окремо. Такі відмінності у митних формальностях щодо МПВ та МЕВ, як вже було зазначено в попередньому розділі обумовлені їх різним правовим регулюванням. Так, митний контроль міжнародних

поштових відправлень здійснюється головним чином на основі нормативних положень Всесвітньої поштової конвенції, Кіотської конвенції, Митного кодексу України, Порядку № 6. Митні формальності контролю щодо міжнародних експрес-відправлень, окрім норм Митного кодексу України та Порядку № 6 здійснюються положеннями Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації за формою єдиного адміністративного документа від 30 травня 2012 року № 631 [79], Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень (далі – Порядок № 1066) [55] (якщо митному органу подана митна декларації за формою ЄАД для внутрішнього транзиту МЕВ); норм Конвенції про процедуру спільного транзиту [30] (якщо експрес-перевізником подана транзитна декларація) та іншими нормативно-правовими актами.

Водночас, не можемо не погодитись і з тим, що Порядок №6 передбачає і багато спільних митних формальностей як щодо митного контролю МЕВ, так і МПВ. Перш за все, такими є митні формальності з приводу надання поштовими операторами та експрес-перевізниками попередньої електронної інформації митним органам, в тому числі електронних повідомлень. Ці спільні митні формальності є підставою та передумовою реалізації першого етапу митного контролю митними органами – а саме аналізу, виявлення та оцінки ризиків з наданої митним органам попередньої інформації щодо відправлень. Так, згідно з пунктом 3 Розділу III Порядку № 6 “... з метою забезпечення вибіркової митного контролю, підвищення його ефективності, завчасного обрання форм та обсягів митного контролю, що підлягають застосуванню до товарів, які переміщуються (пересилаються) у відправленнях, митні органи та оператори (поштові оператори та експрес-перевізники у розумінні Порядку № 6) взаємодіють шляхом обміну попередньою інформацією про товари, що переміщуються у відправленнях, та результатами обробки такої інформації. Митні органи використовують попередню інформацію з метою аналізу, виявлення та оцінки ризиків, розроблення та реалізації практичних заходів з управління ризиками.” [88]. Варто зауважити, що цю інформацію також опрацьовують посадові особи підрозділів аналізу

попередньої інформації Держмитслужби, які ще до митного контролю в ММПО або в ЦСС/РСС “... здійснюють аналіз, виявлення та оцінку ризиків, розроблення і реалізацію практичних заходів з управління ризиками за попередньою інформацією про товари, що переміщуються (пересилаються) у відправленнях, з прийняттям рішення щодо необхідності проведення відповідних митних формальностей при надходженні відправлень до ММПО (ЦСС)” [88]. За результатами опрацювання такої інформації митні органи мають право робити запити на отримання додаткової інформації щодо вмісту відправлень за допомогою електронних повідомлень. (п. 1 Розділу III Порядку № 6) [88]. Така взаємодія корелюється зі змістом положень Стандарту 2 Кіотської конвенції та Рекомендаціями з поштових та митних питань ВПС та ВМО 2024 року, які передбачають, що поштові служби та митні служби мають певні зобов’язання та обов’язки, які випливають з актів ВПС, зокрема, те, що інформація та методи пересилання таких інформаційних повідомлень і документів про відправлення мають бути доведені до митних органів заздалегідь [173, с. 21]. Оператори повинні володіти інформацією про вміст відправлень та доводити її до митних органів у відповідності до статей 8.1 та 8.2 Всесвітньої поштової конвенції: “поштові оператори несуть відповідальність щодо перевірки поштових відправлень з метою підтримки авіаційної безпеки, надання попередньої електронної інформації митним органам [173, с. 11]. То ж, у відповідності до положень пункту 4 Розділу III Порядку № 6, міжнародні оператори поштового зв’язку та експрес-перевізники подають митним органам попередню інформацію у вигляді електронних повідомлень щодо: “1) найменування оператора; 2) коду за ЄДРПОУ оператора; 3) напрямку переміщення (ввезення/вивезення); 4) номеру депеші (при ввезенні МПВ); 5) номеру транспортного документа на вантаж експрес-перевізника (при ввезенні МЕВ); 6) виду відправлення (МПВ або МЕВ); 7) унікального номеру відправлення; 8) найменування/власного ім’я, прізвища відправника; 9) адреси відправника; 10) номеру телефона відправника (за наявності); 11) коду за ЄДРПОУ/реєстраційного номеру облікової картки платника податків/серії (за наявності) номер паспорта відправника (при вивезенні відправлень – для

підприємств) (за наявності); 12) найменування/власного ім'я, прізвища одержувача; 13) адреса одержувача; 14) номер телефону одержувача (за наявності); 15) коду за ЄДРПОУ/реєстраційного номеру облікової картки платника податків/серія (за наявності) номер паспорта одержувача (при ввезенні відправлень – для підприємств-резидентів) (за наявності); 16) країни відправлення; 17) країни призначення; 18) кількості місць (для МЕВ); 19) кількості товарів (кількість найменувань товарів у відправленні); 20) загальної ваги (брутто); 21) загальної вартості товарів у відправленні; 22) коду валюти загальної вартості товарів у відправленні; 23) суми страхової вартості (за наявності); 24) коду валюти страхової вартості (за наявності); 25) по кожному найменуванню товарів: найменування та звичайний торговельний опис товару; торговельна марка (за наявності); вага (за наявності); код товару (за наявності); виробник (за наявності); кількість товарів (за наявності); вартість товарів; код валюти вартості товарів; код країна походження (за наявності); характер угоди (за наявності); 26) комерційних та інших супровідних документів та їх дати (за наявності)” [88]. Посадові особи підрозділів митного оформлення “щодо кожного відправлення визначають рівень ризику, а також відповідні йому форми та обсяги митного контролю, які підлягають виконанню посадовими особами митного органу під час митного контролю, а саме: низький рівень, при якому не встановлюється необхідність здійснення митних формальностей; середній рівень, при якому встановлюється необхідність здійснення митних формальностей, не пов’язаних із митним оглядом (переоглядом) товарів, що переміщуються; високий рівень, при якому встановлюється необхідність проведення митних формальностей, які, зокрема, передбачають здійснення митного огляду (переогляду) товарів, що переміщуються у відправленні з розкриттям такого відправлення” (п. 6 Розділу III Порядку № 6) [88]. Подання попередньої інформації операторами відповідають цілям та змісту принципів спрощення, уніфікації та прискорення митних формальностей під час переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон, а також сприяє принципу чистоти декларування, який є визначальним для подальшого митного контролю та митного оформлення.

Окрім подання попередньої інформації у вигляді електронних повідомлень спільним у митному контролі товарів у МПВ та МЕР є прийняття рішення про рівні ризику товарів у відправленнях за результатами опрацювання попередньої інформації в тому числі із застосуванням СУР/АСУР. З урахуванням встановлених рівней ризику митні органи приймають рішення щодо “проведення митного огляду транспортного засобу з товарами (у тому числі для перерахунку та зважування)” або ж здійснення митних формальностей, не пов’язаних із митним оглядом (переоглядом) товарів, а саме: “проведення вагового контролю автотransпортного засобу, який здійснює переміщення поштових депеш/вантажів експрес-відправників або зважування окремих депеш/ вантажів експрес-відправників; здійснення контролю із застосуванням скануючих систем (неінтрузивних технологій контролю); обов’язкове застосування засобів забезпечення ідентифікації; пропуск або відмову в пропуску відправлень/депеш на митну територію України” (п. 10 Розділу IV Порядку № 6) [88]. Зазначені заходи здійснюються з метою виявлення можливих порушень митного законодавства при встановленні невідповідностей, наприклад, щодо загальної кількості депеш або ваги вантажу; виявленні пошкодження/відсутності забезпечення відправника, митних пломб, інших засобів ідентифікації відправлень, депеш; виявленні інших ознак, які можуть вказувати на порушення митного законодавства.

Митні формальності контролю, непов’язані з митним оглядом, передбачають неінтрузивні види контролю із застосуванням скануючих систем у відповідності до положень статті 338 МК України та положень Порядку виконання митних формальностей із застосуванням скануючих систем від 18 жовтня 2021 року [78]. Його нормами передбачено використання операторами скануючих систем “багажних/поштових скануючих систем стаціонарного типу, мобільного типу, технічних систем, призначених для отримання зображення на основі застосування енергії рентгенівського, гамма або гальмівного випромінювання” [78]. На підставі висновків та рекомендацій сканування посадовими особами митних органів приймається рішення про необхідність реалізації окремих форм митного контролю відповідно до статті 336 Кодексу, зокрема митного огляду та його обсягу.

Митний огляд товарів у МПВ та МЕВ відбувається у відповідності до норм Митного кодексу України та Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення від 12 грудня 2012 року [81]. Так, у відповідності до п. 2 статті 338 Митного кодексу України, при встановленні високого рівня ризику проводиться “митний огляд з розкриттям до 20 відсотків пакувальних місць і вибіркоvim обстеженням транспортного засобу та повним – з розкриттям до 100 відсотків пакувальних місць та поглибленим обстеженням транспортного засобу” [41]. Митний огляд міжнародних поштових та експрес-відправлень здійснюється з метою забезпечення дотримання вимог законодавства з питань митної справи, в тому числі з метою перевірки дотримання прав інтелектуальної власності, ідентифікації вмісту відправлень та порівняння із результатами перевірки скануючими системами. Ця митна формальність здійснюється шляхом візуального огляду товарів та інших предметів у МПВ, МЕВ транспортних засобів, якими вони переміщуються.

Після здійснення митного огляду товарів у МПВ та МЕВ митні органи:

- 1) складають Акт про проведення огляду (переогляду) товарів, транспортних засобів, ручної поклажі та багажу (далі – Акт митного огляду (переогляду));
- 2) невідкладно складають протокол про порушення митних правил при виявленні ознак порушень (з тимчасовим вилученням товарів за потреби);
- 3) у разі виявлення невідповідності фактичних даних інформації, поданих в електронних повідомленнях, супровідних поштових або транспортних документах, у разі виявлення пошкодження відправлень, депеш, вантажів, їх упаковки або маркування, виявлення факту повної чи часткової втрати товарів – складають Акт про невідповідність товарів відомостям, зазначеним у документах, необхідних для здійснення їх митного контролю, про пошкодження товарів, їх упаковки чи маркування або про їх втрату (Акт про невідповідність);
- 4) ухвалюють рішення про відмову в пропуску відправлень/депеш/вантажів на митну територію України;
- 5) приймають рішення про пропуск відправлень/депеш/вантажів на митну територію України, повідомляючи про це поштових операторів. По завершенню посадові особи митних органів проставляють відбитки штампа “Під митним

контролем” на товаросупровідних документах та повертають їх перевізнику, одночасно інформуючи про реєстраційний номер документу контролю доставки депеш в рамках наступного етапу митного контролю.

Митний контроль МПВ при ввезенні в Україну.

Перший етап – переміщення поштових відправлень у пунктах пропуску через кордон відбувається на підставі супровідних поштових документів CN37, CN38, CN41. За результатами опрацювання посадовими особами пункту пропуску попередньої інформації, в тому числі із застосуванням СУР/АСУР митними органами приймаються рішення про встановлення рівня ризику щодо поштових відправлень, про що митні органи повідомляють поштових операторів.

Другий етап митного контролю міжнародних поштових відправлень (депеш) здійснюється протягом їх транзитного переміщення під митним контролем з пункту пропуску на кордоні (митниці відправлення) до митниці призначення (до підрозділів митного оформлення в ММПО). Такий контроль здійснюється з використанням електронних інформаційних ресурсів митних органів на підставі супровідних документів CN37, CN38, CN41. З метою здійснення митного контролю міжнародних поштових відправлень, які переміщуються з пункту пропуску на кордоні до митниці призначення, міжнародними поштовими операторами подаються наступні відомості: “код митниці відправлення та призначення, найменування оператора поштового зв’язку, номер CN37 або CN38, або CN41; номер (номери) депеш; загальну кількість місць; загальну вагу депеш; вид транспорту; найменування перевізника; номер та дату транспортної накладної (за наявності); номер транспортного засобу, яким депеші буде переміщено до митниці призначення; наявність та реквізити Акту про невідповідність та Акту митного огляду (переогляду) у разі їх складання; відомості щодо протоколу про порушення митних правил (у разі його складання); раніше надану митним органом відмову у пропуску на митну територію України цих депеш; номер штампа “Під митним контролем” посадової особи митниці відправлення, яка здійснила митний контроль депеш; інформацію про пропуск (дату та час перетину кордону)” (п. 5 Розділу IV Порядку № 6) [88].

Транзитне переміщення МПВ (як і МЕВ) здійснюється у встановлені Митним кодексом України строки: для автомобільного транспорту такий строк складає 10 діб (однак, у випадку переміщення відправлення в зоні діяльності однієї митниці він скорочується до 5 діб); для залізничного транспорту – 28 діб; для авіаційного транспорту – 5 діб; для морського та річкового транспорту такий строк становить 20 діб. Вивантаження чи перевантаження товарів у інший транспортний засіб здійснюється з дозволу митних органів та під їх контролем. Водночас, про будь-які зміни, пов'язані із товарами, їх перевізниками, транспортними засобами, форс-мажорними або непереборними обставинами оператори поштового зв'язку повинні повідомляти митницю призначення електронними повідомленнями або за допомогою інших засобів зв'язку. Після доставки відправлень до митниці призначення МПВ знімаються з митного контролю за транзитним перевезенням, а в разі їх неприбуття у встановлені строки або виявлення порушення митного законодавства протягом транзитного переміщення, посадові особи митних органів вживають заходів, передбачених законодавством з питань митної справи (направляють електронні запити до митниці відправлення або фіксують виявлення порушень).

Третій етап митного контролю МПВ пов'язаний із здійсненням митних формальностей в місцях міжнародного поштового обміну. Після отримання посадовою особою підрозділу митного оформлення в ММПО депеш та супровідних поштових документів CN37, CN38, CN41, транспортних накладних (за наявності) з позначками митниці відправлення та іншої інформації щодо контролю транзитного переміщення та доставки товарів нею здійснюється “1) перевірка дотримання оператором поштового зв'язку (перевізником) строків доставки депеш з пункту пропуску до митниці призначення; 2) проставляння відбитку штампа “Під митним контролем” у поданих супровідних поштових документах та транспортних накладних (за наявності) з відмітками митниці відправлення; 3) перевірка цілісності та відповідності забезпечення відправника чи засобів забезпечення ідентифікації, застосованих митницею відправлення щодо транспортних засобів поштового зв'язку; 4) перевірка відповідності відомостей, що містяться в

супровідних поштових документах CN37, CN38, CN41, відомостям, наявним в електронних інформаційних ресурсах митних органів за реєстраційним номером документа контролю доставки; 5) за відсутності зауважень підтверджується доставка депеш шляхом внесення відомостей про дату та час прибуття депеш до ММПО; 6) надання дозволу на здійснення операцій з розвантаження транспортного засобу, яким доставлено депеші та переміщення їх під митним контролем до визначених місць сортування та обробки; 7) перевірка цілісності та відповідності засобів забезпечення ідентифікації, застосованих митницею відправлення щодо окремих депеш чи окремих МПВ (у разі їх застосування); 8) перевірка відповідності загальної кількості місць та загальної ваги МПВ даним, що містяться в супровідних поштових документах CN 37, CN 38, CN 41, у документах контролю доставки; 9) за відсутності зауважень надання посадовою особою митниці дозволу на проведення операцій із сортування та обробки МПВ” (п. 3 Підрозділу 3 Розділу IV Порядку №6) [z0046-23#Text]. У випадку виявлення посадовою особою підрозділу митного оформлення в ММПО факту порушення транзитного переміщення МПВ, вживаються відповідні заходи, передбачені митним законодавством.

Після закінчення документального контролю та перевірки відповідності товарів у МПВ оператор поштового зв'язку пред'являє товари митним органам у місця з технічними та спеціальними засобами митного контролю. При цьому, товари у МПВ щодо яких на попередніх етапах митного контролю було визначено низький та середній рівень ризику, або ті, щодо яких застосовується усне декларування, переміщуються до оглядових залів з “рентгено-телефізійною технікою (транспортною стрічкою для скануючих систем стаціонарного/мобільного типу” [88]. МПВ з високим рівнем ризику оглядаються в залах для митного огляду з розкриттям товарів.

Наступним кроком є здійсненням контролю за правильністю та повнотою поданих документів до митного оформлення товарів у МПВ, яке відбувається в підрозділах митного оформлення в ММПО. Його складають митні формальності з реєстрації, перевірки та прийняття електронного документа для митного

оформлення та власне формальності процедури митного оформлення. Протягом їх здійснення посадова особа ПМО може приймати рішення щодо “перевірки документів та відомостей щодо МПВ, використання СУР/АСУР, перевірки наявності санкцій згідно із Законами України та/або міжнародними договорами України, відбору відправлень, щодо яких не встановлено необхідності здійснення митних формальностей” (п. 5 Розділу VII Порядку № 6) [88]. Якщо за результатами перевірок на скануючих системах, аналізу рентгенологічних зображень та їх порівняння з відомостями, заявленими до митного оформлення, посадова особа виявляє “наявність ознак облаштування товарів спеціально виготовленими сховищами (тайниками) або використання інших засобів чи способів, що утруднюють виявлення товарів; наявність ознак надання одним товарам вигляду інших; припущення про те, що переміщувані у відправленні товари заборонені або обмежені до такого переміщення згідно із законодавством; виявлення місць у відправленні, які можуть використовуватися для приховування товарів від митного контролю; невідповідність даних, отриманих за результатами сканування, даним, що містяться у товаросупровідних та інших документах (відомостях), які подаються для митного контролю (в тому числі виявлення товарів, що підлягають письмовому декларуванню у відправленнях, які було задекларовано усно на підставі товаросупровідних документів); інші індикатори ризику з переліку індикаторів ризиків, що застосовується відповідно до інших нормативно-правових актів” (п. 5 Розділу VII Порядку № 6) [88], то остання приймає рішення щодо високого рівня ризику товарів у МПВ та необхідності проведення митного огляду (в тому числі й повторного). До митного огляду поштові оператори подають митні декларації CN22 та CN23 разом із товаросупровідними документами.

Варто зауважити, що за результатами митного огляду МПВ; аналізу, виявлення та оцінки наданої попередньої інформації, посадові особи митних органів в ММПО здійснюють митні формальності щодо контролю тарифних та нетарифних заходів митного регулювання МПВ. В рамках цієї діяльності митні органи здійснюють: “1) перевірку правильності класифікації товарів; 2) перевірку дотримання встановлених до задекларованих товарів заходів нетарифного

регулювання; 3) перевірку вартості товарів; перевірку правильності застосування пільг в оподаткуванні (у разі їх застосування); 4) перевірку наявності задекларованих товарів у митному реєстрі об'єктів права інтелектуальної власності; 4) прийняття рішення щодо необхідності проведення експертних досліджень; 5) прийняття рішення щодо призупинення митного оформлення” [88]. Інформація про прийняті рішення та причини прийняття таких рішень надається міжнародним поштовим операторам в електронній формі. В разі складання протоколу про порушення митних правил інформування посадовою особою підрозділу митного оформлення операторів та їх уповноважених осіб відбувається аналогічним чином.

За умови відсутності порушень митного законодавства посадова особа підрозділу митного оформлення в ММПО ухвалює рішення щодо завершення процедури митного оформлення шляхом внесення до відповідного документа інформації в електронному вигляді про його завершення, номеру особистої номерної печатки посадової особи підрозділу митного оформлення, яка завершила митне оформлення. До завершення митного оформлення всі товари у МПВ зберігаються під митним контролем в ММПО.

Митний контроль МЄВ при ввезенні на територію України

Перший етап митного контролю здійснюється в пункті пропуску через митний кордон. Згідно з пунктом 1 Розділу V Порядку № 6 він починається з “проведення аналізу ризиків з метою безпеки та надійності до прибуття вантажу експрес-перевізника на митну територію України до митного органу”, використовуючи інформацією загальної декларації прибуття, поданої експрес-перевізниками. Разом із цим, згаданий вище Порядок № 6 не здійснює правове регулювання особливостей ввезення на митну територію України міжнародних експрес-відправлень, та, натомість закріплює відсильні правові норми на Митний кодекс України, Конвенцію про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року [30] та Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 09 жовтня 2012 року № 1066 (далі – Порядок № 1066). Зауважимо, що окрім Митного кодексу

України жоден з інших двох перелічених актів не містить в своїх текстах термінів “вантаж експрес-перевізника”, “міжнародне експрес-відправлення”, “експрес-перевізник” або МЕВ, а використовують такі поняття як “вантаж перевізника” або “вантажне відправлення”, що не узгоджується із змінами до Митного кодексу України 2022 року, внесеними Законом України від 25 січня 2022 року № 1999-IX і положеннями Порядку № 6 та створює неузгодженість правового регулювання митного контролю МЕВ, прирівнюючи його до звичайного імпортованого вантажу, який може переміщуватись різними видами транспорту. З урахуванням змісту відсильних норм “пропуск вантажу експрес-перевізника здійснюється на підставі митної декларації (у тому числі попередньої митної декларації, поданої для декларування у митний режим транзиту товарів, що переміщуються будь-яким видом транспорту [41] за формою ЄАД для внутрішнього транзиту МЕВ, яка одночасно є документом контролю доставки від пункту пропуску через державний кордон України до ЦСС, або ж пропуск вантажу експрес-перевізника може здійснюється на підставі митної декларації, передбаченої Конвенцією про процедуру спільного транзиту” [88]. Варто зауважити, що для митного контролю товарів у міжнародних експрес-відправленнях можуть надаватись різні митні декларації (а також і електронні реєстри, які можуть замінювати митні декларації у разі). То ж можемо виділити митний контроль МЕВ за поданням тимчасових та додаткових реєстрів; поданням електронних митних декларації, електронних транзитних декларацій згідно з положеннями Конвенції про процедуру спільного транзиту, які виконують роль загальної декларації прибуття та є документами гарантування доставки товарів до ЦСС/РСС, а також декларацій М-16, коли в ролі декларанта виступає громадянин-отримувач вантажу або його представник [47].

Подальші митні формальності першого етапу митного контролю МЕВ у пункті пропуску залежать від типу поданої декларації у пункті пропуску через митний кордон України. В разі подання для пропуску через митний кордон митної декларації за формою ЄАД правове регулювання митного контролю МЕВ відбувається нормами Порядку № 1066. Даний Порядок передбачає можливість подання декларантами попередньої митної декларації, електронної митної

декларації (МД або ЕМД), періодичної митної декларації, а також здійснення митного контролю на умовах подання книжки МДП, залізничної накладної ЦІМ (або накладної УМВС, або накладної ЦІМ/УМВС), або авіаційної вантажної накладної (Air Waybill) або коносаменту (Bill of Lading) тощо.

Виконання митних формальностей у пункті пропуску проводиться посадовою особою відповідного митного органу, яка “звіряє відомості про пропущені товари, транспортні засоби комерційного призначення, внесені в ЄАІС, з наявними у структурному підрозділі митного органу документами, що були підставою для пропуску товарів і транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України, а також з відомостями, зазначеними у відповідному модулі Автоматизованої системи митного оформлення ЄАІС” (п. 1.9 Порядку № 1066) [55]. Посадова особа, відповідальна за пропуск вантажу експрес-перевізника у пункті пропуску через митний кордон “1) формує реєстр документів контролю за переміщенням товарів на пропущені за зміну транспортні засоби комерційного призначення з товарами; 2) засвідчує роздрукований реєстр своїм підписом та відбитком особистої номерної печатки (ОНП); 3) залишає реєстри з наявними документами для зберігання у справах структурного підрозділу пункту пропуску митного органу не менш як протягом 365 днів з дати пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України. Загальний строк зберігання реєстрів у митному органі не менш як 1095 днів з дати пропуску товарів, транспортних засобів комерційного призначення через митний кордон України; 4) у разі виявлення розбіжностей невідкладно письмово інформує керівника структурного підрозділу з метою проведення перевірки” [55]. Така перевірка може стосуватись найменування товару, кількості місць, ваги, міжнародних товарних документів, рахунків-фактур, комерційних накладних та інші товаросупровідних документів з відомостями про походження та маршрут товару, зовнішньоекономічних контрактів, дозвільних документів, в деяких випадках – документів, які підтверджують сплату та/або забезпечення сплати митних платежів, право на пільги тощо. В залежності від виду транспорту посадовою особою перевіряються подані документи на автотransпортні засоби;

генеральні накладні на водний транспорт або повітряні судна (в тому числі судові ролі, декларації про судові припаси та особисті речі тощо), а також відомості на залізничний рухомий склад. Посадовою особою також перевіряються засоби ідентифікації вантажів транспортних засобів. У випадку, коли посадова митного органу у пункті пропуску не виявила невідповідності з даними в ЄАІС та у модулі АСМО, вона приймає рішення про відправлення вантажу до митниці призначення. У випадку виявлення невідповідностей документів, посадова митного органу приймає рішення щодо проведення перевірки вмісту МЕВ із застосуванням скануючих систем або митного огляду.

В разі ухвалення рішення про пропуск вантажу експрес-перевізника на митну територію України, по завершенню перевірок посадова особа вносить дані до ЄАІС про перевізника, відправлення, товари, товаротранспортні і комерційні документи, ідентифікаційні ознаки митного забезпечення, дані про книжки МДП (за необхідності), вносить до ЄАІС дані про пропуск (дату та час перетину кордону), формує та засвідчує особистою номерною печаткою реєстри товарів і транспортних засобів, випущених до транзитного переміщення до митниці призначення в ЦСС/РСС в разі відсутності порушень митного законодавства (п. 1.9 Порядку № 1066) [55].

У випадку подання митним органам транзитної декларації у відповідності до Конвенції про процедуру спільного транзиту, митні органи виконують митні формальності за допомогою електронної транзитної системи (NCTS) для обміну інформацією, яка передбачає подання суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності електронних митних декларацій для поміщення товарів під процедуру спільного транзиту. В зазначеній комп'ютеризованій електронній транзитній системі посадова особа пункту пропуску реєструє перетин митного кордону після пред'явлення перевізником товарів та транзитного супровідного документу. Пропуск вантажу перевізника відбувається лише після подання митному органу (транзитній митниці згідно із Конвенцією про процедуру спільного транзиту) загальної декларації прибуття та здійснення всіх митних формальностей, передбачених АСМО за результатами застосування системи аналізу ризиків. У разі

неподання загальної декларації прибуття посадова особа пункту пропуску транзитної митниці вправі відмовити у пропуску через митний кордон України. Крім цього, посадова особа митного органу: “перевіряє стан накладених пломб і здійснює візуальний огляд транспортного засобу, зокрема щодо наявності слідів несанкціонованого доступу до товарів; у разі виявлення порушення цілісності накладених пломб або інших слідів несанкціонованого доступу структурний підрозділ пункту пропуску митного органу проводить митний огляд товарів (повний або частковий) та виконує інші митні формальності, передбачені для митниці інциденту” [82]. У випадку виявлення посадовою особою митного органу обґрунтованих причин для відмови у пропуску товарів на митну територію України вона, використовуючи АСМО оформлює картку відмови (із зазначенням причини) та вносить в АСМО та ЕТС відомості щодо такої відмови. Митні формальності щодо реєстрації перетину митного кордону супроводжуються внесенням всіх відомостей про інциденти на пункті пропуску та завершується направленням електронного повідомлення до митниці призначення.

Другий етап митного контролю – транзитне переміщення МЕВ до митниці призначення в зоні діяльності якої розташована ЦСС/РСС – так само як і на попередньому етапі митного контролю, регулюється нормами Порядку № 1066 або Конвенції про процедуру спільного транзиту. До декларування у митний режим транзиту можуть подаватись: митні декларації у формі ЄАД (у тому числі попередня митна декларація), авіаційна вантажна накладна (Air Waybill) або коносамент (Bill of Lading), накладна УМВС, накладна ЦІМ, накладна ЦІМ/УМВС (ЦІМ/СМГС), книжка МДП (Carnet TIR), документи, передбачені міжнародними договорами, транзитні декларації, книжка А.Т.А. або книжка CPD (стаття 94 МК України) [41]. Дані документи можуть використовуватись як документи доставки за переміщенням МЕВ. Варто відмітити, що з 19 травня 2025 року набули чинності норми Закону України від Закон України “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу” від 22 серпня 2024 року № 3926-ІХ, які зобов’язують експрес-перевізників забезпечувати доставку міжнародних відправлень “без будь-якої зміни їх стану у

визначену митним органом ЦСС або РСС, чи з дозволу митного органу призначення в інше місце, узгоджене з цим митним органом призначення, і забезпечити пред'явлення цих товарів та документів посадовим особам митного органу” [71]. Як вже було зазначено строки транзитного переміщення є спільними як для поштових, так і для експрес-відправлень.

Митний контроль за транзитним перевезенням товарів у МЕВ, транспортних засобів комерційного призначення здійснюється на підставі документів контролю за переміщенням товарів, поданих в електронному вигляді. Доставка товарів може здійснюватись різними видами транспорту. Переміщення має здійснюватись з дозволу митних органів відправлення та під їх контролем. Під час транзитного контролю МЕВ, про будь-які зміни, пов'язані із товарами або операції вивантаження, перевантаження тощо, пов'язані із товарами, їх перевізниками, транспортними засобами, їх пошкодженнями, аваріями, втратою або псуванням товарів, форс-мажорними або непереборними обставинами, експрес-перевізники або їх представники повинні повідомляти митний орган у формі відповідних повідомлень. Водночас, стаття 8 Конвенції про процедуру спільного транзиту так само передбачає, що “товари можуть перевантажуватися тільки з дозволу компетентних органів країни, на території якої здійснюється перевантаження” [30].

Всі дані про транзитний рух МЕВ, фактичну кількість товарів в ньому, пропущену через митний кордон, вид та номер транспортних засобів, дату і час перетину митного кордону, перевізника, ідентифікаційне забезпечення, товаросупровідні документи, посадову особу та номер її ОНП, яка здійснила пропуск товарів, номер штампу “Під митним контролем”, митницю призначення та митницю відправлення, дані про книжку МДП (за необхідності), відображаються в ЄАІС, і відповідальність за повноту такого контролю несе митниця відправлення. При виявленні порушень митного законодавства посадова особа митного органу має вживати заходи, передбачені для таких випадків нормами законодавства з питань митної справи.

При надходженні вантажу експрес-перевізника в митницю призначення його представник/декларант подає митному органу відповідну декларацію, контрольний

талон (за умови подання попередньої декларації), товаросупровідні документи на товари та транспортні засоби з відмітками митниці відправлення. Посадова особа митниці призначення перевіряє цілісність митного забезпечення, здійснює документальні митні формальності та вносить до ЄАІС дані про прибуття товарів експрес-перевізника. Це є підставою для зняття МЕВ та відповідного транспортного з транзитного контролю.

Контроль транзитного переміщення за Конвенцією про процедуру спільного транзиту відбувається на основі положень її статті 5, яка закріплює, що транзитне переміщення допускається між її сторонами, а переміщення “територією третьої країни дозволяється, якщо таке перевезення здійснюється на основі одного перевізного документа, оформленого на території Договірної сторони Конвенції, а функціонування процедури спільного транзиту призупиняється на території цієї третьої країни” [30]. Документами контролю за переміщенням товарів є транзитний супровідний документ, до якого за необхідності можуть бути доданий перелік товарів. Для виконання митних формальностей використовується ЕТС, за допомогою якої відбувається електронний обмін інформацією між перевізниками та митними органами, формат якого має відповідати вимогам норм Конвенції про процедуру спільного транзиту. Посадова особа пункту пропуску через митний кордон перед випуском товарів у транзит забезпечує накладення засобів ідентифікації шляхом накладення митного забезпечення, проводить за потреби митний огляд, а також вживає заходів щодо контролю за завершенням процедури спільного транзиту. Посадова особа в митниці призначення при прибутті вантажів перевізників закриває процедуру спільного транзиту, повідомляючи про її належне закриття митницю відправлення у разі відповідності документів та вмісту відправлення.

Третій етап митного контролю товарів у МЕВ відбувається після його прибуття у ЦСС/РСС та зняття з транзитного контролю посадовою особою підрозділу митного оформлення в АСМО/ЄАІС або ЕТС. Після отримання від митного органу даних про результати здійснення контролю із застосуванням СУР/АСУР, щодо рівня ризику кожного окремого міжнародного відправлення

експрес-перевізник в ЦСС/РСС здійснює сортування відправлень в ЦСС/РСС для застосування скануючих систем для здійснення неруйнівного контролю (без розпакування відправлень), або ж задля проведення митного огляду з розпакуванням в спеціальних оглядових залах із застосуванням технічних засобів митного контролю чи застосуванням систем відеоконтролю.

Митне оформлення товарів у МЕВ розпочинається лише після здійснення їх декларування та подання всіх відомостей, необхідних для здійснення митних формальностей. Протягом здійснення митного оформлення посадова особа підрозділу може знову вживати заходів щодо аналізу, виявлення та оцінки ризиків, здійснення документальної перевірки в частині правильності та повноти заповнення електронних відомостей, їх відповідності товаросупровідним та комерційним документам, перевірки дотримання строків подання документів до митного оформлення, наявності всіх відомостей про нарахування митних платежів з фактичними документами, а також застосовувати СУР/АСУР.

Так само, як і у випадку з міжнародними поштовими відправленнями, за результатами аналізу, виявлення та оцінки наданої попередньої інформації, сканування та за необхідності митного огляду вмісту МЕВ; посадові особи митних органів в ЦСС/РСС здійснюють контроль тарифних та нетарифних заходів митно-правового регулювання міжнародних експрес-відправлень. Інформація про прийняті рішення та причини прийняття таких рішень надається міжнародним експрес-перевізникам в електронній формі. В разі складання протоколу про порушення митних правил, інформування посадовою особою підрозділу митного оформлення експрес-перевізників та їх декларантів або представників відбувається так само у вигляді електронного повідомлення. За умови відсутності виявлення ознак порушення законодавства з питань митної справи за результатами митного огляду, посадова особа підрозділу митного оформлення в ЦСС/РСС ухвалює рішення щодо завершення процедури митного оформлення шляхом внесення до відповідного електронного документа інформації про його завершення, номеру особистої номерної печатки посадової особи підрозділу митного оформлення, яка

його завершила. До завершення митного оформлення всі товари у МЕВ зберігаються під митним контролем в ЦСС/РСС.

Митний контроль міжнародних відправлень під час їх вивезення з території України починається з етапу аналізу попередньої інформації про відправлення для декларування товарів. Така інформація подається міжнародними поштовими операторами та експрес-перевізниками після обробки відправлень відповідно в ММПО та ЦСС/РСС і здійснення всіх заходів з метою отримання повних даних про вміст відправлення та їх відправників. Загальну процедуру митного контролю міжнародних відправлень, які вивозяться з України, можна зобразити схематично, про що зазначено нижче.

Загальна схема митного контролю для міжнародних відправлень при вивезенні

Митний контроль міжнародних відправлень під час їх вивезення з території України починається з етапу аналізу попередньої інформації про відправлення для декларування товарів. Така інформація подається міжнародними поштовими операторами та експрес-перевізниками після обробки відправлень відповідно в ММПО та ЦСС/РСС і здійснення всіх заходів з метою отримання повних даних про вміст відправлення та їх відправників.

Після здійснення аналізу попередньої інформації про відправлення,

документального контролю щодо правильності та відповідності поданої інформації, в ПМО в ММПО та ЦСС/РСС розпочинається етап митного оформлення міжнародних відправлень за процедурою, яка передбачає: “реєстрацію електронного документа, перевірку електронного документа, прийняття електронного документа для митного оформлення, оформлення електронного документа та митний огляд” (пункти 3-7 Розділу IX Порядку №6) [88]. Протягом митного оформлення за необхідності можливі перевірки неінтрузивного характеру та митний огляд. Завершення митних формальностей відбувається разом із завершенням митного оформлення.

Другий етап митного контролю міжнародних відправлень при вивезенні з України пов’язаний із контролем за транзитним переміщенням сформованих депеш МПВ та вантажів МЕВ з ММПО та ЦСС/РСС до пунктів пропуску через митний кордон України. У випадку переміщення МПВ в якості документів контролю за доставкою використовуються супровідні поштові документи CN37, CN38, CN41, а при вивезенні вантажів експрес-перевізників з ЦСС/РСС такими документами є електронні митні декларації за формою ЄАД, електронні транзитні декларації, передбачені Конвенцією про процедуру спільного транзиту тощо.

У випадку з МПВ інформація поштових операторів для контролю за доставкою митними органами має включати: “митницю відправлення (місце митного оформлення згідно з Класифікатором); найменування оператора поштового зв’язку; номер CN37 або CN38, або CN41 (які надаються посадовій особі митного органу); номер (номери) депеш; МПВ, які входять до складу депеш та задекларовані за митною декларацією за формою ЄАД (із зазначенням реквізитів такої митної декларації); загальну кількість місць; загальну вагу депеш; вид транспорту; найменування перевізника (у разі здійснення перевезення автомобільним транспортом додатково зазначаються прізвище, власне ім’я та по батькові (за наявності) особи, яка прийняла депеші до перевезення); номер та дату транспортної накладної (за наявності); номер транспортного засобу, яким депеші буде переміщено до митниці призначення; митницю призначення (місце митного оформлення згідно з Класифікатором); дату доставки депеш до митниці

призначення; ідентифікаційні ознаки митного забезпечення, пристроїв та/або інших засобів ідентифікації, застосованих митним органом відправлення; номер штампа “Під митним контролем” посадової особи митниці відправлення, яка здійснила митний контроль депеш; дату та час завершення оформлення документа в митниці відправлення; дату та час прибуття депеш до митниці призначення; дату та час завершення оформлення документа в митниці призначення; інформацію про дату фактичного вивезення” [88]. Митні органи здійснюють перевірку зазначеної інформації, порівнюючи її відповідність з поштовими документами CN37, CN38, CN41 або транспортними документами, по завершенню такої перевірки проставляють відбитки штампа “Під митним контролем” на документах CN37, CN38, CN41 та повертає їх перевізнику, одночасно інформуючи про реєстраційний номер документу контролю доставки депеш. Порядок контролю за транзитним переміщенням при вивезенні здійснюється так само, як і при ввезенні.

У випадку із МЕВ контроль за їх транзитним переміщенням у випадку вивезення з території України так само як і при ввезенні відбувається у відповідності до норм Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень від 9 жовтня 2012 року, Митного кодексу України та Конвенції про процедуру спільного транзиту, які передбачають особливості правового регулювання транзитних переміщень вантажів перевізників.

Третій етап митного контролю міжнародних відправлень відбувається при здійсненні митних формальностей у пункті пропуску через митний кордон. Посадова особа відповідного органу здійснює перевірку цілісності та відповідності засобів ідентифікації МПВ та МЕВ; відповідності товаросупровідних документів відправленням; здійснює повідомлення про прибуття товарів митницю відправлення засобами електронних систем обміну інформацією. Після проставляння ОНП на товаросупровідних документах посадова особа приймає рішення про випуск відправлень з митної території України, а в разі виявлення порушень митного законодавства – може прийняти рішення про здійснення додаткових митних формальностей з метою перевірки вмісту МЕВ або МПВ. За результатами перевірок посадова особа приймає відповідне рішення, в тому числі

й про відмову у випуску відправлень.

Здійснене порівняння особливостей митного контролю міжнародних поштових та експрес-відправлень дає змогу зробити висновок, що митний контроль міжнародних відправлень – це структурно-логічна та послідовна система митних формальностей процесуального характеру, здійснюваних митними органами та іншими уповноваженими суб'єктами з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи. Відмінності у митному контролі МПВ та МЕВ виявляються, по-перше, різними місцями здійснення митного контролю, різними суб'єктами подання попередньої інформації, декларування та перевезення відправлень; різними документами декларування та контролю за переміщенням товарів до митних органів, (CN22, CN23/ CN37, CN38, CN41 або електронна митна декларація за формою ЄАД), різними процедурами такого переміщення (внутрішній транзит або процедура спільного транзиту), різними товаросупровідними документами (CN37, CN38, CN41 або ТСД, книжка МДП, А.Т.А.). По-друге, послідовність етапів митних формальностей та місце їх здійснення різняться в залежності від напрямку – ввезення на митну територію чи вивезення з неї. Спільним у митному контролі МПВ та МЕВ є передбачений порядок обміну попередньою інформацією з митними органами; контроль за повнотою декларування; порядок здійснення аналізу, виявлення та оцінки ризиків, особливості документального контролю та порядок внесення електронної інформації у інформаційні системи; порядок контролю за доставкою товарів; проведення перевірок шляхом застосування скануючих систем або митного огляду, виявлення фактів порушення митного законодавства та фактів наявності застосованих санкцій; здійснення контролю за правильністю та точністю митного оформлення. Митний контроль як щодо МПВ, так і МЕВ умовно розподілено нами на три етапи залежно від місця, мети та режиму його здійснення митними органами: у пункті пропуску через митний кордон, під час транзитного переміщення та в ММПО/ЦСС/РСС при ввезенні; в ММПО/ЦСС/РСС, під час транзитного переміщення та у пункті пропуску через митний кордон при вивезенні.

Варто зауважити, що Порядком № 6 передбачене здійснення митних

формальностей з урахуванням процесів спрощення, уніфікації та цифровізації митних формальностей, зокрема, поступової заміни письмових митних формальностей цифровими; заміни митних декларацій електронними реєстрами; можливості використання електронних реєстрів для декларування товарів. Водночас, здійснення процедури митного контролю у відповідності з Порядком № 6 може мати певні складнощі, спричинені, в першу чергу, недосконалістю правового регулювання, яке виражається у:

а) неоднаковій регламентації процедури митного контролю для МПВ та МЕВ. Так, нормами Порядку № 6 здебільшого регулюються відносини у сфері митного контролю МПВ; ступінь же правового регулювання відносин у сфері митного контролю МЕВ є значно меншим. Приміром, Порядок № 6 не регулює особливості здійснення митних формальностей щодо МЕВ у пункті пропуску при ввезенні на митну територію України та вивезенні з неї; при транзитному переміщенні МЕВ до ЦСС/РСС або в пункт пропуску через митний кордон; не регулює особливості формування вантажу експрес-перевізників при вивезенні з України, відсилаючи до норм Митного кодексу України, Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 9 жовтня 2012 року № 1066 та до норм Конвенції про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року. Такий підхід свідчить про вибірковий підхід та алогічність структури нормативно-правового акту, що в жодному разі не сприяє ефективності роботи митних органів та негативно позначається на діяльності міжнародних експрес-перевізників. Також, Порядок № 1066 від 2012 року, до якого відсилає законодавець, або, наприклад, Порядок реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України 2022 року навіть не передбачають поняття “експрес-відправлення”, а прирівнюють його до поняття “вантажне відправлення” або “вантаж”, а поняття “експрес-перевізника” – до терміну “перевізник”, що ще раз підтверджує наявність правових неточностей, спричинених недосконалістю спеціальних норм митного права у сфері діяльності експрес-перевізників в Україні. Відсутність уніфікованого нормативного документу, який би в рівній мірі

здійснював правове регулювання особливостей діяльності як міжнародних поштових операторів, так і експрес-перевізників, велика кількість відсильних норм, яке перевантажує нормативну базу та, водночас, їх часткова застарілість, згубно позначається порядку митного контролю в цілому, на безпековій компоненті діяльності митних органів, фіскальній компоненті, а також і на сервісній – найголовнішій для митниці як суб'єкту надання адміністративних послуг. Безструктурність та відсутність достатньої диференціації правового регулювання митного контролю між МЕВ та МПВ у змісті Порядку № 6 від 4 січня 2023 року може бути причиною невисоких показників роботи митних органів із міжнародними експрес-відправленнями, відсутності зростання надходжень до державного та місцевих бюджетів від митного оформлення відповідних товарів, а також зменшення кількості самих експрес-перевізників із року в рік. Так, за даними Держмитслужби “у період з 18 січня 2023 року по 18 січня 2024 року всього на обліку перебувало 23 експрес-перевізники [17, с. 2], а за аналогічний період 2024 – 2025 років 21 експрес-перевізник. [18, с. 2]. Зауважимо, що хоч кількість поштових відправлень значно більша, ніж експрес-відправлень, в значній мірі завдяки потужним транспортно-інфраструктурним можливостям національного оператора АТ “УкрПошта”, все ж, станом на 2025 рік кількість експрес-перевізників на 10,5 разі більша, ніж поштових операторів, яких на сьогодні нараховується лише 2 (АТ “УкрПошта” та ТОВ “Спільне Українсько-Канадське Підприємство “Росан” (“Meest”)). Це означає, що дане питання потребує більш ретельної уваги з боку уряду, адже сьогодні якість правового регулювання та його деталізації у сфері міжнародних поштових відправлень значно краща ніж у сфері експрес-відправлень, не зважаючи на те, що потенційно надходження від митного оформлення МЕВ можуть значно зрости, тому що вони значно частіше використовуються в цілях електронної комерції ніж МПВ через швидкість та відсутність обмежень щодо розміру та ваги відправлень;

б) в ускладненій процедурі переміщення експрес-відправлень від одного і того ж експрес-перевізника між сортувальними станціями, розташованими в різних регіонах України, адже для цього потрібно оформити транзитну декларацію на

кожне МЕВ окремо, а при великих кількостях повернення товарів відправнику у спосіб консолідації цих відправлень в одну країну, при оформленні транзитних декларацій затрачається багато часу як для митниці відправлення, так і для митниці призначення;

в) у наявності суперечностей між нормами Порядку № 6 та деякими нормативними актами щодо транзитного перевезення відправлень, наприклад, такі відмінності можна помітити у правових нормах щодо визначення місця здійснення митного оформлення МЕВ. Нормами Порядку № 6 від 4 січня 2023 року передбачено, що митне оформлення МЕВ відбувається в ЦСС або РСС. Окрім цього, частина 15 Статті 233 Митного кодексу також закріплює, що “...митний контроль і митне оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України в міжнародних експрес-відправленнях, здійснюються в центральних (регіональних) сортувальних станціях або за місцем розташування (проживання) одержувача (відправника)” [41]. Водночас, норма п. 4 Розділу V цього порядку закріплює, що “... у разі подання експрес-перевізником митної декларації, передбаченої Конвенцією про процедуру спільного транзиту, митні формальності щодо вантажу експрес-перевізника виконуються згідно з положеннями Конвенції про процедуру спільного транзиту та нормативно-правовими актами і документами, розробленими та затвердженими для реалізації цієї Конвенції”. Однак, пунктом 5 Розділу I Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України від 7 жовтня 2022 року, передбачено, що “... митне оформлення товарів та транспортних засобів, що переміщуються в митному режимі транзиту на умовах Конвенції, здійснюється митницею відправлення – підрозділом митного органу, у зоні діяльності якого починається транзитне переміщення”, тобто у пункті пропуску на митному кордоні. То ж, як бачимо, надмірна кількість нормативно-правових актів породжує колізії правового регулювання;

г) у деякій застарілості норм нормативних актів, затверджених до 2022 року, до яких відсилає Порядок № 6 та які фактично прирівнюють експрес-відправлення до вантажу перевізника. Ці поняття хоч і близькі за змістом, проте не є тотожними.

2.3. Митне оформлення товарів, що переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

У відповідності до положень пункту 23 частини 1 статті 4 МК України, митне оформлення є процесом виконання комплексу послідовних митних формальностей, “спрямованих на надання митними органами права на користування та/або розпорядження товарами комерційного призначення” відповідними суб’єктами – їх отримувачами (адресатами), які переміщуються через митний кордон України [41]. Водночас, процес митного оформлення поштових та експрес-відправлень окрім набуття прав на такі товари та інші предмети, має на меті введення статистичного обліку їх ввезення та вивезення.

Порядок здійснення митного оформлення товарів у МПВ та МЕВ передбачений тим же самим Порядком № 6 від 04 січня 2023 року, яким передбачений порядок і митного контролю. Митний контроль та митне оформлення товарів – це два взаємопов’язаних між собою процеси, які складаються із послідовних митних формальностей, які можуть виступати передумовою, причиною, або результатом одна одної. Такі формальності об’єднані конкретним завданням на певному етапі відповідної процедури та направлені на досягнення кінцевої мети митного оформлення та контролю. Приміром, досліджуючи співвідношення понять митного оформлення та митного контролю у правозастосовній діяльності, Верховним Судом у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду, було зроблено висновок у справі від 18 січня 2018 року за позовом ТОВ “Натсі” до Чопської митниці Міндоходів, що “митний контроль та митне оформлення відрізняються за своїм змістом та становлять собою два різні процеси, які мають свої власні системні характеристики” [57]. То ж, можемо зауважити, що митний контроль та митне оформлення у сфері міжнародних відправлень становлять собою дві взаємопов’язані процедури, які можуть мати

відмінні митні формальності, способи їх здійснення, різну тривалість, початок та завершення, різні проміжні цілі, проте об'єднані спільною кінцевою метою – це випуск товарів, які переміщуються через митний кордон, з дотриманням всіх необхідних вимог законодавства з питань митної справи. Переслідуючи різні проміжні цілі, митний контроль, приміром, може здійснюватись й після митного оформлення відправлень, як-от в пункті пропуску через митний кордон при вивезенні з України, або під час митного оформлення, наприклад, в підрозділі митного оформлення при ММПО або ЦСС/РСС.

Як вже було зазначено вище, особливості митного оформлення міжнародних відправлень закріплено нормами Порядку № 6, згідно з яким передбачено декілька етапів митного оформлення товарів у МПВ та МЕВ при переміщенні через митний кордон України в підрозділах митного оформлення при ММПО та ЦСС/РСС, а також при митному оформленні відправлень за місцем розташування (проживання) одержувача або відправника.

Серед етапів митного оформлення товарів при їх ввезенні у міжнародних поштових та експрес-відправлень згідно з Розділом VII Порядку № 6 виділено 1) етап реєстрації електронного документа для митного оформлення; 2) перевірка електронного документа; 3) прийняття електронного документа для митного оформлення; 4) оформлення електронного документа; 5) застосування багажних/поштових скануючих систем; 6) митний огляд та інші митні формальності; 7) складання протоколу про порушення митних правил; 8) завершення митних формальностей [88]. Варто зауважити, що рішення про необхідність перевірки вмісту відправлень, здійснення митного огляду та складання протоколу про порушення митних правил за результатами перевірки, може бути прийняте посадовою особою митного органу на будь-якому етапі митного оформлення за результатом аналізу, виявлення та оцінки ризиків або перевірки поданої попередньої інформації. То ж, сутність митного оформлення міжнародних відправлень при ввезенні на територію України можна відобразити, використовуючи схему, наведену нижче. Всі етапи митного оформлення, наведені на схемі, пов'язані із тими чи іншими способами обробки інформації, наданої

митним органам поштовими операторами або експрес-перевізниками, та варіантами дій посадових осіб митних органів. Розглянемо кожен із них більш детально для формування уявлення про особливості митного оформлення міжнародних відправлень в Україні.

Схематичне зображення митного оформлення міжнародних відправлень

Перший етап митного оформлення – *етап реєстрації електронного документа* – передбачає здійснення автоматичного формато-логічного контролю при надходженні електронних реєстрів або електронних митних декларацій до АСМО митниці, метою якого є перевірка правильності, відповідності та своєчасності даних, занесених до цих електронних документів, а саме: “перевірка відповідності формату електронних документів; порядку їх заповнення; відповідності реквізитів банківських установ у випадку сплати митних платежів; перевірки курсу гривні до курсу іноземної валюти, передбаченої в документі декларування на день його подання до митного оформлення; зіставлення даних про нарахування сум митних платежів із наявними коштами передоплати від відповідних декларантів/уповноважених осіб, операторів та перевізників відправлень на рахунках митних органів (авансованих платежів в якості попередніх грошових забезпечень у разі сплати митних платежів за додатковим реєстром, деклараціями CN22, CN23, М-16)” [88]. Реєстрація електронного документу оформлюється “фіксуванням дати та часу подання документа до оформлення;

присвоєнням реєстраційного номера та внесення його до відповідної графі електронного документа; унесення поданого електронного документа до електронних інформаційних ресурсів митних органів”. Після здійснення автоматизованих митних формальностей щодо перевірки та реєстрації електронного документу, відповідна інформація направляється поштовому оператору, декларанту (представнику експрес-перевізника).

На етапі перевірки електронного документу відбувається автоматичне співставлення даних щодо “строків подання до митного оформлення, автоматизованого порівняння відповідності інформації, внесеної до електронного документу, з наданою попередньою інформацією” [88]. Автоматичне співставлення інформації та її порівняння з даними попередньої інформації підвищують ефективність та швидкість здійснення митних формальностей, знижують імовірність помилок та неточностей з боку митних органів у зв’язку із зменшенням ролі людського фактору в аналізі та співставленні даних, забезпечують прозорість процесів митного оформлення та, водночас, є інструментом протидії порушенням митних правил при ввезенні товарів у міжнародних відправленнях на територію України, які часто здійснюються у формі маскування товарів, надання їм вигляду інших, подрібнення їх партій, заниження вартості з метою уникнення сплати митних платежів, підміни даних щодо країни походження, наявних пільг тощо. Крім того, електронні автоматизовані системи митниць є інформаційною базою зберігання даних митного контролю та оформлення товарів у МПВ та МЄВ, які в подальшому можуть використатись митними та іншими правоохоронними органами при виявленні та розслідуванні порушень митних правил.

Етап оформлення електронного документу передбачає здійснення митних формальностей посадовою особою митного органу щодо: документальної перевірки поданих до митного оформлення відомостей; аналізу, виявлення та оцінки ризиків поданої інформації за результатами яких можливі заходи щодо: “перевірки наявності діючих санкцій відповідно до діючого законодавства України; відбору відправлень, щодо яких не встановлено необхідності здійснення

митних формальностей; проведення сканування або митного огляду вмісту міжнародних відправлень” [88]. Посадові особи перевіряють фактурну вартість шляхом: перевірки достовірності та точності “будь-якої заяви, документа чи розрахунку, поданих для цілей визначення фактурної вартості; складання та направлення запиту до оператора, декларанта або уповноваженої ним особи щодо надання додаткових документів та відомостей, якщо це необхідно для прийняття рішення про визнання заявленої фактурної вартості; шляхом прийняття рішення про визначення вартості товарів, що переміщуються громадянами через митний кордон України, для цілей нарахування митних платежів; та шляхом інших, передбачених законодавством з питань митної справи формальностей” [88]. Протягом визначення правильності фактурної вартості митні органи розрізняють відомості, подані з метою приховування або зміни справжньої вартості товару з метою заниження вартості митних платежів. Такі відомості або прийнято вважати такими, що викривляють фактурну вартість, а саме: “наявність у документах, які містять відомості про вартість товарів, виправлень, підчищень, затертостей, видимих змін; арифметичних (орфографічних) помилок при зазначенні сумарної фактурної вартості, при перерахунку сум в іноземній та/або національній валютах, при здійсненні розрахунків (наприклад, знижок тощо); наявність документально необґрунтованих знижок та/або зниження ціни товару; наявність ярликів з ціною товарів, яка відрізняється від заявленої фактурної вартості; наявність відомостей про рівень вартості ідентичних або подібних (аналогічних) товарів, митне оформлення яких вже здійснено, що відрізняється від заявленої фактурної вартості; наявність публічної оферти (пропозиції продажу) ідентичного або подібного (аналогічного) товару, розміщеної на офіційних сайтах підприємств-виробників і посередників у мережі “Інтернет” (за торговельною маркою, виробником/дистриб’ютором та іншими даними, що містяться у товаросупровідних документах) у системі роздрібної торгівлі країни експорту, за ціною, що відрізняється від заявленої фактурної вартості” [88]. Під час митного оформлення товарів посадові особи мають вживати заходів щодо з’ясування справжньої ціни товарів, поданих до митного оформлення у міжнародних

поштових та експрес-відправленнях, і задля цих цілей вони мають право використовувати інформаційні бази АСМО, ЄАІС, інформацію Держмитслужби про “ціни на товари та/або сировину, матеріали, комплектуючі” [88], спеціалізовані каталоги з даними про ціни та вартість товарів на ринку; інформацію, надану іншими органами, установами та організаціями щодо вартості товарів; інформацію експертних установ; інформацію з мережі Інтернет тощо. При виникненні сумнівів щодо вартості товарів, поданих до митного оформлення, посадові особи мають право направляти електронні запити до операторів та експрес-перевізників/їх представників про надання додаткової інформації щодо товарів з метою визначення їх ціни. Надання таких документів має бути здійснене не пізніше ніж через 10 календарних днів після запиту митного органу.

Окрім фактурної вартості та заходів нетарифного регулювання митні органи за результати митного огляду перевіряють також наявність пілг на товари та правильність їх застосування, дотримання прав інтелектуальної власності, а також можуть приймати рішення про необхідність здійснення спеціальної експертизи. В такому разі посадові особи відбирають проби та зразки товарів для проведення експертних досліджень. У разі виявлення порушень митних правил митні органи вправі призупинити митне оформлення та скласти протокол про порушення митних правил. Під час митного оформлення так само як і на відповідному етапі митного контролю, посадові особи можуть здійснювати митний огляд товарів у відправленнях з розкриттям, якщо за результатами аналізу, виявлення та оцінки ризиків поданої інформації із застосуванням СУР/АСУР встановлено високий рівень ризику.

У випадку дотримання всіх вимог митного законодавства посадова особа виносить рішення про завершення митного оформлення, яке передбачає: “перевірку відомостей про результати виконання митних формальностей, визначених за результатами аналізу та оцінки ризиків із застосуванням СУР/АСУР; перевірку правильності нарахування митних платежів на товари, що є об’єктами оподаткування (за тимчасовим реєстром, додатковим реєстром, електронною митною декларацією М-16); нарахування митних платежів на товари, що є

об'єктами оподаткування (за митною декларацією CN22, CN23, митною декларацією М-16 в паперовій формі), шляхом внесення відомостей до відповідних граф електронного примірника відповідної митної декларації; перевірку наявності суми коштів авансових платежів в якості попереднього грошового забезпечення; перевірку наявності суми коштів авансових платежів (передоплати), внесених платником податків згідно зі статтею 299 Митного кодексу України на рахунки, відкриті на ім'я митного органу, як попереднє грошове забезпечення сплати майбутніх митних платежів та справляння митних платежів за товари, що є об'єктами оподаткування (за додатковим реєстром та митними деклараціями CN22, CN23, М-16); внесення до електронного документа відмітки про завершення митного оформлення та відомостей про номер ОНП посадової особи митного органу, яка завершила митне оформлення" [88] та направлення інформації про завершення митного оформлення поштовим операторам, експрес-перевізникам/декларантам або їх представникам.

Реєстри (тимчасові та додаткові) як особливі електронні документи декларування, були затверджені Кабінетом Міністрів України у 2022 році як альтернатива митним деклараціям для товарів з обумовленою вартістю році з метою спрощення митних формальностей [85]. У відповідності до пункту 1 наказу Міністерства фінансів України від 17 серпня 2021 року № 470 "Про затвердження Змін до Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа" електронні реєстри прирівнюються до електронних митних декларацій [73]. Порядок заповнення цих реєстрів затверджено Міністерством фінансів України [56]. Реєстр передбачає 4 розділи – розділ I "Загальні відомості про реєстр", розділ II "Загальні відомості про відправлення", розділ III "Відомості щодо товарів у відправленні", розділ IV "Відомості щодо митного оформлення реєстру", які, у свою чергу, містять 60 граф стосовно даних про відправника, одержувача, товарів, митні платежі, про відмову в митному оформленні, про тимчасовий реєстр, митні платежі та преференції. Вся перелічена інформація заповнюється оператором поштового зв'язку або експрес-перевізником

окрім випадків, коли в реєстр необхідно внести зміни. В такому разі, за заявою останніх, посадова особа митного органу вносить зміни до реєстру виключно під час митного оформлення із накладанням на кожну таку зміну її електронного кваліфікованого підпису із зазначенням номеру заяви оператора/експрес-перевізника про необхідність внесення змін. Водночас, внесення змін до Реєстрів посадовою особою митного органу не допускається у разі прийняття нею рішення про необхідність митного огляду з розкриттям відправлень, виявлення порушень митних правил стосовно поданих до оформлення товарів, видано дозвіл на випуск товарів. При цьому, розділи, які містять дані про загальну інформацію щодо відправлень та дані про митне оформлення реєстру не змінюються [56].

До Реєстрів відправлень міжнародних поштових та експрес-відправлень можливо подавати додаткові реєстри. Ці електронні документи подаються для уточнення даних тимчасових реєстрів, необхідних для митного оформлення, у строк, що не перевищує тридцяти днів з дати прийняття до митного оформлення тимчасового реєстру. Етапи митного оформлення додаткових реєстрів аналогічні етапам митного оформлення відправлень за будь-яким іншим електронним документом – це реєстрація електронного документа, перевірка, прийняття до митного оформлення та його завершення. При надходженні додаткового реєстру в АСМО так само відбувається автоматичний формато-логічний контроль правильності заповнення додаткового реєстру, порівняння даних про нараховані митні платежі з даними про вже авансовані кошти на рахунках митного органу. На етапі реєстрації електронний документ оформлюється номером, датою і часом занесення до електронної бази; прийняття реєстру до митного оформлення відбувається шляхом проставлення номеру печатки “Під митним контролем” посадової особи митного органу та відомостей про неї, а також перевіркою правильності нарахування митних платежів та їх справляння. Етап завершення митного оформлення товарів за поданими додатковими реєстрами закінчується після виконання всіх митних формальностей та внесенням номеру ОНП посадової особи митного оформлення до електронного документу. Несвоєчасне подання

додаткових реєстрів, а також несплата митних платежів за ними може бути підставою для відмови у митному оформленні майбутніх тимчасових реєстрів [88].

Рішення про відмову у митному оформленні приймає посадова особа митного органу шляхом оформлення в електронних системах картки відмови у прийнятті митної декларації/митному оформленні/випуску чи пропуску товарів. Причини для такої відмови можуть полягати в наступному: відсутність всіх відомостей або реквізитів, необхідних для митного оформлення, порушення строків подання електронних документів тощо. Рішення про відмову у митному оформленні має містити “вичерпні роз’яснення вимог, виконання яких забезпечує можливість митного оформлення, випуску чи пропуску товарів, депеш, вантажів експрес-перевізника, транспортних засобів комерційного призначення, а інформацію про порядок оскарження рішення про відмову. Рішення про відмову разом з документами, які стали підставою для такої відмови (у випадку їх складання), надсилається оператору, декларанту чи уповноваженій ним особі в електронній формі” [88].

Узагальнюючи особливості та характерні риси митного оформлення товарів, які переміщуються через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях можна помітити, що головним чином вони пов’язані з досягненням трьох показників ефективності: по-перше, прискорення митних формальностей, по-друге, їх спрощення, та по-третє, їх цифровізація та автоматизація. Саме ці три основні цілі були закладені в процес удосконалення правового регулювання переміщення товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України у 2022 році, коли Верховною Радою України було прийнято Закон України “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування” від 25 січня 2022 року № 1999-IX [72]. Цим законодавчим актом було доповнено Митний кодекс України положеннями про здійснення декларування товарів у відправленнях шляхом подання тимчасових та/або додаткових реєстрів для товарів вартість яких не перевищує 150 євро, а також для товарів фактурна вартість яких

перевищує еквівалент 150 євро, але не перевищує еквівалент 10000 євро на адресу одного одержувача-громадянина в одному вантажі або депеші. Це є одночасно і спрощенням, і уніфікацією, і суттєвим пришвидшенням митних формальностей при митному оформленні, адже дає змогу декларувати необмежену кількість товарів у відправленнях, тому скорочує час на їх оформлення, оскільки не потрібно подавати окрему декларацію на кожен окрему посилку. Крім того, як зазначено Міністерством фінансів України вжиті заходи “скоротили час на декларування та митне оформлення відправлень; пришвидшило адміністрування та облік відправлень операторами та митними органами; зменшило суб’єктивний фактор під час проведення митних формальностей та відповідно мінімізувало ризики за рахунок більш повного застосування можливостей автоматизованої системи митного оформлення та автоматизованої системи управління ризиками; мінімізувало вплив людського фактору та корупційні ризики під час прийняття управлінських рішень посадовими особами митних органів; скоротило час та витрати операторів на обробку відправлень та, як наслідок, підвищило їх конкурентоспроможність на ринку послуг” [17, с. 4].

В Україні відбулась цифровізація митних формальностей, коли всі міжнародні оператори поштового зв’язку та експрес-перевізники перейшли до електронного декларування товарів, в тому числі й декларування електронних реєстрів, які опрацьовувались електронно-інформаційними системами митних органів такими як ЄАІС/АСМО з метою здійснення автоматичного форматологічного контролю правильності заповнення реєстрів та електронних митних декларацій за формою ЄАД. Це відбулось у відповідності до визначених ВМО та ВПС пріоритетів співпраці між митними органами та поштовими адміністраціями напрямків діджиталізації та автоматизації [45, с. 49]. Автоматизовані та цифрові механізми створення та заповнення електронних декларацій став дієвим інструментом для вирішення проблем обсягу і часу, адже велика кількість переміщуваних через митний кордон міжнародних відправлень та необхідність оперативного подання паперових декларацій суттєво зменшувало швидкість та ефективність роботи посадових осіб митних органів, які фізично не могли

опрацьовувати за короткі часові терміни весь поданий масив інформації та забезпечити його повну та безпомилкову обробку. Водночас, поетапне запровадження електронного декларування в 2023-2024 роках, заміна митних декларацій реєстрами допомогло вирішити цю проблему. Так, за даними Держмитслужби, швидкість митного оформлення товарів у МПВ АТ “УкрПошта” в 2024 році складала в середньому менше трьох годин (71,58% від усіх оформлень), завдяки тому, що “цифровізація та автоматизація митних формальностей в процесі митного оформлення товарів дозволила поштовим операторам заздалегідь здійснювати перерозподіл міжнародних відправлень у відповідності до рівня ризику ще до їх ввезення на митну територію України; взаємодіяти з митними органами, одержувачами товарів та іноземними суб’єктами на основі постійного інформаційного обміну; використовуючи тимчасові реєстри здійснювати попередню фіксацію митних платежів ще до їх фактичного справляння на банківські рахунки, що значно спростило відповідні фінансові операції” [1].

Водночас, станом на сьогодні в Україні напрями цифровізації та автоматизації митного оформлення товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон ще перебуває на етапі свого становлення та удосконалення. Так, на початку 2024 року, одночасно з процесом повного переходу міжнародних поштових операторів та експрес-перевізників до електронного декларування, з метою виконання заходів цифрового реформування митних органів, Держмитслужбою було заплановано “доопрацювання програмно-інформаційного комплексу “Митне оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень” автоматизованої системи митного оформлення “Центр” Єдиної автоматизованої системи митних органів відповідно до пропозицій профільних структурних підрозділів”, головним виконавцем якого було визначено Департамент з питань цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Держмитслужби (п. 3.3.2 Розділу 3 “Створення нових ІТ-рішень та ІТ-інфраструктури” Плану роботи Держмитслужби на 2024 рік) [49, с. 15]. На виконання запланованого заходу протягом 2024 року Держмитслужбою було здійснено: розробку документації програмного продукту Керівництво користувача програмно-інформаційного комплексу “Митне оформлення

міжнародних поштових та експрес-відправлень”; ініційовано строк дослідної експлуатації ППК “Митне оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень” до кінця 2025 року тощо. На сьогодні ППК “Митне оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень” системи митного оформлення “Центр” ЄАІС використовується в тестовому режимі та “охоплює автомобільні пункти пропуску та оформлення поштових відправлень” [110]. На нашу думку, прискорення темпів запровадження таких рішень як ППК “Митне оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень” системи митного оформлення “Центр” ЄАІС в діяльність митних органів не тільки покращило б якість та швидкість процесів митного оформлення, а й усунуло б проблеми із статистичною обробкою електронних даних та їх інтеграції. Так, за даними Держмитслужби сьогодні “в її територіальних підрозділах утворено значну кількість різноформатних інформаційних баз даних, картотек та дрібних обчислювальних міні-центрів (серверних приміщень), що значно ускладнює систематизацію, зберігання та аналітичну обробку інформації. Як наслідок, відсутня можливість у формуванні достовірних статистичних відомостей щодо ефективності реалізації завдань, віднесених до сфер їх відповідальності, що, у свою чергу, унеможливорює як належне перспективне прогнозування, так і оперативне прийняття дієвих управлінських рішень” [14, с. 11]. Запровадження зазначеного ППК забезпечить “перехід на нову систему митного оформлення з базовим переліком компонентів та складових підсистем на центральному рівні” [14, с. 14].

Таким чином, процеси спрощення, автоматизації та цифровізації митних формальностей у митному оформленні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях цілком відповідають світовим практикам та сучасним тенденціям удосконалення митного оформлення міжнародних відправлень. На нашу думку, для подальшого впровадження сучасних технологічних та цифрових досягнень в діяльність митних органів, міжнародних поштових операторів та експрес-перевізників, необхідно продовжувати реалізацію заходів щодо автоматизації та цифровізації митного оформлення, забезпечення технічної спроможності відповідних модулів електронно-інформаційних систем митних

органів, а також практичної реалізації рішень кібербезпеки з метою надійного збереження даних в електронних інформаційних базах, особливо в умовах воєнного стану через повномасштабну російську війну проти України

2.4. Заходи тарифного та нетарифного регулювання, що застосовуються під час переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

Митна регламентація будь-яких відносин здійснюється інструментами впливу, які передбачають в собі поєднання елементів дозволу та заборони в площині економічного, адміністративно-правового та безпекового регулювання. Заходи тарифного та нетарифного регулювання становлять собою саме ті інституційні механізми, які покликані впливати на стан економічної та національної безпеки держави нормативно визначеними механізмами.

Положеннями чинного Митного кодексу України передбачено законодавче поняття лише нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності. Так, відповідно до пункту 13 частини 1 статті 4 Митного кодексу України, “заходи нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це не пов’язані із застосуванням мита до товарів, що переміщуються через митний кордон України, встановлені відповідно до закону заборони та/або обмеження, спрямовані на захист внутрішнього ринку, громадського порядку та безпеки, суспільної моралі, на охорону здоров’я та життя людей і тварин, охорону навколишнього природного середовища, захист прав споживачів товарів, що ввозяться в Україну, а також на охорону національної культурної та історичної спадщини” [41]. З урахуванням цих положень, можна припустити, що йдеться про заборонні та обмежувальні механізми, спрямовані на захист національної безпеки країни, засновані на інструментах регулювання зовнішньоекономічної діяльності без застосування мита. Водночас, відповідно до положень Закону України “Про

зовнішньоекономічну діяльність” від 16 квітня 1991 року № 959-XII серед механізмів заборон та обмежень можна виділити ліцензування та квотування експорту (імпорту) (стаття 16); заборона окремих видів експорту та імпорту (стаття 17); застосування режиму експортного забезпечення на період дії воєнного стану (стаття 19²); застосування повної заборони (повного ембарго) на торгівлю; застосування часткової заборони (часткового ембарго) на торгівлю; позбавлення режиму найбільшого сприяння або пільгового спеціального режиму; запровадження спеціального мита; запровадження режиму ліцензування зовнішньоекономічних операцій; встановлення квот, інших заходів, передбачених законами та міжнародними договорами України; заборона зовнішньоекономічних операцій або встановлення обмеження на їх здійснення (стаття 29) [86]. Ці адміністративні заходи застосовуються державою в залежності від необхідності як інструменти митної політики, спрямовані на регулювання зовнішньоекономічних відносин.

За відсутності законодавчого визначення поняття “заходи тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності” та з урахуванням сутності заходів нетарифного регулювання, можна припустити, що перші навпаки пов’язані із оподаткуванням та застосуванням митних платежів до товарів та транспортних засобів, а саме, у відповідності до пункту 27 частини 1 статті 4 Митного кодексу України: “мита; акцизного податку із ввезених на митну територію України підакцизних товарів (продукції); податку на додану вартість із ввезених на митну територію України товарів (продукції)” [41]. Першого січня 2023 року набув чинності Закон України “Про Митний тариф України” від 19 жовтня 2022 року № 2697-IX, який є головним інструментом тарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності завдяки нормативному закріпленню “переліку ставок загальнодержавного податку – ввізного мита на товари, що ввозяться на митну територію України, систематизовані згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД), складеною на основі Гармонізованої системи опису та кодування товарів” [87]. Особливості оподаткування товарів, які переміщуються через митний кордон України, митом за

загальним правилом регулюються Митним кодексом України, а оподаткування товарів іншими видами митних платежів здійснюється на підставі норм чинного Податкового кодексу України. На товари, які переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, як і на будь-які товари, які переміщуються через митний кордон України, діють як правила оподаткування, так і заборонні й обмежувальні заходи нетарифного регулювання. Варто зауважити, що державне регулювання заходами тарифного та нетарифного регулювання здійснюється урахуванням сукупності економічних показників, стану податкової безпеки та пріоритетів національного захисту.

Крім того, заходи тарифного та нетарифного регулювання, які застосовуються до товарів, які переміщуються у МПВ та МЕВ, формують межі встановленої законодавством належної (допустимої) та неналежної (протиправної поведінки) суб'єктів, які беруть участь у відповідних відносинах. Недотримання цих заходів призводить до порушення норм законодавства з питань митної справи України у сфері регулювання транскордонного переміщення товарів у МПВ та МЕВ. Зауважимо, що частіше за все, порушення вимог тарифного регулювання призводить до такого негативного явища як ухилення від сплати митних платежів – неправомірного звільнення від їх сплати чи неправомірного зменшення їх розміру. Недотримання заходів нетарифного регулювання як правило, спричинює порушення митно-правових норм, які встановлюють заборони на пересилання у МПВ та МЕВ певних товарів без дозвільних документів, а також товарів, заборонених до ввезення в Україну чи вивезення з території України. Розглянемо детальніше особливості заходів тарифного та нетарифного регулювання щодо товарів у МЕВ та МПВ, а також найбільш розповсюджені ризики при здійсненні митних формальностей у сфері переміщення товарів у МПВ та МЕВ.

Заходи тарифного регулювання для товарів, які переміщуються у МПВ та МЕВ – це передбачені положеннями чинних Закону України “Про митний тариф України, Митного кодексу України та Податкового кодексу України, які встановлюють розміри та ставки мита, податку на додану вартість, акцизного збору (за необхідності) та інших платежів, які можуть бути передбачені законодавством.

У статті 234 Митного кодексу України закріплені правила оподаткування митними платежами товарів у МПВ та МЕВ, які переміщуються через митний кордон України згідно із змінами, встановленими Законом України “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування” від 25 січня 2022 року № 1999-IX [72]. Відповідно до частин 1 та 3 статті 234 МК України “товари (крім підакцизних), що переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача – підприємства або на адресу одного одержувача – громадянина в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача – підприємства або на адресу одного одержувача – громадянина в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їх сумарна митна вартість не перевищує еквівалент 150 євро, не є об’єктом оподаткування митними платежами” [41]. Водночас, частини 2 та 4 статті 234 встановлюють, що “товари (крім підакцизних), які переміщуються (пересилаються) на адресу одного одержувача – підприємства або на адресу одного одержувача – громадянина в одній депеші від одного відправника у міжнародних поштових відправленнях, на адресу одного одержувача – підприємства або на адресу одного одержувача – громадянина в одному вантажі експрес-перевізника від одного відправника у міжнародних експрес-відправленнях, якщо їх сумарна митна вартість перевищує еквівалент 150 євро, оподатковуються митом відповідно до МК України та податком на додану вартість за ставкою, встановленою Податковим кодексом України” [41]. Частина 6 статті 234 встановлює, що “підакцизні товари, переміщення (пересилання) яких через митний кордон України не заборонено законом, оподатковуються митом незалежно від вартості” [41]. Таким чином, норми 2022 року обумовлюють наявність пільги у вигляді звільнення від оподаткування митними платежами для товарів, сумарна вартість яких у міжнародному відправленні не перевищує 150 євро. Подібна норма закріплена і в частині 196.1.17 статті 196 чинного ПК України [52]. Товари, вартість яких перевищує 150 євро, переслані на ім’я громадян,

оподатковуються ввізним митом за ставкою 10% і ПДВ за ставкою 20% на суму перевищення цієї вартості (ліміту) (ч. 7 статті 374 МК України, стаття 280 МК України, стаття 185, 193 ПК України) [41], 87], [52].

Варто зауважити, що подібна практика оподаткування товарів у МПВ та МЕВ ввізним митом та ПДВ у різних країнах може мати різні ставки оподаткування від встановленої суми вартості та різні межі “безмитного порогу” або “порогу неоподаткування ПДВ”. Крім того, суми, ставки, вартість товарів можуть змінюватись державою в залежності від цілей та умов зовнішньоекономічної політики. Яскравим прикладом такої податкової динаміки є Європейський Союз, де були внесені зміни щодо меж оподаткування митом та ПДВ в 2021 році, тому що податкова система ЄС, яка востаннє оновлювалась в 1993 році, більше не могла відповідати тогочасним обсягам транскордонної електронної комерції. Так, з 1 липня 2021 року ЄС запровадив нові правила оподаткування імпортованих міжнародних відправлень, з метою забезпечення конкурентоспроможності власних підприємств та підвищення рівня дотримання законодавства учасниками електронної комерції шляхом спрощення стягнення імпортного ПДВ та зменшення втрат від його несплати. Необхідність запровадження таких заходів пояснювалась тим, що продавці з країн, які не були членами ЄС, мали конкурентну перевагу над компаніями з ЄС, які не користувались звільненням від сплати ПДВ при продажу товарів на єдиному ринку. До 1 липня 2021 року в ЄС поштові відправлення, вартість яких не перевищувала 150 євро, могли бути заявлені для вільного обігу без офіційної митної декларації та сплати ввізного мита, а також без стягнення ПДВ, якщо вартість товару не перевищувала 22 євро [129].

Нові правила оподаткування міжнародних відправлень, які ввозяться на територію ЄС, запровадили дві нові зміни: з 1 липня 2021 року скасовано звільнення від сплати ПДВ для імпортованих товарів у відправленнях вартістю до 22 євро та встановлено два нові методи стягнення ПДВ з товарів, вартість яких не перевищує 150 євро – це система “Єдине вікно для імпорту” – Import One Stop Shop (IOSS) та особливий порядок декларування та сплати імпортного ПДВ (special arrangements for the declaration and payment of import VAT). Для того, щоб

забезпечити стягнення ПДВ при імпорті, з 1 липня 2021 року в ЄС митна декларація подається на будь-який товари, які ввозяться на його територію, незалежно від вартості. У цих цілях в 2019 та 2020 році були внесені зміни до положень Митного кодексу Співтовариства (UCC) у вигляді Делегованого Регламенту Комісії Європейського Союзу (Commission Delegated Regulation) [123] та Імплементативного Регламенту Європейського Союзу (Commission Implementing Regulation), які змінили митні та податкові норми [124]. То ж, з 2021 року товари у міжнародних відправленнях при ввезенні у країни ЄС оподатковуються та обкладаються ввізним митом незалежно від вартості.

Пропозиції перейняти цей європейський досвід коригування меж податкової пільги, яка звільняє від необхідності сплати митних платежів у бюджет для товарів, вартість яких не досягає встановленого в законі розміру, були висловлені і в Україні. Так, в січні 2025 року були зареєстровані Проєкт Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо приведення порядку оподаткування операцій з ввезення (пересилання) на митну територію України товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях до вимог Директиви Ради ЄС № 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість № 12429 (далі – законопроєкт №12429) [95] та Проєкт Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення порядку сплати митних платежів до вимог Директиви Ради ЄС № 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість та до Закону України “Про поштовий зв’язок” щодо окремих питань здійснення міжнародного поштового обміну № 12430 далі – законопроєкт №12430) [94], якими так само запропоновано зміни правил оподаткування податком на додану вартість та митом товарів, які пересилаються у міжнародних поштових та експрес відправленнях. Можливість використання пільги щодо звільнення від оподаткування ПДВ для фізичних осіб знижена з вартості 150 до 45 євро. Для фізичних осіб в разі перевищення вартості в рамках 45-149 євро такі товари підлягають оподаткуванню ПДВ за ставками 7,14 або 20%; в рамках 150-10000 такі товари підлягають оподаткуванню митом за ставкою 10% та 7,14 або 20% ПДВ. Для юридичних осіб товари підлягають

оподаткуванню митом за ставкою 10% та 7,14 або 20% ПДВ у всіх випадках. Крім того, законопроєктами передбачені обов'язкове декларування товарів до 150 євро (за спрощеним режимом); спеціальний порядок оподаткування ПДВ операцій з дистанційного продажу товарів, використовуючи інформаційно-комунікаційні системи товарів; пільги для платників податку з дистанційного продажу товарів тощо [94], [95].

Запропонована законопроєктом № 12429 система оподаткування ПДВ операцій з дистанційного продажу товарів має певні схожі риси з системою “Єдине вікно для імпорту” (IOSS), яка становить собою окремий веб-портал, який дозволяє компаніям, що зареєстрованим поза межами ЄС і водночас здійснюючим на його території підприємницьку діяльність, реєструватися в одній з держав-членів та виконувати зобов'язання зі сплати ПДВ. “IOSS” полегшує імпорт товарів вартістю до 150 євро, оскільки зареєстрована компанія може заздалегідь акумулювати ПДВ та передавати його відповідній установі в ЄС. Друга схема сплати ПДВ – особливий порядок декларування та сплати імпортного ПДВ (*special arrangements for the declaration and payment of import VAT*) – передбачена, насамперед, для суб'єктів господарювання, які не використовують IOSS, а користуються послугами поштових операторів, експрес-перевізників та митних агентів як декларантів для митного оформлення та контролю товарів у відправленнях вартістю до 150 євро. За цією схемою ПДВ підлягає сплаті при імпорті в країні ЄС тільки в тому випадку, якщо він уже був стягнутий з покупця (тобто одержувача товарів), щоб уникнути обтяжливих процедур відшкодування. Оператори та експрес-перевізники сплачують суми ПДВ, отримані від покупців за весь період імпорту протягом певного місяця [147, с. 8].

Досвід спрощення сплати податку на додану вартість та запровадження системи “IOSS”/особливого порядку декларування та сплати імпортного ПДВ вже використано такими країнами ЄС як Австрія, Бельгія, Болгарія, Хорватія, Республіка Кіпр, Чеська Республіка, Данія, Естонія, Фінляндія, Франція, Німеччина, Греція, Угорщина, Ірландія, Італія, Латвія, Литва, Люксембург, Мальта, Нідерланди, Польща, Португалія, Румунія, Словаччина, Словенія, Іспанія та

Швеція, а також Великою Британією, яка не є членом ЄС. В Україні на разі діє традиційно-посередницька модель адміністрування митних платежів, за якою відбувається визнання міжнародних операторів поштового зв'язку та експрес-перевізників відповідальними за сплату митних платежів при традиційному їх нарахуванні митними органами. Водночас, як вважають деякі фахівці, модель адміністрування митних платежів, яка ґрунтується на відповідальності митних органів за контроль за нарахуванням митних зборів, в тому числі і ПДВ, втрачає свою ефективність через різке збільшення останнім часом кількості міжнародних відправлень на фоні недостатності кадрово-адміністративного ресурсу митниці [111, с. 26].

На думку науковця М. Анто́ва (M. Antov), який розглядає особливості запровадження нових європейських практик у сфері адміністрування митних платежів з товарів у міжнародних відправленнях на прикладі Болгарії, такі зміни як полегшують роботу посадових осіб митних органів, так і створюють для них нові виклики, які потребують вирішення. Нові митні правила оподаткування товарів у відправленнях посприяли пришвидшенню потоку товарів у країни ЄС, але ускладнили виявлення посадовими особами митних органів порушень митного законодавства при імпорті відправлень в ЄС. А існування безмитного порогу при ввезенні товарів у відправленнях до 2021 року ще більше погіршувало це становище. [120, с.33]. На думку автора, митний контроль за імпортованими відправленнями в цілях запобігання незаконному переміщенню товарів та виявлення партій, які були розділені та/або вартість яких була занижена з метою ухилення від сплати мита і податків, пов'язаний з низкою викликів. Звільнення від оподаткування імпортованих товарів, вартість яких не перевищувала 150 євро, що існував в ЄС протягом багатьох років, дозволяв недобросовісним продавцям та імпортерам користуватися цими можливостями для неправомірного ввезення товарів до ЄС. Відстежити такі правопорушення, використовуючи навіть сучасні засоби митного контролю, які складаються переважно з аналізу ризиків та фізичного огляду вантажів, дуже складно. Враховуючи те, що на територію країн-членів ЄС щорічно надходить понад 150 мільйонів дрібних партій товарів, стає

зрозумілим, що посадові особи митних органів фізично не можуть перевірити кожен з них [120, с. 35].

Подібна ситуація на сьогодні склалась і в Україні. Так, на думку В. Черкашина, І. Несходовського та А. Саварця "... з огляду на наявність безподаткового імпорту товарів в рамках певних лімітів відбувається величезне зростання кількості малих відправлень шляхом маніпулювання (як з боку відправника, так і одержувача) ціною товарів, подрібнення посилок, підміни інвойсів, заниження митної вартості товарів, підміни коду і країни походження товарів" [111, с. 3]. Штучне заниження вартості відправлень спричинена ще й тим, що частина 3 статті 237 МК України закріплює, що "переміщення (пересилання) через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, що відповідно до Митного кодексу та Податкового кодексу України не є об'єктом оподаткування митними платежами, здійснюється без подання документів та/або відомостей, що підтверджують дотримання встановлених обмежень щодо переміщення через митний кордон України, та без проведення заходів офіційного контролю" [41].

Зловживання з метою заниження митної вартості як наслідок подрібнення партій товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях вже спричинили "істотні втрати для державних бюджетів багатьох країн" [111, с. 3]. Дослідники зазначають, що згідно зі статистичними даними, товари, які найчастіше включають до складу імпортованих міжнародних відправлень з метою ухилення від оподаткування, – це електронні пристрої та гаджети, зокрема, мобільні телефони та планшети, побутова техніка, одяг та косметичні товари [111, с. 4]. І найбільш розповсюдженими протиправними діями в контексті такого переміщення були неточне та неповне декларування товарів; часткове декларування товарів; невірне декларування товарів; неправильна класифікація коду та опису товарів; заниження митної вартості товарів для використання "безмитного порогу"; подрібнення партій товару тощо.

Враховуючи викладене, можемо узагальнити найбільші ризики при здійсненні митних формальностей у сфері переміщення товарів у МПВ та МЕВ для

сучасного митно-тарифного регулювання відносин щодо переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях: це 1) недотримання принципу “чистоти” декларування – достовірності, повноти та точності декларування товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, в тому числі подрібнення комерційних партій товару; 2) недотримання принципу доброчесності використання пільги щодо звільнення від оподаткування товарів вартістю до 150 євро, які переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях; 3) недосконалість системи адміністрування митних платежів (зокрема і ПДВ) з товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Всі зазначені ризики спрямовані на порушення нормального порядку функціонування механізмів оподаткування та стягнення митних платежів, а також повноти наповнення державного бюджету України. Водночас, найбільшої шкоди завдають перші два ризики, результатом яких є несплата митних платежів або необґрунтоване зменшення їх суми.

Недотримання принципу “чистоти” декларування – повноти, точності та достовірності декларування товарів у МПВ та МЕВ має на меті ухилення від сплати митних платежів або необґрунтоване зменшення їх суми. Воно може здійснюватись шляхом:

- недекларування товарів у МПВ та МЕВ (незаявлення за встановленою формою точних та достовірних відомостей про товари, які переміщуються через митний кордон у відправленнях, саме повних, точних та достовірних даних щодо найменування та торговельного опису товару, його ваги та кількості, коду згідно УКТЗЕД, торговельної марки (бренду)/виробника, точних та достовірних відомостей щодо фактурної вартості товару, країни походження та умов поставки, наявних пільг та преференцій) в цілях заниження митної вартості товарів та з метою ухилення від сплати митних платежів або необґрунтованого зменшення їх суми, що є об’єктом правового регулювання статті 472 Митного кодексу України “Недекларування товарів, транспортних засобів комерційного призначення”;

- викривлення, спотворення даних або заявлення неправдивих даних, надання неправдивих відомостей/документів щодо зазначених вище позицій, в цілях

заниження митної вартості товарів та з метою ухилення від сплати митних платежів або необґрунтованого зменшення їх суми, що є об'єктом правового регулювання норми статті 485 Митного кодексу України “Дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів”;

- несплати митних платежів встановлений законом у строк, що є об'єктом правового регулювання норми статті 485 Митного кодексу України “Дії, спрямовані на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, а також інші протиправні дії, спрямовані на ухилення від сплати митних платежів;

- подрібнення комерційних партій товару для декларування зменшеної митної вартості товарів та ухилення від сплати повної суми митних платежів. Зауважимо, що неправомірне заниження митної вартості, в тому числі подрібнення комерційних партій товарів у відправленнях, пересилання їх зі звільненням від оподаткування на адреси громадян з метою подальшого перепродажу становить собою найбільшу небезпеку не тільки для механізму митно-тарифного регулювання, а й для економіки країни в цілому, адже підриває засади легальної комерційної діяльності, конкурентоспроможності національних товаровиробників, які змушені конкурувати з товарами, що імпортуються у МПВ та МЕВ без оподаткування ПДВ та митом. На практиці митні органи при наявності підозр про навмисне подрібнення комерційних товарних партій з метою уникнення сплати митних платежів можуть коригувати митну вартість та суми обов'язкових до сплати митних платежів, але через відсутність заборони за передбачені дії призводить до того, що ці дії не завжди є ефективними, а рішення митних органів регулярно оскаржуються в суді. Прикладом такого оскарження може бути слугувати, приміром, судова справа проти Волинської митниці від 21 березня 2024 року № 140/35873/23 з вимогою скасувати рішення про митну вартість, прийняте з урахуванням факту виявлення подрібнення партії товару, призначеного для перепродажу, а саме дитячого взуття вагою 47,4 кг., кількістю 48 пар, яке перевозив позивач в Україну автомобільним транспортом, та яке було виявлено в приблизно

такій же кількості, від того ж самого продавця ще у 8 громадян в автомобілі та у водія [98]. З огляду на відсутність законодавчого механізму притягнення до відповідальності за подрібнення партій товарів комерційного призначення з метою ухилення від сплати митних платежів (або зменшення їх розміру), частоті відсутності необхідних документів для доведення митними органами факту подрібнення комерційної партії товару, позовні заяви про скасування рішення про визначення митної вартості дуже часто задовольняються на користь позивачів. То ж, зазначений ризик потребує відповідної адміністративно-правової реакції з боку законодавця та уряду. Зауважимо, що наведена судова практика стосується не міжнародних відправлень, а товарів у супроводжуваному багажі; судових справ щодо оскарження рішень митних органів про коригування митної вартості щодо товарів у відправленнях немає, в тому числі через ускладнений механізм встановлення особи правопорушника, відомості про якого можуть не відповідати дійсності або можуть бути просто відсутні.

Актуальний стан справ, особливо з неправомірним використанням пільги у вигляді звільнення від сплати митних платежів для товарів у міжнародних відправленнях вартістю нижче 150 євро, які пересилаються на адресу громадян, завдає руйнівної шкоди державі у вигляді недоотримання коштів до Державного бюджету. Так, у 2024 році такі втрати становили щонайменше 19 мільярдів гривень, а “в 2023 році 100 найбільших отримувачів міжнародних посилок одержали відправлень вартістю до 150 євро на загальну суму 45,4 млн. гривень”, що ставить під сумнів будь-яку мету такого ввезення, окрім комерційної, зважаючи на значні обсяги [46].

Недотримання принципу добросовісності використання пільги щодо звільнення від оподаткування товарів вартістю до 150 євро, які переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях відбувається шляхом навмисного надання неправдивих відомостей про вартість товару або, знову ж таки, подрібнення комерційних партій товарів у міжнародних відправленнях в цілях заниження митної вартості товарів та використання законодавчої пільги про звільнення від оподаткування товарів вартістю нижче 150 євро митом і ПДВ, які

надходять на адреси громадян, з метою ухилення від сплати митних платежів. Заборона за подрібнення комерційних партій товарів у міжнародних відправленнях поки що не встановлена жодною нормою митного законодавства.

Недосконалість системи адміністрування митних платежів (зокрема і ПДВ) з товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях в Україні виявляється в необхідності скорішого переходу від традиційно-посередницьких моделей адміністрування платежів до прогресивних моделей “єдиного вікна”, а також до удосконалення електронної системи адміністрування ПДВ в напрямку використання сучасних інформаційних технологій, інтеграції з митними електронними сервісами, усунення адміністративних перешкод та врахування європейського досвіду, на кшталт, системи “Єдиного вікна для імпорту” (IOSS), яка діє як інтегрований програмний комплекс для швидкого обліку та адміністрування ПДВ з товарів у МПВ та МЕВ, вартістю до 150 євро. Водночас, варто зауважити на велику кількість заходів, які необхідно вжити для впровадження таких практик в українську дійсність. То ж, погоджуємось із думкою науковців Т.В. Кошук та Л.Б. Райнової про те, що для того щоб в Україні запровадити європейські практики справляння ПДВ потрібно розв’язати проблеми, пов’язані з визначенням потенційних мінусів та плюсів від запровадження подібного оподаткування [34, с. 61].

Заходи нетарифного регулювання для товарів, які переміщуються у МПВ та МЕВ – це передбачені відповідними актами заборони та обмеження щодо переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України. Це, з одного боку, адміністративне регулювання порядку, кількості та регулярності переміщення деяких видів товарів, на які можуть розповсюджуватись заходи ліцензування, квотування, сертифікації, стандартизації, або заходи державного контролю, антидемпінгового регулювання чи навіть ембарго, при пересиланні товарів з країн-агресорів, імпорт яких заборонений зараз в Україні. Водночас, специфіка міжнародних поштових відправлень, як власне і експрес-відправлень, полягає в тому, що міжнародне-правове регулювання переміщення товарів у такий спосіб, вже передбачає наявність певних правил, обмежень і заборон, спрямованих

на забезпечення та підтримку безпеки суспільства та навколишнього середовища. Так, актами ВПС встановлено ряд обмежень та заборон у сфері транскордонного переміщення товарів у міжнародних поштових відправленнях, акцептованих національними законодавствами країн-учасниць в цілях дотримання уніфікації правового регулювання та забезпечення стандартів і протоколів безпеки світового транскордонного руху посилок. То ж, на відміну від особливостей інструментів тарифного регулювання, які може обирати кожна держава окремо на свій розсуд, заходи нетарифного регулювання мають спільні для всіх заборони та обмеження, які формують його адміністративно-правову специфіку у сфері переміщення товарів у міжнародних відправленнях через митні кордони держав.

Українське законодавство так само, як і законодавство всіх країн-учасники Всесвітнього поштового союзу, закріплює передбачені заборони щодо пересилання товарів у міжнародних поштових відправленнях. Так, у відповідності до статті 235 Митного кодексу України “забороняється переміщення (пересилання) в міжнародних поштових та експрес-відправленнях: 1) товарів, заборонених МК України та іншими законодавчими актами України відповідно до ввезення на митну територію України або вивезення з цієї території; 2) товарів, відправлених з порушенням митних правил; 3) товарів, щодо яких відсутні відповідні дозвільні документи, у разі застосування заходів нетарифного регулювання зовнішньоекономічної діяльності; 4) товарів, які за результатами проведення заходів офіційного контролю не можуть бути випущені у заявлений митний режим відповідно до мети їх ввезення в Україну; 5) товарів (одяг, взуття тощо), що були у використанні та перебувають у брудному стані, які за своїми ознаками можуть становити небезпеку для працівників поштового зв'язку, без документів про проведену фумігацію; 6) товарів, що класифікуються в 1-24 групах згідно з УКТЗЕД, що переміщуються (пересилаються) на адресу громадян або відправляються громадянами, крім харчових продуктів загальною вагою не більше 10 кілограмів в упаковці виробника; 7) алкогольних напоїв та/або тютюнових виробів, що переміщуються (пересилаються) на адресу громадян або відправляються громадянами, незалежно від вартості. Забороняється переміщення

(пересилання) в міжнародних поштових відправленнях товарів, заборонених до пересилання актами Всесвітнього поштового союзу, а також товарів, відправлених з порушенням вимог нормативно-правових актів з питань надання послуг поштового зв'язку” [41]. Забороненими відповідно до актів Всесвітнього поштового союзу товарами до пересилання у МПВ є вогнепальна зброя усіх видів, патрони до неї, снаряди, холодна зброя, інші предмети, призначення для нападу, а також макети або муляжі переліченого; вибухові, займисті речовини; товари військового призначення; наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори; радіообладнання та випромінювальні пристрої; токсичні, інфекційні та радіоактивні речовини; предмети контрафакту, підроблені товари та товари з порушення прав інтелектуальної власності; живі тварини; біологічні агенти, культурні цінності тощо (стаття 18 Всесвітньої поштової конвенції) [9]. Крім того, перелік товарів, заборонених до пересилання закріплений у Законі України “Про поштовий зв'язок” від 3 листопада 2022 року № 2722-IX; Переліку вкладень, заборонених до пересилання у поштових відправленнях, і Порядку вилучення вкладень, заборонених до пересилання, із поштових відправлень та розпорядження ними, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 8 вересня 2023 року № 958; а також у Правилах надання послуг поштового зв'язку, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 року № 270 тощо. Всі перелічені заборони спрямовані, у першу чергу на охорону життя та здоров'я суспільства, персоналу поштових служб, майна, обладнання, безпеки транспортування, більшою мірою авіа-перевезень. Перевізник зобов'язаний здійснити зворотне вивезення товарів, ввезення і транзит яких на митну територію України заборонений” (стаття 196 МК України) [41]. Товари, заборонені до пересилання у міжнародних відправленнях підлягають вилученню та конфіскації. Не дивлячись на доступність нормативно-правової бази, розміщені інформаційні повідомлення операторів поштового зв'язку та експрес-перевізників про товари, заборонені до переміщення, (пересилання) у міжнародних відправленнях, все ж МПВ та МЕР із забороненими або обмеженими до переміщення вкладеннями регулярно виявляються працівниками митних

органів.

За фактами порушення встановленого порядку переміщення товарів через митний кордон України товарів у МПВ та МЕВ посадові особи митних органів складають протоколи про порушення митних за статтями 471 МК України “Недекларування товарів, що переміщуються через митний кордон України громадянами”; 473 МК України “Пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання”; 483 МК України “Переміщення або дії, спрямовані на переміщення товарів через митний кордон України з приховуванням від митного контролю”. Як видно з таблиці Додатку 7 дисертації, у порівнянні з 2022 роком загальна кількість справ про порушення митних правил у 2024 році зросла на 59% відсотків. В кожному році найбільшу кількість ПМП виявлено за статтею 473 МК України “Пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів”, заборонених до такого пересилання законодавством України та актами Всесвітнього поштового союзу, яка з року в рік збільшувалась, тягнучи за собою зростання сум вартості порушень про ПМП. Вартість ПМП виключно за статтею 473 МК України за три роки склала 23 176 334 гривні.

Принагідно зауважимо, що в листопаді 2023 року було зареєстровано проєкт Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил № 10257 [96], яким запропоновано передбачити статтею 473 МК України поруч із відповідальністю за переміщення товарів, заборонених до такого переміщення законодавством України та актами Всесвітнього поштового союзу, відповідальністю за “недекларування незаборонених до пересилання товарів”, а саме – “товарів, найменування, кількість та/або вартість яких не відповідають даним, заявленим в митних, товаросупровідних та/або комерційних документах” [65, с. 4]. Законопроєкт має на меті спрощення роботи митних органів в частині кваліфікації протиправних дій, спрямованих на порушення порядку переміщення товарів у міжнародних відправленнях, надаючи змогу кваліфікувати в перспективі такі дії лише за статтею 473 МК України. Станом на квітень 2025 року проєкт

Закону від № 10257 направлено на підпис Президенту України.

Водночас, з урахуванням прогресуючого зростання кількості порушень митних правил в Україні, варто відмітити, що найбільшу небезпеку у цій сфері становить переміщення усіх видів зброї та їх частин, наркотичних та психотропних речовин, медичних препаратів, культурних та історичних цінностей, що згідно із законодавством України є контрабандою. За даними ВПС “використання міжнародної поштової системи та індустрії експрес-перевезень наркотичних речовин наркокур’єрськими організаціями вже досягло свого максимального розвитку” [146, с. 5]. Крім того, за загальносвітовою практикою міжнародні поштові та експрес-відправлення залишаються одним із найпопулярніших способів переміщення за кількістю випадків вилучення, особливо наркотичних засобів – з 26-відсотковим зростанням використання цього способу переміщення у період між 2019 і 2022 роками за рахунок спалаху пандемії COVID-19. Згідно з даними Щорічного звіту, опублікованого Всесвітньою митною організацією за 2022 рік по регіону країн Західної Європи, кількість випадків вилучення наркотичних засобів у міжнародних відправленнях зросла на 23% у 2022 році, обсяги вилучених наркотичних засобів зросли на 42 тони з 2018 року, причому майже половина цих відправлень походила з Європи. Міжнародні поштові та експрес-відправлення мають ряд переваг для доставки наркотичних засобів, по-перше, завдяки відносно малому ризику їх виявлення через обмеженість адміністративних ресурсів, які правоохоронні органи та поштові організації не в змозі виділити на превентивні заходи. По-друге, через мінімальні фінансові втрати в разі вилучення відносно невеликого обсягу наркотичних засобів, які містяться посилці; по-третє, через безконтактність та глобальну популяризацію онлайн-покупок (частка електронних покупок зросла з 55% до 72% (2012-2024 роки)); по-четверте, різноманітність способів транспортування електронної комерції та раптові зростання обсягів посилок ще більше ускладнюють виявлення та моніторинг вмісту посилок в години пік [159, с. 2]. Найбільш поширені види наркотичних засобів у світі за даними ВПС, для переміщення яких використовуються міжнародні поштові відправлення станом на 2023 рік, наведені в Додатку 8 до даної дисертації.

Так званий “безконтактний” посылковий метод переміщення наркотичних речовин популярний і в Україні. З даними Держмитслужби за перші три квартали 2024 року посадовими особами митних органів виявлено “968 спроб незаконного переміщення наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів через державний кордон. Міжнародні поштові відправлення на другому місці серед найбільш розповсюджених способів їх переміщення, на першому місці залишається автомобільний транспорт – 504 випадки, міжнародні відправлення – 431 випадок” [8]. Відповідно до численних справ про адміністративні правопорушення, розміщених в системі Єдиного державного реєстру судових рішень, а саме постанов про визнання винними відправників міжнародних посилок у вчиненні порушення митних правил, передбачених ст. 473 МК України, в Україну за останні роки найчастіше всього пересилають пігулки від застуди (типу “Dexamol cold day care”) у складі яких наявний ефедрин [58], [60], [61], [62].

У випадках контрабанди наркотичних та психотропних засобів способи їх переміщення через митний кордон частіше всього пов’язані не з міжнародними відправленнями, як наведено в таблиці Додатку 9 до дисертації. При переміщенні великої кількості наркотичних засобів або особливо небезпечних наркотичних засобів або психотропних речовин зловмисниками надається перевага автомобільному транспорту, включаючи рейсові міжнародні автобуси. Водночас, МПВ та МЕВ як спосіб переміщення також зберігають свою актуальність. Найбільш розповсюдженим наркотичним засобом у незаконному обігу в Україні є канабіс, який переміщується всіма видами транспорту, в тому числі й міжнародними відправленнями. Зауважимо, що кількість вироків, ухвалених у справах про контрабанду наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів з використанням МПВ та МЕВ для їх переміщення, у 2024 році зросла на 43 відсотки, що відповідає загальній тенденції в ЄС та в усьому світі. Цікавим є те, що зловмисники, формуючи міжнародні посилки із забороненим вмістом, так само як і в багатьох випадках, описаних допоміжними документами ВПС, використовують назви “Книги”, “Журнали”, “Жіночий одяг” для опису вмісту. Так, наприклад, в Україні в червні 2023 року було виявлено наркотичний

засіб в міжнародному відправленні експрес-перевізника “Нова пошта” посадовими особами відділу митного оформлення № 2 митного поста “Спеціалізований” Київської митниці. Під час митного огляду посилки з описом “Жіночий одяг, аксесуари, аксесуари для дітей, іграшки, книги” було виявлено спеціальний тайник в книзі “Гаррі Поттер”, в якій було вирізано внутрішні сторінки. В тайнику митники виявили речовину, яка згідно з висновком експерта виявилась канабісом масою 11,067 грамів [6].

Не менш небезпечним явищем для суспільних відносин є незаконний обіг зброї та культурних цінностей у міжнародних відправленнях. Як показує судова практика в Україні, частіше всього цей спосіб переміщення використовується з метою збуту, придбання або переміщення зброї без передбаченого законом дозволу, з приховуванням вмісту такого відправлення та його недекларуванням. Так, непоодинокими випадками є виявлення під час митного огляду міжнародних відправлень холодної та вогнепальної зброї або їх частин. Приміром, згідно з Постановою Солом’янського районного суду міста Києва від 13 грудня 2024 року у справі № 760/29764/24, відправника міжнародного поштового відправлення № CE503975230FI, адресоване в Фінляндію, було визнано винним за ознаками порушення митних правил, передбачених ст. 473 МК України. Під час митного огляду в ММПО на митному пості “Укрпошта” у відправленні було виявлено холодну зброю, яка за результатами експертизи виявилась короткоклінковою холодною зброєю колючої дії типу “кинджал”. [59]. В іншому випадку судом встановлено факт незаконного переміщення через митний кордон України у міжнародному експрес-відправленні ТОВ “Нова Пошта” частин вогнепальної зброї до гвинтівки, придбаної в інтернет-магазині “Ebay” (вирок Оболонського районного суду міста Києва від 18 квітня 2023 року у справі № 752/17007/20) [7]. Що стосується кримінального провадження щодо контрабанди зброї у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, то варто зауважити, забороненими предметами найчастіше виявляються частини до вогнепальної зброї та боєприпаси до них, а також патрони, про що зазначено у таблиці Додатку 10 до дисертації.

На відміну від абсолютної заборони переміщення у міжнародних відправленнях зброї, наркотичних та психотропних речовин, культурні цінності можуть пересилатись за умови наявності спеціального дозволу. Незаконне переміщення культурних цінностей у міжнародних поштових та експрес-відправленнях відбувається за умови їх переміщення за відсутності спеціального дозвільного документу – свідоцтва на право вивезення (тимчасового вивезення) культурних цінностей та зазвичай з приховуванням від митного контролю. Такі дії є порушенням статті 13 Закону України “Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей” від 21 вересня 1999 року № 1068-XIV [70]. Культурні цінності, занесені до Державного реєстру національного культурного надбання, до Національного архівного фонду або включені до Музейного фонду України можуть вивозитись лише тимчасово [74].

Як видно з таблиці Додатку 11 до дисертації, згідно з даними Єдиного державного реєстру судових рішень протягом 2024 року судами було ухвалено 27 вироків про визнання винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених статтею 201 “Контрабанда культурних цінностей та зброї” КК України. За 2023 рік було – 13 вироків про визнання винним у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ст. 201 “Контрабанда культурних цінностей та зброї” КК України. У перших кварталах 2024 року та 2025 року кількість випадків зменшилась. Найчастіше всього предметами незаконного переміщення культурних цінностей через митний кордон України у МПВ та МЕВ є монети, наконечники стріл, гудзики, марки та інші предмети невеликих розмірів, які можна легко приховати у решті вмісту посилки.

Як бачимо, у справах про контрабанду культурних цінностей ступінь використання міжнародних поштових та експрес-відправлень набагато вищий, аніж у справах про контрабанду зброї та наркотичних засобів. Це легко пояснити тим, що зазвичай отримувачі таких предметів можуть жити у найрізноманітніших та найвіддаленіших від України місцях, тому надсилання культурних цінностей у міжнародних відправленнях є набагато дешевшим та швидшим способом доставки. Водночас, спільними характеристиками обрання міжнародних поштових та

експрес-відправлень для незаконного обігу товарів та предметів, заборонених або обмежених до переміщення через митний кордон України, є: можливість безконтактної взаємодії, якої прагнуть більшість зловмисників; можливість використання сфальсифікованих документів, що посвідчують особистість та використання новопридбаних (неавторизованих) номерів мобільних операторів при онлайн-створенні міжнародних відправлень. Велику кількість випадків контрабанди культурних цінностей та наркотичних речовин у відправленнях національного оператора АТ “УкрПошта” можемо пояснити наявністю найбільшої мережі відділень по Україні, а також сподіваннями зловмисників, що через великі обсяги відправлень цієї поштової служби посилки із забороненим вмістом матимуть більше шансів перетнути митний кордон.

Водночас, згідно з даними, наданими Держмитслужбою України, кількість справ про порушення митних правил, виявлених в такому способі переміщення як МПВ та МЕВ з 2022 року зросла на 59% (див. Додаток 7). Проаналізована судова практика у справах про контрабанду зброї, наркотичних засобів та культурних цінностей також свідчить про збільшення кількості випадків контрабанди в поштових та експрес-відправленнях. У порівнянні з 2023 роком на 137,5% збільшилась кількість вироків у справах про контрабанду культурних цінностей (див. Додаток 11); на 43% відсотки збільшилась кількість вироків, ухвалених за статтею 305 КК України “Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів” (див. Додаток 9), що дає змогу припустити про загальне збільшення випадків порушення в Україні законодавства щодо порядку переміщення товарів у МПВ та МЕВ. Це означає, що нетарифні заходи регулювання у вигляді заборон та обмежень щодо переміщення деяких видів товарів у міжнародних відправленнях регулярно зазнають загроз у вигляді порушень митного законодавства, які негативно впливають на встановлений порядок. Товари, заборонені до переміщення у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, приховують від митного контролю, маскують під виглядом інших товарів, і це потребує вжиття відповідних заходів протидії таким діям. Заходи тарифного регулювання зазнають ризиків від

протиправних дій, спрямованих на неправомірне звільнення від сплати митних платежів чи зменшення їх розміру, ухилення від сплати митних платежів та порушення встановленого порядку оподаткування в Україні. Протидія цим порушенням потребує належних адміністративно-правових, інституційних, в тому числі й кадрових та інфраструктурних ресурсів, які будуть проаналізовані детальніше у наступному підрозділі дослідження.

2.5. Шляхи удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях

Удосконалення митних процедур, а також митних формальностей, які їх складають, – це безперервний процес, який супроводжує митні органи під час здійснення митної справи. Згідно з сучасним світоглядом про принципи, завдання, особливості здійснення митної справи та митної політики, митні формальності формують собою майже всі дії, які виконують сучасні митні органи. Покращення процесів митного контролю, оформлення, справляння митних платежів, поліпшення заходів тарифного та нетарифного регулювання, посилення ефективності протидії порушенням митних правил та контрабанді неможливі без удосконалення митних формальностей, з яких складаються всі ці процеси. В такому сенсі, говорячи про покращення або удосконалення митних формальностей, мається на увазі створення, запровадження та реалізація заходів, спрямованих на оптимізацію дій посадових осіб митних органів, а також їх автоматизованих систем з метою ефективного виконання покладених на них завдань.

В розрізі удосконалення процесу переміщення товарів через митний кордон України міжнародних поштових та експрес відправленнях варто зважати на притаманні йому особливості, які будуть тією чи іншою мірою впливати на удосконалення митних формальностей. Ці особливості їх удосконалення пов'язані з тим, що:

1) переміщення товарів у МПВ та МЕВ через митні кордони сприймається світовою спільнотою як головна умова та причина розвитку міжнародної транскордонної електронної комерції;

2) прискорення, спрощення, цифровізація, автоматизація та гармонізація митних і поштових процедур підвищує темпи економічного розвитку країн світу;

3) спрощений порядок переміщення товарів у МПВ та МЕВ через митні кордони та його безконтактний характер створює додаткові ризики використання відправлень з метою уникнення відповідальності за порушення порядку митного контролю та оформлення, вимог тарифного та нетарифного регулювання, а також інших охоронюваних законодавством суспільних відносин у сфері встановленого порядку переміщення товарів у міжнародних відправленнях;

4) удосконалення митних формальностей у сфері переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон має відбуватись на основі тісної співпраці уряду, поштових, митних відомств та служб міжнародних служб експрес-перевезення.

Наведені особливості формуватимуть характер тенденцій удосконалення реалізації митних формальностей, які мають знайти своє відображення в різних сферах законодавчого та адміністративного реформування. Так, можемо виділити наступні напрямки, де в першу чергу необхідне удосконалення відповідних митних формальностей: інституційно-правовий, інформаційно-технологічний та інфраструктурний.

Інституційно-правовий напрямок удосконалення реалізації митних формальностей включає в себе найчисленнішу групу заходів, направлених на оптимізацію порядку переміщення товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон України, адже вони передбачають покращення нормативно-правового та адміністративного забезпечення реалізації митних формальностей, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у міжнародних відправленнях. Вони стосуються митного контролю та оформлення, заходів тарифного та нетарифного регулювання, боротьби з порушеннями законодавства у сфері переміщення МПВ та МЕВ, міжнародного співробітництва, адміністративно-ресурсного забезпечення, а також взаємодії держави, митних органів, міжнародних

поштових та експрес-перевізників. Таким чином, удосконалення законодавства з питань митної справи в першу чергу впливатиме на якість та ефективність реалізації всіх митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях в цілому. З огляду на існуючі проблеми правового регулювання, розглянуті в попередніх підрозділах щодо особливостей реалізації митних формальностей щодо товарів у МПВ та МЕВ пропонуємо:

у сфері митного контролю та оформлення

- створити та затвердити на рівні Держмитслужби України Порядку митного контролю та оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з метою спрощення формальностей митного контролю шляхом усунення надмірної кількості відсильних норм; адаптації термінології з поняттями, передбаченими Законом України “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування” від 25 січня 2022 року № 1999-IX; узгодження існуючого порядку митного контролю та оформлення з положеннями Конвенції про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року; Порядку № 1066, а також з метою спрощення процедури транзитного переміщення експрес-відправлень від одного і того ж експрес-перевізника між сортувальними станціями, розташованими в різних регіонах України;

у сфері тарифного регулювання

- з метою дотримання принципу “чистоти” декларування – достовірності, повноти та точності декларування товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях внести доповнення до частини 2 розділу III “Заповнення граф Реєстру” Порядку заповнення реєстрів (тимчасового та додаткового) міжнародних поштових та експрес-відправлень і внесення змін до таких реєстрів від 4 січня 2023 року № 6 наступними положеннями (виділено курсивом):

3. Розділ III “Відомості щодо товарів у відправленні” (графи з таблиці) Графа 2 “Найменування та звичайний торговельний опис товару”

Зазначаються найменування та звичайний торговельний опис, що дає змогу ідентифікувати та класифікувати товар, а саме: *“точність характеристик товару щодо виробника та торговельної марки (бренду), країни походження виробника та торговельної марки (бренду), детальний опис матеріалу та призначення товару; точність інформації про пакування товару та/або тимчасове упакування; точність даних про вартість товару (якщо товар був у вжитку, заявлена знижена вартість повинна бути обґрунтована відповідними товаросупровідними документами”*;

- з метою зменшення кількості зловживань у використанні пільги щодо звільнення від оподаткування товарів вартістю до 150 євро, які переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях на адреси громадян, підтримати законодавчу ініціативу, закріплену в законопроектах № 12429 та № 12430 від 20 січня 2025 року в частині зміни (зниження) вартості товарів, які не є об’єктом оподаткування митом, з 150 до 45 євро для звільнення від оподаткування відповідних товарів з метою уникнення зловживань в процесі декларування вартості товарів, але з метою дотримання принципу поступовості змін, запровадити таке зниження до 75, а не 45 євро протягом перших трьох років після прийняття Закону;

- з метою дотримання принципу “чистоти” декларування в частині надання правдивих відомостей щодо вартості та кількості товарів, а також принципу добросовісності стосовно використання пільги щодо звільнення від оподаткування товарів вартістю до 150 євро та зменшення кількості випадків подрібнення комерційних партій товарів у МПВ та МЕВ, доповнити статтю 234 “Декларування товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях” Митного кодексу України пунктом № 7: *“7. Міжнародні поштові та експрес-відправлення з ідентичними товарами, відправленими на адресу одного одержувача протягом 72 годин, розцінюються як партія і їх фактурна вартість вважається сумарною”*;

- з цих же міркувань частину 1 статті 368 Митного кодексу України доповнити абзацом наступного змісту:

“У разі коли відомості щодо вартості товарів, які пересилаються у міжнародних поштових або міжнародних експрес-відправленнях в одній депеші/одному вантажі експрес-перевізника або одним транспортним засобом, зазначені в документах роздрібної торгівлі (платіжних документах з одним платником), то такі товари об’єднуються з метою їх оподаткування незалежно від кількості одержувачів, а нараховані митні платежі сплачуються особою-платником, зазначеною у відповідному документі (інвойсі, рахунку, тощо), або від його імені оператором поштового зв’язку, експрес-перевізником чи декларантом або уповноваженою ним особою”.

На нашу думку, такі зміни у митному та податковому законодавстві сприятимуть ефективності та повноті митного (і податкового) адміністрування, дотриманню законодавчо закріпленого порядку оподаткування товарів, зменшенню зловживань із наданням неправдивих або неповних відомостей щодо товарів у міжнародних відправленнях з метою ухилення від сплати митних платежів або їх зменшення. Погоджуємось із авторами зазначених законопроектів від 20 січня 2025 року № 12429 та № 12430, що зміни “покликані створити рівні та справедливі умови для українських виробників, мінімізувавши схеми ухилення від сплати податків під час переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, сприяти збільшенню надходжень до державного бюджету, а також на приведення норм національного податкового та митного законодавства у відповідність до вимог Директиви Ради ЄС №2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість” [64, с. 4]. Підвищення ефективності українського підприємництва шляхом усунення недоброчесної конкуренції матиме неабиякий позитивний ефект на економічний стан нашої держави, особливо в умовах повномасштабної війни з російським агресором.

Водночас, оптимізація митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних відправленнях не обмежується удосконаленням правового регулювання у сфері митного контролю та оподаткування митними платежами. Особливості застосування обмежень і заборон у переміщенні товарів у міжнародних відправленнях дають змогу сформулювати наступні пропозиції:

у сфері боротьби з порушеннями встановленого порядку переміщення товарів у МПВ та МЕВ

- з метою подолання загроз у вигляді стрімкого зростання кількості порушення митних правил, здійснених шляхом протиправного переміщення товарів у МПВ та МЕВ за статтями 471, 473, 483 МК України, а також у вигляді збільшення випадків контрабанди зброї, наркотичних, психотропних речовин та прекурсорів у міжнародних відправленнях, передбачити обов'язки у внутрішніх регламентах міжнародних операторів поштового зв'язку/експрес-перевізників, а також доповнити пункт 57 Правил надання послуг поштового зв'язку, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 року № 270 абзацом наступного змісту: *“Оператори поштового зв'язку обов'язково здійснюють заходи щодо офіційної авторизації та візуального співставлення відправників за допомогою перевірки паспортних даних, фото та наданих номерів телефонів мобільних операторів у відділеннях; здійснюють контроль за зміною номерів телефонів мобільних операторів в онлайн-застосунках та мобільних додатках АТ “УкрПошти” або їх повторним використанням в операторів в онлайн-застосунках та мобільних додатках АТ “УкрПошти” з іншими даними про відправника. Операторам поштового зв'язку передбачити заходи відповідальності та порядок їх застосування до працівників за недотримання зазначених вимог;*

- внести зміни до частини 3 розділу III “Заповнення граф Реєстру” Порядку заповнення реєстрів (тимчасового та додаткового) міжнародних поштових та експрес-відправлень і внесення змін до таких реєстрів від 4 січня 2023 року № 6 наступними змінами: розділу III “Заповнення граф Реєстру” наступного характеру (виділено курсивом):

Відомості про відправника (графи 4-6)

Графа 4 “найменування / прізвище, власне ім'я, по батькові (за наявності)”

Слова “за наявності” – прибрати.

Зазначається найменування відповідно до ЄДРПОУ (допускається наведення скороченої інформації про організаційно-правову форму суб'єкта господарювання)

чи тільки найменування – для юридичної особи - резидента чи юридичної особи - нерезидента відповідно; власне ім'я, прізвище та по батькові, *“а також обов’язково номер телефону мобільного оператора”* – для фізичних осіб, зокрема фізичних осіб - підприємців. Посилений контроль за повнотою даних, задекларованих операторами/перевізниками про відправників, в тому числі інформації про номери телефонів мобільних операторів стільникового зв’язку, прив’язаних до даних відправників в електронних системах та застосунках міжнародних операторів/перевізників, полегшить процес встановлення особи правопорушника у разі виявлення товарів, заборонених до переміщення у міжнародних відправленнях.

Водночас, в цілях спрощення митних формальностей в частині здійснення кваліфікації дій осіб, які здійснили порушення встановленого законодавством порядку переміщення товарів у міжнародних відправленнях підтримуємо законодавчу ініціативу, закріплену Проектом Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил від 13 листопада 2023 року № 10257. Ця позиція передбачає нову редакцію статті 473 МК України, доповнену “адміністративною відповідальністю за пересилання через митний кордон України в міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, найменування, кількість та/або вартість яких не відповідають даним, заявленим в митних, товаросупровідних та/або комерційних документах (крім товарів, зазначених у частині другій цієї статті)” [96]. Згідно з Пояснювальною запискою до зазначеного законопроекту “...необхідність у такому доповненні зумовлена тим, що на сьогодні мають місце непоодинокі випадки прийняття судами рішень про закриття провадження у справах про порушення митних правил за статтею 473 МК України, порушених у зв’язку з виявленням в міжнародних поштових та/або експрес-відправленнях незадекларованих товарів широкого вжитку (наприклад, телефонів, навушників тощо). Ці рішення суди обґрунтовують тим, що такі товари не заборонені до переміщення (пересилання) у міжнародних поштових та/або експрес-відправленнях. Зміни, що пропонуються, забезпечать підвищення ефективності

роботи митниць з протидії таким правопорушенням та притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності, оскільки ними усувається неоднозначність при кваліфікації протиправних дій громадян, пов'язаних із недекларуванням товарів, не заборонених до пересилання в міжнародних поштових та/або експрес-відправленнях” [65, с. 4]. Окрім того, актом передбачене “запровадження більш гнучкого механізму притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення митних правил з урахуванням конституційного принципу індивідуалізації юридичної відповідальності”, що також матиме позитивний вплив на можливість дискреції при обранні того чи іншого виду покарання за порушення встановленого порядку переміщення товарів у міжнародних відправленнях [65, с. 8].

Другий напрямок удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні через митний кордон України пов'язаний із *інформаційно-технологічним* забезпеченням діяльності митних органів. Сучасною загальносвітовою тенденцією удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях є їх спрощення, автоматизація, уніфікація та цифровізація. Це означає, що згідно з рекомендаціями ВМО, розробленими у тісний співпраці з ВПС, митні органи держав світу мають вживати заходів щодо приведення протоколів дій як своїх співробітників, так і автоматизованих систем до прийнятих міжнародних стандартів. Як було зазначено нами у попередніх наукових дослідженнях, “зміни в діяльності міжнародних поштових та експрес перевізників передусім направлені на використання ними інформаційних, електронних систем для відстеження міжнародних відправлень, їх обліку та зберігання, електронного декларування тощо. Завдання митних органів – оперативно реагувати на зміни, обумовлені стрімким розвитком транскордонної електронної комерції та, водночас, захищати митну безпеку держави. Саме тому протягом останніх десятиліть активно запроваджуються механізми цифровізації, автоматизації та інтеграції інформаційних даних операторів та перевізників з інформаційними даними митних органів в частині реалізації митних формальностей щодо товарів, які надходять

(пересилаються) в Україну в міжнародних поштових та експрес відправленнях, тобто, в найшвидшому та найзручнішому варіанті доставки в рамках транскордонної [106, с. 22], [107].

Через глобальну трансформацію міжнародної торгівлі в транскордонну електронну комерцію виникає об'єктивна необхідність дебюрократизації (зниження великої кількості документації) та автоматизації (усунення ручної обробки) митних процедур. Паперовий документообіг, заповнення митних декларацій вручну під час експортних та імпортних процедур, неможливість накопичення та систематизації інформації щодо відправників, отримувачів, операторів, перевізників, посередників і товарів значно ускладнювали та уповільнювали процеси міжнародної комерції в сучасних умовах. Ситуацію ускладнювало ще й динамічне зростання обсягу цифровізації та інформатизації майже у всіх інших сферах суспільного життя, прискорення та спрощення фінансово-економічних процесів, надання переваги більш швидким способам доставки товарів, що призвело до зростання обсягів міжнародних поштових та експрес відправлень. На удосконалення митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних експрес та поштових відправленнях вплинули такі фактори як геополітика, торгові угоди та особливості законодавчого регулювання всередині кожної держави, однак, не зважаючи на внутрішньонаціональні відмінності, потреба у інтеграції та спрощенні митних процедур щодо товарів в міжнародних відправленнях в першу чергу призвела до необхідності електронного декларування та попереднього обміну інформацією щодо вмісту посилок з метою її накопичення, систематизації та зберігання для подальшого аналізу та управління імовірними ризиками.

Відтак, запровадження інформаційних технологій з метою здійснення електронного декларування посилок, спрощення та автоматизація процесів митного контролю та митного оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях стало законодавчим пріоритетом більшості країн світу.

В Україні перехід на електронне декларування повністю відповідає вимогам Рамкових Стандартів стосовно транскордонної електронної комерції 2019 року (WCO Cross-Border E-Commerce Framework of Standards) [170]. Позитивні наслідки від запровадження електронного декларування товарів у МПВ та МЕВ були помічені вже у 2025 році. Так, згідно зі Звітом про базове відстеження результативності постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2022 року № 1458 “Про затвердження форми реєстру міжнародних поштових та експрес-відправлень та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 450, наданим Міністерством фінансів України у 2025 році “... застосування операторами способу декларування товарів у відправленнях шляхом подання електронного реєстру (тимчасового та/або додаткового) МПВ та МЕВ, який надає можливість декларувати n-кількість відправлень у такому реєстрі: скоротило час на декларування та митне оформлення відправлень, оскільки не потрібно формувати окрему декларацію на кожне відправлення; пришвидшило адміністрування та облік відправлень операторами та митними органами; зменшило суб’єктивний фактор під час проведення митних формальностей та відповідно мінімізувало ризики за рахунок більш повного застосування можливостей автоматизованої системи митного оформлення та автоматизованої системи управління ризиками; мінімізувало вплив людського фактору та корупційні ризики під час прийняття управлінських рішень посадовими особами митних органів; скоротило час та витрати операторів на обробку відправлень та, як наслідок, підвищило їх конкурентоспроможність на ринку послуг; зменшило часові витрати для громадян і суб’єктів господарювання, які користуються міжнародними поштовими чи експрес-сервісами, під час отримання ними відправлень із-за кордону. З огляду на зазначене, проведений аналіз результативності регуляторного акту свідчить про те, що його прийняття дало змогу досягти визначених цілей” [17, с. 3-4].

Таким чином, спрощення та цифровізація митних формальностей відбулись після заміни митних декларацій електронними реєстрами міжнародних поштових та експрес-відправлень, а швидкість здійснення митних процедур зросла завдяки

цифровому опрацюванню поданих для цілей митного контролю та оформлення електронних митних декларацій, товаросупровідних документів, комерційних документів, документів контролю доставки товарів в АСМО ЄАІС та застосуванню АСУР. Водночас, в результаті проведеного дослідження нами виявлено деякі недоліки в рамках глобальної автоматизації та цифровізації митниці, усунути які пропонуємо шляхом вжиття додаткових заходів, а саме:

у сфері митного контролю

- прискорити процес запровадження створеного в 2024 році програмно-інформаційного комплексу “Митне оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень” системи митного оформлення “Центр” ЄАІС в роботу підрозділів митного оформлення при ММПО та ЦСС/РСС вже в останньому кварталі 2025 року з метою підвищення ефективності та швидкості процесів митного контролю;

- прискорити процес тестової експлуатації ключових технологій, доданих в АСУР у 2024 році, а саме модулю використання генеративного штучного інтелекту “Open AI” від “Microsoft” та системи бізнес-аналізу “BI”, які за умови синхронного спрацювання дозволять з максимальною ефективністю визначити високий ступінь ризиків для товарів саме у міжнародних відправленнях [13];

- продовжити заходи щодо оптимізації електронного обміну даними між програмно-інформаційними комплексами митних органів та системами операторів поштового зв'язку/міжнародних експрес-перевізників з метою обробки попередньої інформації про товари, використовуючи “практики застосування електронних систем, на кшталт “EAD Customs Declarations app”, “Eclear”, “AEB Customs Management” тощо) [134], [128], [119], [100, с. 134], [101]. Як було зазначено нами у попередніх дослідженнях “електронний обмін ефективно використовується для швидкого та безпечного обміну інформацією, наприклад даних щодо товарів, рахунків-фактур, номерів авіаційних вантажних накладних з метою спрощення електронної торгівлі. Відтак, прискорюючи інтеграцію митно-адміністративних процесів, системи електронного обміну можуть суттєво підвищити мобільність та гнучкість бізнесу в цілому. Крім того, попередній

електронний обмін інформації створює додаткові переваги для компаній, які інтегрують дані митних органів з даними внутрішніх бізнес-платформ і забезпечують, таким чином, ефективну та оперативну інформаційну взаємодію щодо реалізації митних формальностей та завчасного встановлення розміру митних платежів. Оскільки законодавче регулювання митного декларування та оподаткування в кожній країні різне, використання стандартизованого програмного забезпечення дозволяє підприємствам швидко реагувати на запити та повідомлення митних адміністрацій, а також отримувати інформацію для підвищення ефективності митного контролю та оформлення товарів, які пересилаються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях” [100, с. 134].

- продовжити адаптацію процесу здійснення митних формальностей у відповідності до вимог Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами [91] та Конвенції про процедуру спільного транзиту [90], де необхідно враховувати те, що автоматизація митних формальностей має відбуватись паралельно з інтеграцією до електронних платформ і систем країн Європейського союзу. В такому випадку інформаційно-цифрова глобалізація дасть змогу відстежувати ключову інформацію про відправлення шляхом використання даних, зібраних різними електронними системами;

у сфері протидії незаконному переміщенню заборонених товарів і предметів у МПВ та МЕВ

- продовжити використання досягнень цифровізації/автоматизації в скануючих системах митного контролю в тому числі і технології штучного інтелекту, які б могли автоматично розпізнавати образи на фото- та рентген-зображеннях контрафактних товарів, товарів, заборонених до пересилання у міжнародних відправленнях, без необхідності залучення працівників митних органів в пунктах пропуску через кордон та підрозділах митного оформлення в місцях міжнародного поштового обміну, центральних або регіональних сортувальних станцій. Дана пропозиція має на меті суттєве зменшення адміністративного ресурсу митних органів і, водночас, підвищення рівня об'єктивності та ефективності митного контролю для товарів середнього або

високого рівня ризику у міжнародних відправленнях через мінімізацію людського фактору в зазначених процесах. Крім того, зазначена пропозиція повністю відповідає меті та завданням Національної стратегії доходів до 2030 року, яка передбачає “побудову сучасних, гнучких, надійних, сервісно-орієнтовних інформаційно-комунікаційних систем, заміну та модернізація застарілих функціонуючих систем з урахуванням передових міжнародних практик, що базуються на законодавстві ЄС, оновлених положеннях Митного кодексу України, орієнтованих на спрощення та гармонізацію митних процедур та сучасне технічне оснащення пунктів пропуску для оптимізації їх роботи (скануючі системи, системи інтелектуального відеоконтролю, вагові комплекси) в рамках виконання підпункту 5.2.5 “Розвиток ІТ та забезпечення технічними засобами митного контролю” [92]. Таким чином, протидія переміщенню, заборонених товарів та предметів у міжнародних відправленнях має здійснюватись, у першу чергу, завдяки використанню інноваційних технологій; “автоматизація процедур митного контролю щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях має досягатись шляхом залучення сучасних технологічних досягнень: штучного оцифровування даних, автоматизації та електронного обміну обробленої інформації з урахуванням усталених світових практик та діючих електронних систем у сфері виявлення порушень законодавства з питань митної справи. Створення глобально гармонізованого та адаптованого процесу контролю за переміщенням посилок одночасно дозволить оптимізувати зазначені процеси захисту від небезпек, боротьби з правопорушеннями та сприяти розвитку електронної комерції” [100, с. 134-135].

у сфері митного адміністрування

- підтримувати запровадження інформаційних систем на кшталт європейських IOSS або особливого порядку декларування та сплати імпортного ПДВ, аналог якої передбачений Проектом Закону від 20 січня 2025 року № 12429 з метою дотримання принципу удосконалення цифрових систем адміністрування митних платежів та податків з огляду на необхідність переходу від традиційно-посередницьких моделей адміністрування до прогресивних моделей “єдиного

вікна”, а також необхідність удосконалення електронної системи адміністрування ПДВ із використанням особливостей дистанційного продажу товарів. Згідно з поясненнями спеціалістів “... станом на сьогодні Податковий кодекс України не містить норм, які регулюють оподаткування ПДВ дистанційного продажу товарів та дозволяють постачальнику сплачувати ПДВ. Проектом Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо приведення порядку оподаткування операцій з ввезення (пересилання) на митну територію України товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях до вимог Директиви Ради ЄС №2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість пропонується запровадити в Україні спеціальний порядок оподаткування ПДВ дистанційного продажу товарів у партіях фактурною вартістю до 150 євро, який мають право використовувати особи, які здійснюють дистанційний продаж товарів” [63, с. 4]. Водночас, для досягнення цих цілей митні органи також повинні впроваджувати технології електронних способів оплати, надавати відповідну інформацію в режимі онлайн, дозволяти різні види платежів та, водночас, забезпечувати прозорість всіх цих процесів та повсякчас оптимізовувати процес акумулювання бюджетних надходжень зі свого боку.

Удосконалення *інфраструктурного напрямку* діяльності митних органів має здійснюватись для можливостей реалізації сучасних митних формальностей в Україні. Не є секретом, що сьогодні критична кількість об’єктів інфраструктури зруйнована або пошкоджена російським агресором, митні органи не є виключенням. Крім того, “...розвиток і утримання митної інфраструктури потребує значного фінансування. Станом на листопад 2023 року у митницях Держмитслужби обліковується 6 806 одиниць технічних засобів митного контролю, з них у працездатному стані знаходиться 4 959 одиниць обладнання (або 73 % від загальної кількості), із яких 1670 одиниць (або 33 %) морально застаріли (експлуатуються 10 років та більше). Для першочергового забезпечення пунктів пропуску технічними засобами митного контролю орієнтовно необхідно – 352, 2 млн євро, з них на скануючі системи різних типів – 273,6 млн. євро, на ваги – 0,9 млн. євро, на системи відеоконтролю – 69,5 млн євро. У свою чергу, розвиток

митної інфраструктури напряду пов'язаний з цифровізацією Держмитслужби. У зв'язку з отриманням Україною статусу кандидата на вступ до ЄС основним завданням на цьому етапі є синхронізація принципів роботи у більшості галузей із країнами ЄС" [92]. З огляду на зазначене пропонуємо:

у сфері протидії незаконному переміщенню заборонених товарів і предметів у МПВ та МЄВ

- продовжити практику модернізації пунктів пропуску через митний кордон України оновленими технічними засобами митного контролю, спрямованих на виявлення порушень митних правил та контрабанди у міжнародних відправленнях; використання "сучасних скануючих систем, отриманих в рамках реалізації міжнародної технічної допомоги та Договору між Урядом Республіки Польща й Урядом України про надання кредиту на умовах пов'язаної допомоги для використання в зоні діяльності Волинської, Львівської, Закарпатської, Чернівецької та Одеської митниць" [50] в рамках виконання Плану роботи Держмитслужби на 2025 рік, а також процесів залучення сучасних вантажних скануючих систем, вагових комплексів, рентгенотелевізійних комплексів для здійснення митного контролю депеш/вантажів міжнародних відправлень з метою спрощення та прискорення митних формальностей у напрямку протидії порушенням митних правил та контрабанди.

Ще одним напрямком покращення, без якого не можливо уявити удосконалення реалізації митних формальностей у сфері переміщення товарів у міжнародних відправленнях, є здійснення інституційної взаємодії та співробітництва Держмитслужби, міжнародних поштових операторів та експрес-перевізників. Ефективна комунікація між зазначеними суб'єктами є запорукою якості та швидкості діяльності як операторів, так і митних органів, не тільки як ключових суб'єктів забезпечення митної безпеки, а й як надавачів публічно-адміністративних послуг в системі державного управління. Водночас, формування засад митної політики у сфері переміщення товарів у МПВ та МЄВ через митний кордон України, визначення стратегічних напрямків та принципів діяльності митних органів в зазначеній галузі сьогодні не є об'єктом окремої уваги ні вже

згаданого Плану реформування Державної митної служби України на 2024-2030 роки, ні Національної стратегії доходів до 2030 року. Станом на сьогодні не існує окремих актів, якими б визначались основні напрямки митної політики у сфері переміщення через митний кордон України товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, її принципів, засад реалізації або шляхів удосконалення. Особливості правової регламентації переміщення товарів у МПВ та МЄВ, удосконалення процесів перетину ними митного кордону та реалізації у зв'язку з цим митних формальностей до сих пір не згадувались в жодному стрижневому акті реформування діяльності митної служби в Україні. На даний час в Україні не укладено жодної угоди про співробітництво чи меморандуму про взаєморозуміння, який би визначав засади співпраці та взаємодопомоги між Державною митною службою України та міжнародними поштовими операторами/експрес-перевізниками, які є особливо важливими у сфері експорту товарів у МПВ та МЄВ. Дефіцит державного регулювання у вигляді відсутності нормативно-правових актів про ключові принципи діяльності митних органів під час реалізації митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, брак укладених угод на регіональному та локальному рівнях створюють глобальну розбалансованість у діях, сприяють правовій дерегламентації, позбавляють можливості усвідомлювати важливість спільної мети та стратегії діяльності цих відомств і значно уповільнюють їх роботу. Така картина підвищує рівень незадоволеності громадян послугами поштового зв'язку, експрес-доставки та роботою митних органів; більш того не сприяє посиленню позицій експрес-перевізників на ринку доставки, які з початком повномасштабної військової російської агресії проти України зменшились майже втричі. То ж, з метою усунення зазначених недоліків пропонуємо доповнити План реформування Держмитслужби України на 2024-2030 роки [76], розроблений на основі Національної стратегії доходів до 2030 року [92] та Указу Президента України від 30 вересня 2019 року № 722/2019 “Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року” [93] додатковим пунктом, який би передбачав здійснення заходів з удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних

поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України на постійній основі упродовж року. Включення подібного пункту до Плану реформування Держмитслужби України на 2024-2030 роки обумовлене врахуванням важливості показників діяльності міжнародних поштових операторів та експрес-перевізників на економічний стан країни, особливо під час стрімкого розвитку транскордонної електронної комерції. Тому пропонуємо доповнити підрозділ 2.3. “Підвищення рівня довіри бізнесу та громадськості до роботи митних органів. Проведення оцінки задоволеності роботою митних органів, усунення виявлених недоліків та реалізація пропозицій, у разі їх отримання” Плану реформування Держмитслужби України на 2024-2030 роки, затвердженого наказом Держмитслужби України від 24 травня 2024 року № 686 [76, с. 8] пунктом 2.3.12 наступного характеру: *“реалізація заходів в рамках співпраці представників Держмитслужби, бізнесу, міжнародних поштових та експрес-перевізників з метою визначення, опрацювання та усунення проблемних питань, пов’язаних з виконанням митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України”*.

Висновки до розділу 2

1. На основі аналізу міжнародного законодавства та наукових досліджень встановлено, що митні формальності при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях – це послідовно-логічні, структурні елементи митних процедур декларування, подання попередньої інформації, митного контролю та оформлення, які здійснюються операторами поштового зв’язку, експрес-перевізниками, їх представниками, митними брокерами, митними органами, громадянами та іншими уповноваженими суб’єктами;

2. Митні формальності щодо міжнародних відправлень класифіковано за

наступними критеріями: суб'єкт здійснення; фізичний об'єкт; митна процедура; митний режим; місце здійснення; мета; підстава/документальне оформлення; строк; форма; характер здійснення. Спільними рисами митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях є те, що вони передбачені нормами законодавства з питань митної справи; становлять собою структурні елементи митних процедур, спрямованих на забезпечення митної безпеки, повноти справляння митних платежів, а також уніфікацію та спрощення переміщення товарів у відправленнях через митний кордон; здійснюються в безпаперовій формі шляхом застосування автоматизованих електронних систем. Відмінними рисами митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях є те, що вони здійснюються різними суб'єктами подання попередньої інформації та декларування (поштові оператори та експрес-перевізники), типами декларацій (CN22, CN23 та М-16, міжнародними транспортними документами, загальна декларація прибуття), місцями здійснення митних формальностей (місця міжнародного поштового обміну та центральні/регіональні сортувальні станції). Та головною відмінністю митних формальностей щодо експрес-відправлень від митних формальностей стосовно міжнародних поштових відправлень є наявність в перших комерційної мети – переміщення товарів у експрес-відправленнях передбачає в більшості випадків їх перепродаж, це товари комерційного призначення;

3. Митний контроль товарів у міжнародних поштових та експрес-відправлень – це структурно-логічна та послідовна система митних формальностей процесуального характеру, здійснюваних митними органами та іншими уповноваженими суб'єктами з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи. Спільним у митному контролі товарів у МПВ та МЕВ є порядок обміну попередньою інформацією з митними органами; контроль за повнотою декларування; порядок здійснення аналізу, виявлення та оцінки ризиків, особливості документального контролю та порядок внесення електронної інформації у інформаційні системи; порядок контролю за доставкою товарів; проведення перевірок шляхом застосування скануючих систем або митного огляду,

виявлення фактів порушення митного законодавства та фактів наявності застосованих санкцій; здійснення контролю за правильністю та точністю митного оформлення;

4. Митне оформлення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях – це процес виконання комплексу послідовних митних формальностей, реалізований з метою надання митними органами права на користування та/або розпорядження товарами комерційного призначення відповідним суб'єктам та ведення статистичного обліку електронних даних щодо ввезення та вивезення таких товарів. Митний контроль та митне оформлення товарів – це два взаємопов'язаних між собою процеси, які складаються із послідовних митних формальностей, які можуть виступати передумовою, причиною, або результатом одна одної. Особливістю співвідношення митного контролю та митного оформлення товарів у МПВ та МЕВ є наявність передбачених законодавством з питань митної справи взаємопов'язаних процедур, які можуть мати відмінні митні формальності, способи їх здійснення, різну тривалість, початок та завершення, різні проміжні цілі, проте повинні об'єднуватись спільною кінцевою метою – це випуск товарів, які переміщуються через митний кордон, з дотриманням всіх необхідних вимог законодавства з питань митної справи. Встановлено, що відповідно до положень міжнародних актів у сфері митного оформлення відправлень, головними показниками ефективності митних формальностей процедури митного оформлення є їх цифровізація та автоматизація;

5. Відповідно до положень міжнародних актів у сфері митного оформлення відправлень, головними показниками ефективності митних формальностей процедури митного оформлення є досягнення їх пришвидшення, спрощення, пришвидшення, цифровізації та автоматизації. Більш того, інформаційно-технологічний напрямок удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні через митний кордон України є одним із найголовніших в сучасному глобальному цифровому світогляді, адже розвиток електронного декларування, порядок попереднього обмін електронними даними між бізнесом, операторами/перевізниками та митними органами на кшталт європейських “EAD

Customs Declarations app”, “Cargo Community Systems” , “Eclear”, “AEB Customs Management”; досвід розвитку автоматизованих систем, як-от, “ATLAS”, безпаперова обробка даних в електронних системах, таких як українські АСУР, АСМО ЄАІС; використання систем штучного інтелекту на кшталт “CBP” (Customs and Border Protection) або “Open AI” від “Microsoft” під час митного огляду товарів, які переміщуються у МПВ та МЕВ, забезпечило зазначені митні формальності безпрецедентним рівнем технологічного розвитку. Перехід на повне електронне декларування товарів міжнародними поштовими та експрес-перевізниками у 2024 році та заміна митних декларацій електронними додатковими і тимчасовими реєстрами, покращили ефективність та швидкість митних формальностей у сфері декларування, обліку, митного контролю та оформлення відправлень, спростило процес застосування систем управління ризиками, скоротило часові та фінансові витрати суб’єктів господарювання, операторів поштового зв’язку, громадян і митних органів

6. Заходи тарифного регулювання митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ – це передбачені положеннями чинного Закону України “Про митний тариф України, Митного кодексу України та Податкового кодексу України, які встановлюють розміри та ставки мита, податку на додану вартість, акцизного збору (за необхідності) та інших платежів, які можуть бути передбачені законодавством. Заходи нетарифного регулювання митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ – це передбачені відповідними актами заборони та обмеження щодо переміщення (пересилання) товарів через митний кордон України. Особливістю нетарифного регулювання переміщення товарів у МПВ та МЕВ є те, що окрім наявності інструментів державного контролю, ліцензування, квотування, сертифікації, стандартизації тощо у цій сфері вже встановлені правила, обмеження та заборони актами Всесвітнього поштового союзу, Всесвітньої митної організації та іншими організаціями, метою яких є уніфікація правового регулювання та забезпечення стандартів і протоколів безпеки світового транскордонного руху посилок. На відміну від особливостей тарифного регулювання, варіанти яких може обирати кожна держава окремо на свій розсуд,

заходи нетарифного регулювання мають спільні для всіх заборони та обмеження, які формують його міжнародну адміністративно-правову специфіку у сфері переміщення товарів у міжнародних відправленнях через митні кордони держав;

7. Визначені в ході наукового дослідження недоліки правового регулювання митного контролю та митного оформлення товарів у МПВ та МЕВ, їх оподаткування, системи адміністрування митних платежів з переміщення товарів у міжнародних відправленнях, недоліків цифрового та автоматичного забезпечення реалізації митних формальностей, труднощів у протидії порушенням законодавства з питань митної справи у сфері переміщення товарів у відправленнях, обумовили та виокремили інституційно-правовий, інформаційно-технологічний та інфраструктурний напрямки удосконалення реалізації відповідних митних формальностей.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення та запропоновано нове вирішення наукової проблеми, яка полягає у формуванні більш якісного наукового підґрунтя для вдосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. У результаті проведеного дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій і рекомендацій, спрямованих на досягнення поставленої мети, а саме:

1. Міжнародна торгівля, а також потреба у встановленні комерційних зв'язків та розвитку міжнародних економічних відносин стала передумовою появи митного регулювання зовнішньоекономічної діяльності, частиною якого в подальшому стала митно-правова регламентація переміщення товарів у міжнародних відправленнях через митний кордон. Перші згадки про здійснення митних формальностей в рамках міжнародної торгівлі зафіксовані в III тисячолітті до н.е. в Стародавньому Єгипті та Ассирії, а також в Греції, Візантії та Вавилоні в період зародження перших митних тарифів. Найперші письмові докази використання товаросупровідних документів та застосування митних формальностей в сфері тарифного регулювання, були виявлені в період культури стародавніх часів близько 250-х років до н.е. під час торгівлі між Кіпром та Єгиптом. Водночас, в результаті дослідження з'ясовано, що одними із найперших регулярних митних платежів, нарахованих на товари у міжнародних морських перевезеннях було мито або збір за право вести морську торгівлю, встановлене урядом середньовічної Англії, обумовлене як потребою у захисті економічних інтересів держави, так і безпекою торгівлі;

2. Міжнародні відправлення як об'єкт митно-правового регулювання не можуть розглядатись виключно в контексті стягнення митних платежів або реалізації митного контролю відповідними органами та організації їх діяльності. Визначено, що МПВ та МЕВ мають бути об'єктами набагато різноманітнішого спектру митно-правових відносин, так чи інакше пов'язаних із здійсненням

зовнішньоекономічної діяльності, захистом національних та економічних інтересів держави та має реалізовуватись нормами законодавства з питань митної справи в наступних напрямках: регламентація особливостей дефінування міжнародних відправлень та визначення засад митної політики щодо їх переміщення через митний кордон України; регламентація суб'єктного складу та їх правового статусу у сфері відповідних відносин; регламентація реалізації митних формальностей при переміщенні міжнародних відправлень через митний кордон України та дотримання правил щодо їх переміщення. Мета митно-правового регулювання міжнародних поштових та експрес-відправлень має подвійну природу – забезпечити національні та економічні інтереси держави та, водночас, сприяти швидкій доставці міжнародних відправлень до адресатів. Об'єкт митно-правового регулювання міжнародних поштових та експрес-відправлень – це суспільні відносини, пов'язані з реалізацією митних формальностей при переміщенні через митний кордон товарів та інших предметів у міжнародних відправленнях, на які спрямовано регулюючий вплив норм законодавства України з питань митної справи;

3. Суб'єкти відносин, пов'язаних із переміщенням товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях – це особи, відповідно до законодавства з питань митної справи уповноважені формувати та реалізовувати митну політику у сфері переміщення міжнародних відправлень через митний кордон України шляхом здійснення митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. В результаті аналізу прав і обов'язків зазначених суб'єктів встановлено, що суб'єкти відносин, пов'язаних із переміщенням товарів у МПВ та МЕВ через митний кордон, можна умовно поділити на: а) суб'єктів, які формують митну політику у сфері переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України (Верховна Рада України, Президент України, Міністерство фінансів України тощо); б) суб'єктів, які реалізують митну політику щодо переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України (Кабінет Міністрів України,

Міністерство фінансів України, Міністерство економіки України, Державна митна служба України, Державна податкова служба України, митниці, митні пости, спеціалізовані установи та управління Держмитслужби тощо); в) суб'єктів, які впливають на реалізацію митної політики щодо переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України (Міністерство закордонних справ України, Державна прикордонна служба України, Державна екологічна інспекція); г) суб'єктів підприємницької діяльності – учасників транскордонної комерції, які ініціюють переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з комерційною метою (підприємства, господарські товариства тощо); ґ) юридичних осіб, які не займаються підприємницькою діяльністю та є ініціаторами переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з некомерційною метою (громадські організації, некомерційні організації та установи, державні заклади); д) фізичних осіб – ініціаторів переміщення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з некомерційною метою, для власного використання (громадяни України, іноземці, особи без громадянства); е) операторів поштового зв'язку та міжнародних експрес-перевізників, які здійснюють міжнародні пересилання та перевезення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях (національний поштовий оператор, приватні поштові оператори, експрес-перевізники їх представники, митні брокери та посередники). Крім того, аналіз особливостей суб'єктів, які беруть участь в переміщенні товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ дає змогу зробити висновок, що їх можливо класифікувати, узявши за основу такі критерії як: особливості діяльності, правовий статус, ступінь незалежності та відокремленості, організаційно-правова форма, представництво функцій держави, наявність або відсутність владних повноважень, ступінь участі у публічно-правових відносинах тощо. З'ясовано, що станом на 2025 рік в Україні функціонують 9 митних постів, 12 підрозділів митного оформлення яких здійснюють митні формальності в ММПО та ЦСС/РСС – це м/п “Укрпошта”, м/п “Спеціалізований”, м/п “Львів-Поштовий”, м/п “Одеса-внутрішній”, м/п “Подільськ”, м/п “Барабашово”, м/п “Аеропорт Харків”, м/п “Чернівці” та

м/п “Слобожанський”. Комерційну діяльність на разі здійснюють два оператори поштового зв’язку – національний поштовий оператор АТ “УкрПошта” та міжнародний поштовий оператор ТОВ “Спільне Українсько-Канадське Підприємство “Росан” (“Meest”) та 23 міжнародні експрес-перевізники;

4. На основі наукових досліджень встановлено, що принципи державної митної політики в сфері переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон – це система стандартів та орієнтирів, яка застосовується державою для забезпечення оптимального варіанту реалізації митних формальностей відповідними суб’єктами та полягає у спрощенні, прискоренні, уніфікації митних процедур і документів; використанні досягнень автоматизації та цифрових рішень; сприянні міжвідомчій взаємодії та “чистоті” декларування міжнародних відправлень з метою захисту економічних інтересів держави. Нормативне закріплення таких принципів сприяло б точному і повному визначенню напрямків адміністративно-правового регулювання митних формальностей і процедур певної сфери. Принципи державної митної політики щодо переміщення МПВ та МЕВ через митний кордон можна поділити на принципи формування митної політики щодо поштових та експрес-відправлень (принцип використання єдиних міжнародних стандартів у формуванні митної політики щодо переміщення відправлень; принцип визначення прав, обов’язків та відповідальності учасників відносин нормами національного законодавства з урахуванням специфіки та особливостей кожної держави; принцип встановлення інструментів тарифного та нетарифного регулювання переміщення відправлень національним законодавством з урахуванням специфіки політики кожної держави; принцип виключної компетенції митних адміністрацій при здійсненні митного оформлення та контролю товарів у відправленнях; принцип дотримання правил та заборон щодо переміщення заборонених предметів у відправленнях та боротьби із контрабандою; принцип забезпечення відповідності митної політики у сфері переміщення відправлень через митний кордон з потребами транскордонної комерції та економічними показниками; принцип сприяння прискореному руху відправлень та забезпечення їх пріоритетності) та принципи реалізації митних формальностей щодо товарів у МПВ та МЕВ (принцип

спрощення, скорочення та прискорення митних формальностей щодо товарів у відправленнях; принцип забезпечення міжнародної уніфікації (одноманітності) документів при декларуванні товарів у відправленнях; принцип цифровізації та автоматизації митних формальностей щодо товарів у відправленнях; принцип постійного обміну даними між митних адміністраціями та поштовими операторами/експрес-перевізниками та іншими державними установами). В результаті дослідження впливу принципів на митну політику держави визначено, що одним із головних принципів формування сучасної митної політики щодо особливостей переміщення міжнародних відправлень має стати принцип “чистоти” декларування товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, який передбачає достовірне, повне та максимально точне декларування відомостей щодо ціни, типу та кількості одиниць виміру товару, ваги, виробника та торгівельної марки (бренду), країни походження, класифікації товару згідно з УКТЗЕД, пакування та тимчасового упакування або інших даних, які впливають на вартість товарів в МПВ або МЕВ, порядок та обсяги надходжень до бюджету держави;

5. Митні формальності при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях – це послідовно-логічні, структурні елементи митних процедур декларування, подання попередньої інформації, митного контролю та оформлення, які здійснюються операторами поштового зв'язку, експрес-перевізниками, їх представниками, митними брокерами, митними органами, громадянами та іншими уповноваженими суб'єктами. Митні формальності часто пов'язують виключно з діяльністю митних органів, що не відповідає дійсності. Митні формальності щодо міжнародних відправлень класифіковано за наступними критеріями: суб'єкт здійснення (митні формальності митних органів, митні формальності міжнародних поштових операторів, митні формальності міжнародних експрес-перевізників, митні формальності митних брокерів, представників, декларантів, митні формальності, здійснювані відправниками, митні формальності, здійснювані отримувачами); фізичний об'єкт (митні формальності щодо міжнародних поштових відправлень (включаючи EMS-відправлення), митні формальності щодо експрес-відправлень; митна процедура

(митні формальності надання попередньої інформації, митні формальності декларування, митні формальності митного оформлення, митні формальності митного контролю); митний режим (митні формальності ввезення, митні формальності вивезення, митні формальності транзиту); місце здійснення (митні формальності в ММПО, митні формальності РСС/ЦСС, митні формальності в місці розташування (проживання) одержувача або відправника, пункти пропуску митниць); мета (інформаційні митні формальності, правовстановлювальні митні формальності, уточнюючі митні формальності, скасовуючі митні формальності); підстава/документарне оформлення (митні формальності, здійснювані на підставі тимчасових та додаткових реєстрів, митні декларації CN22, CN23, міжнародні транспортні документи, М-16, загальні декларації прибуття, митні декларації за формою єдиного адміністративного документа, супровідних поштових документів CN37, CN38, CN41, товаросупровідні документи комерційного характеру (рахунок-фактура, сертифікати, чеки тощо), транспортні накладні); строк (обмежені в часі, необмежені в часі); форма (усні митні формальності, паперові митні формальності, електронні митні формальності); характер здійснення (обов'язкові митні формальності, необов'язкові митні формальності);

6. Митний контроль міжнародних поштових та експрес-відправлень – це структурно-логічна та послідовна система митних формальностей процесуального характеру, здійснюваних митними органами та іншими уповноваженими суб'єктами з метою дотримання вимог законодавства України з питань митної справи. Митний контроль товарів у МПВ і МЕВ можливо поділити на три етапи залежно від місця, режиму та мети його здійснення митними органами: у пункті пропуску через митний кордон, під час транзитного переміщення та в ММПО/ЦСС/РСС (або в зворотному напрямку при вивезенні). Незважаючи на створення єдиного Порядку та умов здійснення митного контролю і митного оформлення товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 4 січня 2023 року № 6, особливості митного контролю міжнародних поштових та експрес-відправлень відрізняються між собою місцями здійснення митних

формальностей в зонах митниць призначення при ввезенні та митниць відправлення при вивезенні; суб'єктами подання попередньої інформації, декларування та перевезення відправлень; різними документами декларування та контролю за переміщенням товарів до митних органів, а також різними можливими процедурами такого переміщення; різними товаросупровідними документами. Недоліками порядку та умов здійснення митного контролю товарів у МПВ та МЕВ при їх переміщенні через митний кордон України є: наявність прогалин у правовому регулюванні здійснення митного контролю товарів у МЕВ; наявність великої кількості відсильних норм до Порядку виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень від 9 жовтня 2012 року, Конвенції про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року тощо в частині правового регулювання здійснення митного контролю щодо міжнародних експрес-відправлень, наявність у цих актах термінів та положень, що не відповідають змінам, внесеним до Митного кодексу України після 2022 року та фактично прирівнюють товари у експрес-відправленнях до вантажів міжнародних перевізників; наявність ускладненої документальної процедури транзитного переміщення експрес-відправлень від одного і того ж експрес-перевізника між сортувальними станціями, розташованими в різних регіонах України;

7. Митне оформлення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях – це процес виконання комплексу послідовних митних формальностей, реалізований з метою надання митними органами права на користування та/або розпорядження товарами комерційного призначення відповідним суб'єктам та ведення статистичного обліку електронних даних щодо ввезення та вивезення таких товарів. Митне оформлення товарів у МПВ та МЕВ здійснюється у 5 етапів – 1) реєстрація електронного документу, 2) перевірка електронного документа; 3) прийняття електронного документа для митного оформлення; 4) оформлення електронного документа, 5) завершення митних формальностей. Особливістю цих етапів є те, що на будь-якому з них посадова особа підрозділу митного оформлення в ММПО або ЦСС/РСС може прийняти рішення про застосування перевірки багажними/поштовими скануючими

системами, проведення митного огляду та інших митних формальностей або складання протоколу про порушення митних правил у разі виявлення митних правопорушень;

8. Основними ризиками в дотриманні заходів тарифного регулювання при здійсненні митних формальностей у сфері переміщення товарів у МПВ та МЕВ є: 1) недотримання принципу “чистоти” декларування – достовірності, повноти та точності декларування товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, в тому числі шляхом подрібнення комерційних партій товару; 2) недотримання принципу добросовісності використання пільги щодо звільнення від оподаткування товарів вартістю до 150 євро, які переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях; 3) недосконалість системи адміністрування митних платежів (зокрема і ПДВ) з товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. Основними ризиками для заходів нетарифного регулювання переміщення товарів у МПВ та МЕВ є порушення встановленого державою порядку переміщення товарів у МПВ та МЕВ, переміщення яких заборонено або обмежено. Основними результатами недотримання встановленого порядку переміщення товарів у МПВ та МЕВ та інших заходів нетарифного регулювання МПВ та МЕВ є збільшення кількості порушень митних правил у сфері встановленого порядку переміщення товарів у міжнародних відправленнях за статтями 471, 483, в тому числі й 473 МК України “Пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання”, яка зросла на 59 % з 2022 року; а також збільшення випадків контрабанди зброї, наркотичних, психотропних речовин та прекурсорів, культурних цінностей у міжнародних поштових та експрес-відправленнях, що свідчить про популярність використання міжнародних відправлень для незаконного переміщення та необхідності вжиття дієвих заходів проти дій, які порушують зазначений суспільний порядок;

9. З урахуванням визначених в ході наукового дослідження недоліків правового регулювання митного контролю та митного оформлення товарів у МПВ та МЕВ, їх оподаткування, систем адміністрування митних платежів з переміщення

товарів у міжнародних відправленнях, недоліків цифрового та автоматичного забезпечення реалізації митних формальностей, труднощів у протидії порушенням законодавства з питань митної справи у сфері переміщення товарів у відправленнях, визначено інституційно-правовий, інформаційно-технологічний та інфраструктурний напрямки удосконалення реалізації відповідних митних формальностей, відтак, у напрямку удосконалення нормативно-правового регулювання реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях запропоновано:

9.1. створити та затвердити на рівні Держмитслужби України Порядку митного контролю та оформлення товарів, які переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових та експрес-відправленнях з метою спрощення формальностей митного контролю шляхом усунення надмірної кількості відсильних норм; адаптації термінології з поняттями, передбаченими Законом України “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування” від 25 січня 2022 року № 1999-IX; узгодження існуючого порядку митного контролю та оформлення з положеннями Конвенції про процедуру спільного транзиту від 20 травня 1987 року; а також з метою спрощення процедури переміщення експрес-відправлень від одного і того ж експрес-перевізника між сортувальними станціями, розташованими в різних регіонах України;

9.2. з метою дотримання принципу “чистоти” декларування (достовірності, повноти та точності декларування товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях) внести доповнення до Графи 2 “Найменування та звичайний торговельний опис товару” розділу III “Заповнення граф Реєстру” Порядку заповнення реєстрів (тимчасового та додаткового) міжнародних поштових та експрес-відправлень і внесення змін до таких реєстрів від 4 січня 2023 року № 6 наступного характеру: “зазначаються найменування та звичайний торговельний опис, що дає змогу ідентифікувати та класифікувати товар, а саме: *“точність характеристик товару щодо виробника та торговельної марки (бренду), країни*

походження виробника та торгівельної марки (бренду), детальний опис матеріалу та призначення товару; точність інформації про пакування товару та/або тимчасове упакування; точність даних про вартість товару (якщо товар був у вжитку, заявлена знижена вартість повинна бути обґрунтована відповідними товаросупровідними документами”;

9.3. з метою зменшення кількості зловживань у використанні пільги щодо звільнення від оподаткування товарів вартістю до 150 євро, які переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях громадянами, підтримати законодавчу ініціативу, закріплену в законопроєктах № 12429 та № 12430 від 20 січня 2025 року в частині зміни (зниження) вартості товарів, які не є об’єктом оподаткування митом, з 150 до 75 євро протягом перших трьох років після прийняття змін, а потім до 45 євро з метою уникнення зловживань в процесі декларування вартості товарів;

9.4. з метою дотримання принципу доброчесності стосовно використання пільги щодо звільнення від оподаткування товарів вартістю до 150 євро та зменшення кількості випадків подрібнення комерційних партій товарів у МПВ та МEB, доповнити статтю 234 “Декларування товарів, що переміщуються (пересилаються) через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях” Митного кодексу України пунктом № 7: “7. Міжнародні поштові та експрес-відправлення з ідентичними товарами, відправлені на адресу одного одержувача протягом 72 годин, розцінюються як партія і їх фактурна вартість вважається сумарною”;

9.5. відповідно частину 1 статті 368 Митного кодексу України доповнити абзацом наступного змісту: “У разі коли відомості щодо вартості товарів, які пересилаються у міжнародних поштових або міжнародних експрес-відправленнях в одній депеші/одному вантажі експрес-перевізника або одним транспортним засобом, зазначені в документах роздрібної торгівлі (платіжних документах з одним платником), то такі товари об’єднуються з метою їх оподаткування незалежно від кількості одержувачів, а нараховані митні платежі сплачуються особою-платником, зазначеною у відповідному документі (інвойсі, рахунку,

тощо), або від його імені оператором поштового зв'язку, експрес-перевізником чи декларантом або уповноваженою ним особою”;

9.6. з метою подолання загроз у вигляді стрімкого зростання кількості справ про порушення митних правил, здійснених шляхом протиправного переміщення товарів у МПВ та МЕВ, за статтями 471, 473, 483 МК України, доповнити пункт 57 Правил надання послуг поштового зв'язку, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 5 березня 2009 року № 270 абзацом наступного змісту: *“Оператори поштового зв'язку обов'язково здійснюють заходи щодо офіційної авторизації та візуального співставлення відправників за допомогою перевірки паспортних даних, фото та наданих номерів телефонів мобільних операторів телефону у відділеннях; здійснюють контроль за зміною номерів телефонів мобільних операторів в онлайн-застосунках та мобільних додатках АТ “Укрпошти” або їх повторним використанням в операторів в онлайн-застосунках та мобільних додатках АТ “Укрпошти” з іншими даними про відправника. Операторам поштового зв'язку передбачити заходи відповідальності та порядок їх застосування до працівників за недотримання зазначених вимог;*

9.7. внести зміни до Відомостей про відправника (графи 4-6)/Графи 4 Порядку заповнення реєстрів (тимчасового та додаткового) міжнародних поштових та експрес-відправлень і внесення змін до таких реєстрів від 4 січня 2023 року № 6, передбачивши в обов'язковому порядку зазначати відомості про номер телефону мобільного оператора відправника, а не “за наявності”, як передбачено зараз;

у напрямку удосконалення інформаційно-технологічного регулювання реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях запропоновано:

9.8. прискорити процес запровадження створеного в 2024 році програмно-інформаційного комплексу “Митне оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень” системи митного оформлення “Центр” ЄАІС в роботу підрозділів митного оформлення при ММПО та ЦСС/РСС вже в останньому

кварталі 2025 року з метою, по-перше, поліпшення якісного стану технічного забезпечення митного оформлення МПВ та МЕВ, по-друге, з метою покращення інтеграції електронних систем, інформаційних баз даних та картотек митниць в цілях передачі/отримання інформації, необхідної систематизації, зберігання та аналітичної обробки інформації та виконання додаткової функції митного оформлення товарів у МПВ та МЕВ – формування достовірних статистичних даних та їх обліку;

9.9. прискорити процес тестової експлуатації ключових технологій, доданих в АСУР у 2024 році, а саме модулю використання генеративного штучного інтелекту “Open AI” від “Microsoft” та системи бізнес-аналізу “BI”, які за умови синхронного спрацювання дозволять з максимальною ефективністю визначити високий ступінь ризиків для товарів саме у міжнародних відправленнях;

9.10. продовжити заходи щодо оптимізації електронного обміну даними між програмно-інформаційними комплексами митних органів та системами операторів поштового зв'язку/міжнародних експрес-перевізників з метою обробки попередньої інформації про товари, використовуючи “практики застосування електронних систем, а також адаптацію процесу здійснення митних формальностей у відповідності до вимог Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами та Конвенції про процедуру спільного транзиту;

9.11. продовжити використання досягнень цифровізації/автоматизації в скануючих системах митного контролю, в тому числі розглянути питання запровадження технології штучного інтелекту, які б могли автоматично розпізнавати образи на фото- та рентген-зображеннях контрафактних товарів, товарів, заборонених до пересилання у міжнародних відправленнях, без необхідності залучення працівників митних органів в пунктах пропуску через кордон та підрозділах митного оформлення в місцях міжнародного поштового обміну, центральних або регіональних сортувальних станцій;

9.12. підтримувати запровадження інформаційних систем на кшталт європейських IOSS або особливого порядку декларування та сплати імпортного ПДВ, аналог якої передбачений Проектом Закону від 20 січня 2025 року № 12429 з

метою дотримання принципу удосконалення адміністрування митних платежів та податків та необхідності переходу від традиційно-посередницьких моделей адміністрування до прогресивних моделей “єдиного вікна”, а також необхідності удосконалення електронної системи адміністрування ПДВ із використанням особливостей дистанційного продажу товарів;

у напрямку удосконалення інфраструктурного напрямку реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях запропоновано:

9.13. на рівні Кабінету Міністрів України, Міністерства розвитку громад, територій та інфраструктури України, Міністерства фінансів України та Держмитслужби України забезпечити подальший інфраструктурний розвиток пунктів пропуску через митний кордон України, підрозділів митного оформлення в місцях міжнародного поштового обміну, який полягає у формуванні відповідного забезпечення митного контролю у вигляді сучасних, відповідних міжнародним вимогам технічних засобів митного контролю, скануючих систем, систем зважування та відеонагляду тощо;

у напрямку удосконалення інституційного забезпечення реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях запропоновано:

9.14. доповнити План реформування Держмитслужби України на 2024-2030 роки, розроблений на основі Національної стратегії доходів до 2030 року додатковим пунктом 2.3.12, який би передбачав здійснення заходів з удосконалення реалізації митних формальностей при переміщенні товарів у МПВ та МEB через митний кордон України на постійній основі упродовж року пунктом та викласти його наступним чином: “2.3.12. Реалізація заходів в рамках співпраці Держмитслужби, представників бізнесу, міжнародних поштових та експрес-перевізників з метою визначення, опрацювання та усунення проблемних питань, пов’язаних з виконанням митних формальностей при переміщенні товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України”.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 100% посилок в Україні проходять митні процедури виключно в електронному вигляді. *Державна Митна Служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/news/it-transformatsiia-62/post/100-posilok-v-ukrayini-prokhodiat-mitni-protseduri-vikliuchno-v-elektronnomu-vigliadi-2038> (дата звернення: 28.05.2025);
2. Апаров А. М. Концептуальні проблеми співвідношення понять “правосуб’єктність”, “юридична особа” та “суб’єкт права” у сучасній теорії права. *Наукові записки Львівського університету бізнесу та права*. Серія економічна. Серія юридична. 2024. Випуск 41. С. 574-580. <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.14714600>;
3. Бачун О. В. Правовий статус суб’єктів адміністративного судочинства : монографія / Наук. ред. А.О. Селіванова. К. : Логос, 2009. 140 с.;
4. Бесчастний В. М., Корнієнко П.С., Щербина В.І., Соцький А.М. Конституційне право України : навч. Посіб. Черкаси. Видавець Вовчок О.Ю., 2023. 670 с.;
5. Брачук А. О. Категорія «митні процедури» в українському законодавстві : поняття та типологія. *Актуальні проблеми політики*. 2016. Вип. 58. С. 241-250;
6. Вирок Дніпровського районного суду м. Києва від 28.03.2024 р. у справі № 755/2842/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117973033> (дата звернення: 03.03.2025);
7. Вирок Оболонського районного суду міста Києва від 18.04.2023 р. у справі № 752/17007/20. *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110828468> (дата звернення: 03.04.2025);
8. Від початку року митники зупинили майже 1000 спроб переправлення наркотиків через кордон. *Державна митна служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/vid-pochatku-roku-mitniki-zupinili-maizhe-1000-sprob-perepravlennia-narkotikiv-cherez-kordon-1906> (дата звернення:

03.04.2025);

9. Всесвітня поштова конвенція від 11.10.2012 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/055_001-12#Text (дата звернення: 21.03.2022);

10. Герман О. О. Митні формальності щодо автомобільних транспортних засобів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Національний університет “Одеська юридична академія”. Одеса, 2017. 216 с.;

11. Гуд А. М. Організація митно-правового регулювання зовнішньоекономічної діяльності підприємств : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2017. 241 с.;

12. Державне управління: теорія і практика : монографія / В. Б. Авер'янов, В. В. Цвєтков, В. М. Шаповал та ін. ; за ред. В. Б. Авер'янова. К. : Юрінком Інтер, 1998. 431 с.;

13. Держмитслужба інтегрувала ІІІ та ВІ в АСАУР для підвищення ефективності управління ризиками. *Державна митна служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/en/news/it-transformatsiia-62/post/derzhmitsluzhba-integruvala-shi-ta-bi-v-asaur-dlia-pidvishchennia-efektivnosti-upravlinnia-rizikami-2016> (дата звернення 01.02.2025);

14. Довгостроковий національний стратегічний план цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації Державної митної служби України та її територіальних підрозділів на основі Багаторічного стратегічного плану електронної митниці ЄС (Multi-annual strategic plan for electronic customs, MASP-C). Консолідований опис (перелік) проектів. *Державна Митна Служба України*. URL: https://customs.gov.ua/web/content/11896?access_token=58626cd8-2329-4329-a991-ad7adc7f5897&unique=cf8bb993f2138b29e290309d597f4436fdb1bb71&download=true (дата звернення: 11.06.2025);

15. Дорофєєва Л. М. Адміністративно-правове регулювання організації та діяльності митних органів в контексті євроінтеграційного вибору України: автореф. дис. ... д.ю.н : 12.00.07. Ужгород, 2019. 40 с.

16. Жигалкін І. П. Система принципів трудового права України: проблеми сучасної теорії і практики : монографія. Х. : Право, 2015. 360 с.;

17. Звіт про базове відстеження результативності постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2022 року № 1458 “Про затвердження форми реєстру міжнародних поштових та експрес-відправлень та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 450”. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%91%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%9F%D0%9A%D0%9C%D0%A31458.pdf> (дата звернення: 10.05.2025);

18. Звіт про повторне відстеження результативності постанови Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2022 року № 1458 “Про затвердження форми реєстру міжнародних поштових та експрес-відправлень та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 450”. *Міністерство Фінансів України*. URL: <https://mof.gov.ua/storage/files/%D0%97%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%9F%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%BD%D0%B5%D0%9F%D0%9A%D0%9C%D0%A31458.pdf> (дата звернення: 10.03.2025);

19. Іванов С. В. Адміністративно-правовий механізм реалізації державної митної політики в Україні : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.07. Харків, 2018. 45 с.;

20. Іванов С. В. Принципи державної митної політики в Україні : поняття, зміст і критерії класифікації. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 179-185;

21. Інформація про місця міжнародного поштового обміну (ММПО) операторів поштового зв'язку, що функціонують станом на 04.08.2023 р. *Державна митна служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/9328?unique=202304c4e06cc941c1b2d1f2634cc258b6eeb75f&download=true> (дата звернення 28.12.2023);

22. Інформація про центральні сортувальні станції, регіональні сортувальні станції (ЦСС, РСС) експрес-перевізників, що функціонують станом на 01.01.2024 р. *Державна митна служба України*. URL: <https://cabinet.customs.gov.ua/downloadfile/9> (дата звернення 28.07.2024);

23. Ковальов В. Г., Гармаш Є. В. Митні формальності, митні процедури. *Публічне управління та адміністрування*. 2020. № 4 (27). С. 129-133. DOI <https://doi.org/10.32836/2310-9653-2020-4.20>;
24. Ковальчук І. В. Місце митного права в системі права України. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 5. С. 24-29. DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2024.05.2>;
25. Колодій А.М. Принципи права України : монографія. Київ : Юрінком Інтер, 1998. 208 с.;
26. Конвенція ООН про міжнародні змішані перевезення вантажів від 24.05.1980 р. URL: https://ips.ligazakon.net/document/view/mu80303?ed=1980_05_24 (дата звернення 10.05.2023);
27. Конвенція Організації Об'єднаних Націй про морське перевезення вантажів від 31.03.1978 р. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/159901___159901 (дата звернення 10.05.2023);
28. Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації від 23.09.1971 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_165#Text (дата звернення 10.05.2023);
29. Конвенція про договір міжнародного автомобільного перевезення вантажів (КДПВ) від 19.05.1956 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_234#Text (дата звернення 13.04.2023);
30. Конвенція про процедуру спільного транзиту від 20.05.1987. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_001-87#n3154 (дата звернення: 22.06.2024);
31. Конвенція про уніфікацію деяких правил міжнародних повітряних перевезень від 28.05.1999 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_594#Text (дата звернення 13.04.2023);
32. Конвенція про уніфікацію деяких правил, що стосуються міжнародних повітряних перевезень від 12.10.1929 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU99141> (дата звернення 14.04.2023);
33. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР (Відомості Верховної

Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 25.07.2023);

34. Кошук Т. В., Райнова Л. Б. Вплив цифровізації на розвиток системи оподаткування ПДВ. *Наукові праці НДФІ*. 2021. № 1 (94). С. 51-64. <https://doi.org/10.33763/npndfi2021.01.051>;

35. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1353> (дата звернення: 23.04.2025);

36. Кузьменко Г. В. Принцип гуманізму в сучасному трудовому праві: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.05. Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. Київ, 2015. 190 с.;

37. Кунєва З. Ю. Митні формальності : щодо автомобільних транспортних засобів : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Університет митної справи та фінансів. Запорізький національний університет, Дніпро-Запоріжжя, 2017. 194 с.;

38. Лісовий М. Деякі питання визначення правової природи поштових послуг. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. №4. С. 69-72;

39. Мацелик Т. О. Суб'єкти адміністративного права : поняття та система: монографія. Ірпінь : Видавництво Національного університету державної податкової служби України, 2013. 342 с.;

40. Мирончук В. М., Матвеев М. Е., Голомша Н. Є. Митні процедури забезпечення зовнішньоекономічної діяльності України в умовах війни *Економіка та суспільство*. 2022 Випуск 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-43>. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/1386> (дата звернення 24.04.2024);

41. Митний кодекс України від 13.03.2012 р. № 4495-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4495-17#n3561> (дата звернення: 21.02.2022);

42. Міжнародна конвенція про Гармонізовану систему опису та кодування товарів від 14.06.1983 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU83K01R> (дата звернення: 21.03.2023);

43. Міжнародна конвенція про спрощення і гармонізацію митних процедур у

зміненій редакції від 1999 року (переглянута Кіотська конвенція). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_643#Text (дата звернення: 21.02.2022);

44. Музика-Стефанчук О. А. Митні правила та митні формальності крізь призму об'єктів митних правовідносин. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 1. С. DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-1/168>;

45. Memorandum of understanding between the World Customs Organization (WCO) and the Universal Postal Union (UPU). *Universal Postal Union*. URL: <https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/postalSolutions/programmesAndServices/postalSupplyChain/customs/protocolCustomsMemorandumOfUnderstandingUpuWcoEn.pdf> (дата звернення: 21.05.2022);

46. Пасічний М. Мотиви і наслідки змін оподаткування посилок з-за кордону. *Блог Миколи Пасічного. LB.UA.* URL: https://lb.ua/blog/mykola_pasichnyi/656574_motivi_i_naslidki_zmin_opodatkovannya.html (дата звернення: 01.05.2025);

47. Питання, пов'язані із застосуванням митних декларацій: постанова Кабінету міністрів України від 21.05.2012 р. № 450. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/450-2012-%D0%BF#Text> (дата звернення: 13.10.2024);

48. Підсумки економічного розвитку України у 2024 році. *Annual Ili Economic Rating - 2024.* URL: https://d2c4wny57m91c4.cloudfront.net/Raiting_2024_ILI_3136fedc8b.pdf (дата звернення 28.04.2025);

49. План роботи Державної митної служби на 2024 рік, затверджений Міністерством фінансів України 16.05.2024 р. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/8862?unique=c9ea5cb7f79ee3fa35eb45f8195b507cfe4700fd&download=true> (дата звернення: 30.05.2024);

50. План роботи Державної митної служби на 2025 рік, затверджений Міністерством фінансів України. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/17512?unique=9c70f25f716c673c227c8ffe881d3741697eab79&download=true> (дата звернення: 10.06.2025);

51. Погребняк С. П. Основоположні принципи права : монографія. Харків : Право, 2008. 240 с.;
52. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#n4483> (дата звернення: 11.01.2025);
53. Положення про Міністерство фінансів України : постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11.11.2021);
54. Порядок визначення та обладнання центральних (регіональних) сортувальних станцій : наказ Міністерства фінансів України від 04.01.2023 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0047-23#Text> (дата звернення: 22.06.2024);
55. Порядок виконання митних формальностей при здійсненні транзитних переміщень : наказ Міністерства фінансів України від 09.10.2012 р. № 1066. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z2120-12#n17> (дата звернення: 22.06.2024);
56. Порядок заповнення реєстрів (тимчасового та додаткового) міжнародних поштових та експрес-відправлень і внесення змін до таких реєстрів : наказ Міністерства фінансів України від 04.01.2023 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0049-23#Text> (дата звернення: 23.05.2024);
57. Постанова Верховного Суду від 18.01.2018 р. № К/9901/2458/18 807/3168/14. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/7169261> (дата звернення: 10.03.2025);
58. Постанова Малиновського районного суду міста Одеси від 14.04.2025 р. у справі №521/24787/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/126707390> (дата звернення: 03.04.2025);
59. Постанова Солом'янського районного суду міста Києва від 13.12.2024 р. у справі №760/29764/24. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123808062> (дата звернення: 03.04.2025);
60. Постанова Солом'янського районного суду міста Києва від 14.03.2025 р. у справі №760/6440/25. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL:

<https://reyestr.court.gov.ua/Review/125835721> (дата звернення: 03.04.2025);

61. Постанова Солом'янського районного суду міста Києва від 28.02.2025 р. у справі №760/4984/25. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/125493873> (дата звернення: 03.04.2025);

62. Постанова Солом'янського районного суду міста Києва від 28.02.2025 р. у справі № 760/4985/25. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/127590704> (дата звернення: 03.04.2025);

63. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення порядку сплати митних платежів до вимог Директиви Ради ЄС № 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість та до Закону України “Про поштовий зв’язок” щодо окремих питань здійснення міжнародного поштового обміну. URL: <blob:https://itd.rada.gov.ua/770ab646-8e74-4299-938d-f47343104ac7> (дата звернення: 23.04.2025);

64. Пояснювальна записка до проекту Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо приведення порядку оподаткування операцій з ввезення (пересилання) на митну територію України товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях до вимог Директиви Ради ЄС №2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість. URL: <blob:https://itd.rada.gov.ua/4ebd55dd-c79f-432d-b6d7-6f65aa25e8bd> (дата звернення: 23.04.2025);

65. Пояснювальна записка до проекту Закону України “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил” URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/pubFile/2070907> (дата звернення: 23.04.2025);

66. Правове регулювання процедур вирішення митних спорів в Україні: Монографія. / Ю. В. Оніщик, К. Е. Абдукадірова; за редакцією доктора юридичних наук, професора Ю. В. Оніщика. Київ: Вид-во Юридика, 2024. 165 с.;

67. Пригара Л. І., Ступник Я. В. Юридична техніка актів правозастосування: монографія. Ужгород: Видавництво ФОП Брежа А. Е., 2013. 58 с.

68. Приймаченко Д. В. Митна політика держави та її реалізація митними органами: Монографія. Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2006. 332 с.;

69. Приймаченко Д. В., Прокопенко В. В. Митні формальності: правова природа та зміст поняття (міжнародно-правовий аспект). *Адміністративне право і процес*. 2014. № 3(9). С. 186-197;

70. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999 р. № 1068-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text> (дата звернення: 03.03.2025);

71. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо імплементації деяких положень Митного кодексу Європейського Союзу: Закон України від 22.08.2024 р. № 3926-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3926-20#Text> (дата звернення: 13.05.2025);

72. Про внесення змін до Митного кодексу України щодо оподаткування митними платежами товарів, що переміщуються (пересилаються) у міжнародних поштових відправленнях, міжнародних експрес-відправленнях, та порядку їх декларування : Закон України від 25.01.2022 р. № 1999-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1999-20#Text> (дата звернення 25.01.2023);

73. Про затвердження Змін до Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації на бланку єдиного адміністративного документа : наказ Міністерства фінансів України від 17.08.2021 р. № 470. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1335-21#Text> (дата звернення: 12.03.2025);

74. Про затвердження Інструкції про порядок оформлення права на вивезення, тимчасове вивезення культурних цінностей та контролю за їх переміщенням через державний кордон України : наказ Міністерства культури і мистецтв України від 22.04.2002 р. № 258. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0571-02#Text> (дата звернення: 03.03.2025);

75. Про затвердження переліку вкладень, заборонених до пересилання у поштових відправленнях, і Порядку вилучення вкладень, заборонених до

пересилання, із поштових відправлень та розпорядження ними : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.09.2023 р. № 958. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/958-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.11.2024);

76. Про затвердження Плану реформування Державної митної служби України на 2024-2030 роки : наказ Державної митної служби України від 24.05.2024 р. № 686. URL: <https://customs.gov.ua/web/content/12988?unique=988b000f5984bb1e93cdae598a6f07939c6c12d6&download=true> (дата звернення: 12.03.2025);

77. Про затвердження положень про Державну податкову службу України та Державну митну службу України : постанова Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 227. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/227-2019-п#Text> (дата звернення 27.11.2023);

78. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей із застосуванням скануючих систем : наказ Міністерства фінансів України від 18.10.2021 р. № 552. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1612-21#n19> (дата звернення: 20.09.2024);

79. Про затвердження Порядку виконання митних формальностей при здійсненні митного оформлення товарів із застосуванням митної декларації за формою єдиного адміністративного документа: Наказ Міністерства фінансів України від 30.05.2012 р. № 631. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1360-12#n17> (дата звернення: 10.09.2024);

80. Про затвердження Порядку здійснення аналізу та оцінки ризиків, розроблення і реалізації заходів з управління ризиками для визначення форм та обсягів митного контролю : наказ Міністерства фінансів України від 31.07.2015 р. № 684. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1021-15#n19> (дата звернення: 13.10.2024);

81. Про затвердження Порядку проведення огляду та переогляду товарів, транспортних засобів комерційного призначення : наказ Міністерства фінансів України від 12.12.2012 р. № 1316. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0318->

[13#n16](#) (дата звернення: 20.09.2024);

82. Про затвердження Порядку реалізації положень Конвенції про процедуру спільного транзиту на території України : наказ Міністерства фінансів України від 07.10.2022 р. № 325. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1309-22#Text> (дата звернення: 13.12.2024);

83. Про затвердження Правил надання послуг поштового зв'язку : Постанова Кабінету Міністрів України від 05.03.2009 р. № 270. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/270-2009-%D0%BF#Text> (дата звернення: 03.11.2024);

84. Про затвердження Специфікації структури та формату електронних повідомлень для обміну даними між Держмитслужбою та поштовими операторами, експрес-перевізниками під час митного контролю та митного оформлення товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях: наказ Державної митної служби України від 18.01.2023 р. №15. URL: <https://customs.gov.ua/documents/pro-zatverdzhennia-spetsifikatsiyi-strukturi-ta-formatu-elektronnikh-povidomlen-dlia-obminu-danimi-mizh-derzhmitsluzhboiu-ta-poshtovimi-operatorami-ekspres-pereviznikami-pid-chas-mitnogo-kontroliu-ta-mitnogo-327> (дата звернення 28.04.2023);

85. Про затвердження форми реєстру міжнародних поштових та експрес-відправлень та внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 21 травня 2012 р. № 450 : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2022 р. № 1458. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1458-2022-p#Text> (дата звернення 12.03.2023);

86. Про зовнішньоекономічну діяльність: Закон України від 16.04.1991 р. № 959-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/959-12#Text> (дата звернення: 21.02.2022);

87. Про Митний тариф України : Закон України від 19 жовтня 2022 року № 2697-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2697-20#Text> (дата звернення: 11.01.2025);

88. Про оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень і

затвердження Змін до Порядку заповнення митних декларацій за формою єдиного адміністративного документа : наказ Міністерства фінансів України від 04.01.2023 р. № 6. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0046-23#Text> (дата звернення 12.09.2023);

89. Про поштовий зв'язок : Закон України від 03.11.2022 р. № 2722-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2722-20#Text> (дата звернення: 21.03.2023);

90. Про приєднання України до Конвенції про процедуру спільного транзиту : Закон України від 30.08.2022 р. № 2555-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2555-20#Text> (дата звернення: 22.06.2024);

91. Про приєднання України до Конвенції про спрощення формальностей у торгівлі товарами : Закон України від 30.08.2022 р. №2554-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2554-20#Text> (дата звернення 01.10.2022);

92. Про схвалення Національної стратегії доходів до 2030 року : постанова Кабінету Міністрів України від 27.12.2023 р. № 1218-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-skhhvalennia-natsionalnoi-stratehii-dokhodiv-do-2030-s1218-271223> (дата звернення: 12.03.2025);

93. Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року : Указ Президента України від 30.09.2019 р. № 722/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text> (дата звернення: 23.04.2025);

94. Проект Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо приведення порядку сплати митних платежів до вимог Директиви Ради ЄС № 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість та до Закону України “Про поштовий зв'язок” щодо окремих питань здійснення міжнародного поштового обміну від 20.01.2025 р. № 12430. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55639> (дата звернення: 23.04.2025);

95. Проект Закону про внесення змін до Податкового кодексу України щодо приведення порядку оподаткування операцій з ввезення (пересилання) на митну територію України товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях до вимог Директиви Ради ЄС № 2006/112/ЄС від 28 листопада 2006 року про спільну систему податку на додану вартість від 20.01.2025 № 12429. URL:

<https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/55638> (дата звернення: 23.04.2025);

96. Проєкт Закону про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил від 13.11.2023 р. № 10257. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/43189> (дата звернення: 23.04.2025);

97. Прокопенко В. В. Виконання митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України різними видами транспорту : монографія / В.В. Прокопенко. Дніпро : Університет митної справи та фінансів, 2018. 336 с.;

98. Рішення Волинського окружного адміністративного суду у справі від 21.03.2024 р. № 140/35873/23. Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/117852324> (дата звернення: 02.05.2025);

99. Сімонян К. Пошта як фактор суспільного розвитку. *Zhytomyr Ivan Franko State University Journal*. 2012. № 63. С. 87-90;

100. Сличко С. В. Вплив електронної комерції на особливості правового регулювання митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях в Україні. *International scientific conference «New approaches and current legal research»*: conference proceedings (November 3–4, 2022. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : “Baltija Publishing”, 2022. 208 pages. P. 132-136; <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-33>;

101. Сличко С. В. Інформаційне забезпечення митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес відправленнях міжнародний досвід. *Правові виклики сучасності: законодавче реагування на геополітичні й історичні проблеми*: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. онлайн конф. (Чернівці, 24 листопада 2023 року). Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. С. 278-279;

102. Сличко С. В. Історичний аспект формування уявлень про сутність митних формальностей. *XVII Міжнародна наукова конференція “Історія торгівлі податків та мита”*, 26–27 жовтня 2023 року, Дніпро: Університет митної справи та фінансів. С. 21-23;

103. Сличко С. В. Класифікація та ознаки митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. *Публічне право*. 2023.

№ 3 (51). С. 66-72. DOI 10.32782/2306-9082/2023-51-7;

104. Сличко С. В. Принципи сучасної державної політики у сфері адміністративно-правового регулювання митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях в Україні. *Публічне право*. 2023. № 1 (49). С. 31-40. [https://doi.org/ 10.32782/2306-9082/2023-49-4](https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-49-4);

105. Сличко С. В. Сучасний міжнародно-правовий досвід забезпечення митної безпеки при переміщенні товарів у міжнародних поштових відправленнях. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. С. 31-40. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-01-06/2023-7-01-06>. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-01-06>;

106. Сличко С. В. Удосконалення митних формальностей щодо товарів в міжнародних поштових та експрес відправленнях. *Публічне право*. 2022. № 3 (47). С. 17-24. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-47-3>;

107. Сличко С. В. Характеристика міжнародних поштових та експрес відправлень та особливостей їх регулювання. *Адміністративне право та процес: сучасність і перспективи розвитку*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 19 жовтня 2023 р.); відпов. за вип. проф. М. М. Бліхар, доц. Н.І. Дідик. Київ : Комп'ютерний дизайн, 2023. С. 326-329;

108. Стефанчук М. О. Цивільна правосуб'єктність фізичних осіб та особливості її здійснення : монографія. Київ : Арттек, 2020. 479 с.;

109. Тімашов В. О., Михед О. В. Адміністративно-правове забезпечення діяльності митних суб'єктів в Україні. *Правові горизонти / Legal horizons*. 2020. С. 82-87. DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2020.i21.p82>;

110. Україна на шляху до Митного союзу ЄС: Держмитслужба поділилась основними досягненнями та окреслила амбітні цілі. *Державна Митна Служба України*. URL: <https://customs.gov.ua/news/zagalne-20/post/ukrayina-na-shliakhu-do-mitnogo-soiuzu-ies-derzhmitsluzhba-podililas-osnovnimi-dosiagnenniami-ta-okreslila-ambitni-tsili-2220> (дата звернення: 11.06.2025);

111. Черкашин В. Несходовський І. Саварець А. Використання

міжнародних поштових та експрес- відправлень у схемах з ухиляння від сплати митних платежів та шляхи протидії. *Інститут соціально-економічної трансформації Центр розвитку цифрової економіки*. Київ, 2019. 27 с. URL: https://apitu.files.wordpress.com/2019/05/analytical-paper-d09fd0bed188d182d0bed0b2d0b8d0b9-d196d0bcd0bfd0bed180d182_final.pdf (дата звернення: 25.07.2023);

112. Шарая А. А. Теорія принципів адміністративно-процедурного права : монографія / А. А. Шарая. Херсон : Видавничий дім “Гельветика”, 2019. 400 с.;

113. Яковлєва Г. О. Суб’єкти права соціального забезпечення : автореф. дис. ... д.ю.н. : 12.00.05. Харків, 2019. 47 с.;

114. Яромій В. І. Принципи реалізації державної митної політики. *Держава та регіони*. 2024. № 4 (86). С. 227-232. DOI <https://doi.org/10.32782/1813-338X-2024.4.37>;

115. Яромій В. І. Принципи формування державної митної політики. *Право та державне управління*. 2024. №3. С. 350-356. DOI <https://doi.org/10.32782/pdu.2024.3.51>;

116. A Brief History Of Product Shipping. *Diversified Transportation Services*. URL: <https://www.dtsone.com/a-brief-history-of-product-shipping/> (accessed on January, 20, 2022);

117. Adnett, P. (2024). Customs update: HMRC removes CDS commodity code requirement for Export MoU. *Chartered Institute of Export & International Trade*. URL: <https://www.export.org.uk/insights/trade-news/customs-update-hmrc-removes-cds-commodity-code-requirement-for-export-mou/> (accessed on January, 05, 2025);

118. Advisory and Technical Committee for Communications and Transit. Replies of the Governments to the enquiry on the application of the resolutions relating to passports customs formalities and through tickets. League of Nations. Geneva. 1922. 74 p.;

119. AEB Customs Management: Global fast lane for your goods. *AEB*. URL: <https://www.aeb.com/en/customs-management-software.php> (accessed 21 October 2022);

120. Antov, M. (2023). Challenges to Customs Imposed by the New European Union Value-Added Tax Rules on Cross-Border E-Commerce – the Case of Bulgaria. *World Customs Journal*. №17(1). PP. 33-54. <https://doi.org/10.55596/001c.72636>;
121. ATLAS. LIS. URL: <https://www.lis.eu/en/lexikon/atlas/> (accessed on April, 15, 2025);
122. CDS – Customs Declaration System. UPU. URL: <https://www.upu.int/en/Postal-Solutions/Technical-Solutions/Products/CDS-%E2%80%93-Customs-Declaration-System> (accessed on April, 06, 2025);
123. Commission Delegated Regulation (EU) 2015/2446 of 28 July 2015 supplementing Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council as regards detailed rules concerning certain provisions of the Union Customs Code. *European Union. EUR-Lex*. URL: https://eur-lex.europa.eu/eli/reg_del/2015/2446/2020-07-16 (accessed on March, 12, 2025);
124. Commission Implementing Regulation (EU) 2015/2447 of 24 November 2015 laying down detailed rules for implementing certain provisions of Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council laying down the Union Customs Code. *European Union. EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX:02015R2447-20200720> (accessed on March, 10, 2025);
125. Compendium of Trade Facilitation Recommendations. United Nation. New York and Geneva, 1994. 81 p.;
126. Constitution of the Universal Postal Union. UPU. URL: <https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/aboutUpu/acts/01-actsConstitution/actsConstitutionConsolidatedVersionAmendedInAbidjan2021En.pdf> (accessed on March, 30, 2025);
127. Council Regulation (EC) No 1186/2009 of 16 November 2009 setting up a Community system of reliefs from customs duty (Codified version). URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/reg/2009/1186/oj/eng> (accessed on April, 04, 2025);
128. Cross-border e-commerce as easy as domestic sales. *eClear Aktiengesellschaft*. URL: <https://eclear.com> (accessed 21 October 2022);
129. Customs formalities for low value consignments. *European Commission*.

URL: https://taxation-customs.ec.europa.eu/customs-4/customs-procedures-import-and-export/customs-procedures/customs-formalities-low-value-consignments_en (accessed on March, 31, 2025);

130. Dematerialization & Paperless Processing. Part VI. Vol 2. *World Customs Organization*. URL: <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/single-window/compendium/swcompendiumvol2partvi.pdf> (accessed on February, 09, 2023);

131. Dennis, William Jefferson. *The Traveling Post Office : History and Incidents of the Railway Mail Service*. The Homestead Printing Co. 1916. 138 p.;

132. Díaz-Vásquez, Juan Carlos & Guerra-Aranguren, Maria Alexandra (2019). Term definitions and their impact on accurate communication within international customs practices. *Íkala, Revista de Lenguaje y Cultura*. № 24(3). PP. 637-650. doi: 10.17533/udea.ikala.v24n03a08;

133. Directive 97/67/EC of the European Parliament and of the Council of 15 December 1997 on common rules for the development of the internal market of Community postal services and the improvement of quality of service. *Official Journal L 015* , 21/01/1998 P. 0014 - 0025. *European Union. EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/eli/dir/1997/67/oj/eng> (accessed on March, 12, 2025);

134. EAD Customs Declarations app. *UPU*. URL: <https://www.upu.int/en/Postal-Solutions/Technical-Solutions/Products/EAD-Customs-Declarations-app> (accessed 21 October 2022);

135. eCommerce - Ukraine. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/outlook/emo/ecommerce/ukraine> (accessed on March, 10, 2025);

136. EMS Global Network – Operators A-Z. *EMS*. URL: <https://www.ems.post/en/global-network/ems-operators> (accessed on March, 30, 2025);

137. Ernst & Whinney. *The elimination of frontier barriers and fiscal controls*. Luxembourg : Office for Official Publications of the European Communities, 1989. 87 p.;

138. *Export strategy: Made in the UK, Sold to the World*. Department for Business and Trade and Department for International Trade. URL:

<https://assets.publishing.service.gov.uk/media/6194be15e90e070449d49cd2/made-in-the-uk-sold-to-the-world.pdf> (accessed on January, 05, 2025);

139. Filatov, V., Herasymchuk, S. (2021). Historical Aspect of Formation of International Customs Relations of Ukraine with the States of the World. *Customs Scientific Journal*. № 1. C. 40-45. DOI https://doi.org/10.32836/2308-6971/2021.1.5*;

140. Glossary of International Customs Terms. *World Customs Organization*. URL: <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/glossary-of-international-customs-terms/glossary-of-international-customs-terms.pdf?db=web> (accessed on March, 10, 2025);

141. Gostojić, Stevan & Milosavljević, Branko & Konjovic, Zora. (2013). Ontological Model of Legal Norms for Creating and Using Legislation. *Computer Science and Information Systems*. PP. 151-171. DOI:10.102298/CSIS110804035G;

142. Harlow, Alvin F. *Old Post Bags : The Story of the Sending of a Letter in Ancient and Modern Times*. D. Appleton and Company. 1928. 500 p.;

143. Hill, Rowland, Sir. *Post office reform its importance and practicability*. Great Britain Publisher London : C. Knight, 1837. 97 p.

144. History of Wells Fargo. *Wells Fargo*. Home Page. URL: <https://www.wellsfargo.com/about/corporate/history/> (accessed on February, 17, 2022);

145. Huang, J. (2017). Research on the Formation and Development of Express Industry in Europe and America. *3rd International Conference on Economics, Management, Law and Education*. Volume 32 PP. 468-471;

146. Illicit Drugs and Contraband in the Post. UPU Postal Security Group. Berne, December 2023. UPU 40 p. UPU. URL: https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/postalSolutions/programmesAndServices/postalSupplyChain/Security/Illicit%20drugs%20and%20contraband%20in%20the%20Post/CEP-C-1-2024-1-Doc-6-Annexe-1_En.pdf (accessed 05 May 2025);

147. Importation and Exportation of Low Value Consignments – VAT E-Commerce Package “Guidance for Member States and Trade” Revision 2 Draft (15 Sept 2022). *European Commission*. URL: <https://taxation->

customs.ec.europa.eu/document/download/7bfb45b8-1f40-48b5-88e0-07960bf7ff9e_en?filename=Customs%20Guidance%20doc%20on%20LVC-Clean-20220915.pdf (accessed 05 May 2025);

148. Jones, W. B. The story of the post office, containing a history of the world's postal service. Burlington, Vt., Wells, Richardson & Co. 1889. 158 p.;

149. Junior, C. M. A. & Silva, C. G. L. (2024). International trade and economy: A historical perspective. *Harmony of Knowledge Exploring Interdisciplinary Synergies*. <https://doi.org/10.56238/sevened2023.006-113>. URL: <https://sevenpublicacoes.com.br/index.php/editora/article/view/3376> (accessed on February, 16, 2024);

150. Marchionatti, R. (2012). The economists and the primitive societies : A critique of economic imperialism. *The Journal of Socio-Economics*. Volume 41, Issue 5. PP. 529-540. <https://doi.org/10.1016/j.socec.2012.04.021>;

151. More than 100 years of innovation. *UPS*. URL: <https://about.ups.com/us/en/our-company/our-history.html> (accessed on March, 3, 2022);

152. Nolan, J. (2022). History of Goods Transportation. *Encyclopedia of Life Support Systems (EOLSS)*. Vol. I. URL: https://www.eolss.net/ebooklib/sc_cart.aspx?File=E6-40-01-03 (accessed on January, 16, 2022);

153. Norrgren L. Russian commercial handbook; principal points from the Russian law on bills of exchange, on customs formalities in Russian ports, on clearance of goods from the custom house, on stamp duty, on the Russian mining law, and on miscellaneous commercial matters, also comparison of Russian money, weights, and measures with foreign currency and English and French weights and measures. Effingham Wilson, ii, Royal Exchange. London. 1904. 173 p.;

154. Novak, T., & Melnyk, V. (2021). Subjects of legal relations in the field of organic agricultural production: General characteristics. *Law. Human. Environment*. № 12(2), PP. 65-73. <https://doi.org/10.31548/law2021.02.08>;

155. Pašagić Škrinjar, J. & Drljača, M., Kavran, Z. (2013). Logistics of international express shipping and air traffic. *Promet – Traffic & Transportation*, Vol. 25.

№. 3. PP. 209-215. DOI:10.7307/ptt.v25i3.1322;

156. Perepolkin, S. & Havrylenko, O. & Mazur, A. (2022). Formation and development of international customs law: periodisation issues. *World Customs Journal*. Volume 16, № 2. PP. 91-104;

157. Postal Transport Guide. UPU. URL: <https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/postalSolutions/programmesAndServices/postalSupplyChain/Transport/publications/guidePostalTransportEn.pdf> (accessed on March, 30, 2025);

158. Pryimachenko, D. & Slychko, S. (2023). Customs Authorities As Subjects Involved in The Movement Of Goods In International Postal Items And International Express Mail. *Customs Scientific Journal*. № 2. PP. 43-47. DOI <https://doi.org/10.32782/2308-6971/2023.2.6>;

159. Raimondi, A., Chopin, J., Caneppele, S., Männistö, T., Hameri, A.P., Hintsala, J. (2025). Illicit Drug Trafficking Via Postal Services: A scoping review of economic-criminological context and estimation methods. *Journal of Economic Criminology*. Volume 7, PP. 1-14. <https://doi.org/10.1016/j.jeconc.2025.100140>;

160. Recommendation of The Customs Co-Operation Council on The Dematerialization of Supporting Documents. *World Customs Organization*. URL: <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/fr/pdf/topics/wto-atf/dev/recommendation-2012-on-dematerialization-of-supporting-documents.pdf?la=fr> (accessed on May, 11, 2023);

161. Siposs, Alan J. Importing : practical guide for entrepreneurs and managers. Tustin, CA : International Business & Management Institute, 1990. 196 p.;

162. Slychko S. V. Peculiarities of the Customs and Legal Relations Subjects Involved in the Movement of Goods in International Postal Items and Express Mail. *Правова держава*. 2023. № 52. С. 74-82 DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2023.52.291726>;

163. Spector, S. (2024). Private Courier Service: 10 Use Cases To Know About. *Dropoff*. URL: <https://www.dropoff.com/blog/private-courier-service/> (accessed on March, 30, 2025);

164. The Digitalization of Customs Clearance: What to Expect in 2025. *LinkedIn*. URL: <https://www.linkedin.com/pulse/digitalization-customs-clearance-what-expect-2025-hknvf> (accessed on October, 10, 2024);
165. The Universal Postal Union. *UPU*. <https://www.upu.int/en/Universal-Postal-Union> (accessed on March, 3, 2022);
166. Thurston, Robert H. Robert Fulton. His Life and its Results. New York. Dodd, Mead, and Company, 1891. 194 p.;
167. Union Customs Code: Regulation (EU) No 952/2013 of the European Parliament and of the Council. *European Union. EUR-Lex*. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32013R0952> (accessed on March, 12, 2025);
168. Universal Postal Convention. *UPU*. URL: <https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/aboutUpu/acts/03-actsConventionAndFinalProtocol/conventionAndFinalProtocolAdoptedAtAbidjanEn.pdf> (accessed on March, 30, 2025);
169. Voudouris I. & Plomaritou E. (2020). Documents of the Shipping Transport: Historical Origins, Legal Validity & Commercial Practice. *Journal of Shipping and Ocean Engineering*. № 10. PP. 47-56. <https://doi.org/10.17265/2159-5879/2020.02.005>;
170. WCO Cross-Border E-Commerce Framework of Standards URL: https://www.unescap.org/sites/default/files/3_WCO_Session%201.pdf (accessed on 21 October, 21, 2022);
171. WCO Data Model. *World Customs Organization*. URL: <https://www.wcoomd.org/DataModel> (accessed on May, 11, 2023);
172. WCO–UPU Guidelines on the Exchange of Electronic Advance Data (EAD) Between Designated Operators and customs administrations. *WCO–UPU*. URL: <https://www.wcoomd.org/-/media/wco/public/global/pdf/topics/facilitation/instruments-and-tools/tools/upu/joint-wco-upu-guidelines.pdf?la=en> (accessed on March, 27, 2023);
173. WCO–UPU Postal Customs Guide. (Final edition of 2024). *UPU*. URL: <https://www.upu.int/UPU/media/upu/files/postalSolutions/programmesAndServices/postalSupplyChain/customs/guideWcoUPUCustomsEn.pdf> (accessed on January, 27, 2025);

174. World Customs Organization. WCO. URL: <https://www.wcoomd.org> (accessed on March, 10, 2025);
175. Zozulia, S. (2023). Customs Service Relations as an Element of Administrative-Legal Relations. *Customs Scientific Journal*. № 2. PP. 61-65. DOI <https://doi.org/10.32782/2308-6971/2023.2.9>.

ДОДАТКИ

Додаток 1

Порівняння міжнародних поштових відправлень та міжнародних експрес-відправлень як об'єктів митно-правового регулювання

№	Ознака	Міжнародні поштові відправлення	Міжнародні експрес-відправлення
1	Комерційна мета відправлення	Зазвичай відсутня, адже використовуються здебільшого в приватних інтересах фізичних осіб для пересилання особистих речей або малими підприємцями для пересилання невеликих та негабаритних партій товарів	Зазвичай наявна, адже МEB використовують майже всі підприємства електронної комерції для пересилання великих партій товару з метою перепродажу
2	Особливості декларування товарів	Здійснюється поштовим оператором	Здійснюється митними брокерами та спеціально уповноваженими особами
3	Швидкість доставки	Нижча ніж у МEB	Вища ніж у МПВ, що є головним пріоритетом вибору МEB для бізнесу
4	Особливості митного оподаткування	Митні платежі стягуються з отримувачів відправлень	Митні платежі стягуються з отримувачів відправлень, але передбачають і додаткові опції їх нарахування та сплати
5	Вартість	Нижча, ніж у МEB	Вища, ніж у МПВ за рахунок вартості послуг нарахування митних платежів та високої швидкості доставки
6	Обмеження по вазі та розмірам	Гранична маса бандеролей – 5 кг; відправлень для сліпих – 7 кг; посилок та мішків “М” – 30 кілограмів	Використовуються для відправки великих вантажів
7	Місце здійснення митних формальностей	Місця міжнародного поштового обміну	Центральні та регіональні сортувальні станції

Додаток 2

Відповідь Держмитслужби України на запит про надання публічної інформації про ПМО, які станом на квітень 2025 року здійснюють митне оформлення МПВ та МЕВ в ММПО та ЦСС/РСС в Україні

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
(Держмитслужба)

вул. Дегтярівська, 11 Г, м. Київ, 04119, тел.: (044) 481-20-42, (044) 481-19-58, (044) 481-20-20
E-mail: post@customs.gov.ua; Код ЄДРПОУ 43115923

№ _____

foi+request-145074-

@..

Про розгляд запиту

Державна митна служба України розглянула Ваш запит на отримання публічної інформації від 30.04.2025 б/н (вх. Держмитслужби №ЗПІ/192 від 30.04.2025), і в межах компетенції повідомляємо про таке.

Відповідно до статті 19 Закону України від 13 січня 2011 року №2939-VI «Про доступ до публічної інформації» (далі – Закон №2939) запит на інформацію – це прохання особи до розпорядника інформації надати публічну інформацію, що знаходиться у його володінні.

Згідно зі статтею 1 Закону №2939 публічна інформація – це відображена та задокументована будь-якими засобами та на будь-яких носіях інформація, що була отримана або створена в процесі виконання суб'єктами владних повноважень своїх обов'язків, передбачених чинним законодавством, або яка знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації, визначених Законом №2939.

Отже, задоволення запиту не вимагає створення нової інформації та не потребує проведення аналітичної роботи.

Крім того, як зазначено у постанові Пленуму Вищого адміністративного суду України від 29.09.2016 №10, визначальним для публічної інформації є те, що вона заздалегідь зафіксована будь-якими засобами та на будь-яких носіях та знаходилась у володінні суб'єктів владних повноважень, інших розпорядників публічної інформації.

СЕД АСКОД
Державна митна служба України
№ 17/17-07/10/194 від 06.05.2025
Підписувач: Артемченко Андрій Володимирович
Сертифікат: 3FAA9288358ECC00304000000632138000B3CC900
Дійсний з 08.12.2023 00:00:00 по 07.12.2025 23:59:59

Ураховуючи викладене, надаємо наявну інформацію у розумінні статті 1 Закону № 2939 з питань, зазначених у запиті.

Станом на 01.05.2025 митне оформлення міжнародних поштових та експрес відправлень здійснюється у наступних підрозділах митних органів:

Митниця	Підрозділ митниці
Київська митниця	Митний пост «Спеціалізований»
	Відділ митного оформлення № 1 митного поста «Спеціалізований»
	Відділ митного оформлення № 2 митного поста «Спеціалізований»
	Відділ митного оформлення № 3 митного поста «Спеціалізований»
	Митний пост «Укрпошта»
Львівська митниця	Митний пост «Львів-поштовий»
Одеська митниця	Відділ митного оформлення № 3 митного поста «Одеса-внутрішній»
	Митний пост «Подільськ»
Харківська митниця	Відділ митного оформлення № 2 митного поста «Барабашово»
	Відділ митного оформлення № 2 митного поста «Аеропорт «Харків»
Чернівецька митниця	Сектор митного оформлення № 1 митного поста «Чернівці»
Дніпровська митниця	Відділ митного оформлення № 2 митного поста «Слобожанський»
	Відділ митного оформлення № 1 митного поста «Слобожанський»

Директор Департаменту організації
виконання митних формальностей

Андрій АРТЕМЕНКО

Інформація щодо суб'єктів, які реалізують митні формальності – підрозділів митного оформлення, міжнародних поштових операторів та експрес-перевізників станом на 2025 рік

№	МПВ			№	МЕВ		
	КИЇВСЬКА МИТНИЦЯ						
1	м/п “Укрпошта”	АТ “УкрПошта”		1	м/п “Спеціалізований” (ВМО№1,2,3)	ВМО№1 (АТ “ДХЛ Інтернешнл Україна”, ТОВ “ЕЛІН ЛТД”, ТОВ “ЕйрЕкспрес”, ТОВ “Міжнародний Експрес”, ТОВ “Пост Інтернейшнл”, ТОВ “Стрейт Форвард”); ВМО № 2 (ТОВ “Нова пошта Глобал”, ТОВ “Інтернешнл Кур’єр сервіс”, ТОВ “Росан-Глобал”); ВМО № 3 (відправлення ДП МЕП “Юкрейнієн Парсел Сервіс”, ТОВ “ТММ Експрес”, ТОВ “ТНТ Україна”)	
	ЛЬВІВСЬКА МИТНИЦЯ						
1	м/п “Львів-поштовий”	ТОВ “Спільне Українсько-Канадське Підприємство “Росан” (Meest Group)		1	м/п “Львів-поштовий”	ТОВ “Росан-Глобал”, АТ “ДХЛ Інтернешнл Україна”, ТОВ “Нова пошта Глобал”, ТОВ “Нова пошта”, ТОВ “Транс-Н”	
	ДНІПРОВСЬКА МИТНИЦЯ						
	-	-		1	відділи митного оформлення № 1 та 2 м/п “Слобожанський”	ТОВ “МДК Експрес” ТОВ “Грін Лайн”	
	ОДЕСЬКА МИТНИЦЯ						
	-	-		1	Відділ митного оформлення № 3 м/п “Одеса-внутрішній”	АТ “ДХЛ Інтернешнл Україна”, ТОВ “Норек Експрес”, ТОВ “Ф.Х.Д. Сервіс”	
	-	-		2	м/п “Подільськ”	ТОВ "Логістік Делівері Експрес"	
	ХАРКІВСЬКА МИТНИЦЯ						

	-	-		1	Відділ митного оформлення № 2 м/п «Аеропорт Харків»	ТОВ «МДК Експрес»	
	-	-		2	відділ митного оформлення № 2 митного поста «Барабашово»	АТ «ДХЛ Інтернешнл Україна»	
	ЧЕРНІВЕЦЬКА МИТНИЦЯ						
	-	-		1	сектор митного оформлення № 1 м/п «Чернівці»	ТОВ «Транс Груп Логістік»	

**Класифікація суб'єктів, які беруть участь в переміщенні товарів через митний
кордон України у МПВ та МЕВ**

№	Критерій класифі- кації	Суб'єкти, які беруть участь в переміщенні товарів через митний кордон України у МПВ та МЕВ				
		Державні органи вищого рівня	Митні органи	Поштові оператори та експрес- перевізники, їх представи- ки, митні брокери	Суб'єкти підприєм- ницької діяльності	Суб'єкти непідприєм- ницької діяльності
1	Організа- ційно- правова форма	Юридичні особи (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністер- ство фінансів України, Державна митна служба України тощо)	Юридичні особи (Державна митна служба України митниці, митні установи тощо)	Юридичні особи (державні та приватні підприєм- ства, наприклад, АТ “УкрПошта” , ТОВ “Нова пошта” тощо)	Юридичні особи та фізичні особи	Фізичні та юридичні особи, суб'єкти без утворення юридичних осіб
3	Напрямок діяльності /вид реалізації митних формаль- ностей	Формують та впливають на формування митної політики щодо переміщення МПВ/МЕВ через митний кордон. Здебільшого безпосеред-	Здійсню- ють процедури митного оформлен- ня та контролю та щодо товарів у МПВ/МЕВ	Здійснюють процедури декларуван- ня щодо товарів у МПВ/МЕВ	Можуть здійснюва- ти процедури декларуван- ня щодо товарів у МПВ/МЕВ	Можуть здійснювати процедури декларуван- ня щодо товарів у МПВ/МЕВ

		ньо не здійснюють митні формальності				
4	Ступінь підпорядкованості	-	Підпорядковуються органам вищого рівня	Частково щодо державних підприємств, які можуть підпорядковуватись органам вищого рівня, крім митних брокерів	-	-
5	Представництво держави	Представляють інтереси держави	Представляють інтереси держави	Державні підприємства можуть представляти інтереси держави	-	-
6	Публічно-владні повноваження	Мають публічно-владні повноваження	Мають публічно-владні повноваження	Не мають публічно-владних повноважень	Не мають публічно-владних повноважень	Не мають публічно-владних повноважень
7	Участь у публічно-правових відносинах	Є учасниками публічно-правових відносин	Є учасниками публічно-правових відносин	Є учасниками публічно-правових відносин	Є учасниками публічно-правових відносин	Є учасниками публічно-правових відносин

Митні формальності, здійснювані митними органами при переміщенні товарів у МПВ та МЕВ згідно з Порядком, затвердженим наказом Міністерства фінансів України від 4 січня 2023 року № 6

№	Митна процедура	Митні формальності, які складають митну процедуру	
		МПВ	МЕВ
1	Декларування	1. Подання операторами поштового зв'язку: - тимчасових та додаткових реєстрів МПВ; - декларацій CN22, CN23;	1. Подання експрес-перевізниками: - електронних тимчасових та додаткових реєстрів МЕВ; - електронної митної декларації за формою ЄАД в тому числі попередніх, періодичних, транзитних декларацій, загальної декларації прибуття; - міжнародних транспортних документів в тому числі книжок МДП, А.Т.А., залізничних накладних, вантажних, супровідних комерційних документів; 2. Подання фізичними особами-отримувачами: - електронної митної декларації М-16
2	Митний контроль	1. Подання операторами поштового зв'язку в тому числі в електронних інформаційних системах: - попередньої інформації про МПВ та їх отримувачів; відомостей, передбачених в деклараціях митних деклараціях CN22 чи CN23; - інформації про депеші та супровідні поштові документи CN37, CN38, CN41 та транспортні накладні (за наявності)	1. Подання експрес-перевізниками в електронних інформаційних системах: - попередньої інформації про МЕВ та їх отримувачів в електронних повідомленнях інформаційних систем; - інформації про вантажі експрес-перевізників, товаросупровідні документи

		2. Здійснення митними органами: - аналізу попередньої інформації, наданої операторами поштового зв'язку із застосуванням СУР, у тому числі АСУР; - витребування в разі необхідності додаткових документів щодо МПВ/МЕВ; - прийняття рішення щодо доповнення/зміни переліку митних формальностей/про зміну рівня ризику; - виконання перевірки документів та відомостей, визначені у переліку митних формальностей; - проведення вагового контролю автотранспортного засобу; - застосування контролю із застосуванням скануючих систем; - обов'язкове застосування засобів забезпечення ідентифікації; - проведення митного огляду транспортного засобу з депешами/вантажами; - складання протоколу про порушення митних правил у разі виявлення таких порушень; - прийняття рішення про відмову у пропуску або пропуск МПВ/МЕВ; - здійснення перевірки товарів (цілісності, відповідності документам, строків доставки тощо) у МПВ та МЕВ в ММПО та ЦСС/РСС
3	Митне оформлення	Здійснення митними органами: - реєстрації електронного документа (перевірка формату, реквізитів, відомостей); - перевірки електронного документа (строків, контролю зіставлення тощо); - прийняття електронного документа для митного оформлення (унесення відомостей про номер штампа "Під митним контролем"); - оформлення електронного документа (перевірку документів, перевірка наявності можливості діючих санкцій, відбір відправлень, проведення митного огляду товарів з розкриттям відправлення тощо); - застосування багажних/поштових скануючих систем; - митний огляд та інші митні формальності (перевірка правильності класифікації товарів, заходів нетарифного регулювання, вартості товарів, правильності застосування пільг в оподаткуванні, порушення прав інтелектуальної власності тощо); - складання протоколу про порушення митних правил у разі виявлення таких порушень; - митних формальностей при вивезенні МПВ та МЕВ (реєстрація, перевірка електронного документа, оформлення електронного документа та митний огляд, завершення митних формальностей)

Класифікація митних формальностей щодо товарів у МПВ та МЕВ

№	Критерій	Класифікаційний поділ
1	Суб'єкт здійснення	митні формальності митних органів
		митні формальності міжнародних поштових операторів
		митні формальності міжнародних експрес-перевізників
		митні формальності митних брокерів, представників, декларантів
		митні формальності, здійснювані відправниками
		митні формальності, здійснювані отримувачами
2	Фізичний об'єкт	митні формальності щодо міжнародних поштових відправлень (включаючи EMS-відправлення)
		митні формальності щодо експрес-відправлень
3	Митна процедура	митні формальності надання попередньої інформації
		митні формальності декларування
		митні формальності митного оформлення
		митні формальності митного контролю
4	Митний режим	митні формальності ввезення
		митні формальності вивезення
		митні формальності транзиту
5	Місце здійснення	митні формальності в ММПО
		митні формальності РСС/ЦСС
		митні формальності в місці розташування (проживання) одержувача або відправника
		пункти пропуску через митний кордон
6	Мета	інформаційні митні формальності

		правовстановлювальні митні формальності
		уточнюючі митні формальності
		скасовуючі митні формальності
7	Підстава/документарне оформлення	митні формальності, здійснювані на підставі тимчасових та додаткових реєстрів
		митні декларації CN22, CN23
		міжнародні транспортні документи, М-16, загальні декларації прибуття
		митні декларації за формою єдиного адміністративного документа
		супровідних поштових документів CN37, CN38, CN41
		товаросупровідні документи комерційного характеру (рахунок-фактура, сертифікати, чеки тощо)
		транспортні накладні
8	Строк	обмежені в часі
		необмежені в часі
9	Форма	усні митні формальності
		паперові митні формальності
		електронні митні формальності
10	Характер здійснення	обов'язкові митні формальності
		необов'язкові митні формальності

Додаток 7

Виявлені порушення митних правил в МПВ та МЕВ за період з 2022 року по 2024 в Україні*

Рік	Стаття ПМП за МК України	Кількість ПМП	+/-% (у порівнянні з 2022 р.)	Вартість, грн	+/-% (у порівнянні з 2022 р.)
2022		633	-	12 550 282	-
	ст. 471	70		2 770 167	
	ст. 473	515		7 841 417	
	ст. 483	48		1 938 698	
2023		900	+42%	15 115 066	+21%
	ст. 471	129		3 861 030	
	ст. 473	764		10 850 462	
	ст. 483	7		403 574	
2024		1005	+59%	54 115 195	+331%
	ст. 471	207		9 111 464	
	ст. 473	754		4 484 455	
	ст. 483	44		40 519 276	
Разом		2538		81 780 543	

* за даними, наданими Держмитслужбою України

Інформація, що міститься у звітах про типи вилучених наркотичних засобів
за даними ВПС

№	Тип наркотику	Тип поштового відправлення	Описаний вміст	Місце походження
1	Героїн	Всі авіа-відправлення	Журнали	Країни регіону А
2	Героїн	Експрес-відправлення	Книги	Країни регіону Б
3	Гашиш (смола канабісу)	Поштові авіа-відправлення	Одяг	Країни регіону Б
4	Героїн	Експрес-відправлення	Документи	Країни регіону Б
5	Гашиш (смола канабісу)	Експрес-відправлення авіа-шляхом	Одяг	Країни регіону А

Джерело [146]

**Контрабанда наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів чи
прекурсорів або фальсифікованих лікарських засобів***

Кількість вироків, ухвалених за ст. 305 КК України					
		2023 рік	2024 рік	1 квартал 2024 року	1 квартал 2025 року
	У справах з використанням МПВ та МЕВ як способу переміщення	7	10 (+ 43%)	5	0
	Всього вироків	47	76	19	15
	Оператор/перевізник:				
	- Укрпошта	3	5	2	-
	- Нова пошта	2	2	2	-
	- Meest	1	2	-	1
	- Транс-логістич-сервіс	-	1	1	-
	- DHL	1	-	-	-
	Інші способи переміщення (автомобільний/ залізничний/ морський/ авіалінії)	40	66	14	15
	Предмети контрабанди (найчастіше)	канабіс, бупренорфін (subutex) екстракт канабісу, кокаїн, смола канабісу, амфетамін, кокаїн, метадон, амфетамін, псевдоефедрин, героїн, PVP (1-феніл-2-піролідин-1-іл-пентан-1-он).	метадон, канабіс, смоли канабісу, кокаїн, амфетамін, морфін, трамадол, 4-ММС (4-метилметкатинон) та PVP (1-феніл-2-піролідин-1-іл-пентан-1-он), екстракт канабісу, бупренорфін (subutex), псевдоефедрин, метилендіоксиметамфетамін, ерготамін, героїн, 8-дельта-тетрагідроканнабінол, 3,4-метилендіоксиметамфетамін	канабіс, кокаїн, амфетамін, морфін, трамадол, смола канабісу, метилендіокси метамфетамін, псевдоефедрин	канабіс, амфетамін, 3,4-метилендіокси метамфетамін, трамадол, альфа-піролідиновале рофенон

* за даними Єдиного державного реєстру судових рішень

Контрабанда зброї*

Кількість вироків, ухвалених за ст. 201 КК України					
		2023 рік	2024 рік	1 квартал 2024 року	1 квартал 2025 року
	У справах з використанням МПВ та МЕВ як способу переміщення	6	6	0	1
	Всього вироків	14	11	0	1
	Оператор/перевізник:				
	- Укрпошта	1	5	-	-
	- Нова пошта	2	-	-	-
	- Meest	2	1	-	1
	- Глобекс Пост	1	-	-	-
	- Інші способи переміщення (автомобільний/залізничний)	8	5	-	-
	Предмети контрабанди (найчастіше)	ножі мисливські, короткоклінкова холодна зброя, пістолети, частини вогнепальної зброї та бойові припаси, патрони, боеприпаси до спортивно-мисливської нарізної вогнепальної зброї, шашки, кинджали, багнет-ножі та бойові ножі, мушки до гвинтівок Мосіна, короткоствольна вогнепальна зброя, автоматична гвинтівка, пістолети, бойові ножі “Glock”, патрони, стволи до пістолетів “Glock-17”	патрони, кастети, стилети, балончики з рідиною паралітичної дії, мисливські карабіни до нарізної, самозарядної, вогнепальної зброї, бойової короткоклінкової холодної зброї колючої дії, пістолети «Браунінг», магазини до пістолета «ЕРМА-Люгер», магазини до пістолету системи Токарева, одностарядні пістолети, штик-ножі до автомату Калашникова, боеприпаси до нарізної вогнепальної зброї, пістолет “системи Макарова”, мисливські боеприпаси	-	патрони, частини пістолета Парабелум (Люгер)

* за даними Єдиного державного реєстру судових рішень

Контрабанда культурних цінностей*

Кількість вироків, ухвалених за ст. 201 КК України					
		2023 рік	2024 рік	1 квартал 2024 року	1 квартал 2025 року
	У справах з використанням МПВ та МЕВ як способу переміщення	8	19 (+137,5%)	4	3
	Всього вироків	13	27	4	3
	Оператор/перевізник:				
	- Укрпошта	7	19	2	2
	- Нова пошта	1		1	1
	- Інші способи переміщення (автомобільний/залізничний)	5	8	1	
	Предмети контрабанди (найчастіше)	монети, ікони, перстні – печатки, живописні зображення християнських святих, наконечники стріл, елементи старовинних прикрас, фібули та спинки фібул; підвіски-ароматниці, предмети археологічних розкопок тварин, книги-стародруки, хрестики натільні підвіски-амулети лунниці, гудзики, рамки-пряжки; монети-дельфіни	військові ордени, гудзики, хрести-підвіски, натільні хрестики, шийні підвіски, середньовічний кулони, наконечник стріли залізний, списа, вістря списів кам'яні сокири, кресала, перстні, фібули військового типу, дрейдли, фібули-брошки, марки, платіжні злитки, листівки, грошові знаки, підвіски, орденські книжки, перстні, ікони, келихи, глечики, вази, статуетки, чайники	монети, марки	перстні, ікони, прикраси, пряжки, фібули, шестигранні ворварки, наконечники стріл, голки

* за даними Єдиного державного реєстру судових рішень

Акт про впровадження у науково-дослідну діяльність Університету митної справи та фінансів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор
Університету митної справи та фінансів,
Д.О. Бочаров
2025 р.

АКТ

про впровадження у науково-дослідну діяльність Університету митної справи та фінансів основних результатів дисертації Сличка Сергія Васильовича «Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях», поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Комісія у складі: проректора з наукової роботи Університету митної справи та фінансів, д.ю.н., професора Д.В. Приймаченка (голова), керівника навчально-наукового центру, к.н. з держ. упр., доцента О.О. Марценюк, завідувачки кафедри публічного та приватного права, д.ю.н., професора Т.П. Мінки, уклала цей акт про те, що основні результати дослідження Сличка Сергія Васильовича «Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях», поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», використовуються у науково-дослідній діяльності Університету митної справи та фінансів, а саме: в процесі наукового дослідження за науково-дослідною темою кафедри публічного та приватного права «Адміністративно-правове регулювання публічних відносин» (№ державної реєстрації 0119U100014).

На кафедру публічного та приватного права було подано для ознайомлення та подальшого використання матеріали, в яких викладено основні положення дисертації Сличка С.В., зокрема:

1. Сличко С. В. Удосконалення митних формальностей щодо товарів в міжнародних поштових та експрес відправленнях. *Публічне право*. 2022. № 3 (47). С. 17-24. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-47-3>;
2. Сличко С. В. Принципи сучасної державної політики у сфері адміністративно-правового регулювання митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях в Україні. *Публічне право*. 2023. № 1 (49). С. 31-40. <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2023-49-4>;
3. Сличко С. В. Сучасний міжнародно-правовий досвід забезпечення митної безпеки при переміщенні товарів у міжнародних поштових відправленнях. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія: право, публічне управління та адміністрування*. 2023. № 7. С. 31-40. URL: <https://reicst.com.ua/pmtl/article/view/2023-7-01-06/2023-7-01-06>. <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2023-7-01-06>;
4. Сличко С. В. Класифікація та ознаки митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях. *Публічне право*. 2023. № 3 (51). С. 66-72. DOI 10.32782/2306-9082/2023-51-7;

5. Slychko S. V. Peculiarities of the Customs and Legal Relations Subjects Involved in the Movement of Goods in International Postal Items and Express Mail. *Правова держава*. 2023. № 52. С. 74-82 DOI: <https://doi.org/10.18524/2411-2054.2023.52.291726>;

6. Pryimachenko D., Slychko S. Customs Authorities As Subjects Involved in The Movement Of Goods In International Postal Items And International Express Mail. *Customs Scientific Journal*. 2023. № 2. PP. 43-47. DOI <https://doi.org/10.32782/2308-6971/2023.2.6>.

7. Сличко С. В. Вплив електронної комерції на особливості правового регулювання митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях в Україні. *International scientific conference "New approaches and current legal research"*: conference proceedings (November 3–4, 2022. Riga, the Republic of Latvia). Riga, Latvia : "Baltija Publishing", 2022. 208 pages. P. 132-136. <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-263-0-33>;

8. Сличко С. В. Історичний аспект формування уявлень про сутність митних формальностей. *XVII Міжнародна наукова конференція "Історія торгівлі податків та мита"*, 26–27 жовтня 2023 року, Дніпро: Університет митної справи та фінансів. С. 21-22;

9. Сличко С. В. Інформаційне забезпечення митних формальностей щодо товарів у міжнародних поштових та експрес відправленнях: міжнародний досвід. *Правові виклики сучасності: законодавче реагування на геополітичні й історичні проблеми*: Матеріали IV Міжнар. наук.-практ. онлайн конф. (Чернівці, 24 листопада 2023 року) / [редкол.: Н. Д. Гетьманцева (голова), О. В. Кіріак (відпов. секр.) та ін.]. Чернівці : Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2023. С. 278-279;

10. Сличко С. В. Характеристика міжнародних поштових та експрес відправлень та особливостей їх регулювання. *Адміністративне право та процес: сучасність і перспективи розвитку*: зб. матер. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Львів, 19 жовтня 2023 р.); відпов. за вип. проф. М. М. Бліхар, доц. Н. І. Дідик. Київ : Комп'ютерний дизайн, 2023. С. 326-329.

Комісія вважає, що результати проведеного Сличком Сергієм Васильовичем «Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях», є актуальними, науково обґрунтованими й вдосконалюють концептуальні основи подальшого розвитку сучасної доктрини адміністративно-правової науки, митного права та сприяють подальшому вдосконаленню механізму правового регулювання в обраній сфері.

Проректор з наукової роботи
Університету митної справи та фінансів,
д.ю.н., професор

Д.В. Приймаченко

Керівник навчально-наукового центру,
Університету митної справи та фінансів,
к.н. з держ. упр., доцент

О.О. Марценюк

Завідувачка кафедри
публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів,
д.ю.н., професор

Т.П. Мінка

Акт про впровадження в навчальний процес Університету митної справи та фінансів

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Ректор
Університету митної справи та фінансів,
Д.О. Бочаров
2025 р.

АКТ

про впровадження у навчальний процес Університету митної справи та фінансів основних результатів дисертації Сличка Сергія Васильовича «Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях», поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право»

Комісія у складі: проректора з навчальної роботи, к.ю.н., доцента Є.В. Гармаша (голова), начальника навчально-методичного відділу забезпечення якості освіти та акредитації, к.т.н., доцента Д.М. Свиначенка, завідувачки кафедри публічного та приватного права, д.ю.н., професора Т.П. Мінки, уклала цей акт про те, що основні результати дисертації Сличка Сергія Васильовича «Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях», поданої на здобуття освітньо-наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 «Право», використовуються у навчальному процесі Університету митної справи та фінансів, зокрема:

- при підготовці навчально-методичних комплексів з дисциплін «Митне право», «Адміністративне право України», «Адміністративна діяльність публічної адміністрації»;
- при викладанні лекцій навчальної дисципліни «Митне право», за темами: «Особливості правового регулювання митних формальностей щодо окремих видів товарів та на різних видах транспорту» та «Правове регулювання здійснення митного контролю та митного оформлення»;
- при викладанні лекцій навчальної дисципліни «Адміністративне право» за темами: «Суб'єкти адміністративного права», та «Публічне адміністрування в сфері економіки»;
- при викладанні лекцій навчальної дисципліни «Адміністративна діяльність публічної адміністрації» за темами: «Інструменти діяльності публічної адміністрації» та «Контрольно-наглядові провадження»;
- для підготовки відповідних підрозділів навчальних матеріалів із курсів «Митне право», «Адміністративне право України», «Адміністративна діяльність

публічної адміністрації» та при розробці навчальних посібників, підручників з митної та адміністративно-правової тематики тощо.

Проректор з навчальної роботи
Університету митної справи та фінансів,
к.ю.н., доцент

Є.В. Гармаш

Начальник навчально-методичного відділу забезпечення
якості освіти та акредитації
Університету митної справи та фінансів,
к.т.н., доцент

Д.М. Свинаренко

Завідувачка кафедри
публічного та приватного права
Університету митної справи та фінансів,
д.ю.н., професор

Т.П. Мінка

Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність
Департаменту боротьби з контрабандою та порушенням митних правил

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ
результатів дисертаційного дослідження
Сличка Сергія Васильовича
“Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у
міжнародних поштових та експрес-відправленнях”

Департаментом боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил Державної митної служби України, розглянуто результати наукового дослідження, проведеного С.В. Сличком у рамках підготовки дисертації за темою “Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях” на здобуття наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 081 – “Право”.

Встановлено, що пропозиції щодо удосконалення митних формальностей при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях під час митного контролю можуть бути враховані у розбудові правоохоронної функції митних органів та виконанні заходів, передбачених Планом реформування Державної митної служби України на 2024-2030 роки, а саме: проведення контрольних заходів з метою попередження, виявлення та припинення порушень законодавства України з питань митної справи під час застосування скапулочих систем, систем інтелектуального відеоконтролю, вагових комплексів, митного огляду товарів у міжнародних поштових та експрес-відправленнях; здійсненні аналізу практики розгляду судами справ про порушення митних правил, порушених у зв'язку з фактами переміщення товарів, у тому числі в міжнародних поштових та експрес-відправленнях, через митний кордон України з приховуванням від митного контролю.

Особлива цінність пропозицій автора вбачається у науковому обґрунтуванні необхідності удосконалення системи адміністративної відповідальності за порушення митних правил та підтримці позиції передбачити статтею 473 Митного кодексу України “Пересилання через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях товарів, заборонених до такого пересилання” юридичну відповідальність не тільки за переміщення товарів, заборонених законодавством України та актами Всесвітнього поштового союзу, а й відповідальність за недекларування незаборонених до пересилання товарів, а саме – “товарів, найменування, кількість та/або вартість яких не відповідають даним, заявленим в митних, товаросупровідних та/або комерційних документах” згідно з проектом Закону України “Про внесення змін до Митного кодексу України щодо деяких питань адміністративної відповідальності за порушення митних правил” від 13.11.2023 р. № 10257.

На підставі вивчення положень представленого дослідження вважаємо, що вони є практично значимими і можуть бути використані Департаментом боротьби з контрабандою та порушеннями митних правил в роботі.

Заступник директора
Департаменту

Олексій Калинович

Акт про впровадження результатів дисертаційного дослідження у діяльність
Департаменту контролю та адміністрування митних платежів

ДЕРЖАВНА МИТНА СЛУЖБА УКРАЇНИ
(Держмитслужба)

вул. Дегтярівська, 11 Г, м. Київ, 04119, тел.: (044) 481-20-42, (044) 481-19-58, (044) 481-20-20
E:mail: post@customs.gov.ua; Код ЄДРПОУ 43115923

АКТ № _____

про впровадження
результатів дисертаційного дослідження

Сличка Сергія Васильовича

на тему

**«Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон
України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях»,**
поданого на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право»

В Департамент контролю та адміністрування митних платежів подано для ознайомлення матеріали, в яких викладено основні положення дисертації Сличка Сергія Васильовича «Митні формальності при переміщенні товарів через митний кордон України у міжнародних поштових та експрес-відправленнях».

За результатами ознайомлення з матеріалами було складено акт про те, що висновки з удосконалення оподаткування товарів, які переміщуються у міжнародних поштових та експрес-відправленнях через митний кордон України, та основні напрямки покращення адміністрування митних платежів у відповідній сфері можуть бути використані Департаментом при формуванні пропозицій щодо удосконалення законодавства України з питань митної справи. Зокрема, заслуговують на увагу:

- пропозиція щодо внесення змін до Митного кодексу України в частині зміни (зниження) вартості товарів, які не є об'єктом оподаткування митом, з 150 до 75 євро протягом перших трьох років після прийняття змін, а потім до 45 євро, з метою зниження випадків зловживань пільгою щодо звільнення від оподаткування товарів при імпорті у міжнародних поштових та експрес-відправленнях;

СЄД АСКОД
Державна митна служба України
№ 15/15-01-04/10/3810 від 01.07.2025
Підписувач Падун Дмитро Петрович
Сертифікат 3FAA9288358EC00304000000F1EF3600A997E500
Дійсний з 24.06.2025 09:56:02 по 22.06.2027 09:56:02

- пропозиція щодо запровадження інформаційних систем, на кшталт європейських Import One Stop Shop (IOSS), з метою удосконалення системи адміністрування митних платежів та переходу від традиційно-посередницьких моделей адміністрування до прогресивних моделей “єдиного вікна” з урахуванням європейського досвіду;

- пропозиції щодо важливості прискорення запровадження в практичну діяльність митних органів програмно-інформаційного комплексу “Митне оформлення міжнародних поштових та експрес-відправлень” системи митного оформлення “Центр” ЄАІС та модулю використання генеративного штучного інтелекту “Open AI” від “Microsoft” та системи бізнес-аналізу “BI”, що матиме позитивний вплив і на ефективність аналітичної роботи Департаменту в цілому.

Положення, підготовлені здобувачем освітньо-наукового ступеня доктора філософії Сличком Сергієм Васильовичем, поглиблюють теоретико-правові та практичні аспекти підвищення ефективності контролю за правомірністю застосування звільнень від сплати митних платежів при імпорті та модернізації системи адміністрування митних платежів з урахуванням вимог законодавства ЄС.

Враховуючи викладене з’ясовано, що результати проведеного Сличком Сергієм Васильовичем наукового дослідження, отримані на основі узагальнення національного та зарубіжного законодавства, проблем перегляду чинних пільг зі сплати митних платежів та узагальнення пропозицій щодо їх зміни, можуть в цілому підвищити ефективність адміністрування митних платежів, а тому можуть бути рекомендовані до врахування Департаментом при формуванні можливих пропозицій з удосконалення митного законодавства у сфері адміністрування митних платежів.

Директор Департаменту контролю
та адміністрування митних платежів

Дмитро ПАДУН